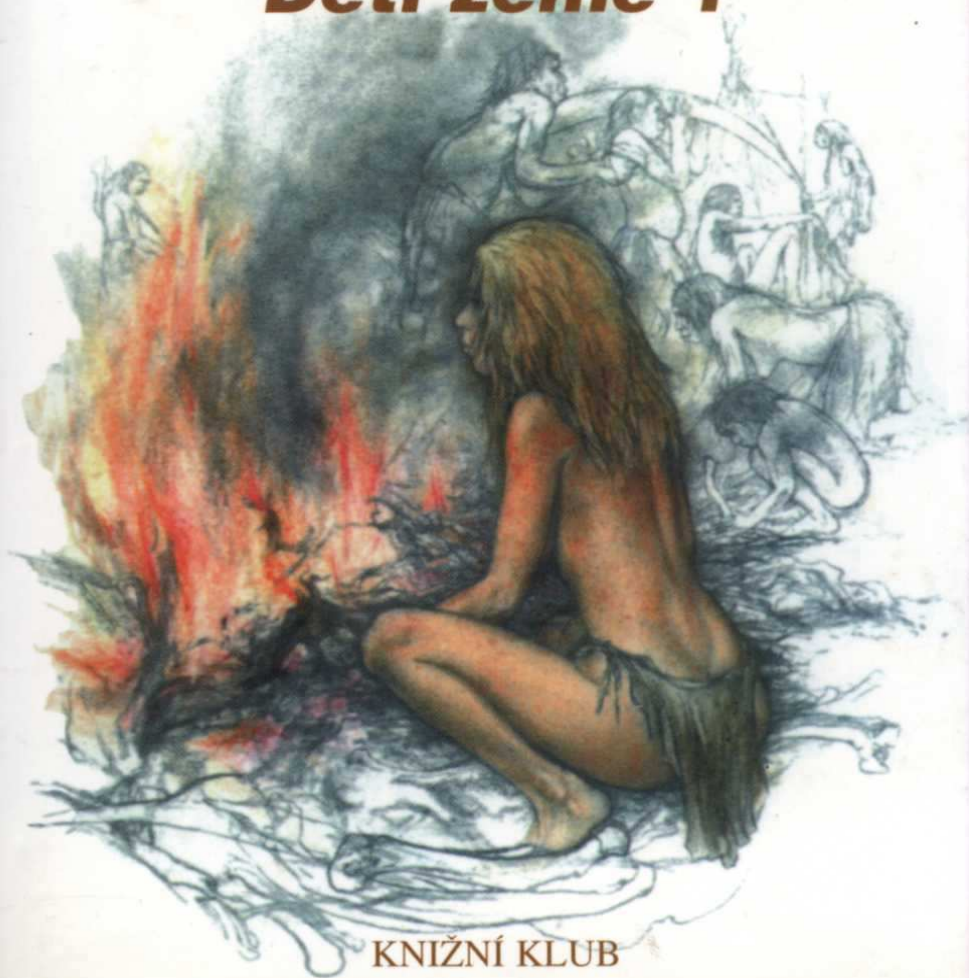

Jean M. Auelová

**KLAN
VELKÉHO
MEDVĚDA 1**

Děti země 1

KNÍŽNÍ KLUB

Jean M. Auelová

**KLAN
VELKÉHO
MEDVĚDA 1**

Děti země 1

KNIŽNÍ KLUB

Přeložila Klára Vávrová

The Clan of the Cave Bear
Copyright © 1980 by Jean M. Auel
Translation © Klára Vávrová, 1993
Copyright českého vydání © Euromedia Group k. s, 2001

ISBN 80-242-0502-5 (soubor)
ISBN 80-242-0503-3 (1. díl)

Reyovi

*Mému nejpřísnějšímu kritikovi
– a nejlepšímu příteli*

1

Z přístřešku před jeskyní zakrytého kožešinami vylezla nahá holčička a seběhla na kamenitý břeh v ohybu malé říčky. Ani nepomyslela na to, aby se ohlédla zpátky. Proč taky. Její zkušenost jí neříkala nic jiného, než že všechno bude, jak má být, až se vrátí.

Brouzdala se v říčce, cákala kolem sebe a cítila, jak jí kameny a písek kloužou pod nohama. Potopila se do chladné vody, za okamžik se s prskáním zase vynořila a vytřela si vodu z očí, než se pustila jistými, rozmáchlými tempy k příkrému protějším břehu. Plavat se naučila dřív než běhat, a teď, v pěti letech, se cítila ve vodě bezpečně. I přeplavat řeku byl taky často jediný způsob, jak se dostat na druhou stranu.

Malička si chvíli hrála, plavala od jednoho břehu k druhému a nechala se unášet proudem. Tam, kde se koryto říčky rozšiřovalo a voda pěníla na skalním útesu, se zvedla, přebrodiva se zpátky k ohybu a začala sbírat oblázky. Právě položila poslední kamínek nahoru na pyramidu obzvlášť hezkých oblázků, když se země pohnula.

Užasle sledovala, jak se kamínek sám od sebe skutálel, udiveně zírala na malou pyramidu, která se zakymácela a za okamžik se zhroutila. Teprve potom si všimla, že se i ona kymácí, ale ještě stále byla spíš zmatená než vystrašená. Rozhlížela se a snažila se pochopit, proč se její svět mění tak podivným způsobem. Země se přece nesmí hýbat!

Říčku, do té chvíle jen mírně plynoucí, najednou zčeřily mohutné vlny, které narážely na břehy. Koryto řeky se vzepřelo proti proudu, který ze dna zvedal bahno. Keře na břehu proti proudu řeky se otřásaly, jako by neviditelná ruka šubala jejich kořeny, a po proudu dolů se pohnuly obrovské skály. V lese, jímž se říčka proplétala, se potácely vzneslé obrovské jehličnaté stromy. Obrovská jedle blízko břehu, jejíž kořeny podemlely jarní vody, se pomalu klonila přes řeku. Zapraskalo to, když se velké kořeny utrhly.

Padající strom zasvištěl a maličká sebou trhla. Jedle dopadla a zůstala ležet jako most mezi oběma otřásajícími se břehy. Holčičce se sevřel strachy žaludek. Chtěla se postavit na nohy, ale sotva se zvedla, hned upadla na kymácející se zem. Ještě jednou to zkusila a podařilo se jí zvednout. Stála na nejistých nohách, ale neodvažovala se udělat ani krok.

Když pak po chvíli po čtyřech lezla k jeskyni, která byla trochu výš ve skále nad řekou, uslyšela temné dunění, které přerostlo v ohlušující hřmění. Z trhliny v zemi, která se před ní otevřela, vystupoval kyselý pach vlhka a hniloby, jako by země sama zrána zazívala odporným dechem. Aniž to chápala, zírala na to, jak se hlína, kamení a menší stromy řítí do propasti, která se čím dál víc rozevírala.

Přístřešek na druhé straně propasti se nakláněl, když se hlína s kamením valila k jícnu. Podpěrné kůly chvíli odolávaly, pak se překotily a zmizely v rozevřené ráně země, strhly s sebou kožesiny a všechno, co bylo pod nimi. Nakonec s ostrým duněním sklouzla do hlubiny celá skála. Holčička se strachy třásla a zírala, jak rozevřená páchnoucí tlama požírá všechno, co jí až dosud dávalo bezpečí a jistotu.

„Mami! Mami!“ křičela, když začínala chápat, co se stalo. Nevěděla, jestli křik, který jí proniká k uším a který se utápí v hřmění řítící se země, je její vlastní. Lezla k okraji propasti, avšak země se znovu vzvedla a odhodila ji. Zoufale zatínala ruce do půdy, aby se udržela na zemi, která se převracela.

Pak se propast náhle zavřela, hřmění odeznělo, chvějící se země se uklidnila. Ne tak holčička. Ležela na břiše na měkké vlhké zemi, třásla se strachy, a taky měla proč se třást.

Byla sama v divočině, sama v krajině travnatých stepí a řídkých lesů. Z dálky svítily ledovce, vysílaly ledový chlad do zelených oblastí. Na rozlehlých stepích se pásala velká stáda kopytnaté zvěře a byly tu šelmy, které šly ve stopách stád a lovily v nich, ale nebylo tu mnoho lidí. Holčička neměla kam jít a nikdo ji nepostrádal. Zůstala naprosto sama.

Země se znovu otřásla a vydala z hloubky zvuk, jako by byla obrem, který příliš rychle pohltit sousto a teď má potíže všechno strávit. Holčička vyděšeně vyskočila. Otevře se země znovu? Nevěřicně zírala k místu, kde byl přístřešek a jeskyně. Jenom skalní rozvaliny a keře vyrvané s kořeny – to bylo všechno, co zbylo. Propukla v pláč a běžela zpátky k řece. Tam se schoulila jako vzlykající uzlíček vedle blátivé vody.

Avšak rozmáčený svah neskýtal ani nejmenší ochranu proti křečím, které se zmocnily země. Další zachvění, tentokrát těžší, otřáslu okolním světem. Zatajila dech, když jí ledová sprška zmáčela záda. S panikou v očích vyskočila. Musela pryč z toho strašného místa, kde se všechno hýbe a kde země požírá svůj vlastní povrch. Ale kam mohla jít?

Na kamenitém břehu se nedařilo žádným rostlinám zapustit kořeny, ale proti proudu řeky byly oba břehy hustě porostlé keři, na nichž se už objevovaly první nové lístky. Instinkt hluboko v ní jí říkal, aby se držela v blízkosti vody, avšak spleť trnitých keřů vypadala neproniknutelně. Uslzenýma očima pohlédla druhým směrem, k lesu vysokých jehličnanů.

Tenké sluneční paprsky pronikaly mezi hustými větvemi stromů, které rostly až k řece. Ve stinném temném lese nebyl téměř žádný podrost, ale mnohé stromy odumřely stářím a padly k zemi. Jiné stály opřené o mladší a byly lépe zakotvené. Hlouběji dovnitř byl les temný a hustý a nezval o nic víc než křoví na břehu proti proudu řeky. Holčička se bezradně rozhlížela a nevěděla, kterým směrem se vydat, neustále se dívala jedním i druhým směrem a nemohla se rozhodnout.

Nové zachvění země pod nohama stačilo, aby ukončilo její váhání. Vrhla ještě poslední pohled na rozevřenou zemi v dětské víře, že tam přece jenom bude přístřešek stát, ale místo bylo prázdné, a tak se rozběhla do lesa.

* * *

Záchvěvy země, které se tu a tam vracely, ji popoháněly. Sledovala tekoucí vodu a jenom krátce se zastavovala, aby rychle utišila žízeň. Obcházela krátery po obrovských jedlích, které ztratily oporu v otřásající se zemi a ležely na pahýlech větví. Mokrá hlína s kamením ještě ulpívala v mohutných kořenech, které trčely k nebi.

Později k večeru se dostala do míst méně zpustošených zemětřesením. Kolem už nebyly téměř žádné vyvrácené stromy a vyvržené skály. Voda v řece se už taky pročistila. Zastavila se, až když se setmělo natolik, že neviděla, kam položit nohu, a klesla na zem. Byla naprosto vyčerpaná. Dokud byla v pohybu, bylo jí teplo, teď se ale v chladném nočním vzduchu zimou roztrásla. Zahrabala se, jak nejlépe uměla, do suchého jehličí, stočila se do klubíčka a naházela přes sebe ještě jedlové chvojí.

Byla unavená, ale strach jí nedovoloval usnout. Pokud šla, mohla strach zvládnout, teď ji ale přemohl. Ležela tiše jako myška, oči dokořán, a sledovala, jak tma kolem ní houstne a smazává obrysy, které ještě dokázala rozeznat. Nehýbala se a sotva se odvažovala dýchat.

Ještě nikdy nebyla v noci sama a vždycky nablízku hořel oheň, který zaháněl tmu. Najednou už tomu nedokázala vzdorovat. Propukla v křečovitý pláč a dlouho trhaně vzlykala, než se unavila a vyčerpáním usnula.

Malé noční zvířátko zvědavě očmuchalo dítě, které nic z toho necítilo.

Probudila se vlastním křikem.

Země byla stále ještě neklidná a tu a tam zaznívalo z hlubin temné hřmění. Byl to zvuk, který naplnil její sen děsem. Vyskočila a chtěla uprchnout, ale neviděla s rozevřenýma očima víc než se

zavřenými víčky. Nejdřív se nemohla rozpomenout, kde je. Srdce se jí rozbušilo. Proč nic nevidí? Kde jsou láskyplné ruce, které tu vždycky byly, když potřebovala útěchu a když se v noci probudila? Pomalu se jí vracely úděsné obrazy. Schoulila se, roztrásla se strachy a chladem a zahrabala se znovu do suchého jehličí. Když se objevily první sluneční paprsky, pořád ještě spala.

Jen s námahou pronikal den do hlubin hustého lesa. Když se maličká probudila, bylo už pokročilé ráno, ale přesto bylo dole pod stromy nadále pološero. Včera, než nastala noc, se vzdálila od řeky a teď se znovu vyděla, když neviděla kolem sebe nic než stromy.

Žízeň zbystřila její smysly na bublání vody. Vydala se za tím zvukem a s úlevou poznala, že zase vidí malou říčku. Tady na břehu sice nebyla o nic méně ztracená než v lese, ale cítila se líp, když mohla sledovat známý živel a mohla utišit žízeň, kdy se jí zachtělo. Jen její hlad nemohla řeka utišit.

Věděla, že se dají jíst zelené rostliny a kořeny, ale nevěděla, které druhy jsou jedlé. První zelený list, který ochutnala, byl hořký a štípal ji na jazyku. Rychle ho vyplivla a vypláchla si pusou. Vzalo jí to chuť zkusit jinou rostlinu. Pila o to víc vody, jenom aby měla něco v žaludku. Pokračovala v cestě podél řeky dolů. Temné lesy ji děsily, a tak se držela poblíž vody, kde bylo světleji. Když nastalo šero, vyhrabala si znovu místo v jehličí a schoulila se v něm ke spánku.

Druhá noc nebyla lepší než první.

Holčička byla vyděšená a hladová. Ještě nikdy nebyla tak vyděšená, tak hladová a ještě nikdy nebyla tak dlouho sama. Tato zkušenost pro ni byla natolik nová, že zatlačila vzpomínku na zemětřesení a na život předtím. Nechtěla myslet na to, co by se jí mohlo stát nebo kdo se o ni bude starat.

Žila jenom pro přítomný okamžik. Bylo nutné dostat se přes příští překážku, překonat přítok, přelézt další kmen. Jenom dál podél řeky! To bylo jedinou její myšlenkou, ne že by ji měla řeka zavést k určitému cíli, ale protože byla to jediné, co ji vedlo, a jediná jí dávala důvod pokračovat. Bylo to lepší než nedělat nic.

Pak někdy prázdno v jejím žaludku přerostlo ve svíravou bolest, která zastínila všechny ostatní pocity. Plakala, prodírala se

dopředu a slzy si razily ušmudlané cestičky po rozdrápané špinavé tváři. Na nahém těle měla krunýř zaschlého bláta. Vlasy, dřív téměř bílé a tak jemné a měkké, se jí teď lepily k hlavě, plné špíny, jehličí a větviček.

Bylo obtížnější prodírat se kupředu, když se les prosvětľil a jehličí vystřídaly téměř neproniknutelné křoviny, z nichž se zvedaly listnaté stromy. Když zapršelo, zalezla pod spadlý kmen nebo výčnělek skály, nebo taky pokračovala blátivou kaší dál a nechala si tělo omývat deštěm. S přicházející nocí nahrabala do kupy suché zpuchřelé listí, zalezla do něj a usnula.

Byla čím dál zesláblejší. Měla přístup k pitné vodě, ale už příliš dlouho nic nejedla, takže ji co chvíli roztřásla zimnice. Necítila hlad, jenom tupou bolest v žaludku a občas se jí zamotala hlava, z níž všechno zmizelo a zůstala jen myšlenka na řeku, kterou musí sledovat.

Sluneční paprsky pronikly k jejímu pelechu z listí a probudily ji. Zvedla se z teplé kupky a šla dolů k řece, aby se napila. Na těle měla ještě přilepené vlhké listí. Modré nebe a sluneční svit byly příjemnou změnou proti dešti předcházejícího dne. Když se napila, hned se zase vydala na cestu.

Břeh řeky na její straně se svažoval, až přešel v prudký sráz. Když se zastavila, aby se znovu napila, uklouzla a skutálela se až dolů.

Zůstala bezmocně ležet na kamenech vedle vody se spoustou šrámů a modřin. Byla příliš slabá a příliš nešťastná, aby se dokázala pohnout. Do očí jí vhrkly slzy a stékaly jí po tvářích. Zoufale plakala, ale nikdo ji neslyšel. Její pláč přešel do tichého nářku, který žebřil o to, aby někdo přišel a pomohl jí, ale nikdo nepřicházel. Útlá ramínka se jí otřásala, když vyplakávala své zoufalství. Nechtěla to vzdát a nechtěla ani pokračovat, ale neměla jinou možnost. Nemohla přece zůstat ležet v blátě a plakat.

Už dávno přestala vzlykat, ale nadále ležela na místě, kam se zřítěla. Teprve když ucítila, jak ji kámen nepříjemně tlačí do boku, a blátivá chuť v puse byla nesnesitelná, přinutila se zvednout. Sešplhala po kamenech k vodě, napila se a pak se znovu vydala na

cestu. Ohýbala větve a přelézala mechem porostlé kmeny se stejnou odhodlaností jako dřív. Občas musela sejít dolů do řeky, aby obešla překážku.

Bylo pozdní jaro a hladina řeky byla vysoká. Teď ještě vystoupila, když jí tající sněhy a přítoky dodaly víc vody. Holčička slyšela z dálky hřmění už dlouho předtím, než uviděla vodopád, který přepadl přes široký skalní práh, nad nímž se slévaly dvě řeky. Pod vodopádem se nespoutaný stříbřitě se lesknoucí proud valil po kamenech a razil si cestu do zatavněné nedozírné dálky.

Vodní masy se vylévaly z koryta řeky v široké bílé kaskádě a padaly hřmotně do jezírka, které se vytvořilo na úpatí skalní stěny. Kdysi dávno vymlela řeka do skály za vodopádem jeskyni. Prah, z něhož voda padala, byl z tvrdšího kamene a vytvářel římsu nad skálou pod sebou.

Holčička šla blíž a opatrně se podívala do vlhkého tunelu. Pak se rozhodla a prolezla za vodní clonu. Krok za krokem opatrně postupovala kupředu a rukama se přidržovala vlhké stěny, protože se jí motala hlava z obrovských spoust vody na druhé straně. Hřmění ji ohlušovalo. Ustrašeně se dívala nahoru na spousty vody, které se jí řítily nad hlavou, ale tápala odhodlaně dál.

Už byla téměř na druhé straně, když se tunel snížil a nakonec se změnil v štěrbinu, nořící se do země. Nešlo to jinak, musela zpátky k výchozímu bodu. Zklamaně se vracela, dívala se nahoru na proudy vody a vrtěla hlavou. Nebylo jiné cesty.

Voda byla studená, když se jí brodila, a proud ji strhával. Doplavala do středu koryta, položila se na záda a nechala se tak nést kolem nebezpečných vírů. Pak se zase otočila na břicho a krátkými rychlými tempy dorazila k druhému břehu. Plavání ji vyčerpalo, ale tělo teď měla čistější, když vylezla z vody, jen vlasy měla stejně zacuchané jako dřív. Pokračovala v cestě a cítila se trochu osvěžená. Ale ten pocit netrval dlouho.

Den byl neobvykle teplý na konec jara, a když stromy prořídly a ona vyšla do otevřené stepi, vychutnávala teplo slunečních paprsků. Ale když ohnivý kotouč vystoupil výš na oblohu, ubíraly jí pálící paprsky sílu. Odpoledne se už sotva potácela po úzkém pruhu písku mezi řekou a příkrou skalní stěnou. V třpytící se vodě

se zrcadlily sluneční paprsky a téměř bílý písek cesty rovněž odrážel sluneční žár na její drobné tělo.

Před ní, na druhé straně řeky, se až k horizontu prostírala step, kde ve svěží zelené trávě byly bílé, žluté a fialové drobné květy, ale holčička nevěnovala nejmenší pozornost krásám jara. Byla naprosto vysílená a vyhladovělá a začínala blouznit.

„Ano, slíbila jsem, že budu opatrná, mami. Vždyť jsem plavala jenom kousek, jak jsi chtěla. Ale kde jsi ty? Kdy budeme jíst, mami, já mám takový hlad... Je tak horko... Proč jsi nepřišla, když jsem tě volala? Pořád jsem tě volala. Kde jsi byla? Mami! Zůstaň tady se mnou! Neodcházej! Počkej na mě! Nenechávej mě tady, mami!“

S rozpraženou náručí se potácela za přeludem, dokud nevybledl, zoufale běžela podél skalní stěny, ale skála ustupovala od břehu a stále víc se jí vzdalovala. Holčička se dostávala stále víc od vody, která ji udržovala při životě, slepě běžela kupředu, zakopla o kámen a upadla. Prudký pád ji vrátil ze sna do skutečnosti – téměř. Dřepěla tam a třela si nohu a pokoušela se srovnat si myšlenky.

Pískovcová stěna před ní byla plná děr a skulin. Velkými změnami teplot mezi slunečním žářem a nočním chladem měkký pískovec popukal a zvětral. Podívala se bez zájmu do malého otvoru blízko země, ale jeskyňka na ni neudělala nijak zvláštní dojem.

Mnohem víc užasla nad stádem mohutných červenohnědých zubrů, kteří se pokojně pásli na bujně trávě mezi skálou a řekou. Měli mohutné zatočené rohy a byli daleko vyšší než ona. Ve svém slepém útěku za přeludem si jich dřív vůbec nevšimla. Když je teď spatřila, jako by naráz zmizela z její mysli poslední pavučina. Najednou byla naprosto bdělá.

Pozpátku se stahovala ke skalní stěně a pohled měla upřený na velkého statného býka, který se přestal pást a podíval se směrem k ní. To už bylo na ni příliš. Sebrala se a dala se na bezhlavý útek.

Když se ještě krátce ohlédla přes rameno, zahlédla rozmazaný obraz bleskurychlých pohybů, při němž se jí zatajil dech, takže se zastavila jako vrostlá do země. K zubrům se přikradla obrovská

lvíce, dvojnásobně větší než kočkovité šelmy, které se proháněly po savanách dál na jihu v mnohem pozdějších dobách. Holčička potlačila výkřik, když se ta obrovská kočka přikradla k jedné z krav.

S vyceněnými tesáky zařala lvíce drápy do mohutného těla. Ustrašený řev dobytčete zmlkl pod stiskem mohutných čelistí, když mu lvíce prokousla hrdlo. Krev vystříkla, zmáčela tlamu čtyřnohé lovkyně a rudě zbarvila světle hnědou kožešinu. V mdlé obraně ještě škubaly běhy dobytčete, když už mu lvíce rozpárala břicho a vyrvala kus teplého masa.

Čirý děs se zmocnil dítěte, které divokým úprkem hnalo pryč, pozorně sledované jednou z dalších velkých koček. Dostalo se do loviště jeskynních lvů. V obvyklém případě by tyto velké kočkovité šelmy pohrdly tak malou kořistí, jako je pětileté lidské mládě, dávaly přednost mohutnému zubrovi, bizonovi nebo velkému jelenovi. Avšak prchající dítě se nebezpečně blížilo jeskyni, v níž byl párek nedávno narozených lvíčat.

Velký lev, který líně sledoval lov lvic, varovně zařval. Dítě zvedlo hlavu a zatajilo hrůzou dech před tou strašnou kočkou, která seděla na skále, připravená ke skoku. Vykřiklo pak, klopýtlo, zřítilo se a sjelo kus po drolivém štěrku pod skalní stěnou, vyskočilo a utíkalo zpátky cestou, kterou přišlo.

Lev skočil měkce s hravou nedbalostí, aby chytil malého vetřelce, který se odvážil na jeho území. Nijak nepospíchal – dítě se pohybovalo kupředu jen pomalu ve srovnání s jeho lehkonožnými skoky – a pocítil chuť na malou hru kočky s myší.

Byl to nejspíš instinkt, který vedl holčičku v bezhlavém útěku k malé průrvě na úpatí skály. Píchalo ji v boku a bolelo to, když zadržela dech. Ale protáhla se těsným otvorem dovnitř skály. Jen s největší námahou se jí podařilo otočit se v úzké díře a pokleknout zády ke zdi. Nepřála si v tu chvíli nic jiného než splynout s tvrdou skalní stěnou.

Lev dorazil na místo a zklamaně zařval proti skále, když objevil, že se ke své kořisti nedostane. Holčička se třásla, když slyšela divoký řev přímo vedle sebe, a zírala jako zkamenělá na obrovskou tlapu se zahnutými drápy, která zajela dovnitř. Viděla,

jak se drápy blíží, ale nemohla uhnout. Vykřikla bolestí, když se jí drápy zaťaly do levého stehna a zanechaly za sebou čtyři hluboké krvavé šrámy.

Malička se kroutila, aby se dostala z dosahu tlapy a přitom objevila v temné stěně po levici malou prohlubeň. S námahou se vytáhla nahoru, přitiskla se do ní co nejvíc a zatajila dech. Lví pracka se strašnými drápy se znovu protáhla úzkým otvorem a téměř úplně zaclonila světlo, které pronikalo do výklenku. Tentokrát však pracka sekla do prázdna. Lev zklamaně zařval a ještě dlouho přecházel před otvorem sem a tam.

Holčička zůstala v těsné jeskyně celý den, celou noc a delší část následujícího dne. Noha jí napuchla, rána se podebrala a bolela. Téměř celou dobu blouznila a byla zmalátnělá hladem a bolestí a měla příšerné sny o zemětřesení a ostrých drápech. Ale nebyla to rána nebo hlad, dokonce ani parné slunce, které ji vyhnalo ven z úkrytu. Byla to žízeň.

Opatrně vykoukla z otvoru jeskyně. Roztroušené vrby zkroucené větrem a borovice u řeky vrhaly dlouhé stíny. Bylo pozdní odpoledne. Holčička se dlouho dívala přes travnatou plochu, než sebrala odvahu, aby vyšla ven. Přejížděla popraskané rty suchým jazykem, když prozkoumávala okolí. Jenom tráva se pohybovala ve větru, lví smečka odtáhla. Lvici se nelíbil cizí pach tak blízko jeskyně, kde byla její mláďata, a rozhodla se opatřit jim nový úkryt.

Holčička vylezla a narovнала se. V hlavě jí bušilo a před očima jí tančily černé skvrny. S každým krokem jí projela vlna bolesti a z bolestivých šrámů stékala po napuchlé noze žlutozelená tekutina.

Nebylo jisté, jestli dokáže dojít až k vodě, ale žízeň ji poháněla. I padla na kolena a poslední kus dolezla po čtyřech. Lehla si na břicho a hltavými doušky pila chladnou vodu. Když měla konečně dost a chtěla vstát, temné skvrny před očima se roztančily, v hlavě jí hučelo. Pak se jí ztmělo v očích a spadla na zem.

Dravý pták kroužící líně na obloze spatřil nehybné tělo a sletěl trochu níž k zemi.

2

Opatrně překročili řeku hned pod vodopádem, tam, kde bylo koryto nejširší a pěnivá voda obtékala skály trčící z mělčiny. Bylo jich dvacet, mladí a staří. Před zemětřesením, které zničilo jejich jeskyni, jich bylo ještě o šest víc. Dva muži šli v čele, daleko před houfem žen a dětí, po každé straně dva starší muži, vzadu následovali mladší muži.

Šli podél široké řeky, která se tady vinula v ploché stepní krajině, a všimli si kroužících dravců. Protože se ještě nespustili k zemi, musela být oběť, kterou tak pozorně obléтали, ještě naživu. Muži v čele se běželi podívat, nač ptáci čekají. Zraněné zvíře by bylo pro lovce snadnou kořistí, pokud už nějaký čtyřnohý dravec nebyl na cestě ke stejnému cíli.

Žena, která čekala své první dítě a která šla v čele ostatních žen, viděla, že se vepředu oba muži podívali na zem a hned šli dál. Musí to být masožravé zvíře, pomyslela si. Masožravci se tlupa živila jen ve velké nouzi.

Žena byla sotva metr čtyřicet vysoká, měla statnou kostru a byla zavalitá, ale šla vzpřímeně na svých statných křivých nohách a plochých bosých chodidlech. Paže, k ostatnímu tělu poměrně dlouhé, byly stejně jako nohy zkřivené. Měla velký široký nos, mohutné čelisti, avšak neměla bradu. Dlouhá velká hlava s nízkým

ustupujícím čelem spočívala na krátkém tlustém krku. Vzadu v týle měla výrůstek, který ještě zdůrazňoval délku hlavy.

Kudrnaté hnědé ochlupení jí pokrývalo nohy a ramena a táhlo se podél horní části páteře. Vlasy měla těžké a dlouhé a dost huňaté, pleť už měla po zimě trochu opálenou. Velké temně hnědé oči – oči, které už viděly hodně a hodně chápaly – byly v hlubokých prohlubních pod převislým obočím. Objevila se v nich zvědavost, když teď rychleji vykročila, aby se podívala, co to tam muži našli a nechali ležet.

Vlastně byla dost stará na to, aby měla první dítě, bylo jí už téměř dvacet let. Lidé z tlupy mysleli, že je neplodná, dokud na ní neuviděli, že v ní klíčí nový život. Přesto nenesla menší náklad než ostatní ženy jenom proto, že čeká dítě. Na zádech měla velký koš a na něm měla upevněná další břemena. Několik malých váčků zavázaných šňůrkami viselo na koženém řemenu. Ten měla upevněný v pase přes hladkou zvířecí kůži, do které byla oblečená a kterou nosila tak, že tvořila hodně záhybů a kapes. Do nich mohla nacpat ještě spoustu dalších věcí, které musela nést s sebou. Jeden z kožených váčků se odlišoval od ostatních. Byl ušit z vydří kůže a nohy, ocas a hlava zvířete byly na něm ponechány.

Zvířeti se nerozřízlo jako obvykle břicho. Řez do krku vytvořil dostatečně velký otvor, aby se dalo vyvrhnout, a tím vznikl jemný vak, jehož otvor uzavírala hlava zvířete. Děrami kolem krčního otvoru vedla červeně zbarvená šlacha, která byla pevně stažená a upevněná na řemenu v pase ženy.

Při prvním pohledu na stvoření, které muži nechali ležet bez povšimnutí, zvedla žena obočí. Zvíře bez srsti? Ale když se přiblížila, úlekem zalapala po dechu a rychle o krok ustoupila, pevně stiskla kožený váček, který měla na krku, roztřesenými prsty nahmatala amulety a prosila je o ochranu před zlými duchy. Pak se předklonila, aby lépe viděla. Nemohla uvěřit, že to, co vidí, je pravda.

Ale její oči ji neklamaly. Nebylo to zvíře, které přilákalo mrchožravé ptáky, bylo to dítě. Hubené a velmi podivné dítě!

Žena se pátravě rozhlédla a hledala nablízku další stopy tragédie, ale když nic neviděla, začala obcházet nehybné tělíčko.

Najednou zaslechla slabé zasténání, zastavila se, zapomněla na svůj strach a poklekla vedle dítěte. Dotkla se ho, jemně jím zatřásla a pak je obrátila. Jakmile uviděla napuchlou nohu a zanícenou ránu po lvích drápech, hned rozvázala šňůru vydrřího váčku.

Jeden z mužů v čele se ohlédl. Když viděl ženu klečící u dítěte, vrátil se.

„Izo! Nezastavuj!“ přikázal. „Jsou tu stopy jeskynního lva. Pospěš si,“ poručil jí ráznými posunků.

„Je to dítě, Brune. Je zraněné, ale není mrtvé,“ bránila se spěšnými gesty.

Brun pohlédl na hubené malé tělíčko s vysokým čelem, malým nosem a podivně plochou tváří.

„Nepatří ke klanu,“ dal jí na srozuměnou, obrátil se a šel.

„Brune, je to dítě. Je zraněné. Umře, když je tu necháme.“ Iziny oči úpěnlivě prosily, když rychle promlouvala rukama.

Muž, hlava malé lovecké tlupy, pohlédl na žadonící ženu. Byl o hodně větší než ona, svalnatý a statný s mohutně klenutým hrudním košem a silnými křivými nohama. Jeho tvář se podobala její, ale byla ještě výraznější, obočí měl mohutnější a nos větší. Nohy, břicho, hrudník a lopatky byly pokryté hustým hnědým porostem, už ne dost hustým, aby se dal ještě nazývat srstí, když k ní neměl daleko. Rozcuchaný vous skrýval vystupující čelisti bez brady. I oblečení měl podobné, ne však tak volné. Bylo kratší a jinak sešněrované a mělo méně záhybů a kapes.

Muž nenesl jiné břemeno než svou kožešinu přehozenou přes záda a upevněnou širokým pruhem kolem čela. Kromě toho nesl zbraně. Na pravém stehně měl jizvu, zčernalou jako tetování, ve tvaru U, jehož špice směřovaly ven. Byl to jeho totem, znak bizona. Nepotřeboval ale žádné zvláštní odznaky nebo ozdoby, které by stvrzovaly jeho vůdčí postavení. Jeho chování a uctivost druhých nenechávaly nikoho na pochybách, že je to on, kdo je náčelník.

Sundal z ramene kyj, což byl přední běh koně, a postavil ho na zem. Iza věděla, že teď její prosbu vážně zkoumá. Skrývala své vzrušení a tiše čekala, aby mu dopřála čas a klid k přemýšlení, když teď sundal i těžký oštěp a opřel ho o rameno špicí vzhůru.

Brun sáhl k opasku a chopil se pruhu hebké jelení kůže, která se na koncích zužovala a ve středu měla prohlubeň pro kameny a kterou používal jako prak. Protahoval měkkou kůži mezi prsty a přemýšlel.

Brun se nerad rychle rozhodoval, když šlo o něco neobvyklého, co se bezprostředně týkalo tlupy, a už vůbec ne teď, když byli bez domova. Potlačil první popud rovnou prosbu zamítnout a nechal si projít hlavou víc věcí. Měl jsem předpokládat, že Iza bude chtít dítěti pomoci, pomyslel si. Častokrát užila své léčitelské schopnosti dokonce u zvířat, obzvlášť u mláďat. Bude rozrušená a ustaraná, když jí nedovolím, aby tomu dítěti pomohla. Ať už patří ke klanu nebo k tamtěm Druhým, to pro ni není důležité. Všichni vidí, že je to dítě, které je zraněné a potřebuje její pomoc. Možná právě proto je Iza tak dobrou ranhojičkou, když se to tak uváží.

Ranhojička sem, ranhojička tam, je to jenom žena. Co tedy záleží na tom, jestli bude rozrušená nebo zklamaná? Nedovolí si dát to najevo a máme už tak dost starostí, natož ještě vláčet s sebou zraněné cizí dítě. Avšak její totem zná odpověď, všichni duchové ji znají. Nerozzlobí se ještě víc, když bude Iza rozrušená? Jestli najdeme novou jeskyni... ne, když najdeme novou jeskyni, musí Iza připravit nápoj pro slavnost zasvěcení. Co by se stalo, kdyby v rozrušení udělala něco špatně? Rozhněvaní duchové můžou ledacos způsobit a oni už jsou v této chvíli rozhněvaní dost. Při slavnosti zasvěcení nové jeskyně se nesmí nic udělat špatně.

Jen ať si to dítě vezme s sebou, pomyslel si. Však toho bude brzy litovat, že musí nést ještě jedno břemeno navíc. A to dítě je už beztak blízko smrti, možná dokonce ani Izina kouzla nebudou dost silná, aby je zachránila.

Brun zase zastrčil prak za opasek, zvedl své zbraně a pokrčil rameny. Nechal rozhodnutí na ní. Iza si může dítě vzít nebo je tu nechat, jak se jí zachce. Odvrátil se a šel dál.

Iza sáhla do koše a vytáhla vydělanou a usušenou kůži, do které dítě zabalila. Pak je zvedla ze země a přivázala si je k bokům. Udivilo ji, jak je to dítě lehké, i když je tak dlouhé. Bylo v bezvědomí a zasténalo, když je zvedala. Iza je konejšivě poplácala a hned zase zaujala své místo za oběma muži.

Ostatní ženy se zastavily v uctivé vzdálenosti, aby nerušily setkání Bruna a Izy. Když viděly, že Iza něco zvedla, aby to vzala s sebou, zvědavě natahovaly krátké krky a dělaly rukama rychlé vyplašené posunky a doprovázely je hrdelními zvuky. Dohadovaly se, co se asi mohlo stát. Byly oblečené jako Iza, až na vydří váček, a byly stejně obtěžkané břemeny. To, co s sebou nesly, byl veškerý majetek tlupy, všechno, co se jim podařilo po zemětřesení zachránit.

Dvě ze sedmi žen nesly kojence zastrčené na těle pod koženým oděvem. Bylo to pohodlné mít je tak, mohly je alespoň kdykoliv nakojit. Když teď stály a čekaly, cítila jedna z nich téct moč po kůži a honem zvedla dítě ze záhybu a podržela je před sebou. Pokud tlupa neputovala, zavinovaly kojence do měkkých koží. Ty ještě vystýlaly vrstvou něčeho suchého, do čeho se dobře vpíjely výkaly. Mohla to být vlna divokých ovcí, která se zachytila v trnitých keřích, nebo taky jemné ptačí peří nebo suchá tráva. Avšak při putování bylo pro ženy jednodušší nést děti nahé a prostě je vytáhnout z kožešiny, když bylo zapotřebí, neztrácely tak alespoň čas s přebalováním.

Když se průvod dal znovu na pochod, zvedla si třetí žena k boku malého chlapce a přidržovala ho tam pomocí koženého pásu. Ale netrvalo dlouho a chlapec začal kopat a chtěl zase na zem a jít sám. Dovolila mu to, věděla, že zase příběhne, až bude unavený.

Trochu starší dívka, ještě ne žena, ale se stejným nákladem jako ony, šla za ženou, která následovala Izu. Tu a tam se ohlédla na šlachovitého mladíka, který byl téměř dospělý a šel za ženami. Snažil se udržovat natolik velký odstup mezi sebou a ženami, aby to vypadalo, že nepatří k dětem, ale ke třem lovcům, kteří zajišťovali houf před napadením zezadu. Rád by taky nesl kus zvěřiny. Záviděl starému muži, který šel po boku žen a přes rameno měl přehozeného zajíce. Složil ho kamenem z praku, a byl to velký a těžký zajíc.

Potravu pro tlupu však neobstarávali jen lovci. Ženy měly na shánění obživy často větší podíl a jejich prameny byly spolehlivější. Přestože bylo na nich, aby nesly náklad, i při pochodu neustále hledaly a sbíraly potravu. Byly přitom tak

obratné, že pochod ani nezdržely. Hbitě sklidily louku denic, odloupaly jejich poupata a květy a vyhrabaly holí mladé měkké kořeny. Ještě snadněji se dostaly ke kořenům tolije, které se daly vytáhnout z jezer a bahnitých luk.

Kdyby tímto územím pouze neprocházeli při hledání nové jeskyně, ale měli tu své obydlí, tak by si ženy zapamatovaly místa, kde rostliny viděly, a pak později, až by se dny zkrátily, by se vrátily, sklidily by tolije a vzaly je domů jako jedlou zeleninu. A ještě později by mohly nasbírat žlutý květový pyl, smíchat ho se škrobem, který získávají roztlučením vláken starých kořenů, a připravit nekvašené placky. Když pak stvoly tolije uschnou, dají se z nich plést nejrůznější košíky. Teď ale ženy sbíraly jenom to, co našly přímo u cesty, ale přesto sotva něco jedlého přehlédly.

Nacházely čerstvé výhonky a jemné mladé lístky jetele, vojtěšky a pampelišky, bodláky, které zbavovaly trní, než je rozsekaly, a objevily už i několik raných bobulí a plodů. Špičaté hole, které používaly na hrabání, neustále zapichovaly do země a přehrabovaly ji, hledaly cibule, hlízy a kořeny, nic jedlého před nimi nebylo jisté. Hole jim sloužily dobře i jako páky, když hledaly mloky a skvělé tlusté červy v kmenech stromů, dokonce s nimi lovily mušle a vodní šneky, přihrnovaly si je ke břehu, aby na ně snadněji dosáhly.

Všechno, co ženy posbíraly, putovalo do záhybů a kapes jejich oblečení nebo do některého volného koutku koše. Velké zelené listy sloužily k zabalení a mnohé z nich, jako chutné listy velkého lopuchu, připravovaly jako zeleninu. I suché dříví sbíraly, odlomené větve, stejně tak trávu a usušený trus pasoucí se zvěře. Později v létě bude výběr větší, ale i teď bylo potravy dost – jen když se vědělo, kde ji hledat.

Iza vzhlédla. Starý muž, který už překročil třicítku, k ní přikulhal chvíli poté, co se průvod dal opět do pochodu. Nenesl ani břemeno, ani zbraně, měl jenom dlouhou hůl, o níž se při chůzi opíral. Pravou nohu měl zmrzačenou a tenčí než levou, a přesto se pohyboval s překvapivou hbitostí. Pravé rameno a paži měl rovněž zmrzačené, paže mu končila pod loktem. Údy na levé straně

mužova těla byly pravidelné, silné a svalnaté, takže se zdál křivě rostlý, což ještě zdůrazňovala jeho lebka, mohutnější než u ostatních lidí tlupy. Obtížný porod ho zmrzačil na celý život.

Byl sourozencem Izy a Bruna. Byl prvorozený a byl by hlavou tlupy, kdyby nebyl takhle postižený. Tělo měl stejně jako ostatní muži obepnuté zvířecí kůží a teplou svrchní kožešinu, která mu sloužila i jako přikrývka na spaní, měl rovněž připnutou v týle. Z opasku mu však viselo vícero váčků a na zádech nesl pečlivě zabalený velký předmět.

Ošklivé jizvy brázdily levou půlku tváře kulhajícího muže, levé oko mu chybělo. Přes své zmrzačení se pohyboval s důstojností, která ukazovala na jeho velkou moudrost i na jeho postavení v tlupě. Byl kouzelník, nejmocnější mog-ur mezi mog-ury, obávaný a uctíváný v celém klanu. Byl přesvědčený o tom, že mu bylo dáno jeho pokroucené tělo, aby mohl zaujmout postavení prostředníka mezi členy tlupy a duchovním světem, místo aby byl světským vůdcem tlupy. V mnohém ohledu měl víc moci než náčelník, a byl si toho vědom. Jenom blízcí příbuzní znali jeho jméno a oslovovali ho jím.

„Krebe,“ pozdravila ho Iza a naznačila mu rukou, jakou má radost, že ho vidí vedle sebe.

„Izo?“ tázavě ji oslovil a ukázal na dítě, které nesla.

Žena rozbalila kůži a Kreb se pozorně zadíval na malou zarudlou tvářičku. Jeho pohled spočinul dlouho na napuchlé noze a na zhnisané ráně a obrátil se pak zase k ranhojičce. Její pohled mu odpovídal. Dítě sténalo a temná tvář mága se protáhla k přívětivým vráskám. Spokojeně přikývl.

„Dobře.“ Byl to hrubý hrdelní zvuk. Pak jeho hbitě mluvící ruka udělala znamení, které říkalo: „Už bylo dost mrtvých.“

Kreb zůstal po boku Izy. Pro něho neplatila mlčky uznávaná pravidla, která pevně určovala postavení a hodnost každého jednotlivého člena. On mohl jít s kým chtěl, dokonce vedle náčelníka, pokud se mu zachtělo. Mog-ur stál mimo přísnou hierarchii tlupy.

Brun je zatím dovedl hodný kus cesty od stop jeskynního lva, než dal znamení, aby zastavili. Pozorně přehlížel krajinu. Kam až

oko dohlédlo, byla za protějším břehem řeky step. Mírné pozvolné pahorky se střídaly s rovinami a všechno splývalo v zelenomodré dále s nebem. Nic nebránilo ve výhledu. Těch několik osamělých stromů, pokroucených věčně vanoucím větrem tak, že vypadaly, jako by se zastavily uprostřed pohybu, jenom prohlubovalo perspektivu krajiny a podtrhávalo dojem pustoty.

Oblak prachu na obzoru dával vytušit, že se tam dalo do pohybu velké stádo zvěře, a Brun by si nepřál nic víc, než aby mohl dát svým lovcům znamení a pustit se za ním. Když se obrátil, viděl už jen vrcholky vysokých jehličnanů, které vystupovaly z listnatého houští na kraji lesa nejbližší stepi.

Na jeho břehu řeky končila step příkrou skalní stěnou, která ustupovala čím dál víc od řeky. Za nejbližším skalním útesem byly v dále vidět zasněžené hory. Teď, v záři zapadajícího slunce, svítily jejich ledovcem pokryté vrcholky růžově, zlatorudě, fialově a purpurově, jako drahokamy na obrovské koruně. Dokonce Brun, který se jinak zajímal u každé věci jenom o její užitek, byl ovlivněn touto barevnou nádherou.

Brun vedl tlupu od řeky blíž k hřebenu skal. Tam měli větší naději, že najdou jeskyni. Potřebovali konečně úkryt, ale co bylo mnohem důležitější, nový domov potřebovali jejich strážní duchové, pokud už dávno tlupu neopustili. Byli natolik rozzlobení, že připustili, aby šest lidí tlupy zemřelo, a dovolili zničit jejich jeskyni. Pokud jim nedají dobrý domov, mohli by je dát všanc zlým silám, které přinášejí nemoci a zahánějí zvěř. Nikdo nevěděl, proč jsou neviditelní duchové tak špatně naladěni, dokonce to nevěděl ani mog-ur, který každý večer vykonával obřad k jejich usmíření a aby zmírnil strach tlupy. Všichni byli hluboce zneklidněni, a ze všech nejvíc Brun.

Odpovědnost za tlupu spočívala na jeho ramenou, a to na něho těžce doléhalo. Necítil se dobře před duchy a jejich neviditelnými silami a nepochopitelnými přáními. Raději se vypořádával s tím, co se dalo nahmatat, ucítit, ochutnat, uslyšet a uvidět, kde záleželo na tom, aby se osvědčil jako dobrý lovec a vůdce. Ani jedna jeskyně, kterou až dosud objevili a prozkoumali, by nebyla dobrým domovem. Každá měla nějaký nedostatek.

Brun si už dělal vážné starosti. Promarnili drahocenné teplé dny, které měli využít, aby nasbírali potravu na nadcházející zimu, místo aby šli a hledali nový domov. Pokud nenajdou brzy vhodnou jeskyni, bude nucen prostě tlupě nějakou vybrat, i když nebude ta pravá, a budou pokračovat s hledáním příští rok. Ale to by znamenalo nespokojenost a neklid a on pevně doufal, že k tomu nedojde.

Putovali dál podél skalní stěny a stíny se zatím prodloužily. Když došli k malému vodopádu, v jehož zpěněné vodě se v posledních šikmých paprscích slunce vytvořila duha, dal Brun povel zastavit. Ženy unaveně složily svá břemena a hned se rozešly, aby na břehu jezírka a na okrajích úzkého potůčku hledaly naplavené dříví.

Iza rozprostřela svou svrchní kožešinu a položila na ni dítě. Pak pospíchala, aby pomohla ostatním ženám. Děkala si o dítě starost, protože jeho dech byl velmi slabý a rychlý a až dosud se ještě neprohrálo z bezvědomí. Dokonce jeho sténání bylo slyšet už jen zřídka.

Celou dobu uvažovala, jak by dítěti pomohla. Probrala sušené byliny, které nesla ve vydřím váčku, a teď, když sbírala dříví, si pozorně všímala rostlin, které rostly v okolí. Každá měla pro ni určitou hodnotu jako lék nebo jako potrava. Již jen málokdy našla něco, co by ještě neznala.

Když na bahnitém břehu potůčku objevila dlouhé stvolý pučícího kosatce, hned se chopila hole, aby se dostala k jeho oddenkům. Chmel, který se vinul kolem jednoho kmene nablízku, se zdál skrývat novou možnost, ale raději chtěla použít vyzkoušený prášek ze sušených chmelových lístků, které měla ve svém váčku, protože chmelové šišťice zrají až později. Oloupala hladkou, šedě se lesknoucí kůru olše, která rostla blízko jezírka, a přidržela si ji u nosu. Kůra silně voněla. Iza spokojeně přikývla a nález zmizel v záhybu jejího oděvu. Než odběhla zpátky, natrhala ještě několik hrstí mladého jetele.

Když ženy nasbíraly dříví a připravily ohniště, odkryl Grod, muž, který s Brunem tvořil čelo průvodu, kousky žhavého uhlí, které uchovával v mechu v dutém konci zubřího rohu. Sice si

mohli rozdělat pokaždé nový oheň, ale při putování neznámou krajinou si raději vzali oharky z posledního ohniště, protože to tak bylo jednodušší. Také si nemohli být jisti, že vždycky najdou troud k rozdělení ohně.

Během putování opatroval Grod žhavé uhlíky s úzkostlivou pečlivostí. Byl to zbytek ohně předchozího dne, a i ten zapálili oharky z ohně minulého, a tak postupně jejich oheň v sobě nesl plameny ohniště, které hořelo ještě před ústím staré jeskyně. A to bylo dobře, protože zvyk přikazoval, aby se při obřadech k zasvěcení nové jeskyně oheň rozdělal ohněm, který měl svůj původ v plameni starého obydlí.

Úloha opatrovat a živit tento putující oheň směla být svěřena jenom muži vyšší hodnosti. A pokud by uhlíky dohořely, tak to bylo jisté znamení, že je strážní duchové opustili. Grod by v takovém případě ztratil postavení druhého muže a dostal by se na nejnižší stupeň mužů. Takovou pohanu by nechtěl zažít, protože jeho úloha, to byla velká čest a zodpovědný úkol.

Grod teď opatrně položil uhlíky na suchý troud a rozfoukával ho, dokud nevyskočily plameny. Ženy se zatím pustily do práce. Způsobem děděným z generace na generaci rychle stáhly zvěřinu, a když se oheň silněji rozhořel, už měly připravené kousky masa napíchnuté na čerstvých větvích, které ležely mezi dvěma vidlicemi. Silný žár uzavřel póry v mase, takže v sobě dobře podrželo šťávu. Když oheň už jenom doutnal jako hromádka žhavých uhlíků, nepadlo mnoho kousků masa za oběť plamenům.

Kamennými noži, kterými ženy stáhly a rozřezaly zvěřinu, teď oškrabaly i kořeny a hlízy a nakrájely je na plátky. Pevně upletené, vodotěsné koše stejně jako hrubostěnné dřevěné misky naplnily vodou a nakladly do nich horké kameny, které ohřívaly vodu. Když zchladly, opět je daly do ohně a nahradily je novými kameny, a tak pokračovaly a neustále je vyměňovaly, dokud se zelenina dostatečně neuvařila. Tlusté červy opékaly přímo nad ohněm a malé ještěřky pekly celé, dokud jejich tuhá kůže nezčernala, nepopukala a nevytloupl se chutné maso.

Iza samozřejmě pomáhala všude, kde bylo zapotřebí, ale kromě toho ještě připravila prostředek pro posílení malého děvčátka. V

dřevěné misce, kterou před mnohými lety vyřezala z jednoho kusu, přinesla vodu a uvedla ji do varu. Umyla oddenky kosatce, důkladně je rozžvýkala a vyplivla je do vařící vody. V druhé misce, zhotovené z mušlovité spodní čelisti velkého jelena, rozdrtila jetelové lístky a nasypala na dlaň trochu rozdrceného sušeného chmele. K tomu přidala kůru olše natrhanou na tenké proužky a zalila všechno vařící vodou. Pak mezi dvěma kameny rozmělnila tvrdé suché maso z nouzové zásoby tlupy a smíchala to všechno v třetí misce s vodou, v níž vařila zelené části.

Žena, která během putování šla hned za Izou, se tu a tam podívala tázavě jejím směrem v naději, že Iza sama od sebe něco poví, protože všechny ženy a muži, i když ti se snažili nedat to najevo, hořeli zvědavostí, aby uviděli dítě, a každý z nich si našel nějaký důvod, proč být náhodou blízko Iziny kožešiny. Bylo prostě záhadné, jak se dítě dostalo na místo, kde je našli. A kde jsou oni Druzí, ke kterým patří? Všichni se rovněž divili, proč Brun dovolil, aby vzala Iza dítě s sebou, když nepatří k lidem klanu, jak každý mohl vidět.

Ebra cítila víc než všichni ostatní váhu odpovědnosti, která spočívala na Brunovi, a hnětla zkušenými rukama náčelníkův krk a ramena, aby alespoň tak poskytla úlevu jeho tělu. Protože byla to koneckonců ona, kdo musel snášet prudkou podrážděnost svého druha, když se ho – sice zřídka, ale pak o to silněji – zmocnila zuřivost. Jinak se vlastně vyznačoval neotřesitelným klidem. Ebra věděla, že toho její muž pokaždé lituje, pokud se nedokázal ovládnout, i když bylo pod jeho důstojnost, aby něco takového přiznal. Ovšem obzvlášť se divila, že povolil Ize, aby vzala s sebou to dítě, a to právě teď, kdy každé nepatřičné jednání mohlo jenom zvýšit hněv duchů.

I když byla Ebra velmi zvědavá, nekladla Ize žádné otázky. Ostatní ženy neměly takové postavení, aby se odvážily ptát. Nikdo nesměl ranhojičku rušit, když bylo zřejmé, že používá své kouzelné síly. A Iza sama neměla náladu na zbytečné povídání. Byla zcela zaměstnána dítětem, které potřebovalo její pomoc. I Kreb zvědavě přihlížel, což mu však Iza ráda dovolila.

V němé vděčnosti ho sledovala, když přikulhal k bezvědomému dítěti.

Mog–ur je zamyšleně pozoroval. Pak opřel hůl o velkou skálu a opsal nad dítětem svou jedinou rukou několik plynulých pohybů. Byla to prosba k dobrým duchům, aby pomohli při uzdravení dítěte. Byli to přece oni, kdo sváděli v těle člověka válku a mnohý spor, který se pak projevil jako nemoc nebo zranění. Iziny léčitelské schopnosti byly darem strážných duchů, kteří jednali skrze ni, avšak žádná léčba nebyla dokonalá bez součinnosti mog–ura. Ranhojička byla jenom nástrojem duchů, on však mohl sám od sebe vejít s nimi do styku a zasahovat do jejich konání.

Iza neměla tušení, proč cítí takovou starost o dítě, které nepatřilo k lidem klanu a bylo tak odlišné, ale přála si, aby zůstalo naživu. Když mog–ur dospěl ke konci zapřísahání, vzala dítě do náruče a odnesla je k malému jezírku u vodopádu. Ponořila je tam až po hlavu a umyla špínu a zaschlý krunýř bláta z hubeného tělíčka. Chladivá voda probudila dítě k vědomí, i když stále ještě blouznilo. Divoce tlouklo kolem sebe a vyráželo zvuky, které se nepodobaly ničemu, co by Iza někdy předtím slyšela. Držela dítě pevně přitisknuté k sobě, když je nesla zpátky, a konejšila je tichými hrdelními zvuky.

Opatrně, avšak s důkladností, která spočívala v dlouhé zkušenosti, vymyla Iza rány kouskem měkké králíčí kůže, kterou ponořila do horké vody, v níž vyvařila oddenky kosatce. Pak oddenky okapala a nakladla je přímo na ránu na noze dítěte. Přes to položila králíčí kožešinu a pak, aby nic nesklouzlo, ovázala všechno proužky jelení kůže. Rozdvojenou vidlicí vytáhla rozmačkaný jetel, olšovou kůru a nakonec kameny z kostěné misky a odstavila z ohně horkou kaši, aby vychladla.

Kreb udělal tázavé gesto k miskám. Nebyla to přímá otázka, protože dokonce i jemu byly zapovězeny přímé otázky, týkající se Iziny léčby, ale byl to způsob, jak projevit zájem. Izu to nerušilo, její bratr byl přece víc než kdokoli jiný schopen ohodnotit její znalosti, vždyť sám užíval stejné byliny jako ona, i když k jinému účelu. S výjimkou velkých setkání klanu, kam přišly i jiné

ranhojičky, s nimiž si mohla vyměnit zkušenosti, byl Krev jediný, s kým mohla mluvit o své práci.

„Tohle zničí zlé duchy, kteří přinášejí otravu,“ naznačila mu Iza a ukázala na vývar z oddenků kosatce. „Kaše uvařená z oddenků vytáhne z rány jed a uspíší hojení.“ Zvedla kostěnou misku, ponořila do ní prst a přezkoušela, jestli není nálev příliš horký.

„Jetel posiluje srdce, aby se dokázalo bránit proti zlým duchům.“

Iza použila jen tu a tam mluvené slovo, aby se vyjádřila, většinou pak hlavně proto, aby propůjčila váhu tomu, co chce sdělit. Lidé klanu nebyli v stavu vyslovit tak rozdílné a jemně odstupňované zvuky nebo spojení zvuků, aby se dalo říct, že mají řeč, která by mohla být uchem rozlišena. Ne, to ne. Mnohem spíše se dorozumívali posunky, avšak jejich znaková řeč byla dostatečně srozumitelná a bohatá na výrazové možnosti.

„Jetel je výživný. Včera jsme ho sami jedli,“ ukázal Krev rukou.

„Ano,“ přikývla Iza. „A budeme ho všichni jíst i dnes večer. Síla kouzla je v přípravě. Velký svazek jetele se uvaří v trošce vody. Z jetele se vylouhuje, co je potřebné, a listy se pak můžou zahodit.“

Kreb přikývl na znamení, že rozumí.

„Olšová kůra,“ řekla Iza rukama, „čistí krev a zahání zlé duchy, kteří ji otrávil.“

„Ty jsi ale vzala taky něco tamhle z toho váčku.“

„Ano, rozdrčený chmel. Tady, zralé šišky s jemnými chloupky. To uklidňuje a ona bude spát. Potřebuje klid, než spolu duchové vybojují boj,“ řekla Iza.

Kreb vážně přikývl. Věděl, že chmel přináší rychlý a hluboký spánek. Věděl taky, že když se připraví jinak, způsobuje i mírné motání hlavy a že je pak celé tělo lehčí. I když byl vždycky zvědavý na Izinu přípravu, sám jenom zřídka prozradil něco o způsobu, jak sám byliny užívá. Takové tajné znalosti byly jenom pro mog-ury a jejich učedníky, ne pro ženy, dokonce ani pro ranhojičku ne. Iza věděla o zázračných silách rostlin víc než on a

bylo tu nebezpečí, že by mohla uhodnout i ledacos dalšího. Nepřineslo by to nic dobrého, kdyby toho zjistila až příliš mnoho o jeho umění.

„A druhá miska?“ Pahýl jeho ruky se zvedl tím směrem.

„V ní je vývar. Ta chudinka je naprosto vyhladovělá. Co myslíš, že se jí asi stalo? Odkud je? Kde jsou její lidé? Musela asi bloudit sama spoustu dní.“

„To vědí duchové,“ odpověděl mog-ur. „Věříš, že tvé kouzlo na ni zapůsobí? Že ji vyléčí? Nepatří k lidem klanu.“

„Myslím, že ano. Tamti Druzí jsou přece taky lidi. Matka nám vyprávěla o muži, co si zlomil paži. O tom, co ho pak její matka vyléčila. A na něho klanové kouzlo působilo taky, i když to trvalo déle, než zase po uspávacím prostředku otevřel oči.“

„Je to škoda, že jsi nepoznala matku naší matky, Izo. Byla to dobrá ranhojička a chodili za ní i lidé z jiných tlup. Je to smutné, že od nás odešla do světa duchů tak brzy potom, co ses ty narodila. Ona a mog-ur přede mnou vyprávěli o tomhle muži, který u nás nějakou chvíli zůstal, když už zase mohl chodit. Lovil s našimi lovci. Musel to být dobrý lovec, protože směl dokonce tančit při loveckých obřadech. Je to pravda, jsou to taky lidé – ale jsou jiní.“

Mog-urova ruka klesla. Iza byla příliš bystrá, než aby mohl pokračovat. Nemohl dát všanc své postavení, protože pro Izu by bylo snadné učinit si obraz o tajných obřadech mužů.

Iza znovu zkusila teplotu vývaru a kaše v miskách, pak si položila hlavu dítěte do klína a po malých doušcích mu vlévala do úst lék z kostěné misky. Dítě mumlalo útržky slov a pokoušelo se bránit hořké kaši, ale jeho vyhladovělé tělíčko si žádalo potravu. Iza držela dítě tak dlouho v klíně, dokud neusnulo hlubokým spánkem. Zkoumavě mu nahmatala srdce, které teď tlouklo pravidelněji, přiblížila se uchem k jeho ústům a naslouchala jeho dechu. Učinila vše, co bylo v její moci. Pokud nebyla smrt dítěti příliš blízko, byla naděje. Teď to byla věc duchů, aby o něm rozhodli, a taky to záviselo na vnitřní síle dítěte.

Iza viděla, jak se Brun po ní nespokojeně dívá. Rychle se zvedla a pospíchala k ohni, aby pomohla ostatním ženám s přípravou jídla.

Od té doby, co dal Brun svolení, aby Iza sama rozhodla o dítěti, na nalezence ani nepomyslel. Ted' se mu ale vybavily jiné myšlenky. Sice bylo zvykem odvrátit oči, když druzí spolu hovoří, a nezasahovat do jejich rozhovoru, ale nevyhnul se tomu, aby si nevšiml, o čem se v jeho tlupě mluví. Všichni se divili, že dovolil Ize vzít dítě s sebou, a on ted' sám začal pochybovat, jestli rozhodl správně. Obával se, že by tenhle nalezenec mohl znovu probudit hněv duchů. Tohle ted' chtěl dát najevo ranhojičce, ale Kreb ho uviděl a přicházel k němu.

„Co se děje, Brune? Ve tváři máš starost.“

„Iza musí to dítě nechat tady, mog–ure. Nepatří ke klanu. Není z našich lidí. Duchové nechtějí, aby bylo s námi, když hledáme novou jeskyni. Neměl jsem Ize dovolit, aby je vzala s sebou.“

„Ne, Brune,“ odpověděl mog–ur. „Strážní duchové se nerozzlobí, když někdo projeví dobrotu. Víš, jaká Iza je. Prostě nesnese vidět zraněné stvoření, aby se nepokusila je uzdravit. A duchové ji přece taky znají. Kdyby si nepřáli, aby tomu dítěti pomohla, tak by jí je nepoložili do cesty. K tomu musel být nějaký důvod. To dítě možná stejně zemře, Brune, ale jestli je chce Velký medvěd povolat do světa duchů, pak přenech toto rozhodnutí jemu. Ted' se do toho nemíchej. Dítě zemře, když je tady necháme.“

Brunovi se to moc nelíbilo. Něco na tom dítěti ho zneklidňovalo. Ale důvěřoval mog–urovým větším znalostem světa duchů a ponechal věcem volný průchod.

Po jídle seděl Kreb v tichém zamyšlení a čekal na ostatní, až i oni skončí, aby mohl jako každý večer vykonat noční obřad. Iza mu zatím připravila místo ke spaní a uchystala i ledacos dalšího pro příští den. Mog–ur rozhodl, že muži a ženy nesmí spolu spát dřív, dokud nenajdou novou jeskyni, aby mohli muži všechnu svou sílu věnovat obřadům a skutečně vydat ze sebe to nejlepší, aby co nejdřív našli nový domov.

Izy se to nijak zvlášť nedotýkalo. Její muž byl jedním z těch, kteří přišli o život, když se jeskyně zřítíla. Při pohřbu pro něho truchlila jak se patří, protože by to přineslo neštěstí, kdyby jednala jinak. Ale nebyla jeho smrtí nijak zarmoucená. Nebylo žádným

tajemstvím, že byl krutý a že ho nikdy nedokázala uspokojit, a náklonnost k sobě nikdy necítili. Iza nevěděla, jak o ní Brun rozhodne, když je teď sama. Někdo se bude muset postarat o ni a o dítě, které nosí. Doufala jenom, že bude smět i nadále připravovat jídlo pro Kreba.

Kreb s nimi od začátku sdílel místo u ohně. Iza poznala, že nemá jejího muže o nic raději než ona, i když se nikdy nemíchal do jejich obtížného vztahu. Ale ona to považovala za čest, že smí vařit pro mog–ura, a bylo to ještě víc. Cítila k němu podobnou náklonnost, jakou jiné ženy časem cítí ke svým mužům.

Iza často Kreba litovala. Mohl by mít vlastní družku, kdyby chtěl. Ale věděla, že přes veškerou kouzelnou moc a vysoké postavení v tlupě žádná z žen nepohlédla bez odporu na jeho znetvořené tělo a jeho zjizvenou tvář, a byla si jistá, že on to ví. Nikdy si žádnou družku nevzal a zachovával si vždycky ke všem jistý odstup, a to ještě víc zdůrazňovalo jeho zvláštní postavení. Všechny ženy a všichni muži, snad kromě Bruna, se mog–ura báli. Jenom Iza od počátku, už jako dítě, poznala Krebovu mírnou a citlivou povahu, tu stránku jeho bytosti, kterou zřídka kdy ukazoval otevřeně.

A právě tento rys jeho povahy se teď opět projevil. Místo aby zcela zaměřil svého ducha na přípravu večerního obřadu, byl teď mog–ur tady u malého dítěte a myslel na ně. Často si přál dozvědět se něco o Druhých lidech, ale lidé klanu se jim pokud možno vyhýbali, a on nikdy předtím neviděl některé jejich dítě. Tušil, že to má souvislost se zemětřesením, ale překvapilo ho, že Druzí byli tak blízko. Obvykle se zdržovali mnohem severněji.

Viděl, že několik mužů vstalo a že postupně opouštějí tábor. Zarazil hůl do země a vytáhl se po ní nahoru. Bylo nutné, aby dohlédl na přípravy. Obřad byl výhradním právem a současně povinností mužů. Jen velmi zřídka dostaly ženy příležitost zúčastnit se náboženského života a z tohoto obřadu byly zcela vyloučeny. Nemohlo by se stát větší neštěstí, než kdyby se některá žena někdy stala svědkem tajných obřadů mužů. Nejen že by to přivodilo neštěstí, ale zapudilo by to strážné duchy. Celá tlupa by byla zasvěcena smrti.

Avšak nebezpečí, že by se stalo něco tak neslýchaného, bylo mizivé. Nikdy by žádnou ženu ani nenapadlo, aby se odvážila být jen do blízkosti místa, kde se obřady konají. Nehledě na to jim byla nepřítomnost mužů vlastně nanejvýš vítaná, protože tak si přece mohly alespoň na chvíli trochu odpočinout. Bylo obtížné mít muže pořád kolem sebe, obzvlášť teď, když byli neklidní a nanejvýš podráždění a často to dávali svým družkám pocítit. Pokud měli stálé bydliště, vydávali se muži na lov, a to potom měly ženy po nějakou dobu víc času pro sebe. I ony si přály z celého srdce, aby se už našla nová jeskyně, ale nebylo toho mnoho, co by mohly udělat, aby to urychlily. Brun rozhodoval, kterým směrem se půjde, a ten se nikdy neptal na radu žen.

Ženy věřily svým mužům. Byli to oni, kdo vedli tlupu, měli za ni odpovědnost a činili veškerá důležitá rozhodnutí. Život klanu se v dlouhé řadě generací nijak neměnil a nikdo ani o změnu neusiloval. Zvyky, jaké se kdysi zavedly, se vtiskly do jejich rodové paměti.

Jak muži, tak ženy bez protestů a pochybností přijímali své role. Nebyli schopni měnit své vztahy stejně jako nemohli způsobit, aby jim z těla vyrostla třetí paže nebo aby změnili tvar své hlavy.

Když teď muži odešli, shromáždily se ženy kolem Ebry a doufaly, že i Iza k nim přisedne, aby konečně ukojily svou zvědavost. Avšak Iza se cítila jako zbitá a taky nechtěla opustit dítě. Sotva Kreb odešel, lehla si vedle něho a přetáhla přes něj a přes sebe kožešinu. Chvíli pozorovala spící dítě v mihotavém světle skomírajícího ohně.

Vypadá směšně, tahle malá holčička, pomyslela si. Vlastně je dost ošklivá. Tak plochá tvář pod vysokým klenutým čelem, a tak maličký nos. A tenhle podivný kostěný hrbol pod ústy. Jak je asi stará? Je tak velká, že to mýlí. A jak je hubená. Pod kůží je cítit každá její kost. Chudinka, jak dlouho asi nic nejedla, když zůstala tak naprosto sama.

Iza ji pevněji objala, jako by ji tím chtěla ochránit. Ona, která dokonce pomáhala nemocným zvířatům, nemohla než nemít soucit s ubohým malým dítětem.

Když se všichni muži sešli, zvedl se mog–ur a zaujal své místo za jedním z kamenů umístěných v kruhu uvnitř většího kruhu z pochodní. Byli teď na volném prostranství ve stepi, dost daleko od tábora. Kouzelník počkal, dokud všichni muži neusedli, a pak postál v zamyšlení ještě další chvíli. Potom pomalu vstoupil do středu kruhu, v ruce hořící pochodeň vonného dřeva. Na místě, kde předtím zarazil svou hůl, zabodl pochodeň do země.

Stál vzpřímeně uprostřed kruhu na své zdravé noze a díval se přes hlavy sedících mužů do temné dálky zasněným pohledem, který nebyl upřený na určitý cíl. Bylo to, jako by svým jediným okem viděl svět, který ostatní nemohli vnímat. Zabalen do těžké kožešiny jeskynního medvěda, která skrývala většinu jeho znetvoření, byl najednou impozantní, ale zvláště neskutečnou postavou. Muž, který se svým znetvořeným tělem přesto nebyl muž. Nebyl nic víc a nic méně než muž, ale byl současně někdo jiný. Jako by mu právě jeho znetvoření dávalo nádech něčeho nadpřirozeného, což nikdy nevzbuzovalo víc úcty než právě v okamžicích, kdy vykonával své obřady.

Najednou vytáhl rychlým pohybem ruky lebku. Mohutnou levičkou ji podržel nad hlavou a pomalu se otáčel v kruhu, aby všichni muži bílý předmět viděli. Muži zírali ve světle plápolajících pochodní na lebku jeskynního medvěda. Mog–ur ji položil vedle pochodně, kterou předtím zarazil do země, usedl za ni a uzavřel tak kruh mužů.

Mladý muž, který seděl vedle něho, se zvedl a chopil se dřevěné misky. Jmenoval se Guv, bylo mu jedenáct let a krátce před zemětřesením složil zkoušky muže. Už jako malý chlapec byl určen za pomocníka mog–ura a často mu pomáhal při jeho přípravách. Avšak jako pomocník nesměl být přítomen samotným obřadům, dokud se nestal mužem. Poprvé se jich směl zúčastnit těsně předtím, než vyrazili, aby našli novou jeskyni, a byl pořád ještě nejistý.

Pro Guva bude nastěhování do nové jeskyně obzvlášť významné. Bude mít příležitost účastnit se jedinečného, předem zcela nesdělitelného obřadu, který se provádí, aby bylo nové

bydliště uznané za dobré. Jako dítě se kouzelníka vždycky bál, i když chápal, že je to pro něho čest, že mu smí pomáhat. I později pochopil, že zmrzačený mog–ur je nejen prozíravý kouzelník, ale že se za jeho drsnou přísností skrývá i dobrý a vlídný muž. Guv si velmi vážil svého učitele a cítil k němu oddanost.

Sotva dal Brun rozkaz zastavit, začal mladý muž s přípravou nápoje, který teď byl v kultovní misce. První, co udělal, bylo to, že mezi dvěma kameny rozdrtil durmany. Bylo obtížné správně odhadnout množství a poměr listů, lodyh a květů. Pak přes rozdrcené rostliny nalil vařící vodu a nechal vývar stát a tak dlouho louhovat, dokud nezačal posvátný obřad.

Bezprostředně předtím, než mog–ur vstoupil do kruhu, přecedil Guv silný vývar durmanu přes roztažené prsty do kultovní misky a čekal teď na souhlasné přikývnutí kouzelníka. Guv zvedl misku a mog–ur ochutnal malý doušek, spokojeně přikývl a pak se napil víc. Guv si úlevou oddechl. Pak obcházel s miskou mezi muži podle jejich hodnosti. První směl ochutnat nápoj Brun. Guv každému přidržel nádobku u úst a dohlížel, aby každý dostal svůj díl. Naposled se napil sám.

Mog–ur počkal, dokud se jeho pomocník neposadil. Pak dal znamení. Hned nato začali muži rytmicky tlouct tupými konci oštěpů do země. Temné bušení se stále stupňovalo, až už nebyl slyšet žádný jiný zvuk. Dunění omámilo smysly mužů, najednou vyskočili a pohybovali se v rytmu. Kouzelník nadále nehnutě zíral na lebku jeskynního medvěda. Jeho soustředěný pohled vedl oči ostatních mužů k posvátné lebce, jako by je k tomu donutil. Bylo důležité, aby se to stalo v pravou chvíli a mog–ur byl mistr ve vedení obřadu. Vyčkal přesně správný okamžik, kdy očekávání a napětí bylo nejsilnější. Kdyby to trvalo déle, napětí by pominulo, ale teď nastala ta pravá chvíle. Kreb pohlédl ke svému bratrovi, náčelníkovi tlupy. Brun nato klesl na kolena před lebkou.

„Duchu bizona, toteme Bruna,“ začal mog–ur. Nahlas vyslovil pouze jméno náčelníka. Zbytek řekl rukou rychlým sledem posunků. Následovaly rituální pohyby, které byly jejich starou řečí pro dorozumívání s duchy a s jinými tlupami, s nimiž měli společná hrdelní slova a posunky rukou. Tichými symboly

zapřísahal mog–ur ducha bizona, aby jim odpustil vše zlé, co snad učinili a co by ho rozzlobilo, a vroucně ho prosil o pomoc.

„Tento muž vždycky ctil duchy a dbal na dodržování tradic klanu, Velký bizone. Tento muž je silný vůdce, moudrý a spravedlivý náčelník, dobrý lovec, stará se o všechno, je to uvážlivý muž, který se dokonale ovládá. Je hodný Mocného bizona. Neodvracej se od tohoto muže. Zaveď ho k nové jeskyni, k místu, kde bizonův duch bude spokojený. Prosíme totem tohoto muže o pomoc,“ ukončil mog–ur svou výzvu sdělenou výmluvnými posunky.

Pak pohlédl na druhého muže tlupy. Brun odstoupil a před lebku jeskynního medvěda klesl na kolena Grod.

Žádná z žen neměla vidět obřad, kde jejich muži, kteří je vedli s takovou nezlomnou silou, prosili a modlili se k duchům se stejnou vroucností, s jakou ženy často prosily své muže.

„Duchu Hnědého medvěda, toteme Groda,“ spustil mog–ur znovu a stejnou řečí se při své prosbě ucházel o přízeň tohoto ducha. A tak postupně vyvolal strážné duchy všech ostatních mužů. Když skončil, nadále zíral na lebku, zatímco se muži chopili oštěpů, bušili jimi do země a napětí znovu narůstalo.

Všichni věděli, co teď přijde, obřad se nikdy neměnil, večer co večer byl stejný, a přesto je naplnilo očekávání. Mog–ur bude vzývat ducha Ursuse, ducha Velkého medvěda, což byl jeho vlastní totem a nejmávanější ze všech duchů.

Velký medvěd nebyl jen mog–urův totem, byl totemem jich všech a byl víc než totemem. Byl to Ursus, ten, kdo je spojil a utvořil z nich klan. Byl největší z duchů, nejmocnější ochránce. Uctíváním Ursuse se cítili lidé této tlupy svázaní se společenstvím těch, kteří byli jako oni. Tím, že uctívali, co jim je společné, byli sjednoceni a cítili sílu, která sjednocovala všechny malé, roztroušené žijící tlupy v klan Velkého medvěda.

Když jednooký kouzelník usoudil, že nastal správný okamžik, dal pokyn. Muži přestali tlouct oštěpy a posadili se za své kameny, ale těžké dunění jim nadále pulzovalo žilami a bušilo jim v hlavách.

Mog–ur sáhl do malého váčku a vytáhl sušené plavuňové výtrusy. Podržel ruku nad malou pochodní, předklonil se a foukl do plamenu právě v okamžiku, když prášek vysypal. Výtrusy chytily plamenem, zapraskaly v ohni jako déšť a ostře zasvítily v noční temnotě.

Lebka bíle zazářila a pro muže, jejichž smysly byly omámené čajem z durmanu, ožila. Ve stromě nablízku zahoukala sova, jako by k tomu dostala znamení, a mužům přejel mráz po zádech.

„Velký Ursusi, ochránce klanu,“ řekl mog–ur symbolickým gestem, „ukaz teď svým lidem nový domov, jako kdysi Velký medvěd naučil žít lidi klanu v jeskyních a oblékat se do kožešin. Ochraňuj svůj lid před hrůzami ledových hor a před duchem krupobití, který je zrodil společně s duchem sněhových bouří. Vyslyš naši prosbu. Velký medvěde, ostříhej nás od všeho zlého a neopouštěj nás teď, když jsme bez domova. Nejvyšší ze všech duchů, tvůj klan, tvůj lid prosí Velkého medvěda, veď naši cestu k novému začátku.“

A nyní užil mog–ur moci svého velkého mozku.

Všichni tito primitivní lidé s nízkým ustupujícím čelem, jejichž řeč byla omezená nevyvinutými mluvidly – ale kteří měli velké mozky, větší než všechny teď žijící rasy – byli unikátní. Reprezentovali dokonalost větve lidstva, jejíž mozky byly vyvinuté v zadní části hlavy, v oblasti, kde leží smyslové a citové centrum a kde se ukládají paměťové dojmy.

Jejich paměť je činila jedinečnými. To u nich se vyvinulo nevědomé chování, které nazýváme instinkt. Vzadu v jejich velkých mozcích byla uložena nejenom jejich vlastní paměť, ale i paměť předků. Dokázali se rozpomenout na to, co se jejich předkové naučili, a za jistých okolností mohli učinit krok zpět. Mohli pak využít paměti předků a rozpomenout se na vlastní vývoj. Když se dostali dostatečně zpátky, mohli roztavit paměť, která byla stejná pro všechny, a spojit se k telepatické jednotě, kde spolu všichni navzájem komunikovali.

Ale jenom v obrovském mozku zmrzačeného mog–ura byla tato schopnost plně vyvinuta. Kreb, plachý a milý Kreb, jehož nadměrně velký mozek zavinil znetvoření jeho těla, se jako mog–ur

naučil využívat tuto schopnost, které je zapotřebí, aby se smysly jeho kolem sedících druhů roztavily v jeden společný smysl, a dokázal tento společný smysl řídit. Mohl je zavést kamkoliv do minulosti a učinit se kýmkoliv z jejich předků. On byl Velký mog-ur, největší ze všech. Dokázal skutečné zázraky – ne takové, které způsobují jenom světelná kouzla nebo povznesený stav navozený opojnými prostředky. Byly to schopnosti, pro které ho všichni uznávali za duchovního vůdce.

V této tiché temné noci, osvětlené jenom dávnými hvězdami, prožili někteří z těchto mužů vize, které lze jen stěží popsat, protože oni je nejenom viděli, oni je v sobě cítili. Viděli a prožívali nepochopitelné počátky. Z nejhlubších propastí vzpomínek získali dojmy, které jim umožňovaly znovu prožít, jaký to byl pocit vyjít z mořské vody, což bylo jejich původní teplé slané prostředí, a prošli bolestí prvního nadechnutí, když se stali obojživelníky a učili se žít ve vodě i na souši.

Protože vzývali jeskynního medvěda, vyvolal mog-ur pradávné stvoření, které bylo předkem jak savců, tak lidí a nesčetných dalších, a rozpustil jejich mysl s předky medvěda. Pak je prováděl dlouhými věky a každý z nich postupně splýnul se svým předchůdcem a současně si uvědomoval i ty, kteří přijali jiné formy. To jim dávalo vědomí vztahu ke všemu ostatnímu životu na zemi, dokonce ke zvířatům, která zabíjeli a jedli, a to vytvořilo základ k duchovní jednotě s jejich totemy.

Smysly jich všech se pohybovaly jako jeden celek, a teprve když se přiblížili současnosti na své dlouhé cestě v čase, začali se rozdělovat v jednotlivé předky a postupně se stávali sami sebou. Cesta jako by trvala věčnost, a jistým způsobem i věčností byla, přestože uběhl jenom krátký čas. Když se některý muž vrátil do přítomnosti, tiše se zvedl a odešel. Našel si místo ke spaní a upadl do hlubokého spánku beze snů, protože ty už byly vyčerpány.

Mog-ur byl poslední, kdo odešel. Seděl dlouho sám a snažil se v duchu dobrat smyslu právě prožité společné zkušenosti. Po nějaké době pocítil dobře známý neklid. Dokázali se sice přenést do minulosti a prožít ji hluboce a s intenzitou, která pozvedala duše do netušených rovin, ale Kreb pociťoval omezení, jaké jiní necítili.

Nedokázali vidět dopředu. Nedokázali myslet dopředu. Jen on sám měl slabé tušení této možnosti.

Jen mog–ur si uvědomoval, že přítomnost odděluje minulost od budoucnosti. Lidé klanu si neuměli představit budoucnost, která by se od minulosti lišila. Nedokázali provést některé změny pro následující den. Všechny jejich znalosti, všechno, co dělali, a všechno, co si mysleli, bylo opakováním něčeho, co se stalo kdysi dávno. Dokonce skutečnost, že dělali zásoby potravin, aby měli co jíst v jinou roční dobu, byla následkem dřívějších zkušeností.

Existoval však před dávnou dobou čas, kdy bylo snazší vynalézat nové věci a kdy nalezený kámen s ostrou hranou dal někomu nápad úmyslně dělat kameny s ostřím, a když si někdo všiml, že se dřívko třením zahřívá, tak pokračoval, aby viděl, nakolik až se může dřívko rozehrát. Ale jak se vzpomínky ukládaly, zaplnily postupně mozky a bylo stále těžší provádět změny. Už tu nebylo místo pro nové nápady, které by se musely uchovat v paměti. Jejich hlavy už byly příliš veliké a ženy nerodily tak snadno jako dřív. Ted' už si nemohli dovolit získávat nové znalosti, které by jejich hlavy ještě zvětšily.

Klan žil v jednotě s neměnnou tradicí. Všechny fáze v jejich životě od okamžiku zrození až po chvíli, kdy byli povoláni do světa duchů, byly určované a omezované vlivem uplynulého. Byl to pokus o přežití, nevědomý a neplánovaný, jako poslední vypětí přírody zachránit tento druh lidí před vymřením, a byl odsouzen k neúspěchu. Nedokázali zadržet změny a každý odpor proti nim byl odsouzen k porážce, byl to jistý způsob jak podlehnout.

Přizpůsobovali se pomalu. Nové objevy činili jen náhodně a často je ani nedokázali využít. Pokud se přihodilo něco nového, co by jim mohlo přinést víc informací, přijímali to jen s největšími obtížemi. Pokud však změnu přijali, pak ustrnule a slepě následovali nový směr. Bylo pro ně obtížné ho znovu změnit. I proto, že se nedokázali učit, nechali se vést. Ale rasa, která nemá prostor pro nové znalosti a pro nové nápady, už není vyzbrojena pro to, aby obstála ve stále se měnícím prostředí. Minulí už rozhodující rozcestí tím, že se vyvinuli jinak. Měli vyklidit místo pro novější experiment přírody.

Když mog–ur osaměl u ohniště a díval se do posledních uhasínajících plamenů, myslel na to zvláštní dítě, které našla Iza, a jeho neklid se zvětšoval, až přerostl přímo do fyzické nevolnosti. Setkali se s jeho lidmi dřív, ale bylo to teprve v pozdějším čase, podle jeho počítání času, a nebylo mnoho takových setkání, která by byla příjemná. Nikdo nevěděl, odkud přišli – byli to vetřelci na území klanu – ale od té chvíle, kdy přišli, nastaly změny. A připadalo mu, že oni tyto změny přinesli.

Kreb zapudil zlou předtuchu, opatrně uložil zpátky do koženého vaku lebku jeskynního medvěda, natáhl se po holi a kulhal ke svému lůžku.

3

Dítě se převrátilo a zasténalo.

„Mami!“ vykřiklo, divoce tlouklo rukama kolem sebe a znovu zavolalo: „Mami!“

Iza je přitiskla k sobě a broukala konejšivým hlasem. Blízkost ženina teplého těla a její těšící hlas pronikly do horečkou rozpálené hlavy holčičky a uklidnily ji. Spala neklidně celou noc a často Izu probouzela, jak se převracela a naříkala. Zvuky, které holčička vydávala, byly zvláštní a jiné, než používali lidé klanu, snadněji vycházely z hrdla a jeden zvuk se bez potíží mísil s dalším. Většinu z nich nedokázala Iza rozlišit, její uši nebyly zvyklé vnímat jemnější odstíny v řeči holčičky. Ale kombinace zvuků, které holčička tak často opakovala, byly zřejmě jménem někoho, kdo jí stál blízko, a když ji konejšila a všimla si, jaký vliv na ni má její přítomnost, pochopila, koho tím zvukem míní.

Nemůže být nijak stará, pomyslela si Iza. Ani ještě neví, jak si opatřit jídlo. Jak dlouho asi byla sama? Co se asi stalo s jejími lidmi? Zahynuli snad při zemětřesení? Copak mohla dojít tak daleko úplně sama? A jak unikla jeskynnímu lvovi jenom s několika šrámy? Iza už léčila dost ran, aby poznala, že šrámy pocházejí od lva. Museli to být mocní duchové, kteří nad ní bděli, pomyslela si. Byla nadále tma, ale už se blížilo svítání, když se holčička zpotila a horečka klesla. Iza ji držela pevně přitisknutou k

sobě tak, aby ji udržela v teple a aby cítila bezpečí. Dohlížela, aby byla dobře přikrytá.

Brzy nato se holčička probudila a divila se, kde je. Byla ještě příliš velká tma na to, aby něco viděla. Cítila vedle sebe ženské tělo a znovu zavřela oči. Zbytek noci spala klidněji.

Když nebe zesvětlovalo a obrysy stromů vystoupily proti prvním paprskům světla, vylezla Iza zpod teplé kožešiny. Přiložila dříví na oheň a rozfoukala uhlíky, pak zašla dolů k říčce, odkud donesla v misce vodu. Oloupala kůru z vrby. Na chvíli se zastavila a sáhla na svůj amulet, aby poděkovala duchům za to, že vrbu našla. Vždycky děkovala duchům za to, když nechali vyrůst vrbu, která jí skýtala zásobu kůry tišící bolest. Už si nevzpomínala, kolikrát sbírala její kůru. Zнала silnější prostředky proti bolesti, ale ty současně působily omamně. Vrbová kůra však jenom mírnila bolest a snižovala horečku.

Pomalů se začaly probouzet ostatní ženy, a to už Iza seděla skloněná nad ohněm a vkládala horké kameny do misky s vodou, v níž byla vrbová kůra. Když byl vývar hotový, donesla ho ke kožešině a postavila misku do malé prohlubně, kterou vyhrabala v zemi. Pak se položila na kožešinu vedle nemocné holčičky. Dívala se na ni a zjistila, že už dýchá normálně, a znovu se podívovala, jak zvláštní má tvář. Opálení vybledlo a jenom malý nos se na špičce trochu loupal.

Iza už dřív viděla lidi, jako je ona, ale jenom na větší vzdálenost. Lidé klanu raději hned mizeli, když zahlédli někoho z Druhých. Neradostné události je naučily, že je lepší se jim vyhnout. Obzvlášť ženám nebylo dovoleno stýkat se s nimi. Ale jejich vlastní tlupě se od nich nepříhodilo zatím nic zlého. To, co věděli, slyšeli od jiných tlup klanu. Iza si vzpomněla na muže, o kterém mluvila s Krebem. Přišel před dávnou dobou do jejich jeskyně se zlomenou paží a byl téměř šílený bolestí. Ten muž se naučil částečně jejich řeč, ale jeho způsoby byl úplně jiné. On mluvil rád jak se ženami, tak s muži, a k ranhojičce se prý choval s velkou vážností, téměř s obdivem. To nebránilo jiným mužům, aby s ním jednali přátelsky a uznávali ho jako opravdového muže. Iza by ráda věděla, jak se to má s těmihle Druhými.

Zatímco ležela a dívala se na holčičku, ranní paprsek jí přejel po tváři. V řasách jí zaškubalo. Pak otevřela oči a podívala se do páru velkých hnědých očí, které seděly hluboce zasazené pod mohutným obočím ve tváři, která trochu vystupovala jako zvířecí tlama.

Holčička zděšeně vykřikla a hned zase oči zavřela. Iza ji k sobě přitiskla a cítila, jak se malé tělíčko třese strachem. Konejšivě mumlala. Ten zvuk se zřejmě zdál holčičce povědomý, ale ještě víc asi poznávala dotyk teplého těla. Pomalu se přestala třást. Trochu pootevřela oči a znovu se zadívala na Izu. Tentokrát už nevykřikla. Po několika okamžicích otevřela oči úplně a zírala do cizí tváře.

Iza na ni hleděla stejně udiveně. Nikdy dřív neviděla oči, které by měly barvu nebe. Na okamžik zapochybovala, jestli není holčička slepá. Oči starých lidí občas potáhlo něco jako šedý povlak, který zakrýval oči a zhoršoval zrak. Ale zorničky holčičky se normálně rozšířily a nemohlo být pochyb o tom, že Izu vidí. Tahle jasná šedomodrá barva musí být normální, pomyslela si Iza.

Holčička pak ležela naprosto klidně. Bála se pohnout, ale oči měla dokořán. Když se s Izinou pomocí posadila, zašklebila se bolestí a strašné vzpomínky se jí vrátily. S hrůzou se upamatovala na lva a viděla před sebou jeho velké drápy, které se jí zatály do stehna. Pamatovala si, jak se snažila dostat dolů k řece, když žízeň byla silnější než strach, a na bolest v noze, ale nevzpomněla si na nic, co se stalo předtím. Jako odváte byly všechny vzpomínky z osamělého putování, kdy ji sužovaly obavy a hlad. Nepamatovala si ani na zemětřesení a na nikoho z těch, které ztratila.

Iza pozvedla misku s tekutinou ke rtům holčičky. Byla žízňivá a napila se trochu, ale zašklebila se, když ucítila hořkou chuť. Iza jí dala ještě jeden doušek a ona polkla, protože se bála odmítnout. Iza souhlasně přikývla a pak šla pomáhat ostatním ženám při přípravě ranního jídla. Holčička ji sledovala pohledem, a když vzhledla, poprvé spatřila celý tábor plný lidí podobajících se ženě, která seděla po jejím boku, když se probudila.

Vůně jídla probudila bolest v jejím břiše, a když se žena vrátila s miskou masového vývaru, zahuštěného rozdrčenými semeny, rychle to spolykala. Protože ranhojička věděla, že ještě není úplně

v pořádku, dala jí jen menší porci, která postačila, aby jí zaplnila stažený žaludek. Zbytek toho, co zůstalo v misce, nalila Iza do koženého vaku, aby ji tím mohla krmit během dne.

Když se maličká nasytila, Iza ji zase položila a sundala jí obvaz z nohy. Rána pomalu vysychala a noha už nebyla tak oteklá. „Dobře,“ řekla Iza nahlas.

Holčička sebou trhla, když slyšela ten hrdelní zvuk. Bylo to poprvé, co slyšela ženu promluvit. Pro ni to neznělo jako slovo, ale spíš jako zavrčení nebo zachrochtání zvířete.

Žena jí připravila znovu obklad z kořenné kaše, a právě když jí nohu obvazovala, přišel k nim kulhající člověk.

Byl to ten nejodpornější muž, jakého kdy holčička viděla. Jedna část tváře byla plná jizev a kousek kůže zakrývalo místo, kde by mělo být oko. Ale všechna ta stvoření kolem ní se jí zdála tak cizí a odporná, že rozdíl mezi ošklivostí tohoto muže a ostatních byla pouze otázkou míry a pomalu si na něho přivykala. Nevěděla, co je to za lidi nebo jak se mezi ně dostala, ale pochopila, že žena o ni pečuje nejlepším způsobem. Dostala jídlo, obklad na ráně příjemně chladil a někde v podvědomí cítila osvobození od strachu, který ji tak hrozně svazoval. Ať byla tahle stvoření sebepodivnější, už alespoň nebyla sama.

Zmrzačený muž se posadil a díval se na dítě, které opětovalo jeho zkoumavý pohled s otevřeností, která ho udivila. Děti v tlupě se ho vždycky trochu bály. Naučily se rychle, že i dospělí k němu chovají velkou úctu, a jeho držení a způsoby je nepodněcovaly k příliš důvěrnému jednání. Ještě horší to bylo, když jim matky hrozily, že zavolají mog-ura, pokud budou neposlušné. Když děti povyrostly, tak se ho opravdu bály, obzvláště dívky. Teprve když dospěly do zralejšího věku, začaly se dívat na mog-ura se směsicí bázně i úcty, nejenom se strachem.

Krebovo zdravé oko zazářilo udivenou zvědavostí, když si všimlo nebojácného pohledu dítěte.

„Dítě je lepší, Izo,“ řekl. Jeho hlas byl hlubší než hlas ženy, ale zvuk, který vytvořil, jí opět zněl spíš jako zachrochtání než slovo. Nevšimla si posunků ruky, které po slovu následovaly. Tuhle řeč neznala. Pochopila jenom to, že muž ženě něco sděluje.

„Je pořád ještě zesláblá hladem,“ odpověděla Iza, „ale rána se zlepšila. Šrámy jsou hluboké, ale ne tak hluboké, aby ji poznamenaly pro život, a hnis teď z rány odtéká. Škrábl ji jeskynní lev, Krebe. Už jsi někdy slyšel, že by lev zůstal při několika škrábancích, když se rozhodl zaútočit? Já se divím, že žije. Musí mít mocného strážného ducha,“ pokračovala Iza, „ale co já o tom můžu vědět?“

Skutečně nebylo na místě, aby s ním žena, i když to byla jeho sestra, mluvila o strážných duších. Ona učinila posunek, kterým ho prosila za odpuštění za svá slova. On to žádným slovem nestvrdil, ale místo toho se zadíval na dítě s ještě větším zájmem. Izina slova o silném strážném duchovi ho zaujala. Myslel sám na stejnou věc, a i když to nechtěl přiznat, názory jeho sestry u něho vždycky měly velkou váhu. Tentokrát potvrzovaly jeho vlastní myšlenky.

Opustili tábor brzy. Iza na sebe navěsila všechny své košíky a vaky, pak zvedla holčičku, posadila si ji na bok a zařadila se za Bruna a Groda.

Holčička seděla pohodlně opřená a rozhlížela se zvědavě kolem sebe. Sledovala všechno, co Iza a ostatní ženy dělají, a byla obzvlášť pozorná, když se ženy zastavily, aby sebraly potravu. Tu a tam dostala od Izy čerstvý pupen nebo křehký mladý výhonek, což v ní vyvolalo nejasnou vzpomínku na jinou ženu, která to dělala stejným způsobem. Ale teď si všímala rostlin jinak a učila se je poznávat. Její hladovění v ní probudilo velký zájem o to, jak se sbírá potrava. A když tu a tam ukázala na nějakou rostlinu a žena se zastavila a vyhrabala její kořen, byla nadšená. Iza byla taky spokojená. Ta malá se učí rychle, pomyslela si. Tohle nemohla znát dřív, protože jinak by si sama opatřila jídlo.

K poledni zastavili k odpočinku. Brun si zatím pozorněji prohlédl jeskyni nablízku. Když Iza nakrmila holčičku zbytkem vývaru z koženého vaku, dala jí kousek suchého masa, aby ho žvýkala.

Ani tato jeskyně nesplňovala jejich požadavky. Museli pokračovat v cestě. Později odpoledne, když účinek vrbové kůry pominul, začala holčičku rána bolet. Kroutila se nepokojně a Iza ji

poplácávala, konejšivě pobrukovala a vytáhla ji trochu výš, aby seděla pohodlněji. Holčička se zcela odevzdala do její péče a dovolila jí, aby s ní dělala, co uzná za vhodné. Vzala ji svýma vyhublýma ručkama kolem krku a opřela si jí hlavu o široká ramena. Ranhojička, která byla tak dlouho bezdětná, pocítila, jak v ní stoupá vlna náklonnosti k tomuto malému stvoření. Rytmické pohyby chůze brzy ukolébaly holčičku ke spánku.

Když se schylovalo k večeru, začínala Iza cítit únavu z břemene, které si naložila navíc, a byla ráda, když zastavili, aby se utábořili k nočnímu odpočinku. Holčička měla horečku, tváře jí hořely a oči se leskly. Když šla Iza nasbírat dříví, hledala i bylinky, kterými by ji mohla léčit. Nevěděla, co způsobilo zarudnutí kůže, ale měla zkušenost s tím, jak je léčit.

Nemocní se léčili kouzly a s pomocí duchů, ale proto nebyly Iziny léky méně účinné. Lidé klanu žili od nepaměti jako lovci a sběrači a po generace zkoušeli nejrůznější byliny a získali množství znalostí o jejich vlastnostech. Ženy vyvrhovaly zvířata, pozorovaly jejich vnitřní orgány a srovnávaly je. Přípravovaly jídlo a tím, že studovaly zvířata, se současně naučily mnohé o sobě.

Iza se od své matky naučila, jak vnitřní orgány fungují. Měla se naučit něco nového, ale byla to spíš jenom připomínka toho, co už знала. Narodila se v rodině uznávaných ranhojiček a bylinkářek a bylo tomu tak, že jejich znalosti z léčitelství se předávaly tajemnými cestami z generace na generaci. Nově vzdělaná bylinkářka a ranhojička ze slavné rodiny stála výše než starší a zkušenější žena, která pocházela z méně známých předků – a byly pro to dobré důvody.

Iza se narodila s pamětí, v níž už měla uložené všechny znalosti, které získaly její předchůdkyně. Byla jednou z řady v dlouhé dědičné linii velkých ranhojiček. Dokázala si vzpomenout na paměť svých předků. Nebylo to o nic obtížnější, než když si vzpomínala na to, co se sama naučila, a když se naučila dobře vyvolat tento proces, dělo se to už samovolně. Které z jejích vzpomínek pocházejí z vlastní zkušenosti, poznala především podle toho, že si zapamatovala okolnosti kolem různých příhod – nikdy nic nezapomínala – ale dokázala zacházet stejně s jinými

zkušenostmi ve své paměti. Měla znalosti, ale nevěděla, jak je získala. A bylo dost podivné, že ani Kreb ani Brun neměli stejné léčitelské znalosti jako Iza, přestože byli jejími sourozenci.

Neboť schopnost lidí klanu rozpomínat se na věci nebo události byla vázána na pohlaví. Ženy nechodily na lov a nepotřebovaly vědět, jak se chytá které zvíře, a mužům byla k nepotřebě bližší znalost o vlastnostech různých rostlin. Rozdíly mezi mozky mužů a žen byly dílem přírody a kultura jenom dál stavěla na tomto existujícím rozdílu. Byl to ještě jeden pokus přírody omezit velikost jejich mozků, aby se život tohoto druhu lidí prodloužil. Rovněž když se dítě narodilo se znalostmi, které vlastně patřily druhému pohlaví, tak se tato znalost ztrácela, když se v mládí nepodpořila.

Ale i tento pokus přírody zachránit lidi klanu před jistou záhubou přinášel v sobě současně prvek, který působil proti tomuto cíli. Nebylo to pouze tak, že bylo třeba obou pohlaví, aby rod pokračoval. Muži a ženy byli na sobě závislí i v denním životě, nemohli delší dobu bez sebe přežít, ale muži ani ženy se nedokázali naučit znalosti druhého pohlaví, protože jejich paměť se k tomu nehodila.

Ale oči a mozky, kterými byli vybaveni lidé klanu, jim dávaly velmi ostrý zrak. Tato schopnost byla rozvinutá jak u mužů, tak u žen, ale každý ji užíval jiným způsobem.

V průběhu denního putování se terén kolem nich postupně měnil a Iza samovolně zaznamenávala změny a ukládala do paměti, jak se rostliny mění. Už zdaleka viděla drobné rozdíly ve tvaru listů a všímala si, když některé byliny rostly ve vyšších polohách než dřív. Pokud objevila nové druhy, zaznamenala je taky. Žádná rostlina nebyla pro ni zcela neznámá. Hluboko v její zděděné paměti už existovala. Někdo před ní ji viděl a poznal ji. Ale dnes se stalo něco nového. Viděla rostliny, které byly zcela neznámé, a i krajina měla rysy, které nepoznávala. Ráda by se zastavila a trochu podrobněji se rozhlédla. Všechny ženy byly zvědavé na tyto nové rostliny. Prozkoumat je sice znamenalo, že by se musely naučit něco nového, ale to teď přece bylo důležité, když šlo o přežití.

Součástí zděděných znalostí žen bylo povědomí, jak se zkoumají vlastnosti rostlin, které neznají. Stejně jako ostatní ženy získávala Iza znalosti o nové rostlině tím, že ji vyzkoušela na sobě. Pokud byla nová rostlina podobná nějaké takové, kterou už znala, mohla ji příslušně zařadit, ale dobře věděla, jak to je nebezpečné předpokládat, že jedna bylina má stejné vlastnosti jako jiná jenom proto, že tu je jistá vnější podobnost.

Zkoumání probíhalo prostě. Ukousla si kousek rostliny. Když byla chuť nepříjemná, vyplivla všechno, co měla v puse. Když to chutnalo příjemně, ponechala sousto v ústech a počkala, jestli se za chutí neskrývá něco jiného, něco pálivého nebo štiplavého nebo nějaké jiné změny v chuti. Když nic takového nezjistila, spolkla sousto a čekala na případný účinek. Další den si ukousla z rostliny větší kus a opakovala stejný postup. Když nezjistila žádné vedlejší účinky po třetím pokusu, mohla novou rostlinu považovat za jedlou, ale v počátcích zůstávala opatrně jen u malých porcí.

Izin zájem však vzrůstal, pokud zjistila, že rostlina má nějaký nápadný účinek. Mohlo to naznačovat, že by byla použitelná pro léčitelské účely. Ostatní ženy z tlupy k ní přicházely, když našly něco nezvyklého. Buď už vyzkoušely nalezenou rostlinu způsobem v klanu obvyklým, nebo ji porovnaly s podobnými rostlinami, o nichž věděly, že jsou jedovaté nebo škodlivé. Iza vyzkoušela všechny, ale dělala to s velkou opatrností a pomocí vlastních postupů. Takový pokus však trval dlouho, a tak se teď během pochodu musela přidržovat jenom rostlin, které dobře znala.

Blízko tábora našla Iza několik vysokých štíhlých lodyh slézových růží s velkými květy. Kořeny těchto rostlin, kvetoucích různými barvami, se daly použít stejně jako oddenky kosatce na léčivý obklad ran, ale především působily proti otokům a zánětům. Vývar z květů mírnil bolesti dětí a uspával je. Neváhala dlouho a natrhala s sebou několik rostlin, než se vrátila s dřívím, které nasbírala.

Po večerním jídle seděla holčička opřená o velký kámen a sledovala, co ostatní kolem ní dělají. Dík jídlu a novému obkladu se cítila líp a brebentila, i když jí Iza nerozuměla. Ostatní členové

tlupy na ni vrhali nesouhlasné pohledy, ale holčička nechápala, co tím myslí.

Nevyvinutý hlasový orgán znemožňoval lidem klanu, aby pořádně vyslovovali. Těch několik málo slov, která používali, aby něco zdůraznili, se vyvinulo z varovných skřeků nebo ze zvuků, kterými chtěli upoutat pozornost. Jejich dorozumívání spočívalo v gestech rukou, posuncích, v celém držení těla a v intuici, která se vyvinula z dlouhého blízkého kontaktu, zavedených zvyků a získané schopnosti vysvětlovat si výraz tváře a posunky. Dorozumívání bylo sice výrazné, ale omezené. Pro lidi klanu bylo těžké popsat pro někoho jiného předmět, který viděli, a ještě obtížnější bylo vyjádřit, co cítili a slyšeli nebo co měli v hlavě jenom jako obraz. Bohatý proud slov dítěte je proto zarážel a probouzel jejich nedůvěru.

Přitom byly děti pro ně velmi důležité a vychovávali je s vlídností a oddaností, ale i přísně, když už byly větší. Nejmenší děti rozmazlovali jak ženy, tak muži a větší děti ukázňovali prostě tím, že si jich nevšímali. To byl dostatečný trest. Když si děti uvědomily vyšší postavení starších dětí a dospělých, dělaly všechno pro to, aby se jim podobaly. Jak rostly, učily se přidržovat se zavedených tradic. Jedním z důležitých pravidel chování bylo, že přebytná slova jsou nedobrá. Protože dítě, které našli, bylo dlouhé, mysleli si, že je starší, než ve skutečnosti bylo, a považovali je za špatně vychované, protože sedělo a mluvilo hlasitě jen tak bez vážného důvodu.

Iza, který byla s holčičkou v bližším styku, pochopila, že není tak stará, jak se ostatní domnívají. Byla svým odhadem velmi blízko pravdy, a proto bylo pro ni snazší pochopit její bezmocnost. Pochopila taky, že holčička tvoří zvuky snadněji než oni. Toho si všimla už tehdy, když blouznila.

Izu přitahovala holčička, jejíž život byl v jejích rukách a která ji vzala kolem krku v naprosté důvěře. Však bude dost času naučit ji lepšímu chování, pomyslela si. Už na ni začínala myslet jako na své vlastní dítě.

Kreb přišel, když Iza nalévala vodu na slézové růže. Posadil se vedle dítěte. Zajímal se o tohle cizí dítě, a protože přípravy na

večerní obřad ještě nebyly ukončené, využil chvíle, aby se podíval, jak se mu daří.

Podívali se na sebe, malé děvčátko a zjizvený muž, a oba byli stejně zvědaví. Mog–ur nikdy neviděl natolik zblízka někoho z jejich lidí a nikdy neviděl žádné jejich dítě. Ona zase nevěděla nic o tom, že vůbec existují lidé klanu, dokud se neprobudila mezi nimi. V této chvíli ji ze všeho nejvíc zajímala svraštělá kůže v jeho tváři. Za celý svůj život neviděla tak zjizvenou tvář. Z náhlého popudu natáhla ruku a s bezostyšnou dětskou zvědavostí se ho dotkla, aby poznala, jak zjizvená kůže působí na její dlaň.

Kreb se zarazil, když mu přejela rukou po tváři, žádné z dětí tlupy nikdy nic podobného neudělalo. Ani nikdo z dospělých se ho nikdy nedotkl. Vyhýbali se dotyku s ním, jako by jeho znetvoření bylo nakažlivé. Jenom Iza o něho pečovala, když ho přepadly v zimě bolesti kloubů, ta k němu necítila odpor, když se ho dotýkala. Ji neodrazovalo jeho znetvořené tělo a ošklivé jizvy, ale taky se nezdržovala přehnanou péčí o něho kvůli jeho postavení a moci. Dotyk malé holčičky rozezněl zapomenutou strunu v jeho starém osamělém srdci. Chtěl s ní navázat rozhovor a chvíli uvažoval, jak by měl začít.

„Kreb,“ řekl a ukázal na sebe.

Iza se na něho dívala beze slova, když čekala, až se kaše ze slézových květů vylouhuje. Byla ráda, že se o holčičku zajímá, a povšimla si, že řekl své vlastní jméno, když se s ní pokusil navázat kontakt.

„Kreb,“ opakoval a poklepal si na prsa.

Holčička natáhla hlavu a pokoušela se porozumět. Bylo tu něco, co chtěl, aby udělala. Kreb opakoval své jméno potřetí. Najednou se zaposlouchala, napřímila se v sedu a usmála se.

„Grreb?“ odpověděla a napodobila jeho chrčivé r.

Starý muž pochvalně přikývl. Vyslovila jeho jméno téměř správně. Pak ukázal na ni. Ona trochu svraštila obočí a nebyla si jistá, co po ní teď chce. Poklepal si znovu na hrud' a opakoval své jméno a pak poklepal na ni. Usmála se chápavým úsměvem, který jemu připadal jako škleb, a mnohoslabičná slova, která se jí vyřinula z úst nejenom že nedokázal vyslovit, ale celý úkaz mu

zůstal téměř nepochopitelný. Učinil stejné pohyby a naklonil se blíž k ní, aby líp slyšel. Holčička řekla své jméno.

„Aay-rr,“ řekl váhavě a ona zavrtěla hlavou. Tak to zkusil znovu. „Aay-lla, Ajla?“ To bylo to nejlepší, co ze sebe vypravil. Nebylo mnoho členů tlupy, kteří by to dokázali říct natolik dobře. Holčička se rozzářila a horlivě přikyvovala. Nebylo to přesně to, co řekla, ale uznala to. Možná cítila, že nedokáže vyslovit její jméno lépe.

„Ajla,“ opakoval Kreb a začínal si pomalu na ten zvuk zvykat. „Kreb?“ řekla holčička a přitáhla ho rukama k sobě, aby ji lépe slyšel. Pak ukázala na ženu. „Iza,“ řekl Kreb. „Iza.“

„Líz-za,“ opakovala. Líbila se jí tahle hra na slova. „Ííza, Ííza,“ řekla a podívala se na ženu.

Iza slavnostně přikývla. Zvuky, které znamenaly jméno, byly velmi důležité. Předklonila se a poklepala dítě na prsou stejně, jako to udělal předtím Kreb. Chtěla, aby řekla znovu své jméno. Holčička je zopakovala, ale Iza jenom bezmocně zavrtěla hlavou. Nedokázala po ní zopakovat tóny, které jí ze rtů splynuly tak snadno. Holčička byla zklamaná a svésila hlavu. Pak se podívala na Kreba a opakovala své jméno způsobem, kterým je vyslovil on.

„Ej-gcha?“ pokusila se znovu Iza.

Holčička zavrtěla hlavou a opakovala své jméno.

„Ej-ja?“ znovu se o to pokusila Iza.

„Aj, Aj, ne Ej,“ řekl Kreb. „Aj-la,“ opakoval velmi pomalu tak, aby Iza slyšela nezvyklé spojení hlásek.

„Aj-la,“ řekla Iza a vyslovila to co nejlépe po Krebovi.

Holčička se usmála. Nezáleželo na tom, že to nebylo úplně správně. Iza dělala, co mohla, a tak uznala její pokus za své jméno. Prostě pro ně bude Ajla. Natáhla se a ženu objala.

Iza ji k sobě přivinula a potom se trochu odtáhla. Musí ji naučit, že se náklonnost nedává takhle otevřeně najevo, ale byla tomu přesto ráda.

Ajla byla radostí bez sebe. Už se necítila tak ztracená a tak osamělá mezi těmito cizími lidmi. Několikrát se předtím pokoušela domluvit se ženou, která o ni pečovala, a byla zoufalá, když

všechny její pokusy byly marné. Tohle byl jenom začátek, ale teď už alespoň mohla nazývat ženu jménem a sama jméno dostala.

Znovu se otočila k muži, který učinil první krok k dorozumění. Už se jí nezdál tak ošklivý. Její radost přetekla a cítila k němu nepopsatelně teplý cit, stejně jako kdysi k jinému muži, na kterého se pamatovala jenom matně. Vzala Kreba kolem krku, přitáhla si jeho hlavu k sobě a položila svou tvář na jeho.

Takový důkaz oddanosti vyvedl mog-ura z míry. Vzдорoval přání něžnost jí oplatit. Bylo by však nanejvýš nevhodné, kdyby někdo viděl, jak ho toto malé stvoření objímá mimo okruh domova, určeného vlastním ohništěm. Ale dovolil, aby k němu přitiskla svou měkkou tvářičku a ještě okamžik váhal, než jí mírně sundal ruce, které mu dala kolem krku.

Kreb vzal rázně svou hůl a vzepřel se o ni. Zatímco kulhal pryč, myslel na holčičku. Musím ji naučit mluvit, řekl si. Musí se naučit pořádně se s námi domlouvat. Když se to tak vezme, nemůžu nechat výuku jenom na ženě. Hluboko ve svém nitru však věděl, že by s ní prostě chtěl trávit co možná nejvíc času. Aniž si to přiznal, myslel na ni už jako na člena tlupy.

Brun nedomyslel, k čemu to povede, když dovolil Ize, aby se při jejich putování ujala cizího dítěte. Nebyla to jeho chyba jako vůdce, ale spíš nedostatek, který vyplýval z vloh lidí jeho druhu. Nemohl počítat s tím, že by mohli najít cestou dítě, které nepatří k lidem klanu, a nedokázal proto předpokládat, co se stane, když se dítěte ujmou. Dobrá, bylo zachráněno pro život. Teď zbývala jediná možnost, a to nechat je u nich a nechat je, aby si poradilo, jak umí. Nemohlo přežít samo, to nebylo třeba předvídat, to byla zkušenost. Poslat je ale teď pryč a vystavit je smrtelnému nebezpečí, když byl jeho život právě zachráněn, to by musel jednat proti Izině vůli. Iza samozřejmě neměla žádné osobní postavení, ale měla úctyhodné duchy na své straně, a tak se to týkalo Kreba, mog-ura, který měl spojení se všemi duchy v druhém světě. Brun choval k duchům velkou úctu a nerad by se vystavil jejich nevoli. A bylo to právě tohle, co mu dělalo v záležitosti s cizím dítětem starost. Nedokázal to vyjádřit sám, ale ta myšlenka tu byla. Aniž to Brun sám věděl, zvětšila se zatím jeho tlupa na jednadvacet členů.

Když Iza druhého dne prohlédla Ajle nohu, zjistila velké zlepšení. Za její obratné péče zánět téměř zcela ustoupil a ony čtyři souběžné šrámy, které jí způsobil lev, se uzavřely a začínaly se hojit. Jizva jí ovšem zůstane na památku po celý život. Iza se rozhodla, že už není nutné přikládat další kašovitě obklady, ale znovu pro ni uvařila vrbový čaj.

Ajla se vyhrabala z kožešin na spaní a pokusila se zvednout. Iza jí pomohla a podpírala ji, když se pokoušela jít. Bolelo to, ale po několika opatrných krůčcích to šlo lépe.

Když se Ajla postavila, byla ještě delší, než si Iza myslela. Měla dlouhé nohy, rovné a hubené, a měla vyznačené kolenní klouby. Iza se obávala, jestli není nějakým způsobem znetvořená. Nohy lidí klanu byly kratší a zakřivené. Ale Ajle nedělalo potíže se pohybovat, i když trochu kulhala. Pro ni to musí být normální mít rovné nohy, pomyslela si Iza. Asi tak jako mít modré oči.

Ranhojička ji uložila do spací kožešiny a zvedla si ji k boku, když byla tlupa připravená vyrazit na cestu. Ajlina noha ještě nebyla natolik dobrá, aby mohla ujít delší úsek sama. Tu a tam během dne Iza Ajlu postavila a nechala ji jít kousek po vlastních nohou. Byla hladová a jedla hltavě, jako by chtěla dohnat, co zmeškala ve dnech hladu. Ize připadalo, že už trochu začíná nabírat sílu. Byla ráda, když se vždycky alespoň na chvíli zbavila zátěže navíc, putování ji stále víc zmáhalo.

Postupovali teď podstatně obtížněji. Tlupa nechala velké stepi za sebou a v následujících dnech došla do krajiny s pahorky a výšinami, které byly stále strmější. Přiblížili se teď prvním výběžkům zasněžených hor, jejichž ledovce na vrcholcích se každým dnem přibližovaly. Kolem nich teď byl les, už ne jehličnatý, ale listnatý, se šťavnatými zelenými listy a tlustými sukovitými kmeny. Teplota stoupala mnohem rychleji, než aby to mohlo být roční dobou, a to Bruna mátlo. Muži vyměnili kožešiny za kratší a chodili s obnaženou horní částí těla. Ženy si zatím nadále ponechaly široké kožešiny s mnoha záhyby a kapsami. Bylo pro ně snazší zvládnout tak veškerý náklad a taky řemeny je tolik nedřely.

Krajina se teď vůbec nepodobala chladné stepi, v níž byla jejich stará jeskyně. Iza si všimla, že věnuje stále víc a víc času paměti, která je starší než její vlastní, když putovali zastíněnými palouky a po zatravněných pahorcích v teplejší lesní krajině. Temně hnědé nebo taky modrošedé kmeny dubů a buků, ořechů, jabloní a javorů vyměnily jasnější ohebné kmeny vrb, bříz, habrů a osik s tenčí kůrou, a ty prostřídaly houštiny olší a lísek. Ve vzduchu bylo něco nového, co Iza nedokázala rozpoznat, a zdálo se, že to přichází s teplým vánkem od jihu. Jehnědy zůstávaly na téměř zcela rozvitéch břízách. Průsvitné bílé květy se snášely z kvetoucích ovocných stromů a dávaly příslib bohaté úrody.

Tlupa se prodírala houštinami, popínavými rostlinami a hustými lesy a šplhala nahoru po holých horských srázích. Když přišli na místa, kde měli volný výhled, viděli, že horské svahy kolem dokola jsou pokryté zelení ve všech odstínech. Temně zelené jehličí borovic se tu a tam promíchalo s modrozeleným jehličím smrků a jedlí, když vyšplhali nahoru. Ještě výš se mísilo s jasnějšími odstíny listnatých stromů. Mech a tráva přispěly s další variantou v obrovské mozaice bujné zeleně, a na horských úbočích se na holé skály přimykaly menší rostliny jako šťavel nebo malé dužnaté lomikameny. V lesích byla spousta divokých květin, putovali mezi fialkami a růžově kvetoucím hlohem, žlutými narcisy a modrými a žlutými hořci, které rostly na svazích nahoře v horách. Na zastíněných místech zvedaly krokusy své bílé, žluté a purpurové květy.

Zastavili k odpočinku, když dorazili na vrchol srázu. Pod nimi, tam, kde kopcovitá krajina přecházela do stepi, táhnoucí se až k obzoru, končilo panorama lesa. Viděli v dálce stáda zvěře ve vysoké trávě, která už začínala blednout a dostávala z letního tepla nádech žlutě. Lovci, kteří se pohybovali rychle a nenesli žádné břemeno, by dorazili do stepi během několika hodin.

Nebe na východě nad rozlehlou stepí bylo jasné, ale na jihu se na obzoru objevily první mraky. Pokud se nakupí, mohl by je na severu na vysokém horském hřebeni postihnout déšť.

Brun a ostatní muži se radili kousek z doslechu žen a dětí, ale jejich posunky nenechávaly nikoho na pochybách, o čem se radí.

Pokoušeli se rozhodnout, jestli by nebylo rozumnější se vrátit. Tato krajina jim byla cizí, ale bylo tu něco ještě důležitějšího:

Dostali se příliš daleko od stepí. Jistěže viděli míhat se zvěř v kopcovité krajině, ale to se nedalo srovnat s obrovskými stády na travnatých stepích, kde bylo dostatek pastvy. Bylo snazší lovit zvěř venku na rovině, když ji neskrýval les. Uprostřed lesa se taky mohlo nečekaně padnout na některého ze čtyřnohých lovců. Venku ve stepi se zvěř víc sdružovala do stád a nepohybovala se jednotlivě nebo v rodinách jako zvěř v lese.

Iza usuzovala, že se muži rozhodnou vrátit a že celá námaha se šplháním nahoru po horském úbočí byla nadarmo. Ženy s obavami sledovaly mraky, které se čím dál víc kupily, a hrozící déšť je jen tím víc rozladil.

Zatímco čekaly na rozhodnutí mužů, posadila Iza Ajlu na zem, aby si ulehčila od svého břemene. Ajla se chtěla trochu protáhnout, a než se Iza ohlédla, už ji viděla mizet za výběžkem skály před nimi. Neviděla ráda, že by ji měla mít z dohledu. Rada mužů mohla skončit každou chvíli a Brun by nebyl naladěn přívětivě, kdyby Ajla měla zdržet pochod. Proto šla za Ajlou, aby ji přivedla zpátky. Když obešla skalní výstupek, oddechla si, když ji spatřila dřepět s nosem v kalichu pestrého květu, ale to, co viděla za ní, jí rozbušilo srdce.

Hned pospíchala zpátky a několikrát se rychle ohlédla přes rameno. Nechtěla přerušit Bruna a ostatní muže, a netrpělivě čekala, kdy rada skončí. Brun ji viděl, a přestože to nedal najevo, všiml si, že ji něco rozrušilo.

Jakmile se muži rozešli, přiběhla Iza k Brunovi, posadila se před něho a dívala se do země. To bylo postavení, které ukazovalo, že s ním chce mluvit. Mohl jí to povolit, ale taky to mohl odmítnout. Záleželo na něm, jak rozhodne. Pokud by to nedovolil, nesměla by promluvit o tom, co má na srdci.

Brun uvažoval, co to asi může být, o čem s ním chce Iza mluvit. Všiml si, že to cizí dítě šlo napřed – nebylo toho mnoho, co by uniklo jeho očím – ale on měl naléhavější problémy. Určitě zase něco s tím dítětem, pomyslel si rozmrzele a jeho tvář se zachmuřila. Byl v pokušení odmítnout Izinu žádost. Nezáleželo na

tom, co řekl mog–ur, to dítě mezi nimi způsobovalo neklid, Brun si nepřál, aby je doprovázelo. Když zvedl hlavu, viděl, že mog–ur na něho hledí. Pokusil se představit si, co si asi myslí, ale nedokázal z jeho tváře nic vyčíst.

Náčelník tlupy pohlédl na ženu, která mu seděla u nohou. Její postoj prozrazoval, že je velmi napjatá. Ona je skutečně neklidná, pomyslel si. Brun byl sice uzavřený, ale nebyl bezcitný a svou sestru měl v úctě. Přes problémy, které měla se svým mužem, se chovala vždycky vzorně. Byla příkladem pro ostatní ženy a málokdy ho obtěžovala nedůležitými otázkami. Snad by ji mohl nechat promluvit. Nemusí se přece řídit podle toho, co mu řekne. Sklonil se a poklepal jí na rameno.

Iza prudce vydechla, když se jí dotkl. Neuvědomila si, že zadržovala dech. Dovolil jí promluvit! Tak dlouho váhal se svým rozhodnutím, že už si byla jistá, že ji nevezme na vědomí. Iza vstala, ukázala směrem ke skalnímu výběžku a řekla jediné slovo: „Jeskyně.“

4

Brun se ihned otočil a šel naznačeným směrem. Sotva obešel výstupek, prudce se zastavil. Zatajil dech. Jeskyně! A jaká! Věděl od prvního okamžiku, že je to přesně ta, kterou celou dobu hledá, ale bojoval se svými pocity, aby ztlumil své očekávání. Se soustředěným zaujetím zkoumal jeskyni a podrobnosti v jejím okolí. Jeho zájem byl tak velký, že dítě téměř nebral na vědomí.

Už tady ze vzdálenosti několika set metrů bylo vidět, že je to dostatečně velká jeskyně s trojúhelníkovým ústím v šedohnědé skalní stěně. Vstup byl obrácen k jihu a byl jistě ve slunci po větší část dne. Jako by mu to příroda chtěla hned potvrdit, sluneční paprsek prorazil mraky a osvětlil načervenalou půdu před ústím jeskyně. Brunův pohled rychle putoval po okolí. Vysoká skalní stěna na severu a téměř podobná na jihovýchodě skýtaly ochranu proti větrům. Voda je nablízku, pomyslel si a přidal tím ještě jednu kladnou stránku k seznamu, který se mu začal rýsovat v hlavě. Západně od ústí jeskyně tekla potůček. Bylo to nesrovnatelně nejslibnější místo, jaké zatím viděl. Dal znamení Grodovi a Krebovi, aby společně s ním jeskyni prohlédli. Ale snažil se tlumit své nadšení, když čekal, než přijdou.

Oba muži se hned vydali spěšnými kroky k náčelníkovi, následovaní Izou. Ta rychle obhlédla jeskyni a uspokojeně přikývla, než se vrátila s dítětem k ostatním členům tlupy, kteří stáli v hloučku a divoce rozkládali rukama. Brunovo rozčilení se

zmocnilo všech. Věděli, že nablízku je jeskyně, a věděli, že se Brunovi zdá dobrá. Mezi mraky prorazilo několik slunečních paprsků a ty jako by posílily jejich náladu plnou očekávání.

Brun a Grod pevně uchopili oštěpy, když se blížili k jeskyni.

Neviděli žádnou známku, že by to mělo být lidské obydlí, ale to nebylo zárukou toho, že by jeskyně byla neobydlená. Ptáci létali dovnitř a ven velkým ústím a štěbetali. Ptáci jsou dobrým znamením, pomyslel si mog-ur.

Čím víc se blížili, šli opatrněji a dívali se po čerstvých stopách a trusu. Nejčerstvější stopy byly několik dnů staré. Ohlodané hrubé kosti rozdrcené silnými čelistmi prozrazovaly, že tu byla smečka hyen, která užívala jeskyni jako náhodný útulek. Mrchožrouti napadli starého jelena a dovlekli tělo k jeskyni, aby dokončili svou hostinu v klidu a poměrném bezpečí.

Z jedné strany jeskyně, blízko západního kraje ústí, byla malá prohlubeň, která se plnila pramenitou vodou. Zatímco ostatní čekali, sledoval Brun potůček k místu, kde vyvěral kousek výš na hrbolaté skalní stěně. Voda byla čerstvá a čistá. Další dobré znamení, pomyslel si Brun a vrátil se k mog-urovi a Grodovi. Místo bylo dobré, ale rozhodnou se zůstat, až uvidí jeskyni uvnitř. Oba lovci a zmrzačený kouzelník se připravili, aby prošli velkým temným ústím.

Muži šli zpátky v k východnímu kraji ústí jeskyně a hleděli vzhůru do špice trojúhelníkového otvoru. Šli pomalu krok za krokem, se všemi smysly nanejvýš napjatými a drželi se uvnitř blízko stěny jeskyně. Když si jejich oči přivykly na slabé světlo, rozhlédli se zaraženě kolem. Strop se zvedal jako vysoká klenba nad obrovským prostorem, který by stačil pro tlupu mnohem větší, než je jejich. Opatrně šli podél skalní stěny a dívali se po dalších vstupech, které by mohly vést k druhým jeskyním hlouběji uvnitř. V zadní části jeskyně vyvěral další pramen ze zdi a tvořil temnou vodní kaluž na hlinitém dně. Když prošli kolem vodní žíly, skalní stěna zatáčela prudce směrem proti vchodu. Sledovali levou stěnu zpátky k ústí v hoře. Sotva ušli kousek cesty, když uviděli ve zdi skulinu. Na Brunovo znamení se Kreb zastavil, zatímco Grod a

náčelník se přiblížili skulině a dívali se do ní. Jediné, co viděli, byla naprostá tma.

„Grode!“ Brun se obrátil na lovce a učinil posunek, který vysvětloval jeho přání.

Grod vyběhl z jeskyně a Brun a mog–ur zatím napjatě čekali.

Grod se chvíli před jeskyní rozhlížel, než zamířil k malé skupince jedlí. Kůra kmenů se leskla kapkami pryskyřice. Grod hned sloupł kousek kůry a šťáva začala zvolna prýštit z bílé rány. Ulámал suché mrtvé větve, které byly nejniž na kmeni, a pak vzal ze záhybu své zástěrky kamennou sekeru, usekl zelenou větev a oloupal z ní kůru. Přivázal k ní několika silnými stébly trávy hrst suchého klestí a smolné kůry. Pak opatrně vyňal žhavé uhlíky z rohu, který mu visel u pasu, a přidržel ho u kůry, když ho rozfoukával. Netrvalo dlouho a už mohl utíkat do jeskyně s planoucí pochodní.

Grod držel pochodeň vysoko nad hlavou, když se s Brunem protáhli těsnou skulinou ve skalní stěně. Brun měl kyj pohotově připravený v ruce. Jeden za druhým se dostali do nízké chodby a dál museli po kolenou. Po chvíli se chodba zatočila a uhnula k zadní části jeskyně, ale hned potom se rozšířila do další jeskyně. U zadní stěny byla hromádka kostí, které ve světle pochodně bělostně svítily.

Brun se váhavě přiblížil, aby lépe viděl, ale pak se před kostmi prudce zarazil. Musel se velmi ovládat, když dával znamení Grodovi. Oba se rychle stáhli zpátky.

Mog–ur na ně netrpělivě čekal, opřený o svou hůl. Překvapeně vzhlédl, když se Brun a Grod tak rychle vrátili. Nebylo obvyklé vidět Bruna tak rozrušeného. Ukazoval mog–urovi, aby je následoval. Když se dostali do malé jeskyně, zvedl Grod pochodeň. Mog–urovi se zúžily oči, když spatřil hromadu kostí. Pospíchal k ní, jak nejrychleji dokázal se svou holí, a padl na kolena. Hrabal mezi kostmi, dokud nenahmatal velký podlouhlý předmět. V ruce držel lebku.

Už nebylo pochyb. Byla to stejná lebka, jakou mog–ur nosil ve svém vaku. Posadil se a držel lebku ve výši očí a díval se do hlubokých očních se směsicí nedůvěry a úcty. Tuto jeskyni obýval

jeskynní medvěd. Ted' mog–ur chápal, proč byl Brun tak rozčilený. Bylo to nejlepší ze všech možných znamení.

Vyzařování mohutného zvířete, které klan uctíval nade vše ostatní, prolínalo dokonce stěny této jeskyně. Tlupa, která tu bude žít, bude mít úspěch ve všem.

Soudě podle stáří kostí, byla jeskyně dlouho neobydlená. Čekala jenom na to, aby ji našli. Byla to dokonalá jeskyně. Měla příznivou polohu, byla prostorná a měla vodu. Kromě toho měla menší vedlejší jeskyni, která se hodila pro tajné obřady, které se konaly v zimě i v létě, a tato boční jeskyně už byla plná nadpřirozeného tajemna, které dávalo ráz duchovnímu životu tlupy. Mog–ur už viděl tyto obřady před sebou. Tahle postranní jeskyně bude jeho působištěm. Hledání skončilo, tlupa našla domov – ted' už chyběl jenom první úspěšný lov.

Slunce svítilo, když ti tři vyšli z jeskyně. Silný východní vítr rozehnal mraky. Brun to pokládal za dobré znamení. Za dobré znamení by ovšem pokládal, i kdyby se nebe rozevřelo a byla průtrž mračen. Nic nemohlo ztlumit jeho rozrušení nebo zmenšit jeho uspokojení. Stál na rovině před jeskyní a díval se, jaký je odtud výhled. Přímo před ním, uprostřed soutěsky mezi dvěma kopci, viděl třpytivou hladinu vody. Nevšiml si zatím, že jsou tak blízko moři, a jeho smysly uvolnily vzpomínku, která mu pomohla vysvětlit, proč se tak rychle oteplilo a proč viděli tolik nových rostlin.

Jeskyně ležela na úpatí horského hřebene na jižním konci poloostrova, který sahal jako dlouhý výběžek do moře. Poloostrov měl dvě spojení s pevninou. První tvořil široký pás na severu, ale byl ještě jeden úzký spoj přes solné bažiny na východě. Tyto bažiny vytvářely několik menších jezer.

Horský hřeben chránil pás pobřeží před zimním chladem a studenými větry, které přicházely z ledovců na severu. Větry od moře, které ohřála mořská hladina, vytvářely mírnější podnebí na jižní chráněné části a skýtaly dostatek srážek pro husté listnaté lesy.

Jeskyně měla ideální polohu. Měli tady na tomto místě to nejlepší ze dvou světů. Bylo tu tepleji než na jiných místech v okolí a bylo tu dost dříví na topení, aby nemuseli mrznout v zimních měsících. Nablízku bylo velké moře s dostatkem ryb a korýšů. Na skalách při pobřeží hnízдили mořští ptáci a dala se tam sbírat vejce. Lesy teplejšího podnebí měly dostatek ovoce, ořechů, bobulí, semen a jedlých zelených rostlin. Tlupa tu měla zásobu čerstvé vody z pramenů a potoků. Ale nejdůležitější ze všeho bylo to, že neměli daleko do stepi, kde byla velká stáda pasoucí se zvířete, která jim nedávala jenom maso, ale měli z ní i ošacení a nástroje. Malá tlupa lovců a sběračů žila z toho, co se dalo vzít přímo z přírody, a tady bylo všechno, co potřebovali, ve správné míře.

Brun se téměř vznášel, když se vracel zpátky k čekající tlupě. Nedokázal si představit vhodnější jeskyni. Duchové se k nám vrátili, pomyslí si. Možná nás nikdy neopustili. Možná chtěli, abychom se vydali na cestu, abychom se dostali k téhle větší a lepší jeskyni. Tak to určitě je! Už se jim nelíbilo ve staré jeskyni a chtěli nový domov. Proto způsobili zemětřesení a donutili nás opustit starou jeskyni. Možná duchové právě potřebovali ty, co přišli o život, ve svém světě. Aby nám nahradili ztrátu, zavedli nás k téhle nové jeskyni. Určitě mě zkoušeli, zkoušeli mé vůdcovské schopnosti. To proto jsem se nemohl rozhodnout, jestli se máme vrátit nebo ne.

Brun byl rád, že se osvědčil jako vůdce. Kdyby to nebylo naprosto nevhodné, nejraději by utíkal zpátky, aby ostatním sdělil tu novinu.

Než ale přišli tito tři muži na dohled, ostatní už věděli, že jejich dlouhé putování skončilo. Jen Iza a Ajla viděly jeskyni, a z nich ji jenom Iza mohla posoudit, ale byla si jistá, že Brun uzná jeskyni za vhodnou. Teď nemůže opustit Ajlu, pomyslela si. Kdyby nebylo jí, Brun by obrátil, než by stačili jeskyni najít. Ajla má určitě silný totem, který přináší štěstí. Přinesla štěstí i nám. Iza pohlédla na holčičku po svém boku, která netušila, jaký významný objev učinila. Ale jestli má takové štěstí, proč ztratila své lidi? Iza zavrtěla hlavou. Člověk duchy nikdy nepochopí.

Brun se rovněž zadíval na Ajlu. Jakmile ji spatřil spolu s Izou, vzpomněl si, že Iza mu řekla o jeskyni, a nemohla by to udělat, kdyby nešla pro tohle dítě. Náčelníka předtím rozladilo, když viděl, jak se dítě na vlastní pěst vzdaluje. Všem přece přikázal, aby čekali. Ale kdyby nebyla Ajla natolik neposlušná, neobjevili by jeskyni. Proč rozhodli duchové, že ji tam zavedou jako první?

Mog–ur měl pravdu, mog–ur má vždycky pravdu. Duchové se nezlobili, že s ní měla Iza soucit nebo že to dítě je u tlupy. Naopak. Přineslo jim štěstí.

Brun pohlédl na zmrzačeného muže, který měl být vůdcem místo něho. Je to štěstí, že můj bratr je náš mog–ur. Podivné, pomyslel si. Nemyslel jsem na něho jako na bratra tak dlouho, už od té doby, kdy jsme byli dětmi. Když byl mladý a bojoval sám se sebou, aby se naučil ovládat, což se muži v klanu musí naučit, obzvláště ti, kteří se mají stát vůdci, tehdy se cítil Krebovým bratrem. Jeho starší sourozenec vybojoval vlastní boj proti bolesti a proti opovržení ostatních, protože nemohl lovit, a jako by vždycky poznal okamžik, kdy bylo Brunovi nejhůř a kdy hrozilo, že propukne v pláč. Přívětivý pohled znetvořeného muže měl na něho uklidňující účinek už tehdy a Brun se vždycky cítil lépe, když se Kreb posadil vedle něho a nabídl mu svou mlčenlivou útěchu a porozumění.

Byla doba, kdy Brun Kreba litoval, ale teď už si dávno neuvědomoval jeho znetvoření, tak velkou měl úctu k jeho znalostem a moci. Téměř už v něm přestal vidět muže. Místo toho byl pro něho velkým mágem, jehož radu si často vyžádal. Brun si nemyslel, že by jeho bratr nesl těžce, že se nestal náčelníkem, ale občas uvažoval, jestli nepostrádá ženu a dítě. Ženy dokázaly být občas obtížné, ale dávaly mužům teplo a užitek a učinily jejich ohniště domovem. Kreb nikdy neměl ženu a nikdy se nenaučil lovit. Neznal obvyklé povinnosti a požitky muže, ale zato byl mog–ur. Byl Velký mog–ur.

Brun nevěděl nic o kouzlech a jen velmi málo o světě duchů, ale byl náčelník a jeho žena dostala hezkého syna. Cítil se spokojený, když myslel na Brouda. Vychovával ho tak, aby se jednoho dne stal po něm náčelníkem. Vezmu ho na příští lov,

pomyslel si Brun najednou. Na lov před oslavou na zasvěcení jeskyně. Mohl by se stát mužem. Pokud zabije svou první kořist, může projít mužskými obřady v souvislosti se zasvěcením jeskyně. Na to by byla Ebra hrdá. Broud je už dost starý a je silný a odvážný. Je občas trochu prudký, ale učí se ovládat. Brun potřebuje ještě jednoho lovce. Teď, když mají jeskyni, musí opatřit zásoby na příští zimu. Chlapci bylo téměř dvanáct, a to bylo víc než dost, aby prošel mužskými obřady. Broud se zúčastní prvního společného obřadu v nové jeskyni, pomyslel si Brun. Bude to obzvlášť hezký obřad a Iza připraví nápoj.

Iza! Co udělám s Izou? A co s tím dítětem? Iza je už k němu připoutaná, i když je tak podivné. To musí být tím, že byla tak dlouho bez dítěte. Ale teď bude mít brzo své vlastní a nemá muže, který by se o ni staral. Až bude mít dítě, budou to dvě děti, o které je třeba pečovat. Iza už není mladá, uvažoval náčelník, ale je těhotná, má své tajné znalosti a své postavení, pro které si jí muž může vážít. Možná by si ji některý z lovců mohl vzít jako druhou ženu, když ne kvůli tomu cizímu dítěti. Tomu dítěti, které duchové mají rádi. Skutečně bych je mohl rozzlobit, kdybych to dítě teď poslal pryč. Mohli by znovu pohnout zemí. Brun se při té vzpomínce otrásl.

„Já vím, že si chce Iza to dítě nechat, a byla to ona, která mi řekla o jeskyni. Zaslouží si, aby byla za to poctěna, ale nesmí to být příliš nápadné. Pokud jí dovolím nechat si to dítě, mělo by to význam pocty. Ale dítě nepatří ke klanu. Budou s ním chtít duchové klanu obcovat? Vždyť ani nemá totem? Duchové! Já přece o nich nic nevím!“

„Krebe,“ řekl Brun.

Mog-ur se obrátil, když slyšel vyslovit své jméno. Byl překvapený, že Brun užil jeho osobní jméno, a přikulhal k náčelníkovi, když mu dal znamení, že s ním chce mluvit o samotě.

„To dítě, co Iza vzala s sebou. Nepatří ke klanu, mog-ure,“ začal Brun, který byl trochu nejistý, jak by to měl vyjádřit. Kreb čekal, aniž něco řekl. „To jsi byl ty, kdo řekl, abych nechal Ursuse rozhodnout, jestli smí žít. Teď to vypadá, jako by k tomu dal svolení, ale co si s ním počneme? Nepatří ke klanu a nemá totem.“

Náš totem nedovolí, aby byl přítomen dokonce někdo z jiné tlupy, když vykonáváme obřad na otevření nové jeskyně. Těch se může účastnit jenom ten, jehož duchové v ní mají bydlet. To dítě je tak malé, samo by dlouho nepřežilo. Iza si je chce nechat, ale jak to uděláme s obřadem?“

Kreb čekal přesně takové otevření rozhovoru, a byl připravený.

„To děvče má totem, Brune. Silný totem. My jenom nevíme který. Napadl ji jeskynní lev, ale ona si odnesla jenom několik šrámů.“

„Jeskynní lev! Není mnoho lovců, kteří by z toho vyvázli tak snadno.“

„Ano, to je pravda. A putovala dlouho sama a málem umřela hladu. Ale neumřela a dostala se nám do cesty, aby ji mohla Iza najít. A nezapomeň, že jsi jí v tom nebránil, Brune. Ona je příliš malá na takové obtíže, ale já si myslím, že to byl její totem, který ji zkoušel, jestli je ho hodna. Její totem není jenom silný, ale taky přináší štěstí. Na nás na všechny může přejít část jejího štěstí a my jsme je možná už dostali.“

„Myslíš jeskyni?“

„Byla to ona, kdo ji uviděl první. My byli připraveni se vrátit. Ty jsi nás přivedl tak blízko, Brune...“

„Duchové mě vedli, mog-ure. Chtěli nový domov.“

„Jistěže tě vedli, ale ukázali jeskyni nejdřív jí. Já o tom uvažoval. Jsou tu dvě děti, které nevědí, jaký je jejich totem. Já neměl čas. To je důležitější než najít novou jeskyni. Myslím, že bychom měli pořádat totemový obřad pro obě děti, když budeme zasvěcovat jeskyni. To by jim přineslo štěstí a jejich matkám by to udělalo radost.“

„Co to má společného s tím cizím dítětem?“

„Až budu rozmlouvat s duchy o totému pro ty dva kojence, pak je požádám o totem i pro ni. Jestli se mi zjeví její totem, může se zúčastnit obřadu a mohli bychom ji současně vzít do tlupy. Pak už bychom ji tady mohli nechat.“

„Přijmout ji za člena tlupy? Nepatří k lidem klanu. Narodila se přece Druhým. Kdo co říkal o tom, abychom ji brali za člena tlupy? To by se Ursusovi nelíbilo, to on nedovolí. Něco takového

jsme nikdy dřív neudělali!“ Brun prudce protestoval. „Nemyslel jsem na to, abychom ji udělali jednou z nás. Jenom jsem zvažoval, jestli by duchové dovolili, aby u nás zůstala, dokud nebude trochu starší.“

„Iza jí zachránila život, Brune, a má teď v sobě kousek jejího ducha. To ji svým způsobem už dělá částí tlupy, Už byla blízko toho, aby odešla do příštího světa, ale ona žije. To je téměř, jako by se znovu narodila – do klanu.“ Kreb viděl, že náčelníkovi se ta myšlenka příčí a pokračoval, než stačil odpovědět.

„Lidé z jedné tlupy můžou přejít do druhé, Brune. V tom není nic neobvyklého. Byly doby, kdy mladí z jiných tlup odešli, aby vytvořili tlupu novou. Vzpomínáš si na poslední setkání klanu? Vzpomínáš, jak se dvě malé tlupy sloučily, aby vytvořily jednu velkou? Obě málem vymřely a nerodilo se jim dost dětí, a z těch, co se narodily, jich jen málo přežilo první rok. To není nic nového přijmout někoho do tlupy.“

„To je pravda, že lidi jedné tlupy se občas spojí s jinou, ale tohle dítě nepatří k lidem klanu. Ani nevíš, jestli její duch bude chtít s tebou mluvit, mog-ure, a pokud to udělá, budeš mu rozumět? Já nerozumím ani jí! Skutečně si myslíš, že by to šlo? Myslíš, že bys našel její totem?“

„Můžu se o to jenom pokusit. Zamýšlím zeptat se Velkého medvěda a požádat ho o pomoc. Duchové mají svou vlastní řeč, Brune. Jestli chtějí, aby zůstala u nás, tak se totem, který ji chrání, vyjeví a my ho uslyšíme a pochopíme.“

Brun chvíli uvažoval. „Ale i když objevíš její totem, tak nevíš, jestli ji bude některý lovec chtít. Iza a její dítě bude pro nás dost velkým břemenem a my nemáme tolik lovců. Neztratili jsme jenom Izina muže při zemětřesení. O život přišel syn Grodovy ženy. Byl to zdatný mladý lovec. Muž Agy je pryč a Aga má dvě děti a její matka už předtím sdílela její domácnost.“ V očích se mu objevil smutek, když pomyslel na ztráty tlupy.

„A Oga,“ pokračoval Brun. „Nejdřív muže její matky nabral na roh zubr a hned nato zemřela její matka, když se jeskyně zřítíla. Řekl jsem Ebře, že bychom si ji mohli vzít. Oga je už téměř žena. Až bude dostatečně stará, chci ji dát Broudovi. To se mu bude

líbit.“ Brunovy myšlenky na okamžik opustily těžkou odpovědnost, ale hned se k ní zase vrátil. „Muži, co zůstali, mají dost velká břemena, než aby živili ještě další krk, mog–ure. Jestli nechám to dítě přijít do tlupy, komu pak dám Izu?“

„Komu jsi ji chtěl dát do té doby, než dívka vyrostle natolik, aby nás mohla opustit, Brune?“ zeptal se mog–ur. Brun vypadal ustaraně, ale Kreb pokračoval, než stačil náčelník odpovědět: „Není důvodu zatěžovat některého lovce Izou a dítětem, Brune. Já se o ně postarám.“

„Ty!“

„Proč ne? Jsou to ženy. Není to otázka toho, abych učil chlapce, alespoň ne prozatím. Nemám snad právo na podíl z každé kořisti? Nikdy jsem si nebral celý svůj díl, protože jsem ho nepotřeboval, ale můžu to udělat. Nebylo by snadnější, aby mi všichni lovci dávali díl, který přísluší mog–urovi, abych se mohl postarat o Izu a to děvče, než aby jeden lovec dostal celé břemeno a musel se o ně starat? Chtěl jsem s tebou promluvit o tom, že si chci pořídit vlastní ohniště, jakmile najdeme novou jeskyni, abych se mohl postarat o Izu, pokud ji žádný jiný muž nebude chtít. Seděl jsem s ní u stejného ohniště po mnoho let a bylo by těžké měnit to po takové době. Kromě toho mi Iza pomáhá léčit mé bolesti kostí. Jestli bude její dítě děvče, ujmu se ho taky. Jestli to bude chlapec, tak... tak se tím můžeme zabývat, až nadejde čas.“

Brun uvažoval. Ano, proč ne? Tak by to bylo pro všechny jednodušší. Ale proč to chce Kreb udělat? Iza by mu pomohla s jeho bolestmi bez ohledu na to, čí ohniště sdílí. Proč si chce muž v jeho věku najednou naložit na bedra starosti s malými dětmi? Proč si na sebe chce naložit odpovědnost za výchovu cizího děvčete? Možná je to proto, že se za ni cítí zodpovědný?

Brunovi se nelíbila myšlenka, že ji má vzít do tlupy – přál si, aby se tenhle problém nikdy neobjevil – ale ještě méně se mu líbila myšlenka, že by nad jedincem, který žije s nimi, neměl vládu. Možná proto bylo nejlepší uznat ji a vychovat ji řádně, aby se stala ženou, jakou má být. Možná právě tohle by zbytek tlupy nejsnadněji přijal. A pokud je Kreb ochoten si ji vzít, tak nemohl Brun najít důvod, proč by to neměl dovolit.

Brun učinil posunek, který sděloval, že s tím souhlasí. „Jistě, jestli najdeš její totem, tak ji přijmeme do tlupy, mog–ure, a může s Izou zůstat u tvého ohniště přinejmenším do té doby, dokud Iza neporodí.“ A snad poprvé ve svém životě si Brun přál, aby dalším přírůstkem tlupy bylo děvče, a ne chlapec.

Když rozhodnutí padlo, pocítil Brun úlevu. Problém s Izou mu dělal starosti, ale on ho odsouval stranou. Měl důležitější problémy, než zabývat se právě tímhle. Krebův návrh mu teď nejen nabízel řešení, ale současně vyjasnil osobní problém. Ať to otáčel jak chtěl, nemohl dospět k jinému řešení, než že se bude muset sám ujmout Izy a jejího dítěte, když její muž zahynul při zemětřesení. Pak by byl nucen vzít ke svému ohništi i Kreba. Měl už Brouda a Ebru, a teď taky ještě Ogu, aby se o ni staral. Kdyby přišlo k jeho ohništi ještě víc lidí, vznikly by zmatky v jediném kruhu, kde si mohl skutečně odpočinout. Taky nebylo jisté, že by tím jeho žena byla právě nadšená.

Ebra se sice dobře snášela s jeho sourozenci, ale bylo jiné mít je u vlastního ohniště. Nikdy to nebylo řečeno otevřeně, ale Brun věděl, že Ebra žárlí na Izino postavení. Ebra byla ženou náčelníka a ve většině tlup by to znamenalo, že je nejpřednější z žen. Ale Iza byla ranhojička a mohla se vykázat celou řadou předků – vysoce postavených ranhojiček. Měla své postavení na základě vlastních znalostí, a ne díky svému muži. Když si Iza vzala k sobě to děvče, myslel si Brun, že si ji musí vzít k sobě taky. Ani by si nepomyslel, že by si mog–ur mohl na sebe vzít odpovědnost za Izu a její dítě. Kreb nemohl lovit, ale jako mog–ur měl jiné zdroje obživy.

Když byl tenhle problém srovozen ze světa, krácel Brun k tlupě lehkým krokem. Všichni čekali napjatě na slovo náčelníka, které mělo potvrdit, co už uhodli. Dal signál, který znamenal: „Teď končí putování. Našli jsme jeskyni.“

„Izo,“ řekl Kreb ranhojičce, která se zaobírala přípravou vrbového vývaru pro Ajlu. „Já nebudu večer jíst.“

Iza sklonila hlavu na znamení, že rozumí. Věděla, že Kreb bude meditovat a připravovat se na obřad. Nikdy před meditací nejedl.

Tlupa rozbila tábor vedle malého potůčku u paty úbočí před jeskyní. Nemohli se nastěhovat do jeskyně, dokud nebyla zasvěcena obvyklými obřady. I když bylo nevhodné projevovat zvědavost, každý z tlupy našel nějakou záminku, aby se dostal dostatečně blízko k jeskyni a mohl do ní nahlédnout. Ženy sbíraly jedlé byliny z nějakého důvodu právě v blízkosti ústí jeskyně a muži zase šli za ženami, aby na ně dohlédli. V tlupě vládlo napětí, ale všichni měli dobrou náladu. Neklid, který cítili po zemětřesení, zmizel. Líbil se jim pohled na novou velkou jeskyni. Jistěže bylo těžké zhlédnout něco v jejím temném nitru, ale přesto se poznalo, že je prostorná, mnohem prostornější než jejich dřívější jeskyně. Ženy nadšeně ukazovaly na prohlubeň s pramenitou vodou přímo před ústím jeskyně. Nebudou ani muset chodit k potoku, aby si opatřily vodu. Všichni se těšili na slavnost zasvěcení, což je jeden z mála obřadů, jichž se mohly účastnit i ženy, a nikdo se už nemohl dočkat, až se do jeskyně nastěhují.

Mog–ur se odebral pryč z tábora. Chtěl najít klidné místo, kde by mohl meditovat a kde by ho nikdo nerušil. Putoval podél prudkého potoka, který stékal dolů k moři, a od jihu foukal teplý vánek, který si pohrával s jeho vousem. V dálce bylo jenom několik malých mráčků na večerním nebi. Podrost byl hustý a bujný a mog–ur musel často obcházet místa, kde nemohl pokračovat v cestě, ale téměř to nevnímal, protože se v myšlenkách soustředil na zcela jiné věci.

Zvuk z blízkého houští ho vyrušil ze zamyšlení. Tohle byla cizí země a jedinou zbraní, kterou měl, byla jeho hůl. Pokud se ovšem rozmáchl silnou paží, mohla být výborným nástrojem obrany. Držel teď hůl připravenou, když naslouchal chrochtání a funění z hustého křoví a praskání větví.

Najednou se vyřítilo z houštiny zvíře. Mohutné tělo nesly krátké nohy. Silné ostré rohy se ohýbaly jako kly po obou stranách tlamy. Pochopil, co je to za zvíře, i když je nikdy předtím neviděl. Divoké prase. Divočák na něho nepřátelsky zíral a nerozhodně zahrabal předníma nohama. Pak se zvíře rozhodlo nestarat se o něho a zavrtalo místo toho rypák do měkké půdy, chvíli chrochtalo

a pak zase zmizelo v křoví. Kreb úlevou vydechl a pokračoval v cestě podél potoka.

Zastavil se až u úzké písčiny, kde rozprostřel kožešinový přehoz a umístil na něm lebku jeskynního medvěda, než se sám posadil proti ní. Učinil posunky, kterými žádal Ursuse o pomoc, a očistil pak smysly od všeho kromě myšlenky na oba kojence, kteří se museli dozvědět své totemy.

Děti Kreba vždycky zajímaly. Často, když seděl mezi ostatními členy tlupy, zdánlivě hluboce ponořen v myšlenkách, pozoroval je, aniž si toho někdo všiml. Jeden z kojenců, který teď měl dostat svůj totem, byl silný chlapec, který byl asi v půli cesty do svého prvního roku. Křičel vzpurně, když se narodil, a nepřestával křičet, obzvlášť když měl hlad. Hned od počátku se Borg držel své matky a řádl, dokud nenašel prs, a spokojeně pak pochrupával, když dostal své mléko. To připomnělo Krebovi chrochtání divočáka, když se rochnil v měkké půdě. Jsou to chytrá zvířata a jejich tesáky mohou způsobit zlé rány. Dokážou dosáhnout nečekané rychlosti na svých krátkých nohách, když zaútočí. Žádný lovec by nepohrdl takovým totemem. Kromě toho by se hodil k novému bydlišti. Jeho duch by se cítil dobře v nové jeskyni. Divočák bude chlapcovým totemem. Mog–ur byl přesvědčený, že se zvíře ukázalo proto, aby mu připomnělo svou existenci.

Mog–ur byl spokojený s volbou a zaměřil teď pozornost na druhé dítě. Ted' byla na řadě Ona, jejíž matka ztratila muže při zemětřesení a porodila těsně před neštěstím. Vorn, její čtyřletý sourozenec, je teď jediným mužským u jejich ohniště. Aga bude brzy potřebovat nového muže, pomyslel si mog–ur, takového, který by se mohl postarat o Abu, její starou matku. Ale to je Brunova starost. Ted' je to Ona, na kterou musí myslet, a ne na její matku.

Děvčata potřebují mírnější totem. Pokud by děvče dostalo totem, který je silnější než mužský totem, bylo by to na překážku při spojení a třeba by nedostala děti. Myslel na Izu. Její sajka antilopa byla příliš silným totemem pro totem jejího muže po mnoho let – bylo tomu skutečně tak? Mog–ur často přemýšlel o Ize. Věděla o magii víc, než mnozí dokázali poznat, a nebyla

šťastná s mužem, kterého jí dali. To jí nevyčítal. Vždycky se chovala vzorně, ale napětí mezi těmi dvěma bylo zřejmé. Ale teď je její muž pryč, pomyslel si Kreb. Postarám se o ni, i když nejsem jejím mužem.

Protože byl jejím bratrem, nemohl být jejím mužem. To by bylo proti vši tradici, ale on už dávno ztratil chuť na takové věci. Iza byla dobrý kamarád. Připravovala mu jídlo a pečovala o něho po mnoho let, a bude to teď příjemnější u ohniště bez neustále číhajícího skrytého nepřátelství. Ajla k tomu taky přispěje. Kreb cítil, jak jím projela vlna tepla, když si vzpomněl na malé ručky, které se k němu natáhly, aby ho objaly. Později, řekl si, nejdřív musím myslet na Onu.

Ona byla klidné dítě, které nenaříkalo. Často na něho zírala svými velkýma očima. Dívala se na všechno se zájmem a zdálo se, že jí nic neujde, přestože byla tak tichá a klidná. Pomyslel na sovu. Nebylo to příliš silné znamení? Sova je dravý pták, pomyslel si, ale loví jenom malá zvířata. Pokud měla žena silný totem, musel být totem jejího muže ještě silnější. Žádný muž se slabým totemem by se nemohl spojit se ženou, která má sovu jako strážného ducha, ale Ona jistě získá muže se silným totemem, pokud to potřebuje. Mohla by to být sova, pomyslel si a už se rozhodl.

Všechny ženy potřebují muže se silnými totemy. Snad proto jsem si nikdy nevzal ženu, pomyslel si Kreb. Kolik ochrany může dát srnec? Izin totem je silnější. Kreb nepomyslel na plachého srnce jako na svůj totem po mnoho let. Obývá rovněž tyhle husté lesy, stejně jako divoké prase. Na to musel najednou myslet. Mág byl jedním z těch, kteří měli dva totemy – Krebův totem byl srnec, ale mog–urův byl Ursus.

Ursus, mohutný jeskynní medvěd, živící se hlavně rostlinami, který byl téměř dvojnásobně větší než jeho všežraví bratraci, pokud se hledí na výšku, a třikrát tak velký co do objemu. Je to největší medvěd, jaký kdy na zemi žil, ale byl většinou klidné povahy. Ale rozčilená medvědice napadla jednou mladého zmrzačeného chlapce, který se v zamyšlení zatoulal do přílišné blízkosti jejích mlád'at. Jeho matka ho našla, potraného a krvácejícího, jenom s jedním okem, půlku tváře sedřenou, a byla to

ona, která mu zachránila život a pečovala o něho, dokud se nepozdravil, jak to šlo v jeho stavu. Usekla mu pod loktem nepoužitelnou a ochromenou ruku, kterou obrovské zvíře rozdrtilo ranou mohutné tlapy. Za krátkou dobu po této události zvolil tehdejší mog–ur zjizveného a zmrzačeného chlapce za svého učedníka a řekl mu, že si ho Ursus vyvolil, aby ho vyzkoušel a uznal za hodna svého znamení. Vzal si jedno jeho oko jako důkaz, že je Kreb v jeho ochraně, a mohl pak hrdě nosit své jizvy. Ukazovaly, kdo je jeho novým totemem.

Ursus nepřipustil, aby jeho ducha spolkla žena a počala tak dítě. Jeskynní medvěd nabízel svou ochranu těm, které vyzkoušel. Bylo málo vyvolených a ještě méně těch, kteří ve zkoušce obstáli. Byla to vysoká cena zaplatit svým okem, ale Kreb nelitoval. Byl mog–ur. Žádný mág nikdy neměl tak velkou sílu jako on a Kreb byl jistý, že to byl jeho totem, který mu ji dával. Nyní žádal mog–ur svůj totem o pomoc.

Držel svůj amulet a prosil Velkého medvěda, aby vylákal ducha, který chrání dívku, narozenou u Druhých. Byla to skutečná zkouška jeho schopností a nebyl si vůbec jistý, jestli se mu nějakého poselství dostane. Soustředil se na dívku a to málo, co o ní věděl.

Nebojí se, pomyslel si. Ukázala mu otevřeně svou oddanost a neprojevila ani nejmenší strach z něho nebo z někoho jiného v tlupě. To je u děvčete neobvyklé. Většinou se schovávaly za svými matkami, když se blížil. Ajla byla zvědavá a rychle se učila. V jeho nitru se začala tvořit představa, ale on ji rychle zapudil. Ne, to by nebylo správné. Je to žena. Nemůže to být mužský totem. Zkusil to znovu, ale stejná představa se mu vrátila. Rozhodl se, že ji nechá vyjevit se zcela. Třeba to může být vodítko k něčemu jinému.

Viděl svým vnitřním zrakem smečku jeskynních lvů, kteří leží a vyhřívají se na slunci v otevřené stepi. Ve skupině byla dvě lvíčata. Jedno z nich odběhlo a hrálo si ve vysoké suché trávě a strkalo čenich do děr hrabošů a předstíralo útoky. Byla to samička. To ona měla vyrůst ve lvici a měla být nejlepším lovcem rodu. Byla to ona, která měla přijít s kořistí ke svému druhovi. Lvíče skákalo na lva s mohutnou hřívou a pokoušelo se vylákat ho ke

hře. Doráželo na něho naprosto beze strachu a tlapou mu seklo po čenichu. Byl to mírný úder, který se téměř podobal pohlázení. Velký lev stiskl lvíče a přidržel je u země mohutnou tlapou a pak je dlouhým rudým jazykem olízal. Jeskynní lev vychovává svá mláďata oddaně, ale i přísně, pomyslel si mog–ur a divil se, proč se mu vyjevila tahle scéna z rodinného života velkých koček.

Mog–ur se pokusil zapudit z mysli tuto představu a soustředit se místo toho na Ajlu, ale stejná scéna se mu neustále znovu vracela.

„Ursusi,“ naznačil rukou, „je to jeskynní lev? Tak tomu přece nemůže být. Žena nemůže mít tak mocný totem. Který muž by ji mohl dostat?“

Žádný muž v jeho tlupě neměl totem jeskynního lva. A nebylo mnoho takových, kteří by ho měli, i když se vzaly všechny okolní tlupy klanu. Viděl před sebou urostlé dítě s rovnýma rukama a nohama, ale s plochou tváří a vysokým, klenutým čelem. Bledá byla taky. Dokonce její oči postrádaly barvu. Bude to ošklivá žena, pomyslel si mog–ur upřímně. Kdo by ji mohl chtít? Pomyslel na vlastní zevnějšek a připomněl si, jak se mu ženy vyhýbaly, zvláště když byl mladší. Ona možná nikdy ani muže nedostane. V takovém případě bude potřebovat ochranu silného totému, aby mohla žít celý život bez mužské opory. S jeskynním lvem? Pokusil se rozpomenout, jestli někdy v klanu existovala žena s totemem této velké kočky.

Ale ona přece nepatří k lidem klanu, uvědomil si, a nebylo pochyb o tom, že její strážný duch je silný, protože jinak by dnes už nežila. Jeskynní lev by ji zabil. Ta myšlenka ho přímo udeřila. Jeskynní lev! Napadl ji, ale nezabil... napadl ji skutečně? Co když ji zkoušel? Tak přišla jiná myšlenka, až mu mráz přejel po zádech, když poznal, jak dobře známá myšlenka to je. Teď už neměl nejmenších pochyb. Byl si jistý. Dokonce ani Brun o tom nebude pochybovat, pomyslel si. Jeskynní lev ji označil čtyřmi souběžnými šrámy na levém stehně. Byla to jizva, kterou ponese po zbytek života. Při přijímání chlapců za muže, když jim mog–ur vyrývá totem do kůže... jsou právě čtyři souběžné linie na lýtku znamením jeskynního lva!

Mužovi se vyznačovaly do pravého stehna, ale ona je žena a znamení je stejné. Jistěže! Proč to nepoznal dřív? Lev věděl, že to bude pro tlupu těžké uznat tuto skutečnost, a proto ji poznamenal takhle, aby o tom nikdo nemohl pochybovat. A označil ji znamením klanových totemů. Jeskynní lev si přál, aby se to lidé klanu dozvěděli. Chtěl, aby žila s námi. Vzal ji jejím lidem, aby mohla žít s námi. Proč? Mága se zmocnil neklid stejného druhu, jaký pocítil po obřadu toho dne, kdy ji našli. Kdyby měl jméno pro to, co cítí, nazval by to znamením nebo předzvěstí, ale bylo to přesto smíšeno s něčím, co se podobalo naději.

Mog–ur ze sebe setřásl tyto pocity. Ještě nikdy k němu nepřišel nějaký totem tak silně. To bylo to, co ho zneklidňovalo. Jeskynní lev je jejím totemem. Vyvolil si ji, přesně jako si Ursus vyvolil jeho.

Mog–ur hleděl do temných hlubokých očí v lebce, která ležela před ním. Uvažoval o podivných cestách duchů a jak je to zázračné, když jim někdo dobře rozumí. Měl to teď před sebou všechno tak jasně. Cítil úlevu – a byl tím současně uchvácen. Proč to malé děvčátko potřebuje tak mocnou ochranu?

5

Stromy stály jako černé siluety a jejich větve se trochu pohupovaly ve večerním vánku. Tmavé listí proti nebi, které za chvíli bude stejně tmavé. V táboře bylo ticho a klid. Všichni ulehli ke spánku. Ve světle žhavých uhlíků z ohniště Iza prohlédla obsah několika malých váčků, které měla rozložené na své kožešině. Tu a tam vzhledla a podívala se směrem, kterým viděla zmizet Kreba. Byla kvůli němu neklidná. Odešel do neznámé krajiny sám a beze zbraně. Dítě už spalo a žena byla s rostoucí tmou stále neklidnější.

Předtím se porozhlédla, co roste v okolí, aby si vytvořila představu o možnostech, jak by mohla obnovit a možná dokonce obohatit své zásoby léčiv. Vždycky s sebou nosila určité věci ve vydřím vaku, různé menší váčky se sušeným listím, květinami, kořeny a kůrou nejrozličnějšího druhu, ale to nebylo víc než nejnutnější pomoc. V téhle jeskyni bude mít místo na více druhů léčiv a na větší zásoby. Nikdy neodcházela nikam dál, aby neměla sebou svůj vydří vak. Ten byl součástí jí samé stejně jako kožená zástěrka, kterou nosila přímo na těle. Cítila se bez něho jako nahá.

Iza konečně spatřila belhající se postavu starého mog-ura. Pocítila velkou úlevu a zvedla se, aby dala ohřát jídlo, které mu schovala, a uvařila vodu na jeho oblíbený bylinkový čaj. Přišel, posadil se vedle ní, zatímco ona rychle poskládala malé váčky do jednoho většího.

„Jak se teď večer daří dítěti?“ zeptal se několika posunky.

„Odpočívá klidněji a už téměř nemá bolesti. Ptala se po tobě,“ odpověděla Iza.

Kreba odpověď potěšila. „Udělej jí zítra amulet, Izo,“ řekl.

Žena přikývla a zvedla se, ale nejenom proto, aby dohlédla na jídlo a vodu. Musela se pohybovat. Byla tak šťastná, že nedokázala klidně sedět. Ajla smí zůstat. Kreb hovořil s jejím totemem, pomyslela si a srdce se jí vzrušením rozbušilo. Matky obou dalších dětí připravily amulety už během dne. Pracovaly na nich veřejně, aby nikdo nepochyboval, že jejich děti poznají své totémy při oslavě zasvěcení jeskyně. To jim přinese štěstí a úspěch, a obě ženy málem pukaly pýchou. To proto byl Kreb pryč tak dlouho? Muselo to být pro něho těžké. Iza by ráda věděla, jaký je Ajlin totem, ale zkontrolovala svou zvědavost a nezeptala se. Neměl by s ní o tom mluvit, a ona se to stejně brzy dozví.

Podala mog–urovi jídlo a nalila oběma čaj. Seděli tiše a cítili vzájemnou oddanost. Když se Kreb najedl, byli poslední, kdo zůstali ještě vzhůru.

„Lovci odejdou zítra brzy ráno,“ řekl Kreb. „Jestli přinesou dobrou kořist, bude pak obřad příštího dne. Jsi připravená?“

„Právě jsem se dívala, jestli mám dost kořenů. Budu připravená,“ ukázala Iza a zvedla malý kožený váček. Lišil se od ostatních. Udělala ho z kůže jeskynního medvěda, která byla zbarvená temným červenohnědým tónem pomocí rozemletého okru, který smíchala a uhnětlá s medvědími sádlem. Žádná jiná žena neměla na sobě nic, co by bylo zbarveno posvátnou rudou barvou, přestože všichni v tlupě měli něco málo červeného okru mezi svými amulety. Bylo to to nejcennější, co Iza měla. „Očistím se časně ráno.“

Kreb zachrochtal. To byl zvuk, který užívali muži, když odpovídali ženám. Znamenalo, že rozuměli, co žena řekla, ale že nedávají váhu jejím slovům.

Ještě chvíli tiše seděli, pak Kreb odložil misku s čajem a pohlédl na Izu.

„Mog–ur se bude starat o tebe a tohle děvče a rovněž o tvé dítě, jestli to bude děvče. Budeš v nové jeskyni sdílet ohniště se mnou,“

řekl a natáhl se pak po své holi, zvedl se a kulhal ke svému místu na spaní.

Iza se právě zvedla, ale hned si zase musela sednout. Jeho oznámení ji zasáhlo jako blesk. To bylo to poslední, co by čekala. Věděla, že se někdo o ni musí postarat, teď, když nemá muže, ale dávno vypudila z mysli všechny myšlenky na svou budoucnost. Nezáleželo přece na tom, co si sama myslí nebo cítí. Brun se jí na radu stejně nezeptá. Ale občas na to přece jenom myslela. Na různé možnosti. Některé nebyly právě radostné a jiné byly nepravděpodobné.

Byl tu například Drug. Protože Guvova matka přišla o život při zemětřesení, byl teď sám. Iza si Druga vážila, byl v tlupě nejzručnější při výrobě nástrojů. Všichni uměli štípat úštěpy z pazourku a udělat jednoduché drásadlo nebo pěstní klín, ale Drug měl pro to skutečný talent. Dokázal odhadnout kámen tak, že kousky, které odštípl, byly přesně tak velké, jak chtěl, a ve tvaru, v jakém si přál. Jeho nože, drásadla a všechny ostatní nástroje, které udělal, byly vysoce ceněné. Kdyby si sama mohla vybrat mezi všemi muži v tlupě, chtěla by, aby ji dali Drugovi. Byl milý k matce mog-urova učedníka. Jejich vztah vyzařoval skutečné teplo.

Ale Iza věděla, že mu spíš dají Agu. Aga je mladší a má už dvě děti. Její syn Vorn bude brzy potřebovat lovce, který by ho vyučil, a malá Ona potřebovala někoho, kdo by se o ni postaral, dokud nevyroste a nedostane vlastního muže. Drug bude jistě ochotný ujmout se i Aginy matky Aby. Stará žena potřebovala ohniště stejně jako svou dceru. Veškerá tato nová odpovědnost změnil život obratného výrobce nástrojů. Aga bývala občas trochu protivná a nebyla tak snášenlivá jako Guvova matka, ale Guv bude mít brzy vlastní ohniště a Drug potřebuje ženu.

Na Guva nemohla myslet jako na muže pro sebe. Byl příliš mladý, sotva muž, a ještě si nevzal svou první ženu. Brun by mu nikdy nedal starou ženu a Iza by se cítila spíš jako jeho matka než jako jeho žena.

Iza myslela na to bydlet s Grodem a Ukou a s mužem, který žil s Grodovou matkou, se Zougem. Grod byl velmi zamlklý muž, ale nebyl nikdy krutý, a jeho věrnost Brunovi byla nade vše

pochybnost. Neměla by nic proti tomu žít s Grodem, přestože by byla jeho druhou ženou. Ale Uka byla sestrou Ebry a nikdy neprominula Ize, že jí její postavení zaručovalo místo, které podle ní náleželo její sestře. A poté, co její syn zemřel – ještě než si založil vlastní ohniště – byla zahořklá a stáhla se do ústraní. Ani Ovra, její dcera, nedokázala zmírnit její žal. Je příliš mnoho žalu u toho ohniště, pomyslela si Iza.

Nepomýšlela vážně ani na Krugovo ohniště. Ika, jeho žena, která byla Borgovou matkou, byla otevřená a přívětivá mladá žena. To bylo to, v čem byla potíží. Oba byli tak mladí a Iza se nikdy nesnášela s Dorvem, starým mužem, který byl mužem Ikiny matky a který teď sdílel jejich ohniště.

A tak zbýval jenom Brun. Ani u něho nemohla být jeho druhou ženou u ohniště, protože byli sourozenci. Ne že by to hrálo nějakou roli. Měla své vlastní postavení a rozhodně na tom nebyla tak jako ta stařena, která našla cestu do světa duchů při zemětřesení. Ta přišla z jiné tlupy a její muž zemřel už před dávnou dobou. Nikdy neměla děti a tak ji posílali od jednoho ohniště k druhému a byla všem vždycky na obtíž. Žena bez postavení a vlastní ceny.

Ale nikdy ve svých úvahách nepřipadla na myšlenku sdílet ohniště s Krebem a na to, že by se o ni mohl starat on. V celé tlupě nebyl nikdo, koho by měla tak ráda jako jeho, ať to byl muž nebo žena. A má taky rád Ajlu, pomyslela si. Jsem si jistá, že ji má rád. Je to dobře uspořádáno – pokud neporodím chlapce. Chlapec musí žít s mužem, který ho může naučit lovit, a to Kreb nemůže.

Mohla bych si vzít dávku léku, který by způsobil, abych dítě ztratila, pomyslela si na okamžik. Pak bych mohla být jistá, že neporadím chlapce. Poklepala si na břicho a zavrtěla hlavou. Ne, je příliš pozdě. Byl by to problém. Přiznala si taky, že to dítě chce. I když byla už dost stará, probíhalo těhotenství dosud bez obtíží. Byly tu dobré předpoklady, že dítě bude normální a zdravé, a děti byly příliš drahocenné, než aby bylo možné je jen tak obětovat. Musím znovu promluvit se svým totemem a požádat ho, aby to bylo děvče. Můj totem ví, že si celou dobu přeju děvče. Slíbila jsem přece, že se budu opatrovat, aby dítě, které ve mně nechal růst, bylo zdravé, ale jenom ať svolí, aby to bylo děvče.

Iza věděla, že ženy v jejím věku mohly mít potíže, a jedla proto jídlo a léky, které byly pro těhotné ženy vhodné. Přestože nikdy nerodila, věděla o těhotenství, rození a opatrování dětí víc než ostatní ženy. Pomáhala v posledních letech při všech porodech v tlupě a dělila se nesobecky o své léky a o své znalosti s ostatními ženami. Ale byla tu část magických znalostí, které se dědily z matky na dceru a které byly tak tajné, že by Iza raději zemřela, než by je prozradila, zvláště pak nějakému muži. Kdyby nějaký muž přišel na to, k čemu tenhle druh léku je, nikdy by nesvolil, aby se užíval.

Tajemství se zachovalo jenom proto, že se žádný muž a žádná žena nezeptali ranhojičky na její kouzelnou moc. Zvyk vyhýbat se přímým otázkám byl dávno tradicí a teď to bylo téměř zákonem. Mohla se podělit o své znalosti, pokud někdo projevil zájem, ale Iza nikdy nemluvila o této zvláštní magii. Kdyby se zeptal některý muž, nemohla by nikdy odmítnout odpověď – žádná žena nemohla odmítnout odpověď muži – a lidé klanu nedokázali lhát. Jejich způsob dorozumívání, který spočíval v jemných odstínech, vyjadřovaných sotva znatelnými změnami výrazu, gest a držení těla, by způsobil, že by se lež okamžitě odhalila. Dokonce pro pojem lež neměli odpovídající znamení nebo slovo. To nejbližší, co se blížilo nepravdě, bylo prostě nepromluvit, ale i to se dalo objevit, i když to byl povolený způsob jak něco zamlčet.

Iza se nikdy nezmínila o magii, kterou znala od své matky, ale užívala ji. Byl to ten druh magie, který bránil početí, nedovolil, aby duch muže do ní vstoupil a dal jí dítě. Muž, který ji dostal za ženu, se nikdy nezeptal, proč nepočala dítě. Předpokládal, že její totem je pro ženu příliš silný. Říkal jí to často a jiným mužům si stěžoval, že jeho totem není dost silný, aby zvítězil nad jejím. Iza užívala byliny, o nichž věděla, že brání početí, protože chtěla svého muže zostudit. Chtěla, aby on a celá tlupa věřili, že oplodňující prvek v jeho totemu je příliš slabý na to, aby zlomil její obranu, přestože ji tloukl.

Mlátil ji, aby donutil její totem se podřídít, to byl důvod pro ostatní, ale Iza věděla, že z toho měl potěšení. Z počátku doufala, že ji její muž předá jinému muži, pokud nebude mít děti.

Nenáviděla domýšlivého chvástala ještě dřív, než mu byla dána, a když se dozvěděla, kdo má být jejím mužem, nemohla nic jiného než utéct se ve svém zoufalství k matce a žádat útěchu. Její matka pro ni mohla mít jenom pochopení a soucit. Neměla v té záležitosti víc co říct než její dcera.

Ale Izu její muž nezapudil. Byla ranhojička a měla proto vyšší postavení než jiná žena v tlupě, a to mu dodávalo pocit důležitosti. Když se dostalo na přetřes jeho mužství a síla jeho totemu proto, že mu nedala dítě, vynahradil si to tím, že ji tím víc zmlátil.

I když bylo takové chování do jisté míry schvalováno s tím, že by jí snad pomohlo k dítěti, poznala Iza brzy, že se to Brunovi nelíbí. Byla si jistá, že kdyby on byl náčelníkem v době, když měla dostat muže, tak by neskončila právě u tohoto surovce. V Brunových očích to nebyl důkaz mužnosti, když muži tloukli ženy.

Ženy neměly jinou možnost než se podřídít. Bylo nehodno muže obrátit se proti podřízenému protivníkovi nebo se nechat vyprovokovat ženou. Bylo povinností muže ženy řídit a udržovat pořádek, lovit a starat se o rodinu, ovládat své city a neprojevovat známky bolesti. Žena mohla být potrestána, pokud byla líná nebo neprokázala dost úcty, ale nesměla být bita v hněvu nebo pro potěšení. Když muž ztrestal ženu, měl ji tím jenom volat k pořádku. I když byli muži, kteří bili své ženy častěji než jiní, bylo málo těch, kterým se to stalo zvykem, a byl to jenom Izin muž, který to dělal pravidelně.

Poté, co Kreb přišel k jejich ohništi, byl její muž ještě méně ochotný dát ji pryč. Iza nebyla jenom ranhojičkou tlupy, ale byla teď i ženou, která připravovala jídlo mog–urovi. Pokud by Iza opustila jeho ohniště, odešel by i mog–ur. Její muž si namlouval, že zbytek tlupy věří, že se od velkého mága naučil leckteré tajnosti. Ve skutečnosti k němu nebyl Kreb nikdy jiný než upjatě zdvořilý po celou dobu, kdy sdíleli společné ohniště. Častokrát se tvářil, že sotva bere druhého muže na vědomí. Obzvlášť potom ne – tím si byla Iza jista – když si všiml její další modřiny.

Přes všechny tresty Iza nadále užívala své byliny. Přesto se však podřídila osudu, když zjistila, že čeká dítě. Některý duch vítězil jak nad jejím totemem, tak nad její magií. Možná to byl

jeho totem. Ale jestli tomu bylo tak, že životní princip v jeho totemu byl nakonec tak silný, proč ho tedy jeho duch opustil, když se jeskyně zřítíla? Nejdřív se přimkla k naději, že to bude děvče, protože by to zmenšilo jeho nově získané sebevědomí. Dívka by taky mohla pokračovat v tradici ranhojiček. Přesto byla odhodlaná ukončit dlouhou řadu sama sebou, kdyby osud nerozhodl jinak. Dávala tomu přednost před tím, než aby měla dítě s mužem, s kterým byla přinucena žít. Pokud by porodila syna, získal by její muž svou pomstu. Děvče by ho neuspokojilo stejnou měrou. Teď chtěla mít Iza tím spíš děvče – ne aby uškodila pověsti svého mrtvého muže, ale aby mohla nadále žít s Krebem.

Iza uložila vydři vak a zalezla pod kožešinu vedle spokojeně spícího dítěte. Ajla musí nosit štěstí, pomyslela si. Nejdřív jsme našli novou jeskyni a teď dostala povolení žít se mnou a obě budeme sdílet Krebovo ohniště. Třeba bude její štěstí stačit na to, abych dostala dceru.

Iza položila paži kolem Ajly a přitiskla se k jejímu teplému tělíčku.

Po snídani příštího rána naznačila Iza Ajle, aby ji následovala. Šly proti proudu řeky a Iza přitom hledala určité byliny, které potřebovala. Po chvíli uviděla planinu na druhé straně řeky a přebrodily se k ní. Tam na otevřené louce rostly rostliny s temně zelenými listy na dlouhých stvolech s latami plnými hustých nazelenalých kvítků. Iza vyhrabala hadí mlíčí s červenými kořeny a pak šla dolů k mokřině blízko vody. Tam našla vodní kapradinu, která se dala použít jako kartáč, a trochu výš objevila mydlici. Ajla šla za ní a se zájmem ji sledovala. Přála si, aby se s ní mohla domluvit. Měla hlavu plnou otázek, které neuměla položit.

Vrátily se do tábora a Ajla sledovala, jak Iza plní nepropustný těsně upletený košík vodou a klade do něho stvoly společně s horkými kameny z ohně. Dřepla si a sledovala, jak Iza ostrým úštěpem pazourku něco vyřezává z kožešiny, v které ji dřív nesla. Ačkoliv byla kůže promaštěná sádlem, byla tuhá. Přesto vyřízla kamenným nožem snadno kulatý tvar. Pomocí kamenného šídla prorazila několik děr podél lemu vyříznutého kusu, stáhla

vláknitou kůru z keře a dostala tak strunu, kterou protáhla děrami a pak ji zatáhla. Tak byl kožený váček hotový. Rychlými řezy nože, který jí udělal Drug a kterého si tak považovala, uřízla šňůru z koženého řemene, který měla v pase, a vzala Ajle míru kolem krku. To všechno jí zabralo jenom několik okamžiků.

Když voda v košíku vřela, posbírala Iza ostatní rostliny, které natrhala, a šla s nimi dolů k břehu potoka. Měla s sebou ještě další košík. Šly spolu znovu podél břehu, dokud nedošly k místu, které pozvolna klesalo do vody. Iza se rozhlížela po kamenech, dokud nenašla kulatý, který se dobře držel v ruce, a naklepala kořen mydlice společně s vodou v proláclině ve větším kameni, který ležel blíže proudu. Brzy byla proláklina plná pěny. Iza vytáhla kamenný nástroj a jiné drobné věci ze záhybů svého oděvu, rozvázala opasek a svlékla se. Přetáhla šňůru svého amuletu přes hlavu a položila ho na ostatní věci.

Ajla měla radost, když ji Iza vzala za ruku a vedla dolů k vodě, protože vodu milovala. Ale sotva se ponořila, žena ji vytáhla, posadila na kámen a namydčila mýdlovou pěnou od hlavy až k patě včetně světlých vlasů. Když ji spláchla vlahou vodou, naznačila, aby zavřela oči. Ajla nechápala její gesta, ale snažila se napodobit, co Iza dělala. Iza přikývla, naklonila jí hlavu dopředu a Ajla cítila, jak po ní stéká teplá voda. Svrbělo ji ve vlasech, jak v nich lezla ta malá zvířátka. Žena jí vetřela do vlasů tekutinu, kterou připravila proti hmyzu. Pak jí naposledy spláchla vlasy. Stejný postup pak opakovala u sebe, zatímco si Ajla hrála ve vodě.

Když seděly na břehu a sušily se na slunci, odloupala Iza kůru z větve a rozčesala Ajle zacuchané vlasy. Byla udivená, jak jsou měkké. Byly skutečně neobvyklé a docela hezké. Pomyslela si, že je to to nejhezčí, co na ní je. Prohlížela si ji, když to Ajla neviděla. Byla opálená, ale přesto světlejší než oni všichni. Ize připadala hubená bledá holčička se světlýma očima nanejvýš ošklivá. Jsou to divní lidé, tihle Druzí, z nichž pochází. Jistě jsou to taky lidi, ale jsou tak strašně oškliví. Chudák malá. Jak má jednou najít muže, který by ji chtěl?

A když nenajde muže, jak pak má získat postavení? Mohla by dopadnout stejně špatně jako ta stařena, která přišla o život při

zemětřesení. Kdyby skutečně byla mou dcerou, dalo by jí to jisté postavení. Možná bych ji mohla naučit něco ze svého léčitelského umění a magie. To by jí dodalo větší cenu. Jestli se mi narodí děvče, budu je učit obě současně. Jestli to bude chlapec, tak tu nebude žádná žena, která by mohla pokračovat v tradici a převzít léčitelství po mně. Tlupa bude potřebovat jednoho dne novou ranhojičku. Jestli se to Ajla naučí, tak by ji mohli uznat – a třeba by si ji pak některý muž vzal k sobě k ohništi. Tlupa ji přijme. Proč by tedy nemohla být mou dcerou? Iza na ni myslela jako na svou dceru už teď a její úvahy zasily sémě nápadu.

Vzhlédla a všimla si, že slunce stojí vysoko na obloze. Už bylo na čas. Musím jí udělat amulet a pak začít s přípravou nápoje, rozpomněla se na své povinnosti.

„Ajlo!“ Zavolala na dítě, které vlezlo zpátky do vody. Ajla přiběhla. Když Iza pohlédla na její nohu, viděla, že strupy na ráně ve vodě změkly, ale že se rána dobře hojí. Iza se rychle oblékla a vracela se s Ajlou stejnou cestou, odkud přišly. Ale nejdřív se zastavila a zvedla svou hůl na hrabání a malý kožený váček, který tady zhotovila. Všimla si předtím pruhu červené zeminy na druhé straně horského hřebene, blízko místa, kde zastavili toho dne, než Ajla objevila jeskyni. Když tam teď došly, hrabala v zemi holí, dokud neuvolnila několik hrudek rudého okru. Vzala je a podala je Ajle. Ta se na ni nejistě dívala. Nevěděla, co má s hrudkami udělat, váhavě natáhla ruku a dotkla se jich. Iza pak od ní hrudky zase vzala a vložila je do váčku, který nacpala do kapsy svého oděvu.

Než se vydaly dál, pohlédla Iza daleko před sebe k obzoru a viděla malé postavičky, které se pohybovaly dole v rovině. Lovci vyšli časně zrána na lov.

Před velmi dlouhou dobou se muži a ženy, kteří byli mnohem primitivnější než Brun a jeho lovci, učili obstát vedle čtyřnohých dravců tím, že je při lovu pozorovali a napodobovali. Viděli například, jak vlci společně dokážou skolit zvěř, která je mnohem větší a silnější než každý jednotlivý vlk. Mnohem později se tito dvounožci, kteří se ještě na obtížnějších úsecích opírali o zem rukama, naučili používat zbraně místo drápů a zubů a lovit největší

zvířata, jaká se našla v jejich okolí. Takovým způsobem nastoupili dlouhou cestu svého pozdějšího vývoje.

Museli být při lovu zticha, aby nevyplašili kořist, a vyvinuli proto mezi sebou signály pro lov, které se později přeměnily ve spleť signálů pro zprostředkování jiných zpráv. Varování se mohlo změnit v otázku při jiné poloze tónu a mohly se sdělit i jiné zprávy, které nesly víc informací. Větev lidského stromu, na které se vyvinul lid klanu, jim nedala tak jemné vokální mechanismy, aby mohli rozvinout dokonalou mluvenou řeč, ale to jim nebránilo v tom, aby nebyli obratní lovci.

Šest lovců se vydalo na cestu za ranního rozbřesku. Když se rozhlédli nahoře na horském hřebeni, viděli, jak slunce vysílá paprsky před jejich zvědy, nejdřív váhavě a opatrně, pak s plnou silou. Na severovýchodě visel jako závoj nad stádem hnědých zvířecích těl oblak prachu z rozkopané hlíny. Široký pás udupané země, která zcela postrádala vegetaci, vyznačoval cestu pomalu se pohybujícího stáda bizonů.

Teď, když lovci neměli s sebou ženy a děti, dostali se rychle dolů na rovinu. Seběhli z posledního svahu a přešli do svižné chůze. Blížili se ke stádu proti směru větru.

Když byli dostatečně blízko, dřepi si do vysoké trávy a prohlíželi si mohutná zvířata. Velké huňaté hlavy nesly velké černé rohy, které měly u dospělých zvířat dobře metr v rozpětí. Teplý pach dorazil k nozdram lovců a oni cítili, jak se země otřásá pod tisícem kopyt.

Brun zvedl ruku, aby si chránil oči, a pečlivě prohlížel každé jednotlivé zvíře, které ho mýjelo. Čekal na správné zvíře ve správnou chvíli. Nikdo, kdo ho viděl, by nevytušil napětí, které měl v sobě, ale které ovládal. Jenom žíly na spáncích, které mu bušily nad napjatými svaly tváře, ho prozrazovaly.

Tohle byl nejdůležitější lov v celém jeho životě. Dokonce ani jeho první úlovek, který mu dal postavení dospělého muže, nebyl tak důležitý jako tento, protože teď mělo padnout konečné rozhodnutí o nové jeskyni. Úspěšný lov jim neměl dát jenom maso pro slavnost, která patřila k zasvěcení jeskyně, ale taky měl být důkazem, že se jejich totemy cítí v novém domově dobře.

Pokud by se lovci vrátili ze svého prvního lovu s prázdnýma rukama, byla by tlupa nucena hledat novou jeskyni, kterou by strážní duchové spíš uznali. Tím způsobem by je jejich totemy varovaly, že jim jeskyně nepřinese štěstí. Když Brun viděl velké stádo bizonů, cítil se povzbuzen. Bizon byl ztělesněním jeho vlastního totemu.

Brun se ohlédl po svých lovcích. Čekali napjatě na jeho signál. Nejtěžší bylo vždycky čekání, ale jeden jediný předčasný pohyb by mohl mít katastrofální následek, a pokud to bylo v jeho silách, musel Brun dohlédnout, aby se při prvním lovu nic nepokazilo. Viděl Broudovu napjatou tvář a téměř litoval okamžiku, kdy se rozhodl nechat syna své ženy právě teď skolit svůj první úlovek. Pak si ale připomněl jeho rozzářené oči a hrdost, když mu řekl, aby se připravil na lov, v němž prokáže svou mužnost.

To je normální, že je chlapec neklidný, pomyslel si. Není to jenom lov, při němž složí svou zkoušku mužnosti, ale taky lov, na kterém závisí celá otázka nové jeskyně, a všechno záleží na tom, jestli teď on sám rozhodne správně.

Broud si všiml Brunova rychlého pohledu a vyhladil rysy obličeje, které prozrazovaly jeho vnitřní napětí. Nedokázal si dřív představit, jak obrovský může být živý bizon, když nad ním stojí vzpřímený s hrbem téměř půl metru nad jeho hlavou. Ani si nemyslel, že by stádo mohlo být tak velké. Musel učinit první a rozhodující zásah, aby mu náležela čest za skolení kořisti. Co by se stalo, kdyby kořist minul? V hlavě mu vířily nejhorší představy.

Ted' ho nenaplňovaly pocity nadřazenosti, jako když se vytahoval před Ogou a cvičně útočil oštěpem, zatímco ho ona obdivně sledovala. Tvářil se, že si jí nevšímá. Byla jenom dítě a kromě toho holka. Ale nebude to trvat dlouho a bude dospělá. Oga by nemusela být špatnou ženou, až bude starší, pomyslel si Broud. Bude potřebovat silného lovce, který ji dokáže ochránit, teď, když její matka i muž její matky jsou pryč. Broudovi se líbil způsob, jakým se na něho dívala, když přišla k jejich ohništi. Horlivě ho obskakovala a plnila všechna jeho přání, i když ještě nebyl mužem. Ale co si o mně pomyslí, jestli nezvládnou tuhle kořist? Co se stane, jestli nebudu smět projít obřadem mužnosti při zasvěcení jeskyně?

Co by si pomyslel Brun? Co by si pomysleli všichni ostatní v tlupě? A to nechtěl ani pomyslet na to, že by museli opustit tuhle nádhernou jeskyni, kterou už označil Ursus. Pevněji uchopil oštěp a sevřel amulet gestem, které se dovolávalo srstnatého nosorožce, aby mu dal odvahu a silnou paži.

Nebylo nebezpečí, že by se lov nezdařil, pokud o úlovku rozhodoval Brun. Ponechával však Brouda ve víře, že závisí jenom na něm, jestli se budou moci nastěhovat do nové jeskyně, nebo zda budou muset táhnout dál. Pokud se má jednoho dne stát náčelníkem, bylo jen dobře, aby se učil odpovědnosti už teď. Chtěl dát synovi své ženy příležitost, ale zamýšlel být nablízku, aby zabil zvíře sám, pokud by to bylo nutné. Doufal kvůli chlapci, že nebude muset zasahovat. Broud byl hrdý a cítil by se tím jistě velmi ponížený, ale Brun nemínil obětovat jeskyni kvůli Broudově hrdosti.

Brun znovu obrátil svou pozornost na bizony. Po chvíli spatřil mladé zvíře, které se odpojilo od stáda. Bylo téměř dospělé, ale pořád ještě mladé a nemělo zkušenost dospělých zvířat. Brun čekal, dokud se nedostalo ještě dál od ostatních kusů a nezůstalo samo bez ochrany stáda. Nato dal signál.

Lovci vyrazili vpřed a paprsčité se rozprostřeli. Broud byl nejdříve vepředu. Brun na muže dohlížel, zatímco se rozmísťovali v pravidelných rozestupech, a napjatě ono mladé zvíře sledoval. Dal nový signál a nato muži vyskočili proti stádu a křičeli a vyli a divoce mávali rukama. Zatímco se vyplašená zvířata na okraji stáda hnala ke středu, skočil Brun mezi mladého bizona a stádo.

Vyplašená zvířata na vnějším okraji se natlačila na zvířata uvnitř a uzavřela stádo. Brun se řítí za bizonem, kterého oddělil od ostatních. Vložil všechnu svou energii do lovu a hnál zvíře tak rychle, jak jen to jeho krátké svalnaté nohy dovolily. Vzduch byl plný jemného prachu, který zvířata zvířila, a Brun kýchal a kašlal, když se ho nadechl, a měl pocit, že se udusí. Supěl a na pokraji vysílení ještě viděl, jak se Grod ujímá pronásledování.

Bizon znovu odbočil, když Grod vyrazil ostrým během. Muži se blížili a vytvořili velký kruh, který měl zahnat zvíře zpátky k Brunovi, který utíkal dál, aby kruh uzavřel. Velké stádo pádilo

stepí a strach zvířat narůstal s rychlostí. Zůstalo jen mladé zvíře, které v panice prchalo, aby uniklo dvounohému stvoření, které mělo jenom zlomek jeho síly, ale dostatek rozumu a rozhodnosti. Grod běžel za bizonem a odmítal to vzdát, přestože mu už srdce bušilo, jako by chtělo prasknout. Kapky potu vytvářely stružky v prachu, který mu pokrýval tělo, a jeho vous dostal šedohnědý odstín. Byl rád, když mohl zpomalit a hon převzal Drug.

Vytrvalost lovců byla velká, ale zdálo se, že mladý bizon má nezníčitelnou energii. Drug byl největší v tlupě, a to mu dávalo trochu rychlejší nohy. Donutil zvíře běžet dopředu a nedovolil mu zabočit, když chtělo následovat prchající stádo.

Když převzal po vyčerpaném Drugovi pronásledování Krug, bylo už zvíře viditelně unavené. Krug byl odpočatý a prudce dorážel na zvíře. Zabodl mu ostrý oštěp do slabin a zvíře se vzepjalo k poslednímu výkonu. Když do honu zasáhl Guv, chlupaté zvíře už znatelně zpomalovalo a slepě skákalo s Guvem těsně v patách. Lovec ho celou dobu bodal oštěpem, aby mu odebral sílu. Broud viděl, jak se Brun přibližuje a křičí, když se znovu ujal honu. Jeho rychlý běh netrval dlouho. Zvíře už mělo dost. Zpomalilo a nakonec se zastavilo se zpěněnými boky a svěšenou hlavou. Z huby mu tekla pěna, když se Broud přiblížil se zvednutým oštěpem.

Se svou dlouhou zkušeností odhadoval Brun situaci. Byl Broud neklidnější, než obvykle chlapci bývají před svou první ulovenou kořistí, nebo je nebojácný? Bylo zvíře u konce svých sil, nebo to jen předstírá? Některá lstivá stará zvířata se zastavila těsně předtím, než byl konec, aby pak učinila nový výpad, který mohl zabít nebo zranit lovce, obzvláště, pokud byl nezkušený. Mělo snad tohle zvíře užít stejného triku? Měl použít bola, zamotat nohy zvířeti a vrhnout se na ně, aby padlo, kdyby se pokusilo o výpad?

Bizon měl hlavu téměř u země a pumpující boky Bruna přesvědčily, že mladé zvíře je u konce svých sil. Pokud by použil bola, nebyl by chlapcův zásah tak významný. Brun se rozhodl přenechat Broudovi veškerou čest.

Broud vyskočil, a než ho zvíře zvětřilo, zvedl oštěp a s poslední myšlenkou na svůj totem se rozmáchl a bodl. Dlouhý

těžký oštěp zajel hluboko do boku zvířete, opálená špice prošla tuhou kůží a zlomila žebra, než zajela do masa. Býček zabučel bolestí a prudce sebou trhl, aby nabral na roh útočníka, ale nohy mu ve stejném okamžiku podklesly. Brun zavčas vyskočil po boku mladého muže a udeřil vši silou obrovskou palicí býčka do hlavy. Pod jeho ranou zvíře kleslo ještě rychleji. Bizon padl na bok a ostré paznehty zahrabaly ve vzduchu v posledním reflexním pohybu, než ztichl.

Broud se nejdřív zarazil a byl jako omámený, ale pak ho to najednou naprosto přemohlo. Z hrdla se mu vydral výkřik, který oznamoval vítězství. Dokázal to! Složil svou první kořist! Je muž!

Byl bez sebe radostí. Chopil se oštěpu zabodnutého hluboko do zvířecího těla, který teď trčel do vzduchu. Trhl jím a cítil, jak mu horká krev stříká do tváře, cítil její slanou chuť. Brun mu poklepal na rameno s hrdým pohledem v očích.

„Dobře jsi to provedl,“ říkalo jeho výmluvné gesto. Brun byl šťastný, že může uvítat v tlupě dalšího lovce. Silného a schopného lovce, na kterého mohl být pyšný, dítě jeho ženy a syna jeho srdce.

Teď byla jeskyně jejich. Slavnost zasvěcení to stvrdí, ale byl to Broudův úlovek, který to zajistil. Totemoví duchové byli spokojeni. Broud držel nad hlavou krvavou špici oštěpu, zatímco ostatní lovci přibíhali.

Brun vytáhl nůž a chystal se proříznout břicho zvířete a vyjmout vnitřnosti, než odnesou tělo k jeskyni. Vzápětí se pustil do díla. Vyndal játra, nařezal je na plátky a dal kousek každému z lovců. Byla to nejchutnější část úlovku a příslušela pouze mužům. Játra posilovala svaly a bystřila zrak a výhradní právo na ně měli lovci. Brun vyřízl rovněž srdce z velkého zvířete a zahrabal je do země blízko těla. To byla oběť, kterou slíbil svému totemu.

Broud žvýkal teplá syrová játra. Bylo to jeho první ochutnání mužského světa a jemu se dmula hrud' hrdostí. Teď se při obřadu zasvěcení nové jeskyně stane mužem. Povede tanec lovců a zúčastní se tajných obřadů, které se budou konat v malé jeskyni, a byl by rád dal život za ten pyšný výraz v Brunově tváři. Toto byl jeho den a jeho bude i zítřejší noc. Představoval si úctu, kterou mu budou všichni projevovat, až projde obřadem mužnosti. Celá tlupa

ho bude obdivovat. Všichni budou mluvit o něm a o statečnosti, kterou projevil během svého prvního lovu. Bude to jeho noc a oči Ogy budou zářit nevysloveným obdivem a oddaností.

Muži svázali bizonovi nohy. Grod a Drug spojili dohromady oštěpy, stejně tak Krug a Guv, takže měli dvě vzpěry, z nichž každá sestávala z dvou oštěpů. Jednu protáhli mezi předníma a druhou mezi zadníma nohama mohutného zvířete. Brun a Broud se chopili z každé strany jednou rukou rohu a druhou drželi oštěpy. Grod a Drug uchopili každý svůj konec přední vzpěry a Krug a Guv zadní. Na náčelníkovo znamení všichni zabrali a zpola zvedli, zpola táhli obrovské zvíře po travnaté rovině.

Putování zpátky k jeskyni si vyžádalo mnohem víc času, než když se vydali dolů do roviny. Muži byli silní, ale dopravit zvíře k jeskyni byla těžká práce.

Oga, která je vyhlížela, uviděla navracející se lovce jako malé mravence daleko dole v rovině. Když se přiblížili k horskému úbočí, kde byla jeskyně, stála tu už celá tlupa a čekala na ně. Mnozí jim šli naproti a doprovázeli je na posledním úseku k táboru. Broud šel v čele výpravy, a to znamenalo, že to byl on, kdo skolil zvíře. Dokonce Ajla, která nechápala, o co jde, cítila vzrušení ve vzduchu.

6

„Syn tvé ženy to provedl dobře, Brune. Byla to dobrá práce,“ řekl Zoug, když lovci složili obrovské břemeno před jeskyní. „Teď máš nového lovce, na kterého můžeš být hrdý.“

„Ukázal odvahu a má sílu v pažích,“ odpověděl posunkem Brun. Položil ruku na rameno mladého muže a oči mu zářily hrdostí. Broud vychutnával slávu.

Zoug a Dorv prohlíželi velké mladé zvíře s obdivem, do kterého se mísila tajná touha při pomýšlení na napětí lovu, které kdysi prožívali, a zcela zapomenuto bylo všechno nebezpečí a zklamání, které bylo taky součástí tvrdého lovu na vysokou zvěř. Už by nebyli schopni udržet krok s mladšími muži, a když chtěli být nadále prospěšní tlupě, pátrali po menší zvěři na svazích v blízkosti jeskyně.

„Vidím, že jste ty a Dorv dobře používali své praky. Cítil jsem vůni vařeného masa, už když jsme byli v půli kopce,“ pokračoval Brun. „Až se zabydlíme v nové jeskyni, musíme najít místo, kde budeme cvičit. Byla by to výhoda pro tlupu, kdyby všichni lovci uměli zacházet s prakem stejně obratně, jako to umíš ty, Zougu. Teď už to nepotrvá dlouho a bude na čase, aby se i Vorn začal učit.“

Náčelník si byl dobře vědom, že oba starší mužové nadále přispívají nemalým dílem k obživě tlupy, a chtěl, aby to věděli. Lovci nebyli vždycky úspěšní a nejednou to byli právě tito starší

muži, kteří se postarali o maso. Za zasněžených zim to byli především oni, kteří lovili menší zvěř prakem. Čerstvé maso, které opatřili, bylo vítanou změnou po sušeném mase, z kterého žili, obzvlášť když skončily zásoby zmrzlého masa z lovů pozdního podzimu.

„Nic se nevyrovná tomuhle býčkovi, ale my máme několik králíků a tučné bobry. Jídlo je hotové. Jenom jsme čekali na vás,“ rozkládal rukama Zoug. „Viděl jsem planinu kousek odtud, kde by se dalo dobře cvičit.“

Zoug, který žil společně s Grodem od té doby, kdy jeho žena umřela, cvičil svou obratnost s prakem, když už nemohl lovit s mladšími. Naučit se zacházet s prakem nebo s bola bylo nejobtížnější ze všech zbraní, které muži klanu používali. Jejich paže byly svalnaté a silné a dokázaly vykonávat přesnou práci, jako například zhotovení jemných nástrojů. Jejich ramenní kloub a především způsob napojení svalů a šlach ke kostře jim dával obrovskou sílu, která byla spojená s obratností. Ale kloubní konstrukce zároveň omezovala pohyblivost paže. Nemohli ji zvednout dalekým obloukem a bylo pro ně obtížnější házet předměty. To byla cena, kterou platili za svou velkou sílu.

Své oštěpy nevrhali na velkou vzdálenost, spíš to byla zbraň, kterou používali zblízka a zabodávali ji do oběti obrovskou silou. Cvičení s oštěpem a palicí znamenalo jenom cvičit sílu svalů, ale při zacházení s prakem nebo bola bylo zapotřebí letité zkušenosti a pravidelného cviku.

Prak byl pás hebké kůže, jejíž oba konce se složily, než se s ním zakroužilo nad hlavou, aby kámen, který ležel uprostřed, získal rychlost, než se vymrštil k cíli. Nebylo snadné naučit se zasáhnout cíl a Zoug byl právem hrdý na svou obratnost s touto zbraní. Byl stejně hrdý na to, že ho Brun požádal, aby cvičil mladé lovce.

Zoug a Dorv lovili na stráních s praky a ženy zatím venku nasbíraly, co potřebovaly. Teď se šířila nad tábořištěm lákavá vůně vařeného masa. Lovci cítili, že lovem skutečně vyhladověli, a byli rádi, že nemuseli čekat dlouho.

Muži po jídle odpočívali, pohodlně se usadili a probírali podrobnosti lovu pro své vlastní potěšení a aby Zoug a Dorv taky něco slyšeli. Broud, který zářil svou novu důstojností a těšil se z blahopřání svých vrstevníků, viděl, že k němu Vorn vzhlíží s obdivem. Až do tohoto dne si byli Broud a Vorn rovni a Vorn byl jeho jediným kamarádem v tlupě od té doby, kdy Guv složil zkoušky mužnosti a přešel mezi dospělé.

Broud si připomněl, jak sám dříve obcházel mezi lovci, když se vrátili z lovu, stejně jako nyní Vorn. Teď už ale nemusí stát mimo kruh hrdých lovců a jenom se dívat a naslouchat jejich vyprávění. Teď už ani nemusí poslouchat svou matku a příkazy ostatních žen. Teď je muž a lovec. Už chyběl jenom poslední obřad, a ten bude součástí obřadu při zasvěcení jeskyně a bude proto ještě slavnostnější.

Po obřadu bude samozřejmě nejniž v pořadí mužů, ale to mu vůbec nevadilo. To se časem změní a on bude postupovat nahoru. Jeho cesta byla jasně vyznačená. Byl synem náčelníkovy ženy a jednoho dne se sám stane náčelníkem. Vorn byl občas popudlivý, ale teď si Broud myslel, že si může dovolit být velkorysý. Šel k chlapci a neušlo mu, že se Vornovy oči rozzářily očekáváním, když viděl mladého lovce přicházet.

„Vorne,“ řekl Broud několika posunky, „myslím, že jsi teď na to dost velký. Udělám ti oštěp, abys mohl začít cvičit a stal se jednoho dne lovcem.“

Vorn se nadšeně nakrucoval a jeho pohled byl plný obdivu, když vzhlížel k mladému muži, který právě získal postavení lovce.

„Ano!“ přikyvoval ze všech sil. „Jsem už dost velký, Broude.“ Učinil plaché gesto k Broudovu oštěpu s tmavou zakrvavenou špicí. „Smím se ho dotknout?“

Broud položil oštěp na zem špicí před chlapce.

Vorn natáhl prst a dotkl se zaschlé krve. „Měl jsi strach, Broude?“ zeptal se.

„Brun říká, že všichni lovci jsou neklidní před svým prvním lovem,“ odpověděl Broud, který nechtěl mluvit o tom, jak velký strach ve skutečnosti měl.

„Vorne! Ach, tady jsi! To mi mělo být jasné, Potřebujeme nasbírat dříví,“ řekla Aga, když uviděla svého syna, který se potají vykradl od žen a dětí. Než Vorn odešel s matkou, vrhl ještě poslední pohled přes rameno ke svému novému idolu.

Brun stál a hleděl s potěšením na syna své ženy. Projevil teď, že se může stát dobrým vůdcem, pomyslel si. Bylo dobře, že nezapomněl na mladšího chlapce, přestože je Vorn jenom dítě.

Jednoho dne bude Vorn taky lovcem, a až se Broud stane náčelníkem, vzpomene si Vorn na jeho dnešní vlídnost.

Broud viděl, jak se Vorn neochotně vleče za svou matkou. Ještě včera přišla Ebra i za ním a chtěla, aby pomohl s ženskými pracemi. Díval se na ženy, které se chystaly hloubit jámu, a cítil nutkání zmizet, aby ho matka neobjevila. Najednou viděl, že se Oga podívala jeho směrem. Moje matka mi už nemůže poroučet, uvědomil si. Už nejsem dítě, já jsem muž. Ona teď musí poslouchat mě, pomyslel si a trochu vypjal hrud'. Taky že mě poslechne, to je jasné, utvrzoval se ve svém sebevědomí.

„Ebro! Dej mi napít trochu vody!“ poručil a popošel několik kroků k ženám. Čekal téměř, že mu matka řekne, aby šel a nasbíral dříví. Vlastně nebyl mužem, dokud nebylo po obřadu.

Ebra na něho pohlédla hrdým pohledem. Tohle je její malý klučina, který tak dobře splnil svůj úkol. Její syn, který teď dosáhl mužného věku. Vstala a šla k vodní nádržce blízko jeskyně a vrátila se s vodou. Dívala se po ostatních ženách pohledem, který říkal: „Hleďte na mého syna! Není to krásný muž? Není to schopný lovec?“

Ochota jeho matky a její hrdé pohledy ho naladily vlídně, a tak jí poděkoval zachrochtáním. Postoj Ebry ho potěšil téměř stejně jako sklopený zrak Ogy, který se jen na okamžik zvedl k obdivnému pohledu.

Oga truchlila pro svou matku. Odešla tak náhle po svém muži. Oga byla jediné dítě tohoto páru, a přestože byla jen dívka, oba ji milovali hluboce a vroucně. Brunova žena k ní byla hodná, když přišla k jejich ohništi. Ale z náčelníka měla strach. Byl přísnější, než byl muž její matky, a dával rodině pocítit, jaká odpovědnost spočívá na jeho bedrech. První povinností Ebry bylo proto

dohlédnout, aby Brun měl všechno, co má mít, a ani nikdo jiný neměl během putování čas na osiřelé děvče. Až jednoho večera ji Broud viděl sedět osamělou a zírat smutně do plamenů. Oga byla přemožena vděčností, když hrdý chlapec, který už byl téměř mužem a který o ni dřív nejevil zájem, usedl vedle ní a dal jí ruku kolem ramen. Od toho okamžiku žila jediným přáním. Až bude dospělá, přála si, aby ji dali za ženu Broudovi.

Odpolední slunce prohřívalo klidný vzduch. Nevál ani nejmenší vánek. Ticho plné očekávání rušilo jen bzučení hmyzu, který hodoval na zbytcích jídel, a supění a hekání žen, které hloubily jámu na pečení.

Ajla seděla vedle Izy, která hledala ve svém vydřím vaku malý červený kožený váček. Ajla jí byla v patách po celý den, ale ranhojička musela vykonat jisté obřady společně s mog–urem a připravit se pro důležitou roli, kterou měla sehrát příští den při zasvěcování jeskyně. Teď už všichni věděli, že k obřadu dojde.

Iza zavedla Ajlu ke skupině žen, které hloubily jámu kousek od ústí jeskyně. Až budou hotové, obloží ji po vnitřní straně kameny, pak v ní zapálí oheň a nechají ho hořet po celou noc. Příští den ráno se do jámy vloží stažený a naporcovaný bizon zabalený do listí, přikryje se dalším listím a nakonec vrstvou hlíny. Tak bude maso ležet a péci se až do odpoledne.

Bylo pracné a namáhavé vyhloubit tak velkou jámu. Ženy používaly své hole, aby uvolnily hlínu a rukama ji pak dávaly na kožešinu, kterou vyzvedly z jámy a vyprázdnily dál odtud. Když byla jáma jednou hotová, dala se použít mnohokrát, stačilo jenom vyčistit ji od popela.

Zatímco ženy pracovaly s hlínou, šli Oga a Vorn na dříví pod dohledem Ovry, neprovdané dcery Uky. Jejich úkolem bylo taky přinést kameny z potoka pro obložení jámy.

Když se přiblížila Iza s dítětem za ruku, přestaly ženy pracovat.

„Musím se setkat s mog–urem,“ řekla Iza posunky. Pak trochu strčila do Ajly směrem k jámě. Když Iza odcházela, rozběhla se hned Ajla za ní, ale Iza zavrtěla hlavou, postrčila ji znovu směrem k jámě a ostatním ženám a rychle odcházela.

Bylo to první setkání Ajly s dalšími členy tlupy bez Izy a Kreba a nejdřív se bála, když neměla Izu po svém boku. Stála jako přirostlá k místu, kde ji Iza opustila, a nejistě se dívala na špičky nohou. Všechny ženy v okolí zíraly na hubené dlouhonohé stvoření s podivně plochou tváří a vysokým klenutým čelem. Byly zvědavé na to dítě a tohle bylo poprvé, co měly možnost vidět je tak zblízka.

Ebra první prolomila napětí. „Může jít s vámi nasbírat dříví,“ ukázala náčelníkova žena k Ovře a pokračovala v hloubení jámy.

Mladá žena šla k místu, kde leželo několik soušek. Oga a Vorn se nemohli od Ajly odtrhnout. Ovra dala oběma dětem netrpělivé znamení a pak dala znamení i Ajle. Ta si myslela, že chápe, ale nebyla si jistá, co se po ní chce, aby udělala. Ovra udělala stejný posunek ještě jednou, pak se obrátila a šla ke stromům. Oga a Vorn, kteří byli v tlupě věkem Ajle nejbliž, šli neochotně za ní. Když Ajla viděla, že odcházejí, udělala několik váhavých kroků směrem za nimi.

Když došla ke stromům, chvíli se zastavila a dívala, jak Oga a Vorn sbírají suché větve, zatímco Ovra osekávala pěstním klínem poražený strom. Oga se vrátila, když odnesla náruč dříví k jámě a teď vlekla kus kmene, který Ovra osekala. Ajla viděla, jak Oga bojuje s těžkým kusem dřeva, a šla k ní, aby jí pomohla. Sehnula se a uchopila druhý konec, a když se zvedala, pohlédla přímo do temných očí Ogy. Zarazily se na okamžik uprostřed pohybu a hleděly na sebe.

Ty dvě dívky byly tak rozdílné, a přesto si byly současně podobné. Pocházely z jednoho kořene a měly kdysi dávno společné předky, i když ti se později vyvinuli jako rozdílné větve na jednom kmeni. Obě větve se vyvíjely souběžně a obě byly počátkem inteligentních bytostí, a přesto se tolik lišily. To, co je odlišovalo, nebyla nijak velká propast. Ale i ty v podstatě malé odlišnosti daly oběma větvím naprosto jiné osudy.

Ajla a Oga teď spolu odnesly velký kus kmene a položily ho vedle hromady u jámy. Když se vracely vedle sebe, zastavily se ženy opět v práci a dívaly se po nich. Obě dívky byly přibližně stejně velké, ale Oga byla téměř dvakrát starší než to cizí děvče,

které bylo tak hubené a mělo rovné údy a světlé vlasy. Ženy je srovnávaly, ale obě dívky brzy zapomněly, že je mezi nimi nějaký rozdíl. Práce byla snazší, když na ni byly dvě, a než nastal večer, naučily se spolu docela dobře dorozumívat.

Ještě celý večer zůstaly spolu, sedly si vedle sebe i u ohně k jídlu a těšily se ze své společnosti. Iza měla radost, že Oga uznala Ajlu, a počkala až do setmění, než ji odvedla, aby ji uložila ke spaní.

Oga a Ajla se po sobě podívaly, když se rozcházely, a pak si i Oga odešla lehnout na kožešinu vedle Ebry. Ženy a muži spali nadále odděleně. Mog–urův příkaz platil až do doby, dokud se nenastěhují do nové jeskyně.

Iza se probudila, když se nad táborem ukázalo první ranní světlo. Ležela tiše a naslouchala ptačímu zpěvu. Netrpělivi ptáci nejrůznějších druhů cvrlikali, vrkali a trylkovali, když vítali nový den.

Brzy nad sebou uvidí skalní stěny, až se probudí, pomyslela si. Neměla nic proti tomu spát venku, pokud bylo hezké počasí, ale těšila se na bezpečí jeskyně. Myslela na to, co všechno nesmí zapomenout udělat během dne, který začínal, a na zasvěcení jeskyně a všechno vzrušující, co se má stát. Už nedokázala ležet a tiše se zvedla.

Kreb už byl taky vzhůru. Ráda by věděla, jestli vůbec spal. Seděl na stejném místě jako předchozího večera, když si šla lehnout, a díval se zamyšleně do ohně. Iza dala ohřát vodu, a než pro něho stačila připravit čaj z máty, vojtěšky a kopřivy, byla vzhůru i Ajla a přisedla si k němu. Iza jídala snídani, kterou připravila ze zbytků předchozího dne. Dospělí neměli toho dne nic jíst, dokud nezačne rituální hostina.

Až do odpoledne stoupaly nádherné vůně z několika ohnišť, kde se připravovalo jídlo. Podařilo se jim zachránit nádoby na vaření a jiné náčiní ze staré jeskyně a všechno toto vybavení nesly ženy po celou dobu putování s sebou. Teď všechno vybalily. Byly tu jemně upletené košíky, které se používaly na nošení vody a v kterých se taky vařilo jídlo. Dřevěné misky sloužily stejným způsobem. Žebra menších zvířat se používala na míchání pokrmů a

ploché pánevní kosti sloužily jako talíře, stejně tak jako kulaté plátky dřeva, které odsekaly z kmenů. Čelisti a kosti ze zvířecích lebek sloužily jako naběračky, šálky nebo misky, stejně jako nádoby z březové kůry slepené pryskyřicí a vyztužené několika stehy šlach. Takové nádoby si zhotovovaly v mnoha různých tvarech a velikostech.

Ve zvířecí kůži zavěšené na řemenech v dřevěném rámu nad ohněm se vařila chutná masová polévka. Po celou dobu bylo třeba ji hlídat, aby se příliš nevyvařila, protože pokud byla hladina tekutiny nad částí, kterou zasahovaly plameny, udržovala se kůže natolik vlhká, že neshořela.

Ajla přihlížela, když Uka míchala kosti a kousky masa ze dna. Vařily se současně s divokou cibulí, podbělem a jinými bylinami. Uka ochutnala polévku a přihodila pak do ní ještě oloupané stonky bodláčí, houby, poupata a kořeny lilí, potočnici a pupeny klejichy, jamy, malé nezralé bramborovité hlízy, klikvy, které si přinesly od minulé jeskyně, a sušené květy z loňské úrody denivky, aby tím vším polévku zahustila.

Tvrdé a vláknité kořeny ožanky se rozdrtily, a když se odstranila vlákna, získal se škrobový obsah. Sušené borůvky a opečená roztlučená jádra se promíchala se škrobem, který vytekl z kořenů a usadil se na dně vodou naplněných košíků. Na horkých kamenech vedle ohniště se pekly tmavé nekvašené chlebové placky. V jiné nádobě se vařil jitrocel, hadí mlíčí, mladé jetelové listí a listy pampelišek, které se okořenily podbělem, a nad jiným ohništěm se připravovala omáčka ze sušených jablek smíchaných s okvětními lístky divokých růží a s medem, který naštěstí ženy našly cestou.

Iza byla velmi spokojená, když viděla, že Zoug přinesl několik sněžných kurů, ty měl Kreb obzvlášť rád. Tito těžkopádní ptáci létali nízko nad zemí a dali se poměrně snadno zasáhnout z praku. Ženy je hbitě oškubaly, naplnily bylinkami a zabalily do listí divokého vína. To byla skutečná pochoutka a příslušná malá jáma na pečení už pro ně byla taky připravená. Zajíci a velcí křečci se pekli nad rozžhavenými uhlíky, ale Ajlu zatím nejvíc lákaly hromádky jahod, které rudě svítily na zelených listech.

Byla to slavnost hodná této příležitosti.

Ajla si nebyla jistá, jestli se dočká. Potulovala se bez cíle celý den mezi ženami, které horlivě připravovaly jídlo. Jak Iza, tak Kreb byli téměř po celou dobu pryč a když se Iza vrátila, měla naspěch s přípravami. I Oga měla spoustu práce, pomáhala ženám vařit jídlo a nikdo neměl čas nebo chuť věnovat se jí. Když na ni ženy několikrát nevrle zavrčely nebo ji odstrčily, pochopila, že je lepší držet se raději dál.

Jak se prodlužovaly stíny a sluneční paprsky byly souběžně s červenohnědou zemí před jeskyní, stoupalo mezi členy tlupy napjaté očekávání. Stále víc se jich objevovalo kolem velké jámy, kde se opékal bizon. Ebra a Uka začaly odstraňovat horkou hlínu, která zakrývala jámu. Potom stáhly dočerna spálené listí a nakonec se objevilo maso obětního zvířete v oblaku páry.

Vůně vháněla všem sliny do úst. Maso bylo tak křehké, že téměř samo odpadalo od kosti, a musely je opatrně vytáhnout. To byl úkol Ebry rozřezat je a rozdílet, a nebylo možné přehlédnout její hrdost, když podávala první porci svému synovi.

Broud nejevil žádnou falešnou skromnost, když předstoupil, aby přijal díl, který mu patřil. Když všichni muži dostali své porce, byly na řadě ženy a po nich děti. Ajla byla poslední, ale jídla bylo víc než dost pro všechny a ještě ho spousta z bohaté hostiny zůstalo.

Byla to klidná a příjemná slavnost. Každý si podle přání donesl z jídla, na co právě dostal chuť. Ženy pracovaly tvrdě, ale nebudou teď alespoň muset několik dnů vařit. Všichni po hostině odpočívali, aby načerpali síly pro dlouhý večer.

Když se stíny začínaly smazávat v přibývajícím pološeru, změnila se trochu zlenivělá nálada a znovu narůstalo očekávání. Na Brunův pokyn si ženy pospíšily uklidit zbytky hostiny a posadily se pak k nově vybudovanému ohništi před ústím jeskyně, kde ještě nebyl rozdělán oheň. Pro nezasvěceného by to mohlo vypadat, že se všichni posadili, jak se jim právě zachtělo, ale tak tomu nebylo. Ženy seděly podle svého postavení v tlupě a muži, kteří se shromáždili na druhé straně, to rovněž dodržovali. Pouze mog-ura nebylo nikde vidět.

Brun, který seděl na nejpřednějším místě, dal znamení Grodovi, který nato předstoupil s pomalou důstojností a vytáhl z býčího rohu žhnoucí uhlík. Tento uhlík byl nejdůležitější v dlouhé řadě uhlíků, které se zapalovaly od té doby, co opustili oheň ve staré jeskyni. Pokračování ohně symbolizovalo pro tlupu pokračování života. Když zapálili oheň před ústím jeskyně, učinili si tím na ni nárok jako na své bydliště.

Ovládnutí ohně bylo pro lidi klanu v chladném podnebí nezbytné. Dokonce kouř měl své blahodárné účinky, už jenom jeho vůně jim dávala pocit domova a bezpečí. Kouř z ohně v jeskyni stoupal ke stropu, hledal si skulinami cestu, nebo taky unikal ústím a odnášel s sebou všechny neviditelné síly, které by mohly škodit lidem, kteří tu bydleli, čistil jeskyni a napouštěl ji jejich duchem.

Zapálení ohně by bylo dostatečným obřadem, aby se jeskyně vyčistila a stala se jejich domovem, ale protože se některé další obřady prováděly tak často současně se zasvěcením, byly považovány téměř za jeho součást. Jeden z nich se týkal jejich totemových duchů, kteří se tak měli seznámit se svým novým bydlištěm. Tento obřad prováděl většinou mog-ur o samotě s ostatními muži tlupy. Ženy vykonávaly své vlastní obřady. Iza však měla jako ranhojička a bylinkářka připravit nápoj pro obřad mužů.

Úspěšný lov už ukázal, že jejich totemům se zdá místo příhodné, a slavnost stvrdila jejich úmysl učinit z jeskyně trvalé bydliště, které si tlupa ponechá, i když na určitá období přesídlí jinam. Duchové totemů cestovali taky. Pokud měli členové tlupy na sobě své amulety, mohly je jejich totemy z jeskyně vystopovat a přijít jim na pomoc, když jich bylo zapotřebí.

Protože se duchové měli zúčastnit obřadu zasvěcení, provedly se současně i ostatní obřady. Všem obřadům prospívalo vykonat je v souvislosti se zasvěcením jeskyně, protože se tak zesílilo pouto tlupy k novému místu. I když všechny ceremonie měly svůj tradiční průběh, který se nikdy neměnil, celkový rámec závisel na tom, které ceremonie se konaly.

Byl to mog-ur, kdo rozhodoval, většinou po poradě s Brunem, jak se mají různé části spojit, aby tvořily vhodný celek. Tentokrát

mělo být součástí zasvěcení Broudovo přijetí mezi muže a stejně tak menší ceremonie, kdy tři děti měly poznat své totemy, protože to se muselo udělat tak jako tak a všichni chtěli využít této příležitosti, aby obměkčili duchy. Čas nehrál velkou roli, ale pokud by byli něčím ohroženi nebo by pospíchali z jiného důvodu, stačilo by samo zapálení ohně, aby se stala jeskyně jejich domovem.

S vážností, která patřila k tomuto důležitému úkolu, Grod poklekl, přiložil žhnoucí uhlík k troudu a rozfoukával ho. Všichni zúčastnění se předklonili a vydechli jako jedním dechem, když plameny olízly suché jehličí. Oheň se zachytil větších třísek a větví, když se najednou zjevila příšerná postava, zdánlivě z ničeho, a stála tak blízko ohně, že ji snad plameny olizovaly. Postava měla jasně rudou tvář na bílé lebce, která jako by visela přímo v ohni, a přesto nijak netrpěla tančícími plameny.

Ajla si nejdříve nevšimla podivného zjevení, ale zasykla, když strašnou postavu spatřila. Hned nato ucítila konejšivý dotek Izy. Zem se začala otřásat pod údery oštěpů a Ajla znovu úlekem nadskočila, když nejmladší z lovců skočil do středu kruhu před plameny a Dorv tvrdě zabubnoval na dřevo miskovitého tvaru, které leželo na kmeni dnem vzhůru.

Broud se přikrčil, díval se do dálky a stínil si rukou oči proti neexistujícímu slunci. Další lovci vyskočili a připojili se k jeho líčení lovu na velkého bizona. Jejich obratnost v mimickém umění byla tak velká, že znovu vyvolala napětí lovu. Dokonce pětileté cizí dítě bylo zaujaté dramatem. Ženy tlupy, které měly vytříbené smysly pro jemné odstíny, se cítily přenesené do prašné stepi, cítily, jak se země otřásá pod kopyty bizonů, olizovaly dusivý prach na rtech a vychutnaly pocit vítězství, když velké zvíře padlo.

Od samého počátku to byl Broud, kdo vedl tanec. Byl to on, kdo skolil býčka, a tohle byl jeho večer. Cítil, jak strhává ostatní, jak je jímá strach, a byl ve svém živlu, když byl středem pozornosti všech. Hrál náruživě, bičoval smysly diváků a hrůza, která projela ženami, když zasadil svou rozhodující ránu, měla erotický podtón.

Mog–ur, který to sledoval ze svého místa za ohněm, byl neméně nadšen. Viděl často muže mluvit o lovu, ale bylo to jenom za těchto ceremonií, kdy se mohl účastnit jejich zkušenosti a plně

si představit lovecké vzrušení. Chlapec to provedl dobře, pomyslel si mág a obešel oheň dopředu. Zaslouží si svůj totem. Možná dělá dobře, že se dnes trochu vychloubá.

Závěrečný útok mladého muže ho zavedl skokem přímo před mocného mága. Broud se zastavil a rovněž bubnování a bušení oštěpů ustalo. Starý mog–ur a mladý lovec stáli proti sobě tváří v tvář.

Mog–ur taky věděl, jak má hrát svou roli. Mistr správného okamžiku čekal, dokud vzrušení nepolevilo a nevystřídalo je napjaté očekávání. Jeho nesouměrná postava ve velkém rouchu z medvědí kůže se odrážela jako silueta proti plápolajícímu ohni. Jeho okrově zbarvená tvář kontrastovala s temným oděvem a vystupovala jako volně se vznášející démonická tvář s jedním jediným strašným okem.

V nastalém tichu noci byl slyšet jenom slabý vánek, kterým šuměly stromy, a praskání ohně. Někde daleko vzadu se zachechtala hyena. Broud supěl a jeho oči svítily, částečně rozrušením z tance a částečně rostoucím strachem.

Věděl, co teď přijde, a čím více času uplývalo, tím těžší bylo ovládnout děs, který hrozil přerůst v třes. Teď nadešel okamžik, kdy mu mog–ur vyřízne totemové znamení. Nechtěl na to dřív myslet, ale teď ta chvíle nastala. Broud se nebál jen pouhé bolesti. Vyzarování mága ho naplňovalo ještě větším strachem.

Položil teď nohu na práh světa duchů. To bylo místo, kde žily bytosti strašlivější než velký bizon. Ať bylo zvíře sebevětší a sebesilnější, tak bylo rozhodně z masa a krve a bylo možné se ho dotknout. Ale neviditelné síly, které dokážou dokonce samotnou zemi roztříst, to bylo něco zcela jiného.

Broud nebyl jediný z přítomných, kdo potlačoval hrůzu, když pomyslel na strašné zemětřesení. Byli to jenom kouzelníci, mog–urové, kteří se odvažovali nahlédnout do strašného světa duchů. Mladý muž si celou svou bytostí přál, aby si největší ze všech mog–urů pospíšil a aby už to měl za sebou.

Jako by slyšel tichou modlitbu mladého muže, mog–ur zvedl svou jedinou paži a zíral vzhůru k měsíci. Pak klidnými vláčnými pohyby ruky vzýval duchy. Obracel se k éterickému, ale neméně

skutečnému světu duchů – a jeho pohyby ruky byly výmluvné. Použil všechny myslitelné odstíny gest a postavení těla, aby překonal nedostatek vlastní řeči. Byl výmluvnější svou jedinou paží než většina mužů oběma. Když skončil, věděli všichni přítomní, že jsou obklopeni strážnými duchy a spoustou jiných neznámých duchů. A všichni se velice báli. Broudova hrůza se projevila mírným třesem.

Teď mág vytáhl ze záhybu svého přehozy ostrý pazourkový nůž tak rychlým pohybem, že mnozí zatajili dech. Držel nůž na okamžik pozvednutý nad hlavou, než ho sklonil k Broudově hrudi. Zcela ovládnutým pohybem zastavil mog–ur nůž, než zajel mladému muži dvěma řezy do kůže. Krev prýštila a stékala po hrudi drobnými praménky.

Guv předstoupil k mog–urovi boku s miskou masti, kterou připravil z bizoního sádla a léčivého popele z jasanového dřeva. Mog–ur potřel ránu mastí, aby zastavil krvácení. Později se vytvoří černá jizva, která dá ve známost všem, kdo se na ni podívají, že Broud je muž a je po všechny časy pod ochranou mocného a nevypočitatelného srstnatého nosorožce.

Broud šel zpátky na své místo a byl si celou dobu nanejvýš vědom vší pozornosti, která na něho byla zaměřena, a teď, když to nejhorší měl za sebou, to jaksepatří vychutnával. Byl si jistý svou odvahou a svou obratností lovce a věděl, že obstál při tanci a přijal statečně své totemové znamení. Byl přesvědčený, že o tom jak muži, tak ženy v tlupě budou ještě dlouho mluvit a že třeba o tom dokonce vznikne legenda, která se bude mnohokrát vyprávět za dlouhých zim, kdy se lidé musí zdržovat v jeskyni, a že se bude povídat dál při setkáních klanu. Kdyby nebylo mě, neměli bychom tuhle jeskyni, řekl si. Kdybych nezabil bizona, nemohli bychom slavit tuhle slavnost, ale museli bychom se vydat hledat další jeskyni. A začínal mít dojem, že nová jeskyně a celý obřad je jeho zásluhou.

Ajla se strachem přihlížela celému obřadu a zachvěla se hrůzou, když kouzelník zajel nožem do hrudi mladého lovce. Trochu se zpěchovala, když ji pak Iza vedla k mog–urovi, bála se, co se s ní bude dít. Taky Aga se k němu přiblížila s Onou v náručí,

a Ika k němu přišla s Borgem. Ajla byla ráda, že se obě ženy postavily před ni a před Izu.

Guv teď zvedl košík, červeně zbarvený od častého používání posvátného červeného okru, který se mlel na jemný prášek a zahříval se společně se zvířecím sádlem na silně obarvenou mast. Mog-ur pohlédl přes hlavy žen, které stály před ním, a zaměřil pohled k srpku měsíce na obloze. Učinil znamení neslyšné řeči a požádal duchy, aby se přiblížili a shlédli na děti, jejichž strážný totem měl být odhalen. Pak smočil prst do červené masti a nakreslil spirálu na bok malého chlapce. Znamení se podobalo stočenému ocasu divokého prasete. Bylo slyšet tiché mumlání tlupy, když komentovali totem dítěte a jeho vhodnost.

„Duchu divokého prasete, předáváme chlapce Borga do tvé ochrany,“ řekl mág řečí ruky a pověsil dítěti kolem krku kožený váček.

Ika sklonila hlavu v němém gestu, které prozrazovalo, že je spokojená. Byl to silný a úctu vzbuzující duch a ona rovněž cítila, že je to správný totem pro jejího syna. Potom ustoupila stranou.

Mág znovu přivolal k sobě duchy a natáhl ruku k misce, kterou mu Guv přidržel. Pak namaloval rudou mastí na paži Ony kruh.

„Duchu sovy,“ říkala jeho vláčná gesta, „předáváme tuto dívku, Onu, do tvé ochrany.“ Pak vzal mog-ur amulet, který připravila matka holčičky, a pověsil jí ho kolem krku. Znovu bylo slyšet mumlání, zatímco se ruce pohybovaly v rychlých sděleních kolem silného totému, který chránil holčičku.

Aga byla šťastná. Její dcera je dobře ochraňovaná a to znamenalo, že muž, s kterým bude žít, nedostane slabý totem. Jenom doufala, že pro ni nebude těžké mít děti.

Všichni se zvědavě předklonili, když Aga ustoupila a Iza se sklonila, aby zvedla Ajlu do náruče. Ajla se už nebála. Už poznala, sotva se dostala blíž, že ta hrozivá postava s rudou tváří není nikdo jiný než Kreb. Dokonce se v jeho oku objevila přívětivá jiskra, když na ni pohlédl.

K údivu všech byla gesta mog-ura stejná, když přivolával duchy, aby se tentokrát zúčastnili obřadu. Byly to stejné pohyby, které užil, když dával jméno novorozenému dítěti sedm dní po

narození. Ta cizí dívka se tedy nejen měla dozvědět svůj totem, ale měla být přijata do tlupy! Mog–ur ponořil prst do masti a táhl linii od středu jejího čela – z místa, kde se u lidí klanu setkává obočí – dolů ke špičce malého nosu.

„Jméno tohoto dítěte je Ajla,“ řekl a vyslovoval pečlivě, aby to jak tlupa, tak duchové dobře slyšeli.

Iza obrátila tvář k těm, kteří tam seděli a přihlíželi. Přijetí Ajly do tlupy bylo pro ni stejně velké překvapení jako pro ostatní a srdce se jí rozbušilo. Tohle ale přece znamená, že je mou dcerou, mým prvním dítětem, pomyslela si. Jenom matka drží dítě, když dostává jméno a je uznáno za člena tlupy. Je to sedm dní ode dne, kdy jsem ji našla? Nevím, musím se na to zeptat Kreba, ale myslím, že právě uběhlo sedm dní. Ajla je teď určitě mou dcerou. Kdo jinak by byl její matkou?

Všichni teď procházeli kolem Izy, která držela pětiletou Ajlu v náručí jako novorozeně, a všichni opakovali její jméno, jak nejlépe dokázali. Pak se Iza znovu obrátila k mog–urovi. Vzhlédl a ještě jednou vzýval duchy. Všichni napjatě čekali. Mog–ur si byl vědom jejich pozornosti a využil ji ke své výhodě. S úmyslně pomalými pohyby, které protahoval, aby zvýšil napětí, vzal do ruky trochu červené masti a pomazal jí jeden ze šrámů na dívčině noze.

Co to má znamenat? Který je to totem? Všichni byli zmatení. Mág znovu ponořil prst do masti a přetřel jí druhý šrám. Ajla cítila, jak se Iza roztrásla. Nikdo z ostatních se nehýbal a nebylo slyšet ani dech. Když mog–ur přešel barvou po třetí čáře, pokusil se Brun zachytit jeho pohled, ale mog–ur uhnul jeho očím. Když namaloval čtvrtou čáru, věděli to už všichni, ale nechtěli věřit tomu, co vidí. Kromě toho to byla nesprávná noha. Mog–ur teď obrátil hlavu a díval se přímo na Bruna, když činil poslední gesta.

„Duchu jeskynního lva, předáváme tímto dívku Ajlu do tvé ochrany.“

Formální obřadní pohyby stvrdily poslední pochybnosti. Když mog–ur pověsil dívce kolem krku amulet, poletovaly ruce diváků a udiveně se ptaly. Mohla to skutečně být pravda? Mohl být dívčin totem jedním z nejsilnějších mužských totemů? Totem jeskynního lva?

Kreb se zpřímá zahleděl do rozzlobených očí náčelníka. Na okamžik se střetli v mlčenlivém souboji vůlí. Ale mog–ur věděl, že logika za totemem dívky je nenapadnutelná, ať se to zdá sebevíc podivné, že má mít žena ochranu tak mocného ducha. Mog–ur jenom zvýraznil, co už jeskynní lev sám učinil.

Brun nikdy dřív nezpochybnil vidění svého bratra, ale teď se cítil nějak podvedený. Nelíbilo se mu to, ale musel přiznat, že ještě nikdy neviděl nějaký totem tak jasně potvrzený. Byl první, kdo sklopil zrak, ale nebyl spokojený.

Už myšlenka vzít tohle cizí dítě do tlupy byla dost těžko přijatelná a tohle s totemem bylo přespříliš. Bylo to něco, co se přičilo všem zvyklostem. Brun neměl rád ve své dobře uspořádané tlupě takové odchylky. Zarputile sevřel čelisti. K žádným dalším výjimkám nedojde. Pokud se to dítě smělo stát členem tlupy, tak se bude muset řídit jejími zákony, ať už je chrání jeskynní lev, nebo ne.

Izu přemohl údiv. Nadále držela dítě v náruči a nyní sklonila hlavu v souhlasném gestu. Pokud to říká mog–ur, musí to tak být. Věděla, že Ajlin totem je silný, ale tohle bylo překvapení. Jeskynní lev! Ta myšlenka ji trochu zneklidňovala. Dívka, která měla totem nejsilnější ze všech kočkovitých šelem. Teď si byla Iza jistá, že Ajla nikdy nedostane muže. To ji posílilo v úmyslu naučit ji léčitelskému umění a magii tak, aby mohla získat vlastní postavení. Zatímco ji držela v náruči, dal jí Kreb jméno, aby mohla být přijata do tlupy, a odhalil její totem. Pokud ji tohle neučinilo její dcerou, pak asi sotva něco jiného. Samotné narození nebylo zárukou přijetí. Iza si najednou připomněla, že bude brzy znovu stát před mog–urem s novorozenětem v náruči, pokud všechno půjde dobře. Ona, která byla tak dlouho bezdětná, má mít teď najednou děti dvě.

Všichni byli rozrušení a mumlali a gestikulovali. Iza se vrátila na své místo, ale cítila na sobě pohledy všech. Většinou se snažili necivět na ni a na dítě, protože věděli, že je to nezpůsobné, ale jeden muž se nespokojil pouze tím, že by civěl.

Nenávist, která vyzařovala z Broudových očí, když hleděl na Ajlu, Izu vyděsila. Pokusila se postavit mezi ty dva, aby chránila Ajlu před zlými pohledy mladého muže. Broud musel vzít na

vědomí, že už není středem pozornosti. Nikdo už nemluvil o něm. Jeho hrdinský čin byl zapomenut a stejně tak jeho tanec a jeho velká odvaha, když mu mog–ur vyznačoval totem na hrudi. Léčivá stahující mast bolela víc než samotný zářez, ale nebyl tu nikdo, koho by zajímalo, jak statečně svou bolest nese.

Hlavně si ho vůbec nikdo nevšímal. Obřady, při nichž se chlapci stávají muži, se konaly pravidelně a bylo samozřejmé, že i ten, který se měl jednou stát náčelníkem, tím prošel. Nemohlo to vzbudit stejnou pozornost, jako když mog–ur odhalil totem té cizí dívky. Broud si dobře všiml, jak se někteří upamatovali, že to byla ona, kdo první objevil jeskyni. Říkali, že to byla tahle ošklivá holka, která našla jejich nový domov! Co už na tom záleží, že jejím totemem je jeskynní lev, pomyslel si Broud podrážděně. Byla to snad ona, kdo skolil bizona? Tohle měl být jeho večera on měl být v centru pozornosti všech. Jeho měla tlupa obdivovat a závidět mu, ale teď mu Ajla ukradla představení.

Zíral na tu podivnou holku, ale když viděl, že Iza odběhla dolů ke starému tábořišti u potoka, obrátil se na mog–ura. Brzy se bude účastnit tajných obřadů mužů. Nevěděl, oč se jedná, ale slyšel, že poprvé bude smět zažít, co je skutečně paměť. To byl poslední krok na cestě stát se mužem.

Vedle ohniště dole u potoka ze sebe Iza rychle shodila kožešinu a vzala dřevěnou misku a rudý váček se sušenými kořeny, který položila blízko vody. Než vstala, naplnila misku vodou a odešla nahoru k velkému ohni, který teď plápolal ještě víc, když Grod přiložil dříví.

Izino oblečení skrývalo tajemství, proč byla velkou část dne v ústraní. Když ranhojička předstoupila a postavila se znovu před mog–ura, byla úplně nahá až na amulet a červené čáry, které jí pokrývaly tělo. Velký kruh zdůrazňoval křivku jejího břicha, a rovněž prsa byla obkroužená kruhy, a z nejvyššího bodu každého kruhu vycházela čára přes rameno na záda, kde se obě linie spojovaly jakou soutok dvou řek. Rudé kruhy zdobily i její zadek. Tyto záhadné symboly, jejichž význam znal jenom mog–ur, chránily ji a stejně tak chránily muže. Bylo nebezpečné mít na

náboženském obřadu ženu, ale pro tento obřad byla její přítomnost nezbytná.

Iza stála blízko mog–ura a viděla kapky potu na jeho čele. Stál po celou tu dlouhou dobu v tlusté medvědí kožešině u ohně. Na jeho téměř neznatelné znamení Iza zvedla misku a obrátila se proti tlupě. Byla to prastará miska, která se uchovávala po generace právě pro tento obřad. Některá z dávných ranhojiček ji vyřezala z kmene stromu a pak tak dlouho brousila pískem a kulatým kamenem a potom ještě dál hladila drsnými kapradinami, dokud nebyla hladká a na povrchu lesklá. Miska byla uvnitř potažená bílou vrstvou od častého používání obřadního nápoje.

Iza vzala do úst suché kořeny a pomalu je žvýkala. Dbala na to, aby nespolkla jedinou slinu, když její mohutné zuby a silné čelisti rozmělnovaly silná vlákna. Nakonec vyplivla rozžvýkanou hmotu do misky s vodou a míchala ji, dokud všechno nebylo mléčně bílé. Pouze ranhojičky Iziny pokrevní linie věděly, jaký tajný kořen se má použít. Rostlina byla dost vzácná, ale ne neznámá. Navíc bylo zvláštní, že čerstvé kořeny neměly nijak zvlášť silné omamné účinky. Tento kořen se sušil a uchovával po dva roky, a když se dal sušit, tak kořen musel směřovat dolů, a ne obráceně, jak bylo obvyklé většinou rostlin. Jenom ranhojičky měly za úkol připravit nápoj, a pouze muži ho směli pít.

Existovala stará legenda, která se předávala z matky na dceru společně s tajným návodem, jak se mají přenést účinné látky z rostliny do kořene. Podle legendy to kdysi dávno byly jenom ženy, které užívaly tuto silnou drogu. Obřady a rituály pak ukradli muži a ženám bylo zakázáno nápoj pít, ale muži nedokázali ukrást tajemství jeho přípravy. Léčitelky, které znaly tajemství, je nesdělily nikomu jinému než své dceři a nástupkyni, a z toho vyplynulo, že všichni ostatní tajemství ztratili a znala je jenom žena, která byla v dlouhé pokrevní linii ranhojiček, sahající až do hloubek dávnověku. Nadále bylo zvykem, že nápoj se nedával bez toho, aby se nedostalo něco stejně hodnotného výměnou.

Když byl nápoj připravený, přikývla Iza a Guv předstoupil s miskou čaje z durmanu, který byl připraven jako obvykle, ale který byl tentokrát určen ženám. Vyměnili si misky obřadně a důstojně.

Pak mog–ur odešel jako první před ostatními muži do malé jeskyně.

Když muži zmizeli z dohledu, obcházel Iza s durmanovým čajem všechny ženy tak, aby každá ochutnala. Ranhojička užívala často stejný odvar jako bolest tisíců nebo uspávací prostředek, a uvařila dnes večer i trochu slabší čaj pro děti. Ženy by se nemohly zcela uvolnit, pokud by nebyly jisté, že je děti nebudou rušit, a proto Iza zařídila pro jednu z těchto mála příležitostí, kdy směly ženy slavit obřad, aby děti klidně a mírumilovně spaly.

Netrvalo dlouho a ženy odcházely s ospalými dětmi. Sotva je uložily ke spánku, vrátily se k ohni. Když i Iza uložila Ajlu pod měkkou kožešinu a vrátila se k ohni, přistoupila k dřevěné misce, kterou Dorv užíval jako buben při loveckých tancích, a začala vyťukávat pomalý rytmus, který měnil barvu podle toho, jestli bubnovala blíž okrajům misky nebo ke středu dna.

Nejdřív seděly ženy nehnutě. Byly příliš zvyklé ovládat se před muži a nečinít žádná zbytečná gesta. Ale po chvíli, když droga začala účinkovat, se některé z nich pohnuly s vědomím, že muži jsou z dohledu. Ebra vstala jako první. Tančila složitými figurami kroků v kole kolem Izy, a když ranhojička zrychlila tempo, přilákalo to postupně i další ženy. Brzy byly všechny na nohou a následovaly ženu náčelníka.

Když rytmus zrychlil a byl čím dál složitější, odhodily obvykle tak poslušné a pokorné ženy veškerý oděv a zcela se odevzdaly tanci. Ani si nevšimly, když Iza přestala bubnovat a sama se vrhla do víru tance, tak je strhl vlastní vnitřní rytmus. Všechny city, které byly ve všedním životě tak silně potlačované, se teď uvolnily v bezuzdných tanečních pohybech. Napětí polevilo a mocný očistný rituál je učinil schopné přijmout své bytí s jeho přísnými pravidly. Ženy tančily, vířily a dupaly v extázi až do svítání, kdy zcela vyčerpané a ospalé padly jedna po druhé k zemi.

Když první paprsky nového dne prosvětlily temnotu, začali muži opouštět obřadní jeskyni. Přelezli natažená těla žen a sami padli do hlubokého bezesného spánku. Vnitřní očistění mužů souviselo s lovem, kdy ze sebe setřásli všechn nahromaděný

strach, mrzutosti a stísněnost. Jejich obřad měl jiné vnitřní napětí, byl zdrženlivější, niternější, ale nebyl proto méně vzrušující.

Když se slunce zvedlo na východě nad obzor, přikulhal Kreb z jeskyně a pohlédl na všechna ta těla na zemi. Kdysi, už tomu bylo dávno, se díval na obřad žen ze skrytého místa, ze zvědavosti. Moudrý starý mág chápal, že ženy měly potřebu se uvolnit. Věděl, že by muži rádi věděli, co ženy dělají, že jsou pak z toho tak vyčerpané, ale mog-ur to nikdy neprozradil. Muži by byli šokováni bezuzdným uvolněním žen, stejně jako by byly šokované ženy, kdyby viděly, jak pokorně a odevzdaně se chovají jejich jinak tak panovační druhové při obcování s duchy během jejich tichého obřadu.

Mog-ur občas uvažoval, jestli by někdy nemohl vést ducha žen zpátky k počátku všeho. Jejich paměť byla rozdílná, ale měly stejnou schopnost vzbudit prastaré znalosti. Mohly se rozpomenout na počátek svého druhu? Mohly by se účastnit obřadu společně s muži? Mog-ur by to rád věděl, ale nechtěl vzbudit nevoli duchů tím, že by se o to pokusil. Mohlo by to zničit celou tlupu, kdyby se nějaká žena zapojila do tak posvátné ceremonie.

Kreb dokulhal dolů k tábořišti a uložil se ke spánku. Viděl rozcuchané světlé vlasy, které vykukovaly zpod Iziny kožešiny, a to ho přimělo vzpomínat na to, co všechno se stalo od té doby, kdy se v posledním okamžiku stačil dostat ze staré jeskyně, než se zřítila. Jak k tomu došlo, že se tomu podivnému dítěti podařilo tak rychle získat jeho srdce? Rušilo ho vědomí, že ji Brun nemá rád, a neušly mu ani nenávistné pohledy Brouda. Narušení tohoto druhu v těsně spjatém životě tlupy ho trochu rozladilo.

Broud to takhle nenechá, pomyslel si. Srstnatý nosorožec je vhodný totem pro našeho budoucího náčelníka. Broud je odvážný, ale je příliš umíněný a hrdý. Jednu chvíli je klidný a rozumný a dokáže být dokonce milý a přívětivý. V příští chvíli se rozzuří bez nejmenšího důvodu. Doufám, že nebude Ajle ubližovat.

Nebud' hloupý, řekl sám sobě. Syn Brunovy ženy se nedá provokovat dívkou. Jednoho dne bude náčelníkem a Brun by nikdy nic takového nedovolil. Broud je teď mužem a musí se naučit ovládat své nálady.

Starý zmrzačený muž se pohodlněji uložil a teprve teď cítil, jak je unavený. Žil od zemětřesení v neustálém napětí, ale teď si mohl konečně oddechnout. Mají jeskyni a jejich totemy byly dostatečně zabydlené v novém domově. Všichni se můžou nastěhovat dovnitř, až se probudí. Unavený mág zazíval a protáhl se, než zavřel oko.

7

V němém úctě a váhavě se rozhlíželi členové tlupy po vysokých klenutých skalních stěnách, když poprvé vešli do jeskyně, ale rychle si na nové okolí zvykli. Po nějaké době už nikdo nemyslel na starou jeskyni a na útrapy dlouhého putování. Čím víc poznávali okolí kolem nového bydliště, tím byli spokojenější. Brzy se věnovali každodenním činnostem, aby využili co nejlépe krátké horké léto, lovili a sbírali potravu do zásoby, aby přežili chladnou zimu, která je, jak ze zkušenosti věděli, očekávala.

Nebylo těžké najít potravu a měli dokonce bohatou možnost volby.

Stříbřitě se zaleskly bílé pěny potoka pod vodopádem, když se v nich zamrskali pstruzi. Chytali je s nekonečnou trpělivostí holýma rukama, když se zastavili a odpočívali pod převislým břehem nebo pod kamenem. Mohli taky lovit jesetery a lososy v místech, kde proud vtékal do velké klidné vody, a najíst se dosyta chutných černých nebo růžově zbarvených jiker. Často podnikali půldenní pochody k pobřeží moře a lovili tresky. Pro ně si zhotovovali síť z dlouhých vlasů zvěře, které splétali na šňůry, a když síť vytáhli na břeh, brzy získaly celé hromady ryb, které sušili postupně v kouři nad ohněm. Měkkýše a šneky sbírali taky a jejich skořápky používali jako lžičky a misky. Nahoře na pobřežních skalách, kde hníždili mořští ptáci, sbírali vajíčka a

dobře mířeným kamenem mohli občas zasáhnout racka, bílého tereje nebo velkou alku.

Ženy sbíraly všechno, co bylo jedlé, protože léto kvapem ubíhalo. Kořeny, šťavnaté stvoly a listy, bobule a plody, ořechy a semena, jakmile dozrály a byl jejich čas. Listy, květy a celé byliny sušily na čaje a koření, a nosily domů i pískem promísené hrudky soli, které zůstaly na pobřeží, když velké ledovce na severu na sebe navázaly tolik vody, že moře kleslo a pobřežní linie se přesunula níž.

Muži vycházeli často na lov. V blízké stepi, kde rostla hustá a vysoká tráva a kde se jen stěží udrželo několik zakrslých stromů, bylo dostatek zvěře. Obrovští jeleni s lopatovitým parožím se pásli na rozlehlých pastvinách a byla tam i stáda mohutných bizonů. Stepní koně zřídka zaběhli sem na jih, ale šedohnědí osli nebo šedaví a občas rudohnědí poloosli táhli často po otevřených rovinách poloostrova. V podhůří, kde byl porost hustější, žil osaměle nebo v malých skupinách větší a mohutnější lesní kůň, a lovci tu a tam zahlédli i menší stáda antilopy sajky.

V řídkém lesním porostu mezi horami a stepí se pásli temně hnědí nebo černí tuři. Lesní nosorožec, příbuzný s pozdějšími tropickými druhy, ale přizpůsobený na nižší teploty, žil tam, kde se mohl pást na křovinách, a jen zřídka se tu setkával s jiným, širokohubým druhem, který dával přednost stepní trávě.

Oba tyto druhy nosorožce se lišily krátkým, vzpřímeným rohem a vzpřímeným držením hlavy od srstnatého nosorožce, který přicházel společně s mamutem jenom v určitou roční dobu. Tihle srstnatí nosorožci měli roh nasazený šikmo dopředu a nosili hlavu těsně u země, takže pro ně bylo snadnější odhrabovat sněh na zimních pastvištích. Tlusté vrstvy tuku pod kůží a dlouhovlasá srst je uzpůsobovaly pro chladné podnebí a jejich přirozeným prostředím byly suché sprašové stepi na severu.

Sprašové stepi se vyskytovaly jenom tam, kde byly ledovce. Trvalý nízký tlak nad ledem přitahoval vlhkost ze vzduchu a vedl k tomu, že v oblastech před ledovci padalo málo sněhu a že tam byl neustálý vítr. Jemný vápnitý poprašek vanul z rozdrcených kamenů na okrajích ledovců a popadal pak postupně i v oblastech

vzdálených stovky kilometrů. Krátké léto roztavilo tenkou vrstvu sněhu a nejvrchnější vrstvu ledu natolik, aby tráva a byliny, které rychle zapouštěly kořeny, mohly vyrůst. Rostly rychle a proměnily se pak ve stojící seno, celé tisíce hektarů potravy pro miliony zvířat, která se uzpůsobila chladnému kontinentu.

Stepi na poloostrově ovlivněném vnitrozemním podnebím navštěvovaly srstnaté zvířecí druhy jenom pozdě na podzim. Léta byla příliš teplá a v zimě byla zase hluboká sněhová pokrývka příliš tlustá na to, aby ji mohly odhrabat. Spousta jiné zvěře táhla v zimě na sever a spásala trávu na hranici k chladnější, ale sušší sprašové krajině. Během léta potom putovala zvěř zpátky na jih. Lesní zvěř, která se mohla živit křovinami nebo žít z kůry a lišejníků, zůstávala na lesem porostlých rovinách, kde snadněji nacházela úkryt, ale kde nemohla žít ve velkých stádech.

Kromě lesních koní a lesních nosorožců skrývaly lesy divoká prasata a spoustu jelenů v menších stádech, plaché srnce i trochu větší daňky a losy.

Víc nahoře v horách žili mufloni s velkými rohy, kteří se pásli na horských svazích, a ještě výše skákali mezi výběžky skal kamzíci, kteří žili z hubené pastvy v horských rozsedinách. Hejna ptáků oživovala koruny stromů v lesích, ale většinou se nedali snadno chytit. Jen sněžný kur nebyl tak rychlý a často skončil v ruce lovců stejně jako kachny žijící ve stepích, které byly snadným cílem pro prak. Na podzim, když se listí zbarvilo a opadalo, bylo možné se sítěmi počíhat na husy a kajky, když se při stěhování zastavily na otevřené vodní hladině mokřin. Draví ptáci a mrchožrouti se vznášeli nahoře v oblacích a číhali na kořist dole ve stepích.

V horách a ve stepi v okolí jeskyně bylo taky dostatek menších hlodavců. Vedle dravců, jako je mink, vydra a rosomák, kteří skýтали potravu a hodnotnou kůži, tu byl hranostaj, kuna, liška, sobol, mýval, jezevec a malé divoké kočky, které později zdomácněly. Kromě toho tu byly veverky, dikobrazi, zajíci, králíci, krtci, ondatry, bobři, skunci, myši a hraboši, lumíci, křečci a jiné druhy, které nikdy nedostaly jméno a které později zanikly.

Větších dravců bylo zapotřebí, aby udržovali rovnováhu v přírodě. Byli tu vlci a kočkovité šelmy jako rys a gepard, tygr, leopard a nahoře v horách sněžný leopard, a kromě toho jeskynní lev, který byl dvojnásobně větší než ostatní kočkovité šelmy. V blízkosti jeskyně se potuloval všezravý hnědý medvěd, ale jeho větší bratranec, jeskynní medvěd, živíci se převážně rostlinnou stravou, se tu už nevyskytoval. A na mršiny a oslabenou zvěř číhala všudypřítomná hyena, jejíž chechtavý štěkot dokázal všem nahnat strach.

Byla tu bohatá fauna a člověk byl jen nedůležitou částí mnohotvárného života, který existoval v tomto chladném pravěkém ráji. Byl nejslabším tvorem, co se týkalo vhodného přirozeného vybavení k tomu, aby obstál mezi lovcí zvěří, ale měl lepší mozek. Časem ale cítili čtyřnožci jistý respekt před tímto stvořením, přestože nemělo tesáky a drápy a nebylo nijak rychlé a schopné dlouhých kočičích skoků. Stačilo často, aby podstatně větší zvíře jenom zavěťřilo jeho pach, a už mu šlo z cesty. Zkušeni lovci klanu byli stejně obratní v obraně jako ve vyhledávání kořisti, a když byla ohrožena bezpečnost klanu nebo potřebovali teplou zimní kožešinu, byli schopni se pustit do kteréhokoliv zvířete.

Byl teplý letní den a slunce stálo vysoko na obloze. Listí na stromech bylo zcela rozvité, ale ještě ne tak tmavě zelené, jaké bude v pozdějším létě. Mouchy bzučely kolem zbytků předchozích hostin. Větrík od moře přinášel s sebou vůni soli a chaluh a povíval větvemi stromů tak, že jejich stíny tančily před ústím jeskyně.

Když byl splněn těžký úkol najít nové bydliště, nebyly povinnosti mog-ura už tak namáhavé. Vše, co se po něm požadovalo, bylo tu a tam vykonat lovecký obřad nebo provést rituál, aby zahnal zlé duchy nebo přivolal dobré moci, když někdo onemocněl nebo byl zraněn. Napomáhal tak lepším účinkům Iziny léčitelské péče.

Lovci, kteří vyrazili na lov, měli být na cestě několik dnů. Mnohé ženy je následovaly, aby se ujaly úlovku. Bylo snadnější nést domů maso už usušené pro zimní skladování. Maso nakrájené na úzké pruhy dobře schlo v teplém slunci a neustálém větríku.

Věšely ho do kouře nad ohně z travin a trusu, aby zahnalý mouchy, které by jinak do masa nakladly vajíčka a způsobily jeho hnilobu. Bylo rovněž úkolem žen odnést větší část břemene, když se výprava vracela domů.

Od té doby, co se nastěhovali do nové jeskyně, strávil Kreb každý den nějakou dobu společně s Ajlou a snažil se ji naučit jejich řeč. Snadno se učila jednoduché zvuky, které byly většinou velkým problémem pro členy tlupy, ale složitý systém posunků a znamení jí dělal potíže. Pokoušel se jí vštípit obsah různých signálů, ale ani on, ani Ajla neměli dostatečné znalosti v hlasových, mimických a pohybových způsobech dorozumívání druhého a nebyl tu nikdo, kdo by jim mohl tlumočit nebo zprostředkovat porozumění. Starý muž vymýšlel nejrůznější způsoby, jak jí předat své poselství, ale nedařilo se mu to. Ajla byla stejně zklamaná z potíží, které se zdály nepřekonatelné.

Věděla, že je tu něco, co jí uniká, a tak ráda by se domluvila víc než jenom těmi několika málo slovy, která znala. Bylo jí jasné, že lidé v tlupě chápou víc, než mohlo vyjádřit těch několik prostých slov, jenom ale nechápala, jak je to možné. Problém byl v tom, že neviděla signály rukou. Pro ni to bylo nesmyslné rozkládání a mávání rukama a nechápala, že to něco sděluje. Nepochopila, že by se mohlo mluvit rukama, protože to bylo zcela mimo její zkušenost.

Kreb začínal tušit, v čem je problém, ale bylo pro něho těžké pochopit, proč je tomu tak. Muselo to být tak, že Ajla nechápe, že gesta mají schopnost vypovídat, pomyslel si.

„Ajlo!“ zavolal k sobě dívku.

Ano, to musí být tohle, v čem je chyba, utvrzoval se ve svém poznání, když spolu procházeli podél potoka. Buď je to tak, nebo není dost chytrá, aby pochopila řeč. Ale podle toho, co až dosud mohl vidět, byla Ajla chápavá – to bylo určitě jenom tím, že byla jiná. Jak je to možné, že nerozumí těm nejjednodušším gestům? Předpokládal, že je nutné jenom to dál zkoušet.

Podél potoka se už vytvořila stezka. Mnoho párů nohou se ubíralo stejným směrem jako teď oni dva na lov nebo za sběrem potravy a zdupalo travu a podrost. Kreb a Ajla došli na místo, které

měl starý muž obzvlášť rád. Bylo to otevřené místo kolem velkého mohutného dubu, jehož kořeny se hadovitě proplétaly nad zemí a tvořily krásná sedátka, která byla pro něho pohodlnější než rovná země. Začal vyučování tím, že ukázal holí na strom.

„Dub,“ opakovala Ajla po něm. Kreb souhlasně přikývl a ukázal na potok.

„Voda,“ řekla Ajla.

Muž znovu přikývl, učinil pohyb rukou a současně zopakoval slovo. Tekoucí voda, potok, byl pojem, který se vyjadřoval spojením slova a pohybem.

„Voda?“ řekla dívka váhavě. Divila se, proč souhlasně přikývl, a přesto se znovu ptal. Začínala cítit paniku, která jí seděla dole v žaludku. Bylo to pořád stejné, jak už to poznala tolikrát. Věděla, že to je něco víc, co po ní chce, ale nechápala, co to je. Kreb zavrtěl hlavou. Ne. Udělal s ní stejný pokus znovu. Ukázal na své nohy.

„Nohy,“ řekla Ajla.

„Ano,“ přikývl Kreb. Musím ji nějakým způsobem přimět, aby taky viděla a nejenom poslouchala, pomyslel si. Zvedl se, vzal ji za ruku a ušel s ní několik kroků bez své hole. Učinil pohyb a řekl současně slovo „nohy“. Pohybující se nohy, chůze, to byl pojem, který jí chtěl zprostředkovat. Ajla se snažila, aby slyšela, jestli není něco v jeho tónu, co jí uniká.

„Nohy?“ řekla a hlas se jí třásl, byla si jistá, že to není odpověď, kterou od ní očekává.

„Ne, ne, ne! Chůze! Nohy, které se pohybují!“ opakoval opět a díval se přímo na ni a přeháněl gesta. Táhl ji opět dopředu a ukázal na její nohy. Teď už pochyboval, že se Ajla kdy něco naučí.

Ajla cítila slzy v očích. Nohy! Nohy! Věděla, že je to to správné slovo, ale Kreb vrtěl přesto hlavou. Ach, kdyby jí jen přestal mávat rukou před tváří. Jakou to dělá chybu?

Starý muž ji nechal opět jít napřed, ukázal na její nohy a učinil stejný pohyb rukou. Ajla se zastavila a dívala se na něho. Učinil znovu stejný pohyb a přeháněl teď tolik, že už málem znamenal něco jiného, a znovu slovo zopakoval. Naklonil se k ní, díval se jí do tváře a učinil pohyb přímo před jejíma očima. Gesto a slovo, gesto a slovo.

Co to chce? Co to mám udělat? Chtěla to pochopit. Věděla, že se jí pokouší něco říct. Proč celou dobu tak hýbe rukou?

Začínala něco tušit. Jeho ruka! On hýbe rukou. Váhavě zvedla ruku.

„Ano, ano. Tak to má být!“ Krebovo energické přikývnutí přímo křičelo výmluvností. „Učiň znamení! Posunek! Nohy, které se hýbou!“ opakoval.

Dívala se na něho a začínala chápat. Pokusila se zopakovat gesto. Kreb souhlasně odpověděl. To je to, co chce! Pohyby rukou! On chce, abych mávala rukama jako on.

Kreb učinil stejný pohyb znovu a současně opakoval slovo, ale ona nechápala, co to spojení znamená. Kreb ji otočil a šel s ní zpátky k dubu. Teď silně kulhal. Ukázal na její nohy a zopakoval ještě jednou slovo a gesto. A znovu slovo a gesto.

Najednou jí to bylo jasné. Projelo jí to hlavou jako blesk. Hýbat se po nohou! Jít! To je to, co to znamená. Nejenom nohy. Pohyby rukou, které se dělají společně se slovem „nohy“ znamenají „jít“. Teď si najednou uvědomila, že lidé v tlupě pořád pohybují rukama. Vzpomněla si, jak viděla Izu a Kreba stát a dívat se na sebe a hýbat rukama, když tu a tam do toho řekli nějaké slovo. Ale celou dobu pohybovali rukama. Mluvili tím způsobem? Je to takhle, jak spolu mluví? To proto říkají nahlas tak málo? Mluví opravdu rukama?

Kreb se posadil. Ajla stála před ním a tlumila své rozčilení.

„Nohy,“ řekla a ukázala na své nohy.

„Ano,“ přikývl Kreb.

Obrátila se a šla od něho pryč, a když se vrátila, učinila palcem a ukazováčkem příslušné znamení a řekla slovo nohy.

„Ano, ano! To je správné! Takhle je to,“ přikyvoval Kreb. Už začínal věřit, že pochopila.

Ajla chvíli čekala a pak se obrátila a odběhla kousek. Když se vrátila přes malý palouk, postavila se před něho a bez dechu čekala.

„Utíkat,“ ukázal jí, zatímco ona ho sledovala s velkým napětím.

To bylo jiné znamení. Podobalo se předchozímu, ale bylo trochu jiné.

„Utíkat.“ Váhavě napodobila jeho posunek.

Ted' na to přišla!

Kreb byl rovněž rozrušený. Její posunky byly trochu kostrbaté a postrádaly jemnost, kterou jim dají dokonce malé děti v tlupě, ale ted' věděla, oč jde. Důrazně přikyvoval a málem by přepadl, když se mu Ajla vrhla do klína a celá šťastná ho bouřlivě objala.

Starý mág se kradmo rozhlédl. Důkazy něhy se mohly dávat jenom doma u ohně. Ale věděl, že jsou tu sami. Odpověděl opatrným objetím a cítil vřelost a uspokojení, jaké nikdy předtím nezažil.

Ted' se pro Ajlu otevřel zcela nový svět. Měla zděděné dramatické nadání a snadno napodobovala. Taky brala smrtelně vážně nový úkol naučit se posunky a napodobovala Krebovy pohyby, jak nejlépe uměla. Protože ale Krebova řeč jednou rukou byla vynucená podoba obvyklých posunků, přenechal Ize, aby ji učila jemnější podrobnosti.

Ajla se učila jako malé dítě a začínala s jednoduššími pojmy, ale činila větší pokroky než malé děti. Tak dlouho pociťovala tíhu toho, že se nemohla domluvit, že ted' pospíchala dohonit, co zameškala.

Den za dnem, jak začínala rozumět, chápala taky víc život tlupy kolem sebe. Dívala se, jak se lidé kolem ní domlouvají, a snažila se uhádnout, co si říkají. Zpočátku si to ostatní členové tlupy nechali líbit a jednali s ní prostě jako s malým dítětem, časem se jí ale dostávalo stále častěji nesouhlasných pohledů, které zřetelně ukazovaly, že už není možné nadále trpět takovou nevychovaností. Bylo stejně nezdvořilé kradmo sledovat něčí řeč jako zírat na druhou osobu. Mrav přikazoval odvrátit pohled, když druzí lidé domlouvají soukromé záležitosti. Problém se vyhroutil jednoho letního večera.

Všichni už byli uvnitř v jeskyni a rodiny seděly každá u svého ohniště, když snědly večeři. Slunce kleslo za obzor a v posledním denním světle byly vidět už jenom obrysy stromů před ústím

jeskyně. Listí a větve se mírně pohybovaly ve slabém večerním vánku. U vchodu do jeskyně byl zapálený oheň, aby odháněl zlé duchy, a měl stejný účinek i na zvědavou zvěř a vlhký noční vzduch. Tu a tam se zvedl déšť jisker, když někdo přihodil do ohně poleno a horký vzduch se chvěl nad plameny, které vrhaly světelnou hru proti obrysům stromů. Taky po stěnách jeskyně tančily v klidném rytmu světelné vzory plamenů.

Ajla seděla uvnitř kamenného kruhu, který ohraničoval Krebovo území, a dívala se na Brunův rodinný kruh, kde se něco dělo. Broud byl zlostí celý rudý a dal to pocítit své matce a i Oga dostala svůj díl. Den začal pro Brouda špatně a pak to bylo jenom čím dál horší. Všechny dlouhé hodiny plazení a pátrání po zvěři vyšly nadarmo, když jeho střela minula, a červená liška, jejíž kožesinu slíbil Oze, zmizela mezi keři. Nepodařilo se mu ji zasáhnout kamenem z praku. Oga měla v pohledu pochopení a soucit, což jenom tím víc uráželo jeho hrdost. On měl promíjet jí, a ne obráceně.

Ženy byly po dlouhém dni unavené, ale musely ještě učinit přípravy na další den. Ebra už byla zoufalá z toho, jak ji Broud neustále přerušuje a neustále pro něco posílá, a dala Brunovi opatrný signál. Náčelník si víc než dobře uvědomoval panovačné způsoby mladého muže a jeho zbytečné požadavky. Bylo to jeho právo chovat se tímto způsobem, ale Brun se domníval, že by měl projevit víc pochopení. Nebylo to nutné a ženy, které měly ještě tolik práce, už byly viditelně unavené.

„Broude, nech ženy na pokoji. Mají dost svého,“ signalizoval Brun tichou výčitku.

To bylo na Brouda příliš, zvláště proto, že se to stalo před Ogou a že to přišlo od Bruna. Odešel zamračeně od ohně a sedl si na hranici rodinného území, aby byl co nejdál.

Vtom si všiml Ajly, která se dívala přímo na něho. Nepomohlo, že si Ajla sotva všimla rodinné pře ve vedlejší domácnosti. Broud si byl jistý, že ta ošklivá malá vetřelkyně viděla, jak byl pokárán, jako by byl malé dítě. To byla poslední rána pro jeho vznětlivou duši. Ani nemá tu slušnost, aby se dívala jinam, pomyslel si. Ale ať

jen si nemyslí, že je jediná, kdo může nedbat na obvyklou zdvořilost.

Všechna zklamání toho dne ho přemohla, a tak se i on podíval napříč přes hranice rodinného kruhu na dívku, která mu byla tak bytostně odporná, a v jeho pohledu byla velká nenávist.

Kreb si byl vědom toho, co se odehrálo u Brunova ohniště stejně tak, jako vždycky citlivě vnímal všechno, co se v jeskyni dalo. Ale když se přihodilo něco, co se týkalo Ajly, zostřila se tím víc jeho pozornost. Věděl, že jenom hluboká zloba mohla způsobit, aby Broud tak hrubě nedbal na dobré vychování a zíral přímo do sféry jiného muže. Broud cítí vůči tomu dítěti silné nepřátelství, pomyslel si. Pro její dobro ji musím naučit lepším způsobům.

„Ajlo!“ zvolal Kreb ostrým tónem. Hned přiskočila, když slyšela tón jeho hlasu. „Nesed’ a nedívej se na jiné lidi!“ signalizoval.

Ajla byla zmatená. „A proč to nesmím dělat?“ ptala se.

„Nedívat se a necivět. Ostatní to nemají rádi,“ pokoušel se jí vysvětlit. Byl si vědom toho, že Broud sedí a pozoruje ho koutkem očí.

Broud se taky nijak netajil svým škodolibým potěšením z toho, že Ajla dostala od mog–ura ostré napomenutí. Stejně jí mog–ur dává příliš mnoho přízně, pomyslel si. Jestli bude žít tady s námi, tak ji rozhodně naučím, jak se má chovat.

„Já se chci přece jenom naučit, jak se mluví,“ ukazovala Ajla, která byla pořád ještě trochu zmatená.

Kreb věděl velmi dobře, proč se dívala, ale jednou to musí pochopit. Třeba to zmírní Broudovu nenávist, když uvidí, že za to byla pokárána.

„Ajla nesmí civět na druhé,“ ukázal jí Kreb se zachmuřenou tváří. „To je špatné. Ajla nesmí odpovídat, když muž mluví. To je špatné, Ajla se nesmí dívat na jiné lidi u jejich ohnišť. To je špatné, moc špatné. Rozuměla jsi?“

Kreb byl příkrý. Chtěl, aby to pochopila jednou provždy. Viděl, že se Broud zvedl a odešel zpátky k ohništi, když ho Brun zavolal. Zdálo se, že má teď trochu lepší náladu.

Ajla byla zničená. Kreb k ní nikdy dřív nebyl tak tvrdý. Myslela si, že je rád, když se učí jejich řeč. Ted' řekl, že je to špatné dívat se na ostatní a snažit se naučit se víc. Byla zmatená a ranilo ji to. Slzy jí vhrkly do očí a stékaly jí po tvářích.

„Izo!“ přivolal Kreb ustaraně ranhojičku. „Pojď sem! Ajle se stalo něco s očima.“

Oči členů klanu zvlhly jenom tehdy, když se jim do nich něco dostalo, nebo když byli nastydlí nebo trpěli nějakou oční chorobou. Kreb ještě nikdy neviděl někoho plakat.

Iza si pospíšila k Ajle.

„Viděla jsi? Její oči tečou. Možná jí do oka spadla jiskra. Bude lepší, když se na to podíváš,“ řekl.

Iza měla taky starost. Zvedla Ajle oční víčko a dívala se jí do oka. „Bolí to?“ zeptala se. Ranhojička neviděla žádné zranění. Nezdálo se, že je s dívčínýma očima něco v nepořádku, ale rozhodně se pořád dál zalévaly vodou.

„Ne, to nebolí,“ zavzlykala Ajla. Nechápala, co chtějí s jejíma očima, ale byla to známka toho, že mají o ni starost, přestože Kreb řekl, že se chová špatně. „Proč se Kreb zlobí? Nemá mě rád?“ vzlykla.

„Musíš to pochopit, Ajlo,“ vysvětlovala Iza a dívala se na ni vážně. „Není způsobné civět na druhé lidi. Není způsobné dívat se přes hranici do prostoru jiné rodiny a dívat se, co druzí říkají u svého ohniště. Ajla se musí učit, že se žena dívá takhle dolů, když mluví muž.“ Iza jí to předvedla. „Když mluví muž, udělá žena tohle. Žena se neptá. To dělají jenom malé děti. Ajla je velká. Ostatní se zlobí na Ajlu, když se na ně dívá.“

„Kreb se taky zlobí?“ zeptala se Ajla a znovu propukla v pláč.

Iza byla nadále zmatená z přívalu vody, která vytékala z jejích očí, ale taky cítila bezmocný zmatek dítěte. „Kreb se o tebe stará, Ajlo. Kreb učí Ajlu. Učí víc než mluvit. Učí pravidla chování,“ řekla a vzala ji do náruče. Držela Ajlu na klíně, dokud nevyplakala svou bolest, a pak jí osušila napuchlé oči měkkou kůží a znovu se do nich zadívala, aby se ujistila, že jim nic neschází.

„Co je to s jejíma očima?“ zeptal se Kreb. „Je nemocná?“

„Myslela, že ji nemáš rád. Myslela, že se na ni zlobíš. Z toho onemocněla. Možná je to tak, že světlé oči, jako jsou ty její, jsou slabé. Nevidím žádnou nemoc a ona říká, že to nebolí. Myslím, že její oči tekly lítostí, Krebe,“ vysvětlovala Iza.

„Lítostí? Byla tak smutná, že si myslela, že ji nemám rád. Tak smutná, že z toho onemocněla. A proto tekly její oči?“

Kreb byl zaražený a sotva dokázal uvěřit Izině vysvětlení, které ho naplňovalo smíšenými pocity. Byla snad Ajla neduživá? Vypadala tak zdravě. Nikdo neonemocní z toho, že se cítí nemilován. Nikdo, s výjimkou Izy, se o něho nestaral tolik a nikdo k němu necítil takovou náklonnost. Většina lidí se ho bála, záviděla mu nebo k němu cítila úctu, ale nikdo nepostrádal nikdy jeho náklonnost do té míry, že by mu tekly oči. Možná má Iza pravdu. Možná je to tak, že její oči jsou slabé, ale že přesto vidí dobře. Ale já ji to musím naučit pro její dobro. Musí se dozvědět, že je to kvůli ní, aby se naučila chovat se řádně. Pokud se nenaučí být jako ostatní v tlupě, pošle ji Brun pryč. Pořád je v jeho moci to udělat. Ale to neznamená, že ji nemám rád. Mám ji moc rád, i když je tak podivná. Já ji skutečně mám moc rád.

Ajla šla pomalu k starému muži a dívala se mu nejistě na nohy. Když stála před ním, vzhlédla na něho velkýma smutnými očima, které byly pořád ještě zalité slzami.

Opsala ukazováčkem kruh kolem jeskyně a pak se dotkla svých očí. Pak otevřela dlaň a učinila pohyb, jako by chtěla všechno smazat. „Já už necívím,“ ukazovala tím. „Kreb se nezlobí?“

„Ne,“ odpověděl jí, „já se nezlobím, Ajlo. Ale ty teď patříš k tlupě a patříš ke mně. Musíš se naučit řeč, ale taky způsoby, jak se musí chovat dívky. Rozuměla jsi?“

„Já patřím ke Krebovi? Kreb mě má rád?“ ptala se roztřesenými prsty.

„Ano, já tě mám rád, Ajlo.“

Ted' se holčička usmála, rozevřela náruč a objala ho. Pak mu vylezla na kolena a pevně se k němu přitiskla.

Kreb se vždycky zajímal o děti a měl je rád kolem sebe. Jako mog–ur málokdy odhalil totem dítěte, o kterém by jeho matka hned nevěděla, že je správný. Všichni si mysleli, že mog–urova

schopnost spočívala v jeho magické síle, ale ve skutečnosti to byla schopnost přesného pozorování, která byla jeho silnou stránkou a která způsobovala, že měl tak často pravdu. Vnímал každé dítě ode dne, kdy se narodilo, a díval se, jak se s ním jeho rodiče mazlí a utěšují je. Ale starý mág nikdy dřív nezažil, jakou radost to obnáší chovat dítě ve vlastním klíně.

Ajlu unavil výbuch citu a usnula mu zatím v náručí. Cítila se v bezpečí v klíně obávaného mága. V jejím srdci nahradil muže, na kterého se pamatovala jenom v koutku svého podvědomí. Když se Kreb zadíval na spokojenou tvářičku, cítil k ní hlubokou náklonnost a lásku. Rozkvetla v jeho duši a nemohl by ji milovat víc, kdyby byla jeho vlastní dcerou.

„Izo,“ řekl tiše. Žena zvedla spící dítě z Krebovy náruče, když je nejdřív ještě na okamžik k sobě pevně přitiskl.

„Její nemoc ji unavila,“ řekl, když ji Iza uložila. „Dohlédni, aby zítra odpočívala a znovu se jí podívej na oči.“

„Ano,“ přikývla Iza.

V tomto okamžiku cítila, že jsou si s bratrem blízcí jako málokdy předtím. Věděla lépe než kdokoli jiný, jak vlídná duše se skrývá za jeho hrubým zevnějškem. Byla ráda, že má Kreb někoho, koho může milovat a kdo miluje i jeho. To její vlastní city k malé Ajle ještě posílilo.

Nebyla tak šťastná od dob, kdy byla malá. Jediné, co teď narušovalo její pohodu, byl neustálý strach, že by dítě, které nosí pod srdcem, mohl být chlapec. Pokud porodí chlapce, musí ho vychovávat lovec. Byla Brunovým sourozencem a jejich matka byla ženou dřívějšího náčelníka. Kdyby se něco stalo s Broudem a Brunova žena by mu neporadila víc synů, pak by připadlo vůdcovství jejímu synovi, pokud nějakého bude mít. Brun by pak byl nucen dát ji a její dítě nějakému lovcovi nebo si ji vzít k vlastnímu ohništi. Každý den prosila svůj totem, aby dítě, které čeká, byla dívka, ale nemohla se zbavit svého neklidu.

Čím víc léto postupovalo, tím víc se učila Ajla chápat řeč tlupy a její mravy. Učila se snadno a Kreb byl dobrým učitelem. Skutečnost, že bylo třeba sklonit pohled, aby byli ostatní ponecháni

v klidu, byla jenom první z mnoha tvrdých lekcí. Pro Ajlu bylo ještě těžší krotit vrozenou zvědavost a bezprostřednost a osvojit si ponížené chování žen tlupy.

Kreb a Iza se rovněž učili. Objevili, že grimasa, kterou Ajla dělá, když rozevře rty, vycení zuby a vyrazí podivně jasné zvuky, není výrazem nepřátelství, ale že to znamená, že je šťastná. Nadále se obávali podivné slabosti jejích očí, která způsobovala, že se zalévaly vodou, když byla smutná. Iza se rozhodla považovat tuto slabost za vlastnost světlých očí a ráda by věděla, jestli je to něco, co postihuje všechny Druhé lidi, nebo jestli jsou to jenom oči Ajly, které se takhle plní vodou. Aby si byla jistá, vyplachovala Ajle oči jasnou šťávou z rostliny, která rostla ve stínu uvnitř v lese. Voskově bledé, namodralé bylině se dařilo na trouchnivějícím dřevě a hniјící zeleni a po dotyku černala, a Iza neznala lepší lék na bolavé nebo zanícené oči než chladivou šťávu, která vytékala z její lodyhy, když se ulomila. Pokaždé, když se Ajla rozplakala, jí pro jistotu hned nakapala trochu té šťávy do jejích podivně modrých očí.

Ajla neplakala často. Pokoušela se zadržet slzy, jak jen to šlo, protože věděla, že to zneklidňuje dva lidi, které milovala. Pro zbytek tlupy byly její slzy důkazem, že je jiná, a ona chtěla za každou cenu splynout a ničím se neodlišovat. Ostatní si na ni postupně zvykali, i když si byli nadále vědomi rysů, které ji odlišovaly, a měli se před ní na pozoru.

Ajla poznávala ostatní členy tlupy a naučila se je uznávat. Muži byli na ni sice zvědaví, ale bylo by pod jejich důstojnost ukázat přílišný zájem o dítě ženského rodu, ať bylo sebepodivnější. Ona se starala stejně málo o ně jako oni o ni. Brun jevil víc zájmu než ostatní, ale Bruna se bála. Byl přísný a ne tak otevřený pro něco nového jako Kreb. Nemohla tušit, že zbytek tlupy považuje mog-ura za podstatně hrozivějšího a urozenějšího, než je Brun, a že všichni byli překvapeni, že se vytvořil tak blízký vztah mezi mágem, který všem naháněl strach, a tou malou cizinkou.

Avšak byl tu někdo, kdo ji přímo nenáviděl, a to byl mladý muž, který sdílel Brunovo ohniště. Broud se díval vždycky zle, když se díval na ni.

Nejdřív se seznámila se ženami. Trávila s nimi taky víc času. Pokud nebyla uvnitř území Krebova ohniště vyznačeného kameny nebo nešla s ranhojičkou ven hledat byliny, kterými potřebovala doplnit své zásoby, byla stejně jako Iza ponejvíc pohromadě s ostatními ženami. Zpočátku jenom všechno zvědavě sledovala. Dívala se, jak ženy vyvrhují zvěř, jak vydělávají kožešiny, natahují kožené pásy, které se vyřezávaly spirálovitě z jednoho kusu kůže, jak pletou košíky a rohože, vážou sítě, vyřezávají dřevěné misky, připravují jídlo a ukládají zásoby na zimu nebo pozorně sledují muže, jestli si nežadají jejich služeb. Když si ženy všimly, jak se Ajla horlivě snaží pomáhat, ledacos jí vysvětlily a naučily ji spoustu praktických činností.

Ajla nebyla stejně silná jako ostatní děti nebo ženy v tlupě. Její kostra nebyla stavěná na to, aby unesla stejně silné svaly, ale zato byla proti nim obdivuhodně obratná. Těžké práce pro ni nebyly, ale na to, že byla dítě, byla překvapivě zručná při pletení košíků a dobře zvládala práci s kůží. Ze všech nejdřív si získala náklonnost Iky, která jí dovolila pochovat Borga, když si všimla, jak se Ajla zajímá o děti. Ovra si zachovávala větší odstup, ale ona i Uka k ní přesto byly přívětivé. Jejich vlastní zármutek ze ztráty, kterou utrpěly při zemětřesení, je činil přístupnější a byly vlídnější k malé holčičce, která ztratila celou svou rodinu. Ale druhý ke hře Ajla neměla žádné.

První nesmělé přátelství s Ogou přestalo dost rychle po obřadu zasvěcení jeskyně. Oga byla Ajle sice nakloněná a ráda by s ní trávila víc času, ale bylo zřejmé, že ji Broud nemá rád, a Oga se proto raději rozhodla Ajle vyhýbat, aby se ukázala poslušná před mužem, kterého doufala dostat. Setkávala se s Ajlou už málokdy jinak než při práci. Ajla brzy vycítila její odmítavý postoj a už se znovu o přátelství neucházela.

Ajla si nehrála ráda s Vornem. I když byl o rok mladší než ona, spočívaly jeho hry v tom, že jí dával příkazy a napodoboval jednání dospělých mužů se ženami, a to se zase nezdálo Ajle tak zábavné. Když se tomu zpěchovala, vyneslo jí to jen nelibost dospělých, obzvlášť Agy, Vornovy matky, která byla hrdá na to, že se její syn učí chovat jako muž a byla si jako všichni ostatní dobře

vědoma Broudovy nevole vůči Ajle. Jednoho dne bude Broud jejich náčelníkem a její syn by mohl mít jako jeho přítel postavení druhého muže. Aga, která využila každé příležitosti, aby obhajovala synovo postavení, proto Ajlu příkladně kárala, obzvlášť když byl Broud nablízku. Sotva viděla, že jsou Ajla a Vorn pohromadě, rychle zavolala syna k sobě.

Ajlina schopnost domluvit se byla den za dnem lepší, když byla víc ve společnosti ostatních žen. Další symboly si však osvojovala hlavně vlastním pozorováním. Pořád ještě se dívala na lidi kolem sebe a nenaučila se nevšímat si jich, ale dělala to méně nápadným způsobem.

Jednoho odpoledne, když viděla, jak si Ika hraje s Borgem, si všimla, že Ika dělá jeden posunek a neustále ho opakuje. Když ji její syn zdařile napodobil, přivolala jiné ženy a chválila ho. Později viděla, jak Vorn přiběhl k Aze a pozdravil ji stejným znamením. Taký Ovra je učinila, když začínala hovor s Ukou.

Toho večera se Ajla opatrně přiblížila k Ize, a když Iza vzhlédla, učinila Ajla posunek, který viděla u druhých. Iza údivem rozevřela oči.

„Krebe,“ zeptala se, „kdy jsi ji naučil nazývat mě matkou?“

„Naučil jsem ji to, Izo,“ odpověděl Kreb. „To se musela naučit sama.“

Iza se obrátila k Ajle. „Naučila ses to sama?“ zeptala se.

„Ano, mami,“ ukázala Ajla a znovu zopakovala posunek. Nebyla si tak docela jistá, co znamená, ale měla o tom představu. Věděla, že ho používají děti k ženám, které se o ně starají. Přestože její vlastní vzpomínka na matku byla zasunutá do pozadí, její srdce nezapomnělo. Iza nahradila ženu, kterou Ajla milovala a ztratila.

Žena, která byla tak dlouho bezdětná, cítila, jak se jí zmocňuje dojetí. „Mé dítě,“ řekla Iza a objala ji. Pak se obrátila na Kreba. „Věděla jsem od první chvíle, že je mé dítě. Neřekla jsem ti to? Ona je pro mě darem. Duchové chtěli, aby byla má. Tím jsem si jistá.“

Kreb na to neřekl nic. Možná měla Iza pravdu.

Ajlu postupně přestávaly soužit těžké noční můry, i když se ještě tu a tam vracely. Byly to především dva sny, které

přetrvávaly. Sen o těsné malé jeskyňce, kde se skryla a pokoušela se uniknout velkým ostrým drápům, a druhý, který byl neurčitější, ale ovlivňoval ji přesto silněji. Vyvolával v ní ošklivý pocit, že se země houpe a vydává ze sebe tupý řev. Vždycky vedl k tomu, že se jí zmocňoval bolestivý pocit, že ztratila něco důležitého. To potom křičela svou vlastní řečí – kterou už teď používala čím dál méně – a když se probudila, přimkla se vždycky pevně k Ize. V rozespalosti se stávalo, že na ni pak mluvila, aniž si toho všimla. Ale od té doby, co se naučila dorozumívat způsobem tlupy, se to stávalo čím dál méně. Po nějaké době zmizela tato řeč i ze snů, i když Ajla nadále měla stejně silný pocit ztráty, jako když se jí zdálo, že se země hýbe.

Krátké léto uběhlo a přišly první podzimní noci s lehkým mrazem, který dával vzduchu jinou vůni. Listí se zbarvilo do ruda a žlutě všech odstínů. Objevilo se trochu sněhu, ale zpočátku ještě mizel v následujících podzimních sprškách, které se často přehnaly po krajině. Listí postupně hnědlo a podzimní bouře je odfoukaly z větví. Pak ještě přišlo krátké období jasného a slunného počasí jako připomínka léta, než tvrdá zima a přísný chlad oznámily příchod zimy a ukončily práce venku.

Všichni se shromáždili před jeskyní a vychutnávali poslední sluneční paprsky, dokud ještě trochu hřály. Na otevřeném udupaném prostranství ženy právě trhaly semena z divokých trav rostoucích dole ve stepi. Čerstvý vítr honil po zemi podzimní listí. Ženy vyhazovaly semena nad plochémi košíky, těžká zrna propadávala dolů a suché a lehčí plevy vítr při každém závanu odfoukával.

Iza klečela za Ajlou a přidržovala jí ruce, aby ji naučila, jak se má vyhazovat zrní do vzduchu, aby ani jedno jediné zrnko nespadlo mimo košík. Ajla cítila Izino vystupující břicho, které ji píchalo do zad, a najednou ucítila, jak sebou Iza trhla a zastavila se uprostřed pohybu. Hned potom se Iza zvedla a šla do jeskyně. Taký Ebra a Uka se zvedly a šly za ní.

Ajla ustrašeně pohlédla ke skupině mužů, kteří náhle zmlkli v rozhovoru a sledovali pohledem ženy. Očekávala, že jim vyčtou, že

zanechaly práce dřív, než byla hotová. Ale muži nic nenamítali. Ajla se rozhodla využít příležitosti a rozběhla se za ženami.

Iza ležela na kožešině na spaní. Ebra a Uka seděly každá z jedné strany vedle ní. Proč leží Iza takhle uprostřed dne, pomyslela si Ajla. Je snad nemocná? Iza viděla ustaranou Ajlinu tvářičku a naznačila jí, že to není nic nebezpečného, ale to nepomohlo. Naopak, ještě tím spíš v ní rostly obavy, když viděla, jak se Izina tvář bolestí zkroutila.

Ebra a Uka domlouvaly s Izou všední věci. Mluvily o jídle, které uložily na zimu, a o změně počasí v posledních dnech a kde je ještě třeba udělat zástěnu proti větru. Ale Ajla se už dostatečně naučila tlumočit poselství, které bylo skryto v držení těla a ve výrazu tváře. Něco se děje, tím si byla jista. Rozhodla se, že zůstane u Izy za každou cenu, dokud se nedozví, jak se to s ní má. Sedla si u jejích nohou a čekala.

Později večer přišla Ika s Borgem u boku a po další chvíli přišla Aga s dcerou Onou, a obě ženy si sedly, kojily děti, trochu povídaly a dávaly pouhou svou přítomností najevo svůj soucit. Ovra a Oga se tvářily ustaraně, když usedly k Ize. Dcera Uky ještě neměla druha, ale byla už ženou a věděla, že teď může darovat život.

Když Vorn viděl, že Aba odešla a sedla si ke své dceři, chtěl vědět, co se to děje, že všechny ženy sedí u mog–urova ohniště. Šel tam a vlezl si na klín vedle Ony, aby viděl, co se děje. Jeho matka ale nadále kojila Onu a tak stará Aba zvedla chlapce a posadila si ho na klín. Neviděl nic zajímavého. Byla tam jenom ranhojička, která ležela na kožešině a odpočívala, a tak zase odešel.

Ženy se za chvíli začaly zvedat, musely připravit večeři. Uka zůstala u Izy a Aga se tu a tam podívala od svého ohniště, jestli je všechno, jak má být. Stejně tak Ebra, ta podala jídlo Krebovi současně s Brunem, a když je obsloužila, zašla s jídlem k Uce, Ize a Ajle. Ovra navařila jídlo pro muže své matky, ale hned se zase s Ogou vrátila, když Grod přešel k Brunovu ohništi, aby dělal společnost náčelníkovi a Krebovi. Nechtěly o nic přijít a posadily se vedle Ajly, která se nehnula z místa.

Iza se napila jenom trochu čaje a ani Ajla neměla nijak zvláštní hlad. Strach o Izu jí svíral hrdlo, nedostala do sebe než pár soust.

Co se to s Izou děje? Proč nevstane a nevaří Krebovi večeři? Proč není Kreb tady a neprosí duchy, aby jí byli nakloněni? Proč sedí tam vzadu s ostatními muži u Brunova ohniště?

Zdálo se, že Iza má čím dál větší bolesti. S krátkými přestávkami se vždycky rychle nadechla a pevně se chytla za ruce žen, které seděly vedle ní.

Všichni v tlupě bděli. Muži se shromáždili kolem náčelníkova ohně a zdálo se, že jsou zcela zabráni do hovoru. Ale pohledy, které tu a tam kradmo vrhali k Ize, prozrazovaly jejich skutečný zájem. Ženy přicházely a zastavily se, aby viděly, jak Iza pokročila, a občas chvíli poseděly, aby ji povzbudily. Všichni společně žili v očekávání toho, co se má stát.

Později v noci najednou propukla horečnatá činnost. Ebra rozprostřela kožešinu a Uka pomohla Ize do dřepu. Iza dýchala zhluboka a tu a tam zanaříkala. Ajla udiveně zírala na Ovru a Agu, které se kroutily a sténaly současně s rodičkou, a nakonec se roztřásla strachy, když se Iza zhluboka nadechla a s námahou, při níž skřípala zuby, vytlačila ze sebe dětskou hlavičku společně s proudem tekutiny. Po dalším zatlačení se objevilo ramínko a ruka. Zbytek šel snadněji a nakonec se objevilo celé dítě.

S posledním zatlačením vyšlo z Izy krvavé lůžko, které Aga odložila kousek stranou. Iza znovu ulehla, vyčerpaná porodem, Ebra vzala dítě, vyčistila mu prstem ústa a pak je položila Ize na břicho. Lehce poklepala novorozeně na chodidla, a tak přiměla malé stvoření, aby otevřelo oči a vydalo ze sebe naříkavý křik, který oznamoval, že začíná dýchat. Uvázala pak rudě zbarvenou šlachu kolem pupeční šňůry, ukousla ji od plodového lůžka a nadzvedla dítě tak, aby je Iza viděla.

Když učinila vše, co bylo třeba, zvedla se a šla ke svému ohništi, aby řekla Brunovi, že ranhojička porodila dítě a jaké pohlaví novorozeně má. Sedla si před svého muže, sklonila hlavu a vzhlédla, teprve když cítila, že jí poklepal na rameno.

8

„Je mi líto,“ řekla Ebra, když učinila obvyklé gesto vyjadřující zármutek, „Izino dítě je děvče.“

Ale novina nebyla přijata se zármutkem. Brun si oddechl, přestože to nedal na sobě znát. Bylo dobře pro tlupu, že mog–ur vzal pod svou ochranu Izu s tím nalezencem, a byl teď spokojený, že na tom nemusí nic měnit. Mog–ur dělal dobrou práci tím, že to děvče učil všemu, co bylo zapotřebí. Šlo to mnohem lépe, než by se dalo očekávat.

Kreb si nejen oddechl, ale byl i nesmírně šťastný. Od té doby, co zapálil vlastní ohniště, poprvé v životě plně prožíval radost z toho, že má rodinu, a cítil teplo a lásku. Iza teď porodila děvče, a to znamenalo, že mohli nadále všichni zůstat pohromadě.

Taky Iza se mohla cítit poprvé od doby, kdy se nastěhovali do nové jeskyně, skutečně klidná. Byla ráda, že má porod za sebou a že to proběhlo tak dobře, přestože byla vlastně dost stará na to, aby rodila první dítě. Pomáhala všem ženám při porodu, a proto věděla, že to měly často mnohem horší než ona. Mnohé byly blízko smrti a některé skutečně zemřely, stejně tak mnohé děti. Její strach ze samotného porodu však nebyl tak velký jako nejistota, jestli porodí chlapce nebo děvče, protože na tom záviselo, jak se bude vyvíjet její budoucí život.

Iza si lehla na záda na kožešinu a odpočívala, zatímco Uka zabalila dítě do měkké králičí kožešiny a potom položila

novorozence matce do klína. Ajla se neodvažovala ani pohnout. Dívala se s toužebnou zvědavostí na Izu. Ta viděla její pohled a naznačila jí, aby přišla blíž.

„Pojď sem, Ajlo. Chceš vidět dítě?“

Ajla se plaše přiblížila a přikývla. Iza odtáhla kožešinu, aby dítě uviděla.

Ajla natáhla ruku a dotkla se malé hlavičky porostlé hnědými vlásky a dítě se instinktivně otočilo směrem za její rukou a zamlaskalo.

„Je krásná,“ ukázala Ajla a dívala se uchváceně na ten zázrak. „Pokouší se něco říct, Izo?“ zeptala se, když maličká zamávala ve vzduchu ručičkami.

„Ne, ještě ne. Ale brzy se to naučí, když jí pomůžeš a ukážeš jí, jak se to dělá,“ odpověděla Iza.

„Ano, to udělám. Naučím ji mluvit. Stejně jako jsi mě to naučila ty a Kreb.“

„Vím, že to uděláš,“ řekla Iza a dítě zase zakryla.

Ajla zůstala vedle Izy, dokud odpočívala. Ebra zabalila plodové lůžko do kůže, na které Iza rodila, a uložila je na nenápadném místě, kde zůstane, dokud Iza nebude schopna vyjít z jeskyně, aby je zahrabala na místě, které bude znát jenom ona. Kdyby se dítě narodilo mrtvé, zahrabalo by se současně s lůžkem a nikdo by se už nikdy o něm nezmínil. Matka by rovněž nesměla ukázat veřejně svůj smutek. Ostatní v tlupě by jí nanejvýš mohli projevovat trochu víc laskavosti než obvykle.

Pokud se dítě narodilo živé, ale znetvořené, nebo pokud náčelník rozhodl, že novorozenec není vítán z jiného důvodu, byla by matčina úloha ještě těžší. Pak bylo jejím úkolem vzít dítě a pochovat je nebo je prostě nechat venku v divočině na pospas žvlům a dravé zvěři. Jen málokdy byla dána znetvořenému dítěti šance k dalšímu životu. Pokud to bylo děvče, nestávalo se to téměř nikdy. Když to byl chlapec, obzvláště pak prvorozený a ženin muž si dítě zamýšlel ponechat, mohlo s náčelníkovým svolením žít se svou matkou sedm dní na zkoušku, jestli přežije. Dítě, které i potom nadále žilo, muselo podle tradice klanu – která se rovnala zákonu – dostat jméno a tlupa je musela přijmout.

Přesně tak proběhly před dávnou dobou první dny Krebova života. Jeho matka málem nepřežila jeho narození. Bylo na jejím muži, který byl náčelníkem tlupy, aby rozhodl, jestli novorozenec má žít. Rozhodl, jak rozhodl, spíš kvůli ženě než kvůli dítěti, jehož pohmožděná hlava a nepohyblivé údy víc než jasně dosvědčily škody, které těžký porod způsobil. Rodička byla příliš slabá po ztrátě krve a vznášela se mezi životem a smrtí, a její muž proto po ní nemohl žádat, aby se zbavila dítěte, jak zvyk kázal. Pokud to nemohla udělat matka, bylo úkolem ranhojičky, aby převzala tuto povinnost. Ale Krebova matka byla současně ranhojičkou tlupy. Jen proto mohl zůstat Kreb nadále u své matky, přestože nikdo nevěřil, že přežije. Tehdy trvalo dlouho, než z matčina prsu začalo téct mléko. Když se proti všemu očekávání chlapec udržel naživu, slitovala se nad ním jiná žena, která měla dost mléka, a kojila ho. Za tak těžkých okolností začal život pro mog-ura, nejzasvěcenějšího ze všech zasvěcených mužů a nejmocnějšího mága v celém klanu.

Ted' se blížil mog-ur a jeho bratr k Ize a dítěti. Na Brunovo znamení se Ajla zvedla a odešla, ale nepřestala pokukovat koutkem oka ze svého nového místa.

Iza se posadila, vybalila dítě z kožešiny a pozvedla je k Brunovi. Pečlivě dbala na to, aby na žádného z mužů nepohlédla. Oba prohlédli dítě, které hlasitě naříkalo nad tím, že je vzali z matčiny teplé náruče a vystavili chladnému vzduchu v jeskyni. Oba muži rovněž dbali na to, aby na Izu nepohlédli.

„Dítě je normální,“ oznámil vážným gestem Brun. „Může zůstat u své matky. Jestli bude žít v den, kdy má dostat jméno, bude přijato do tlupy.“

Iza se nemusela obávat, že by Brun odvrhl její dítě, ale byl to přece jenom hezký pocit, když to bylo podle zvyku klanu potvrzeno. Ted' už zbývala jen jedna jediná malá věc, kvůli které se mohla zneklidňovat. Doufala, že její dcera nebude nešťastná jenom proto, že její matka nemá muže. Ale on přece žil, když jsem byla jistá, že čekám dítě, pomyslela si potom, a Kreb je jako můj muž do té míry, že se o nás stará. Iza zavrhlala i tuto poslední obavu.

Během nadcházejících sedmi dnů měla žít Iza odloučeně a musela se po celou dobu držet uvnitř hranic Krebova ohniště. Z jeskyně mohla vyjít, jenom aby vykonala potřebu a aby zahrabala plodový koláč. Dítě ještě nebylo přijato do tlupy, a proto se všichni tvářili, jako by ještě nežilo. Ale ženy přicházely s jídlem pro ni a pro ty, kdo žili u jejího ohniště, aby si Iza mohla odpočinout, a při této krátké návštěvě každá využila příležitosti, aby nenápadně pohlédla na dítě. I po uplynutí oněch sedmi dnů měla Iza zůstat nadále v ústraní, dokud nepřestane krváčet, a směla se stýkat jenom se ženami.

Iza trávila čas tím, že pečovala o dítě, a když se cítila víc odpočatá, začala uklízet kolem ohniště, probírala své léčitelské zásoby a vykonávala další práce uvnitř prostoru, kde směla pobývat a kde teď měly žít tři ženy.

Dík vysokému postavení mog–ura v hierarchii tlupy leželo jeho ohniště na velmi výhodném místě. Přiměřeně blízko ústí jeskyně, kde bylo dostatek denního světla a letního slunce, ale ne tak blízko, aby tam v zimě táhlo. Jeho ohniště mělo kromě toho zvláštnost, za kterou byla Iza obzvlášť vděčná, protože to bylo dobré pro Kreba: výběžek skalní stěny, který skýtal dobrou ochranu proti průvanu. Přes zábrany proti větru a zvláštnímu ohni u ústí jeskyně pronikal často dovnitř na hůře chráněná místa ledový vítr. Vlhký vzduch v jeskyni už beztak zhoršoval mog–urovy kloubové potíže, obzvlášť v zimě. Iza pečlivě dohlížela na to, aby Krebova kožešina na spaní byla vždycky na suché trávě v prohlubni v zemi ve chráněném rohu.

Muži zatím připravovali jeskyni na přezimování. Do země před jeskyní zarazili vysoké kůly a napjali na ně kůže jako zátarasy proti větru. Pak vzali ploché kameny z potoka a vydláždili jimi zemi před ústím jeskyně. Tak se zabránilo tomu, aby se země před jeskyní proměnila v bláto, až nastanou deště. Podlaha uvnitř jeskyně byla z udusané hlíny a kolem ohnišť ležely tkané rohože, na kterých se sedělo, a jiné, na které se pokládalo jídlo.

Vedle Krebova místa na spaní vznikly dvě další prohlubně v zemi, které byly naplněné trávou a přikryté kožešinami. Vrchní kožešiny se používaly na přikrytí toho, kdo tam spal, a současně se

nosily jako svrchní oděv. Vedle Krebovy medvědí kožešiny ležela Izina kožešina z antilopy sajky a nová kožešina bílého sněžného leoparda. Složil ho Guv, když se zvíře přikradlo do blízkosti jeskyně, daleko od svého přirozeného prostředí nahoře v horách, a kožešinu daroval mog–urovi.

Mnozí členové klanu nosili kožešiny zvířat, která byla jejich strážným totemem, nebo alespoň zub nebo kousek rohu, který totem symbolizoval. Kreb se domníval, že by se leopardi kožešina hodila Ajle. Jistěže to nebyl její totem, ale bylo to podobné zvíře a mog–ur věděl, jak je nepravděpodobné, že by lovci ulovili jeskynního lva. Tahle obrovská kočkovitá šelma jen málokdy zašla tak daleko ze stepi a obyvatele jeskyně neohrožovala. A lovci by se na toto obrovské zvíře vydali jen v případě ohrožení. Iza stačila připravit leopardi kožešinu a vyrobit nové boty pro Ajlu, ještě než jí začaly porodní bolesti. Však taky Ajla využila každou příležitost a vycházela ven, aby si mohla na sebe vzít nový kožešinový oděv.

Iza si připravila horký čaj z cicvářkového semene, aby povzbudila tvorbu mléka a zmírnila křeče při stahování dělohy. Nasbírala a nasušila dlouhé úzké lístky a malé zelené kvítky pelyňku už dřív během roku, aby je měla k této příležitosti připravené. Pohlédla ke vchodu jeskyně, jestli neuvidí Ajlu. Právě si vyměnila měkkou kožešinu mezi nohama, kterou používala během krvácení a kterou nosila po porodu, a chtěla jít do lesa, aby použitý kus kožešiny zahrabala. Ajla by mohla po tu dobu dohlédnout na spící dítě.

Ale Ajla nebyla ani v blízkosti jeskyně. Hledala u potoka malé kulaté kameny. Iza řekla, že chce víc kamenů na ohřívání vody, než potok zamrzne, a tak si Ajla myslela, že jí udělá radost, když jich několik přinese. Klečela na kolenou na břehu blízko kraje vody a hledala kameny správné velikosti a tvaru, když vzhlédla a uviděla pod keřem kousek bílé kožešiny. Když přišla blíž, poznala, že tam leží malý králíček. Měl zlomenou nohu a ránu, která byla pokrytá zaschlou krví.

Zraněné zvířátko žíznilo, ale k vodě nemohlo. Dívalo se na dívku vyděšeným pohledem, když natáhla ruku a pohládila mu měkký kožíšek.

Vlčí štěně, které se učilo lovit, ho dostalo do svých spárů, ale králíček se mu vytrhl a podařilo se mu uprchnout. Schoval se v křoví, a když už se cítil natolik v bezpečí, aby mohl odběhnout, nemohl se pohnout, a od té doby ležel kousek od tekoucí vody a umíral žíznil. Když ho Ajla našla, nebylo v něm už příliš mnoho života.

Zvedla třesoucí se zvířátko a dala si ho do klína. Držela předtím Izino dítě zabalené do měkkého králíčího kožíšku a teď byl pro ni tenhle králíček něco jako dítě. Sedla si na kámen a kolébala ho. Pak si všimla, že má nohu nějak divně vytočenou. Chudáček malý, toho to asi bolí, pomyslela si. Třeba by mu mohla Iza nohu narovnat, její nohu přece uzdravila taky, uvažovala. Ajla zapomněla na kameny na vaření a pospíchala se zraněným zvířátkem domů do jeskyně.

Iza ležela a spala, když se Ajla vrátila do jeskyně, ale probudily ji její kroky. Ajla jí podala králíčka a ukázala jí ránu. Iza občas litovala zraněná malá zvířátka a pomáhala jim tak nebo onak, ale nikdy nevzala žádné s sebou do jeskyně.

„Ajlo! Zvíře nepatří domů do jeskyně,“ ukázala Iza přísně.

Ajliny naděje se zhroutily. Přitiskla malé zvířátko k sobě a oči se jí zalily slzami.

Iza viděla, jak je zklamaná. „Když už jsi je přinesla, tak se na ně podívám,“ řekla. Ajla se hned zase rozjasnila a podala jí zraněné zvířátko.

„Má žízeň,“ ukázala jí Iza. „Dones mu trochu vody.“

Ajla nalila vodu z velkého vaku na vodu a vrátila se s plnou miskou. Iza ulomila kousek dřívka tak, aby získala tenkou dlahu. Na zemi ležely čerstvé pásy kůže, které se mohly použít na připevnění dlah.

„Běž a dones víc vody. Ve vaku už téměř žádná není. Potom musíme ohřát vodu, abych mohla vyčistit ránu,“ řekla Iza a prohrábla oheň, než do něho vložila několik kamenů.

Ajla vzala vak a doběhla pro vodu k malé nádrži. Voda oživila zvířátko a králíček ochutnal i několik semen, které Iza před něho položila.

Kreb se divil, když přišel později domů a viděl sedět Ajlu s králíčkem v klíně podobně, jako Iza držela své dítě. Díval se na dlahu na noze a zachytil Izin pohled, který říkal: „Neměla jsem jinou volbu.“

Ajla byla zaujatá svým zvířátkem a Iza a Kreb pokračovali lichými gesty v rozhovoru.

„Jak se stalo, že jsi vzala králíka do jeskyně?“ zeptal se Kreb.

„Byl zraněný. Přišla a chtěla, abych mu pomohla. Neví, že nebereme do jeskyně zvířata. Ale v jejích citech není chyba, Krebe, a já myslím, že má opravdu předpoklady, aby se stala ranhojičkou.“ Iza byla chvíli tiše a pak pokračovala: „Krebe, chtěla bych s tebou o ní mluvit. Ona není právě hezká, jak víš.“

Kreb pohlédl směrem k Ajle. „Je otevřená a milá, ale máš pravdu, hezká není,“ připustil. „Ale co to má co dělat s tím králíkem?“

„Ona sotva dostane muže. Těch několik málo mužů, kteří mají dost silný totem, aby ji mohli mít za ženu, ji nebude chtít. Takový muž si může zvolit, koho chce. Co s ní bude, až se stane ženou? Jestli nedostane muže, nebude mít žádné vlastní postavení.“

„Myslel jsem na to, ale co můžeme dělat?“

„Kdyby byla ranhojičkou, mohla by si získat vlastní postavení,“ řekla Iza. „A hodí se pro to stejně, jako by byla mou vlastní dcerou.“

„Ale není z tvého rodu, Izo. Ty jsi ji neporodila. Tvoje dcera, kterou jsi teď porodila, bude pokračovat v tvé práci.“

„Já vím, že teď mám nástupkyni, ale proč bych nemohla vzdělat i Ajlu? Dal jsi jí jméno a já ji držela v náručí a ty jsi při té příležitosti odhalil její totem. Neudělalo to z ní mou dceru? Je teď přijata mezi nás a je jednou z lidí klanu, není to tak?“ Pokračovala hned, aby Kreb nestačil odporovat. „Jsem přesvědčená o tom, že k tomu má přirozené nadání, Krebe. Projevuje tak velký zájem a pořád se ptá, když se zabývám léčením.“

„Ptá se víc než kdokoliv jiný, koho jsem v životě poznal,“ řekl Kreb. „Ptá se na všechno. Musí se naučit, že to není způsobné pořád se tolik ptát,“ dodal.

„Ale podívej se na ni, Krebe. Vidí zraněné zvíře a chce mu pomoci. To je přece známka toho, že se hodí na to, aby se stala ranhojičkou.“

Kreb seděl tiše a přemýšlel. „To, že jsme ji přijali do tlupy, nezmění její původ. Narodila se u Druhých, tak jak by se mohla to všechno naučit? Ty víš, že nemůže mít přístup k naší paměti.“

„Ale učí se rychle. Sám vidíš, jak rychle se učí mluvit. Divil by ses, kolik se toho naučila už teď. Je taky obratná. Držela králíčka, když jsem mu dávala dlahu na nohu. Vypadalo to, jako by k ní měl důvěru.“ Iza se předklonila. „My nejsme mladí, ani ty, ani já, Krebe. Co s ní bude, až odejdeme do světa duchů? Chceš, aby chodila od ohniště k ohništi a byla všem na obtíž a vždycky byla v nejnižším postavení?“

Kreb si sám dělal starost kvůli stejné věci, ale nepřišel na žádné řešení, a tak raději vždycky tuto myšlenku zapudil. „Myslíš, že bys ji to skutečně mohla naučit, Izo?“ zeptal se, stále ještě na pochybách.

„Můžu začít s tímhle králíčkem. Můžu jí dovolit, aby se o něj starala, a ukázat jí, jak to má dělat. Jsem si jistá, že se to může naučit, i když nemá přístup k naší paměti. Můžu ji učit. Není zase tolik různých nemocí a neduhů. Je tak mladá a může se naučit všechno. Nemusí to dělat s pomocí staré paměti.“

„Musím si to rozmyslet, Izo,“ řekl Kreb.

Ajla chovala králíčka a broukala mu melodii. Viděla, že Iza a Kreb spolu hovoří, a vzpomněla si, že často viděla Kreba, jak dělá znamení, kterým přivolává duchy, aby získal jejich pomoc při Izině léčitelském umění. Zvedla se a šla k němu s malým bílým chumáčkem.

„Krebe, požádáš duchy, aby uzdravili králíčka?“ zeptala se a položila mu zvířátko k nohám.

Mog–ur se podíval do jejích vážných očí. Nikdy neprosil duchy o pomoc, když šlo o zvíře, a myslel si, že je to trochu hloupé, ale

současně neměl to srdce odmítnout její prosbu. Rozhlédl se a udělal pak několik rychlých gest.

„Teď vím, že se uzdraví a zase bude běhat,“ ukazovala Ajla přesvědčeně. Viděla, že Iza nakojila dítě, a zeptala se, jestli si je smí pochovat. Králíček byl teplý a hebký, ale byl rozhodně jenom náhražkou za skutečné dítě.

„To víš, že smíš,“ odpověděla Iza. „Ale buď opatrná. Drž ji, jak jsem ti ukazovala, že to musíš dělat.“

Ajla chovala a kolébala dítě jako předtím králíčka. „Jaké jí dáš jméno, Krebe?“ zeptala se.

Iza byla taky zvědavá, ale nikdy by se nezeptala. Bydleli u Krebova ohniště a on se o ně staral, a byl to on, kdo měl právo dát jméno dítěti, které se narodilo u jeho ohniště.

„Ještě jsem se nerozhodl. A ty se musíš naučit, že se nesmíš tolik ptát, Ajlo,“ odpověděl Kreb. Ale úplně uvnitř byl spokojený, že má takovou důvěru v jeho magickou schopnost, dokonce i když se jednalo o pouhého králíčka. Obrátil se k Ize a dodal: „Myslím, že to nemůže škodit, když tu to zvíře zůstane, dokud se mu neuzdraví noha. Je to neškodné stvoření.“

Iza učinila souhlasné gesto a cítila teplou vlnu spokojenosti. Byla si jistá, že jí Kreb nezakáže vyučovat Ajlu, i když k tomu nedal výslovný souhlas. Iza potřebovala jenom vědět, že není rozhodně proti.

„Jak to dělá, že tvoří ten zvuk hluboko v krku, to bych ráda věděla,“ řekla Iza, aby změnila téma rozhovoru. Bylo to Ajlino broukání, na které myslela. „Není to nepříjemné, ale je to nezvyklé.“

„I to je jeden z rozdílů mezi lidmi klanu a těmi Druhými,“ signalizoval Kreb s moudrou tváří. „Oni nemají takový mozek, aby mohli užívat paměť jako my, a my zase nemáme tamty zvuky, které vydávala zpočátku. Teď už je neužívá, když se naučila mluvit pořádně.“

Ovra přišla ke Krebovu ohništi s večeří, kterou jim připravila. Byla stejně zaražená jako Kreb, když uviděla králíčka. Ještě zmatenější byla, když dostala podržet Izino dítě a viděla, že Ajla vzala zvířátko a chovala je jako dítě. Ovra rychle pohlédla ze

strany na Kreba, aby viděla, co si o tom myslí, ale nezdálo se, že by si toho všimal. Měla naspěch, aby se dostala domů ke svému ohništi a aby to všechno hned pověděla své matce. Jen si pomyslete! Starat se o zvíře, jako by to bylo dítě. Ta holka to snad opravdu nemá v hlavě v pořádku. Myslí si snad opravdu, že je to dítě?

O chvíli později přišel Brun a dal Krebovi znamení, že by s ním chtěl mluvit. Kreb to očekával. Šli společně k východu jeskyně, aby byli dál od obou ohnišť.

„Mog–ure,“ začal náčelník váhavě.

„Co si přeješ, náčelníku?“

„Uvažoval jsem, mog–ure. Je čas na obřad tvoření párů. Pomýšlel jsem dát Ovrů Guvovi a Drug souhlasil, že si vezme Agu a její dítě, a Aba smí s nimi taky k němu,“ řekl Brun. Nevěděl, jak by měl začít o králíkovi u Krebova ohniště.

„Už jsem taky uvažoval, kdy se rozhodneš udělat z nich páry,“ odpověděl Kreb a nenabídl žádný přechod k tématu, o kterém chtěl Brun hovořit.

„Chci počkat. Nemůžu dovolit, aby se dva lovci rozptylovali, když zrovna vrcholí doba lovu. Kdy myslíš, že by to bylo vhodné?“ Pro Bruna bylo těžké vyhnout se pohledem Krebovu ohništi a mog–ur byl pobaven jeho rozpaky.

„Brzy dám jméno Izinu dítěti. Mohli bychom ostatní obřady udělat společně s tím,“ navrhl Kreb.

„Řeknu jim to,“ přikývl Brun. Stál a přešlapoval z nohy na nohu a díval se do stropu a zase dolů k zemi a dovnitř jeskyně a pak znovu k východu. Vyhýbal se pouze místu, kde seděla Ajla a držela svého králíčka. Nebylo to způsobné dívat se k ohništi jiného muže, aby však mohl mluvit o králíkovi, musel ho nejdříve vidět sám. Pokoušel se vymyslet způsob, jak se tématu přiblížit.

Kreb čekal.

„Proč je u tvého ohniště králík?“ ukázal nakonec Brun rychle. Byl v nevýhodě a věděl to.

Kreb se otočil a podíval se dovnitř jeskyně a na lidi u svého ohniště. Iza dobře věděla, o čem jde. Dávala si záležet na tom, aby byla plně zaměstnána svým děckem, a doufala, že nebude do toho

všeho zatažena. Ajla, která byla příčinou problému, naprosto netušila, co se odehrává.

„To je jenom nevinné zvířátko, Brune,“ odpověděl Kreb vyhýbavě.

„Ale proč jsou zvířata v jeskyni?“ zeptal se Brun znovu.

„Ajla ho přinesla domů. Zlomil si nohu a ona chtěla, aby ho Iza léčila,“ řekl Kreb, jako by to byla ta nejpřirozenější věc na světě.

„Nikdo nikdy ještě nevzal s sebou zvíře do jeskyně,“ řekl Brun a byl zklamaný, že nemohl najít silnější důvod.

„Ale není na tom přece nic špatného? Nebude tu dlouho.

Jenom než se mu noha uzdraví,“ odpověděl Kreb klidně a přívětivě.

Brun nemohl najít žádný závažný důvod, proč by měl trvat na tom, aby Kreb vyhodil zvíře z jeskyně, pokud je tam chce mít. Bylo to uvnitř jeho prostoru, kde se to všechno odehrávalo. Nebylo pravidel, která by zakazovala mít zvíře v jeskyni. Bylo to pouze tak, že to nikdo nikdy dřív neudělal. Starost mu vlastně dělalo něco jiného. Poznal, že problémem je Ajla. Od chvíle, kdy Iza sebrala tohle dítě, stalo se tolik neobvyklých věcí, do kterých byla zapletena. Ve všem, co mělo něco společného s ní, bylo něco, co se dřív nestalo, a ona byla navíc přece pořád ještě dítě. Co je čeká, až bude starší? Brun neměl zkušenost, jak o ní rozhodovat, ani žádná pravidla, kterých by se mohl držet. A taky ani nevěděl, jak by měl o svých starostech s Krebem mluvit.

Kreb vnímal neklid svého bratra a pokoušel se dát mu jiný důvod pro to, že králík zůstane u jeho ohniště.

„Brune, tlupa, která pořádá velké setkání, má v jeskyni medvědí mládě,“ připomněl mu.

„Ale to je něco jiného. To je Ursus. Je to svátek Velkého medvěda. Jeskynní medvěd bydlel v jeskyních dřív než my, ale králíci nebydlí v jeskyních.“

„Medvědí mládě je zvíře, které člověk vzal s sebou do jeskyně.“

Brun neodpověděl a Krebova rozumná úvaha mu zřejmě dala možnost vyvléci se z nepříjemné situace. Ale proč si to dítě musí brát s sebou do jeskyně králíka? Kdyby to nebylo kvůli ní, tak by

problém nikdy nevznikl. Brun cítil, jak ztrácí pevnou půdu pod nohama, pokud by měl říct rozhodně ne, a tak to raději nechal být.

Den před obřadem pojmenování byl chladný, ale slunečný. Taký dost přšelo a Kreb měl v poslední době bolesti. Byl si jistý, že přijde bouře. Chtěl ještě využít poslední dny, než napadne sníh, a šel se projít podél potoka. Ajla šla po jeho boku a hrdě si vykračovala ve svých nových botách. Iza je zhotovila z kulatého kusu kůže tura, na které ponechala srst a kterou namastila, aby byla hebká a nepromáčela se. Udělala pak díry podél okraje stejným způsobem, jako když vyráběla kožený vak, a zatáhla boty Ajle kolem kotníků srstí dovnitř kvůli teplu.

Ajla byla spokojená s novými botami a vysoko zvedala nohy, když šla vedle mog–ura. Kůže sněžného leoparda jí pokrývala celý vnitřní kožený oděv a na hlavě měla měkkou králíčí kůži kožešinou dovnitř, kterou zavázala pod bradou koženými šňůrkami. Poskakovala chvíli kus vepředu a pak zase šla vedle starého muže a přizpůsobila svůj krok jeho kulhavé chůzi. Potom šli mlčky bok po boku a mysleli každý na své.

Jak bych měl nazvat Izino dítě, uvažoval Kreb. Měl rád Izu a chtěl jejímu dítěti dát jméno, které by se jí líbilo. Rozhodně by to nemělo být žádné z linie jejího muže, pomyslel si. Když pomyslel na muže, který byl Iziným druhem, měl špatnou chuť v ústech. Hrozné bití, kterým ji trestal, Kreba rozčilovalo, ale jeho nechut' k němu sahala ještě do dávnější doby. Pamatoval si, jak ho tento muž trápil, když byl ještě chlapec, posmíval se mu a nazýval ho ženou, protože nemohl lovit. Kreb se dohadoval, že to byl pouze jeho strach z mog–ura, který ho přiměl s tím skončit. Jsem rád, že Iza porodila děvče, pomyslel si. Chlapec by mu dal příliš velkou čest.

Ted', když byl tenhle muž mrtev, pobýval Kreb mnohem raději u ohniště. Nevěřil, že mít vlastní ohniště by mohlo někdy být tak příjemné. Byl patriarchou své malé rodiny, měl za ni odpovědnost a živil ji, a to mu dávalo pocit mužnosti, jaký nikdy dřív nezažil. Všiml si, že ostatní muži mu projevují nový druh úcty a on sám získal jiný zájem o lov ted', když část kořisti připadala jemu. Dříve

se staral jenom o lovecké obřady, ale teď tu měl krky, které musel živit.

Jsem si jistý, že je teď Iza šťastnější, řekl sám sobě a myslel na oddanost, kterou mu projevovala, a na láskyplnou pozornost, s kterou se mu věnovala. Vařila mu jídlo a pečovala o něho a nikdy nemusel o nic žádat, protože jeho přání předcházela a věděla, co by si přál, dřív než to vůbec vyslovil. Byla jeho ženou všemi způsoby až na jeden, a bylo to teď, kdy se nejvíc v celém svém životě přiblížil manželství.

Ajla pro něho byla stálým pramenem radosti. Upoutávalo ho právě to, že byla tak jiná. Rozdíly, které celou dobu zjišťoval mezi ní a lidmi klanu, ho zajímaly a byla to pro něho jakási výzva, aby ji učil.

Novorozeně bylo taky zajímavé. Kreb překonal první nejistotu, když mu Iza položila dítě na kolena, a líbilo se mu dívat se na jeho pohyby rukou a na oči, které všechno pozorovaly. Divil se, jak něco tak malého a nevyvinutého může vyrůst v dospělou ženu.

Ta malá je zárukou, že Izina pokrevní linie bude pokračovat, pomyslel si, a je to linie, která je hodna vážnosti, kterou požívá.

Jejich matka byla jednou z nejslavnějších ranhojiček v historii klanu Velkého medvěda. Občas přicházeli lidé z jiných tlup, jenom aby ji navštívili, a přiváděli s sebou nemocné nebo si vzali pro ně domů lék. Iza byla stejně obratná a její dcera měla všechny předpoklady dosáhnout stejného úspěchu. Zasloužila si, aby její linie pokračovala dál a byla hodnotným zástupcem této vznešené tradice.

Kreb myslel na Izinu dědičnou linii a vzpomínal na ženu, která byla matkou jeho matky. Ta k němu byla vždycky milá a přívětivá a ujímala se ho mnohem víc než jeho vlastní matka poté, co se narodil Brun. Byla taky široko daleko vyhlášená pro svou schopnost léčit a uzdravovat, a dokonce pomohla muži, který k nim přišel od tamtěch Druhých, přesně jako Iza pomohla Ajle. Je to škoda, že ji Iza nikdy nepoznala, pomyslel si znovu Kreb.

Najednou se zarazil. To je přece samozřejmé! Dám dítěti její jméno. Byl šťastný, že dostal ten nápad.

Když teď rozhodl, jaké bude mít dítě jméno, začal myslet na obřad tvoření párů. Myslel na mladého muže, který byl jeho učedníkem. Guv byl tichý a vážný a Kreb ho měl rád. Jeho tuří totem bude dost silný pro bobří totem Ovry. Ovrá byla pilná a málokdy potřebovala napomenutí. Bude mu dobrou ženou. Není důvodu si myslet, že by neměla mít děti. Guv je dobrý lovec a postará se o ni bez potíží. Až se stane mog-urem, bude dostávat svůj podíl od ostatních lovců, když už s nimi nebude vycházet na lov.

Bude někdy mocným mog-urem? uvažoval Kreb. Zavrtěl hlavou. I když měl svého učedníka rád, musel si přiznat, že jeho nástupce nebude mít stejné znalosti, jaké získal on cestou velkého odříkání. Znetvoření, které Krebovi zabránilo v tom, aby se věnoval lovu a založil si rodinu, mu dávalo možnost soustředit všechny své mentální síly k tomu, aby vyvíjel své zručnosti a znalosti mog-ura. To proto se stal Velkým mog-urem. Byl to on, kdo řídil mysl všech ostatních mog-urů, když se klan sešel a slavil obřad ze všech nejzasvěcenější. Myslel na příští setkání klanu. Bude se konat za několik let. Mezi setkáními uběhlo pokaždé sedm let a poslední se konalo v létě před zemětřesením. Jestli budu žít při příštím setkání, tak bude mým posledním, pomyslel si v náhlém vnuknutí.

Kreb se v myšlenkách opět soustředil na obřad tvoření párů, který měl rovněž spojit Druga a Agu. Drug byl obratný lovec, který měl úspěch. Jako výrobce nástrojů byl ještě úspěšnější. Byl to mlčenlivý a vážný muž a on a Guv měli stejný totem. Byli si podobní i jinak a Kreb byl jistý, že to byl duch Drugova totému, který stvořil Guva. Bylo škoda, že Drugovu ženu povolali duchové. V tom vztahu byla oddanost, kterou už asi Drug s Agou neprožije. Ale oba potřebovali nového partnera a Aga už prokázala větší plodnost než Drugova první žena. Bylo to logické spojení.

Najednou vytrhl Kreba a Ajlu z jejich myšlenek králík, který přeběhl přes cestu těsně před nimi. To Ajle připomnělo králíčka doma v jeskyni a zavedlo její myšlenky dál k Izinu dítěti.

Zastavila se a obrátila se na mog-ura. „Krebe, jak se dostalo dítě do Izy?“ zeptala se.

„Žena spolkně ducha mužova totemu,“ ukazoval Kreb, který byl nadále ve svých myšlenkách. „Ten bojuje s duchem jejího totemu. Pokud mužův totem zvítězí, ponechá jako důkaz část sebe v ženě a nový život začne růst.“

Ajla se udiveně rozhlédla. Všude kolem musí být spousta duchů. Žádné neviděla, ale když Kreb říká, že tu jsou, pak tomu tak určitě je.

„Může duch kteréhokoliv muže vstoupit do ženy?“ naléhala dál na Kreba.

Kreb si tiše povzdechl. Nemohl soustředit myšlenky, když mu pořád kladla otázky, ale přesto jí trpělivě odpověděl. „Ano, ale jenom silný duch může zvítězit nad jejím vlastním. Často se stane, že duch muže požádá jiného ducha o pomoc. Druhý duch tak dostane svolení nechat v ženě část sebe. Je to většinou duch ženina muže, kdo se o to pokouší. Ten je nejbližší, ale často potřebuje pomoc. Když má chlapec stejný totem jako muž jeho matky, znamená to, že bude mít v životě úspěch.“ Kreb to vysvětlovat tak podrobně, jak jen to šlo.

„Jenom z žen vycházejí děti?“ zeptala se Ajla a zajímalo ji to čím dál víc.

„Ano,“ přikývl mog-ur.

„Musí mít žena muže, aby měla dítě?“

„Ne. Občas se stane, že spolkně mužova ducha dřív, než dostane muže. Ale když nemá muže, když se dítě narodí, může se stát, že je pak dítě nešťastné.“

„Mohlo by ze mě vyjít dítě?“ byla její další otázka plná naděje.

Kreb pomyslel na její silný totem, příliš silný, aby ho jiný duch přemohl. Dokonce ani s pomocí jiného ducha nebylo jisté, že by se dal přemoci. Ale to objeví sama, až přijde čas.

„Ještě nejsi dost stará,“ odpověděl vyhýbavě.

„Kdy budu dost stará?“

„Až budeš ženou.“

„Kdy budu ženou?“

Krebovi připadalo, že její otázky nikdy neskončí. „První den, když tvůj totemový duch bude bojovat s jiným duchem, budeš krváčet. To je znamení toho, že byl zraněn. Část ducha zůstane v

tobě a připraví tvé tělo. Tvá prsa se zvětší a tělo prodělá další změny. Od té doby se bude tvůj totemový duch bít s jinými duchy pravidelně. Až přijde čas, kdy by měla odtéct krev a žádná se neobjeví, tak to znamená, že duch, kterého jsi spolkla, zvítězil nad tvým a že začal nový život.“

„Ale kdy budu žena?“

„Možná až prožiješ všechny roční doby osmkrát nebo devětkrát. Tehdy se většina dívek stává ženami. I když některé musí čekat jenom sedm let,“ odpověděl.

„Ale jak dlouho to bude trvat?“ naléhala dál.

Trpělivý starý mág si zhluboka povzdechl. „Pojď sem. Já se pokusím ti to vysvětlit,“ řekl a vzal pazourkový nůž z koženého váčku. Pochyboval o tom, že mu porozumí, ale třeba se pak přestane ptát.

Počty byly pro lidi klanu příliš těžké na pochopení. Většina z nich nedokázala počítat dál než do tří. Ty, já a někdo další. To nebyla otázka inteligence, protože Brun například věděl, když někdo z jeho dvaadvaceti členů tlupy chyběl. Potřeboval jenom pomyslet na každého jednotlivce zvlášť, a dokázal to rychle, aniž si to nějak zvlášť uvědomoval. Převést jednotlivce pod pojem jeden byla námaha, kterou málokdo zvládl. „Jak může být tahle osoba jeden a jiná osoba jindy zase taky jeden? To jsou různé osoby.“ To byla první otázka, jakou obvykle kladli.

Neschopnost lidí klanu shrnout a abstrahovat ovlivnila i další oblasti jejich života. Měli jméno pro všechno. Znali dub, vrbu a borovici, ale neměli pro to souhrnné jméno, žádné slovo pro strom. Všechny druhy země a všechny druhy kamenů a dokonce i druhy sněhu měly svá jména, která nikdy nezapomínali. Lidé klanu byli závislí na své dobré paměti a své schopnosti přidávat věci k informacím, které už měli. Nezapomněli téměř nic. Jejich řeč byla barvitá a výmluvná, ale nebyly v ní téměř žádné abstrakce. Celá ta sféra byla cizí jejich povaze, jejich zvykům a způsobu života. Byli závislí na tom, aby jejich mog–ur některé věci pro ně zjistil. Byl to on, kdo měl pamatovat na počet let, které měly uběhnout mezi setkáními klanu, a vědět, jak jsou členové tlupy staří a jak dlouhá má být izolace po obřadu vytvoření páru, stejně tak prvních sedm

dní života dítěte. Že uměl počítat tak daleko, byla jedna z jeho magických schopností.

Kreb se posadil a držel hůl vzepřenou o svou nohu a kámen. „Iza si myslí, že jsi trochu starší než Vorn,“ řekl Kreb. „Vorn prožil svůj rok narození, pak když se naučil chodit, rok kojení a svůj odvykací rok,“ prohlásil pak a udělal rýhu holí pro každý rok, o kterém se zmínil. „Udělám ještě jednu rýhu pro tebe. Tolik je ti teď let. Když přikryju tyhle rýhy mou rukou, je to jedna pro každý prst.“

Ajla soustředěně hleděla na zem a držela ruku s roztaženými prsty. Pak se její tvář rozsvítila. „Mně je tolikhle let!“ řekla a ukázala mu ruku se všemi prsty. „A jak dlouho to bude ještě trvat, než budu mít dítě?“ zeptala se. Bylo zřejmé, že ji víc zajímalo rozmnožování než počty.

Kreb byl velmi zmatený. Jak to mohla tak rychle pochopit? Ani se nezeptala, co mají společného rýhy na zemi s jejími prsty nebo co mají společného s roky. Jak to trvalo dlouho, než jen to pochopil Guv a kolikrát mu to musel opakovat. Kreb udělal ještě tři rýhy a položil na ně tři prsty. Bylo pro něho těžké učit, když měl jenom jednu ruku. Ajla se podívala na svou druhou ruku a zvedla hned tři prsty, když ohnula palec a ukazováček.

„Až budu mít tolik let?“ zeptala se a zvedla znovu osm prstů do výše. Kreb důrazně přikývl. Její další čin ho naprosto překvapil. Obsahoval pojem, který mu dal léta práce, než ho sám pochopil. Sundala první ruku a držela nahoře jenom tři prsty.

„Budu dost velká, abych měla děti, za tolikhle let,“ ukázala důrazně. Byla si jistá výsledkem. Starý mág byl ve svém nitru otřesen. To bylo prostě nepochopitelné, že dítě, a navíc děvče, mohlo dospět k takovému výsledku s takovou snadností. Bylo toho na něho najednou příliš mnoho, a málem by zapomněl její výpočet potvrdit.

„To je nejdřív, kdy s tím můžeš počítat. Není to ale jisté, že to u tebe bude tak brzy,“ odpověděl a udělal ještě dvě rýhy. „Může to trvat taky delší dobu. To se nikdy nemůže vědět tak jistě.“

Ajla se trochu zamračila a zvedla ukazováček a palec. „Jak se naučím víc roků?“ zeptala se.

Kreb se na ni nedůvěřivě zadíval. Byli na cestě do oblasti, kde se těžko pohyboval dokonce i on. Skoro litoval, že s tím vůbec začal. Brunovi by se to nelíbilo, kdyby věděl, že tohle děvče je schopné silné magie, která byla vyhrazena jenom mog–urům. Ale jeho zvědavost se probudila. Dokázala skutečně chápat tak složité věci?

„Zakryj všechny rýhy oběma rukama,“ řekl. Když vložila prsty do každé rýhy, přidělal Kreb ještě jednu a položil přes ni svůj malíček. „Příští rýhu přikryl můj malíček. Když spočítáš první okruh, musíš myslet na první prst na ruce jiné osoby a pak jít dál s druhým prstem na ruku druhé osoby. Chápeš?“ ukazoval a díval se na ni soustředěně.

Ajla ani nemrkla. Dívala se na své ruce a pak na jeho a pak udělala grimasu, kterou si Kreb vysvětloval jako výraz toho, že je šťastná. Důrazně přikývla, aby ukázala, že rozumí. Pak udělala skok, který byl téměř za Krebovou schopností chápat.

„A potom ještě ruce jedné osoby a pak další osoby, je to tak?“ zeptala se.

To už bylo na něho příliš. Přecházely mu smysly. Kreb dokázal s obtížemi počítat do dvaceti. Počet nad dvacet mizel v dálce, které se říkalo mnoho. V několika zvláštních případech po hluboké meditaci získal slabé tušení tohoto pojmu. A Ajla to pochopila s takovou lehkostí, jeho přikývnutí bylo spíš zamyšlení. Najednou získal představu o propasti mezi smysly téhle dívky a svými vlastními, a to jím otřásl. Musel se velice sebrat, aby získal zpátky svou rovnováhu.

„Řekni mi, co je tohle, jaké to má jméno?“ zeptal se jí, aby změnil téma. Zvedl hůl, kterou používal k rytí početních rýh. Ajla se dívala a pokoušela se vzpomenout.

„Vrba,“ řekla, „myslím, že je to vrba.“

„Správně,“ odpověděl Kreb. Položil jí ruku na rameno a díval se jí přímo do očí. „Ajlo, bude lepší, když si tohle necháš pro sebe a nikomu o tom neřekneš,“ řekl a přejel rukou nad rýhami, které předtím udělal.

„Ano, Krebe,“ odpověděla a vycítila, jak je to pro něho důležité. Naučila se chápat jeho jednání a vyčetla z jeho výrazu víc než kdokoli jiný, stejně jako u Izy.

„Je na čase jít domů,“ řekl. Chtěl být sám a přemýšlet.

„Musíme jít?“ řekla. „Je tu tak hezky.“

„Ano, musíme,“ řekl a zvedl se s pomocí hole. „A není to způsobné pochybovat o rozhodnutí muže, když je učinil, Ajlo,“ vyčetl jí mírně.

„Ano, Krebe,“ odpověděla a sklonila hlavu, jak se naučila, že mají ženy dělat. Cestou zpátky k jeskyni šla tiše po jeho boku, ale brzy zvítězil její neklid a už zase před ním poskakovala. Vracela se k němu s klacíky a kameny a říkala mu, jak se co jmenuje, nebo se ho vyptávala, když si sama nemohla vzpomenout. On neustále odpovídal a říkal si, jak těžké je soustředit se. Hlava se mu z toho točila.

První paprsky světla trochu zahnały tmou v jeskyni a v chladném ranním vzduchu byl cítit sníh. Iza ležela na své kožešině a v pomalu narůstajícím světle se dívala po dobře známých obrysech jeskyně. Dnes dostane její dcera jméno a stane se plnoprávným členem tlupy. Teď bude uznána jako živý a životaschopný člověk. Těšila se, že tím skončí její odloučení, přestože se bude moci stýkat jenom se ženami, dokud nepřestane krváčet.

Když dívka dostala první menstruaci, musela strávit tyto dny mimo tlupu. Když se to přihodilo v zimě, mohla zůstat v jeskyni, ale musela se zdržovat ve vyhrazeném prostoru v jeskyni nejvíce vzadu. Ale přesto pak na jaře musela po jedno toto období vydržet o samotě a daleko od jeskyně.

Žít o samotě bylo nebezpečné pro mladou neozbrojenou ženu, která byla až dosud zvyklá žít pod ochranou celé tlupy. Byla to zkouška, kterou dívky musely projít na hranici mezi dětstvím a dospělým věkem, a odpovíдалo to zkoušce chlapců při prvním lovu, když se měli stát muži, ale dívčin návrat se neoslavoval žádným obřadem. A i když měly dívky oheň, který je měl chránit před dravou zvěří, stávalo se skutečně, že se některá nevrátila živá.

Dívčina matka měla svolení navštívit ji jednou denně, aby jí dala jídlo a utěšila ji. Ale když dívka zmizela nebo byla zabita, nesměla o tom matka promluvit, dokud neuběhl určitý počet dnů.

Boje, které spolu sváděli duchové uvnitř ženského těla, aby vytvořily předpoklady pro nový život, byly pro muže nepochopitelným tajemstvím. Když žena krvácela, byl její totemový duch nesmírně silný a vítězil nad mužskou bytostí a vyloučil jeho oplodňující vliv. Pokud žena pohlédla během této doby na muže, mohl být jeho duch zatažen do tohoto boje, který byl pro něho beznadějný. To byl vlastní důvod, proč ženský totem musel být slabší než mužský, avšak i slabý strážný duch čerpal moc z životní síly, která byla skrytá uvnitř v ženách. Byly to ony, které tvořily nový život.

V hmatatelném světě byl muž větší, silnější a mocnější než žena, ale ve světě neviditelných mocností měla větší moc žena. Muži věřili, že ženino menší a slabší tělo je určeno k tomu, aby mu vládli. Žena se nesměla dozvědět, jak silná ve skutečnosti je, protože to by pak byla porušena rovnováha. Proto se nesměla zúčastnit duchovního života a nikdo jí nesměl sdělit, jak velkou moc jí její životní síla vlastně dává.

Mladí muži byli při obřadu po zkoušce mužnosti varováni před strašnými následky, jaké by to mělo, kdyby nějaká žena jenom zahlédla něco z mužských tajných rituálů. Dozvěděli se o dobách, kdy to byly ženy, které byly ve styku se světem duchů a dokázaly navazovat styk se svými předky. Muži jim odebrali právo vykonávat magické obřady, ale zcela je o jejich moc připravit nedokázali, zůstala v každé z nich nadále skrytá. Mnozí mladí mužové uviděli ženy v novém světle, když si uvědomili jejich možnosti. Ujali se své úlohy muže s nejvyšší vážností. Ženu bylo třeba chránit, starat se o ni a bylo nutné ji naprosto ovládat. Kdyby tomu tak nebylo, mohlo by to narušit rovnováhu mezi fyzickými a duchovními silami, a to by mohlo ohrozit celou budoucnost tlupy.

Protože ženin duch byl během menstruace o tolik silnější, musela žít odděleně. Musela se zdržovat jenom ve společnosti ostatních žen a nesměla se dotknout žádné stravy, kterou měli jíst muži. Celou tuto dobu musela trávit nedůležitými pracemi, mohla

sbírat dříví nebo připravovat kožešiny, které měly nosit pouze ženy. Muži se tvářili, že neexistuje. Naprosto ji jí nevšímali a dokonce ji ani nekárali. Když o ni náhodou některý muž zavadil pohledem, tvářil se, jako by byla neviditelná. Díval se skrz ni.

Toto prokletí žen, přestože dost kruté, však bylo časově omezené a nedalo se srovnat s prokletím, k němuž mohl být odsouzen člen tlupy, když spáchal nějaký hrubý zločin. Pouze náčelník mohl přikázat mog-urovi, aby přivolal zlé duchy a vyslovil nad dotyčnou osobou smrtelnou kletbu. Mog-ur to nemohl odmítnout, i když bylo nebezpečné i pro něho samotného provést tento rituál. Když kletba jednou padla, nikdo už s odsouzencem nepromluvil a nikdo se o něho dál nestaral. Byl vyloučen ze života tlupy, prostě už neexistoval. Bylo to, jako by už byl mrtvý. Jeho druh nebo družka a jeho rodina oželeli jeho smrt a už s ním nesdíleli jídlo. Někteří odešli od tlupy a nikdo je už nikdy neviděl. Většinou ale odsouzenec prostě přestal jíst a pít a dokonal tak kletbu, v kterou sám věřil.

Občas mohla být vyslovena smrtelná kletba na ohraničenou dobu, mívala ale stejně často smrtelné následky, protože odsouzenec většinou za tu dobu ztratil veškerou chuť žít. Ale pokud ještě žil, když určená doba uběhla, směl se vrátit zpět jako plnohodnotný člen tlupy a dostal zpátky své dřívější postavení. Splatil svou vinu společnosti a na jeho zločin se zapomnělo. Spáchání zločinu však bylo něco výjimečného a tak tvrdý trest se uděloval jen zřídka.

I když muži jednali se ženami v době jejich menstruace, jako by na nich lpěla smrtelná kletba, a ženy byly na určitou dobu vyloučeny ze života tlupy, mnohé z nich potají tento odpočinek od neustálých požadavků mužů vítaly. Iza se však už těšila na větší možnost pohybu, kterou měla získat po obřadu udělení jména. Už ji nebavilo být celou dobu uvnitř prostoru vymezeného kameny, který patřil ke Krebovu ohništi. Chtěla ven na slunce, které viděla pronikat ústím jeskyně v těchto posledních dnech před zimním sněhem. Netrpělivě čekala na Krebovo znamení, které by oznamovalo, že je připraven a že se celá tlupa má shromáždit. Obřady dávání jména se obvykle konaly před snídaní, těsně po

východu slunce, kdy byli ještě nablízku totemoví duchové, kteří chránili tlupu v noci.

Když se Iza dočkala a Kreb dal konečně znamení, pospíšila si připojit se k ostatním, kteří se už shromáždili. Postavila se před mog–ura a dívala se do země, zatímco mág zvedl pohled nad její hlavu a přivolával duchy. Odkryla dítě a podržela je, když mog–ur dělal znamení, které zvalo duchy k obřadu.

Mog–ur ponořil ruku do misky, kterou mu přidržel Guv, a táhl okrově rudou linii od bodu, kde se stýkalo obočí dítěte, ke špičce nosu.

„Uba. Jméno dívky je Uba,“ řekl mog–ur. Nahé dítě křičelo v chladném větru, který pronikal do jeskyně, a jeho protesty zanikly v souhlasném mumlání tlupy.

„Uba,“ opakovala Iza, která držela třesoucí se dítě v náručí. To je výborné jméno, pomyslela si. Přála si, aby znala onu Ubu, po níž je její dcera nazvána.

Jednotliví členové tlupy procházeli kolem ní a všichni opakovali jméno novorozeněte, aby seznámili sebe a své totemy s novým přírůstkem. Iza pečlivě držela hlavu skloněnou tak, aby ani náhodou nepohlédla na některého z mužů, kteří přicházeli seznámit se s její dcerou. Potom zabalila dítě do teplé králičí kožešiny a uložila je pod vlastní zástěrku tak, aby se znovu zahřálo.

Křik dítěte ustal, sotva dostalo napít, a Iza se vrátila na své místo mezi ženami, aby uvolnila místo pro obřad tvoření párů.

Pro tuto ceremonii, a pouze pro ni, se užíval žlutý okr v posvátné masti. Guv podal mog–urovi misku a starý mág ji držel pevně mezi pahýlem paže a pasem. Guv nemohl sloužit při vlastní svatbě. Postavil se před mog–ura a čekal, až Grod přijde s dcerou své ženy. Uka to sledovala se smíšenými pocity. Byla hrdá, že její dcera dostává dobrého muže, ale současně byla i smutná, že opustí jejich ohniště.

Ovra předstoupila. Byla v nové kožešině a dívala se dolů na nohy, když šla hned za Grodem, ale její sklopená tvář zářila. Bylo zřejmé, že není nešťastná z volby, která jí byla přisouzena. Sedla si se zkříženýma nohama před Guva, nadále se sklopenýma očima.

Tichými rituálními znaky se obrátil mog–ur znovu k duchům a ponořil pak prst do žluté masti a vyznačil totem Ovry přes jizvu, kde měl Guv vryt vlastní totem. To symbolizovalo spojení jejich duchů. Znovu ponořil prst do masti a namaloval Guvův znak přes její. Zamazal obrysy jejího totemu tak, aby nový totem dominoval jako symbol mužovy nadřazenosti.

„Duchu tura, který jsi totemem Guva, tvé znamení teď zvítězilo nad bobrem, znamením Ovry,“ řekl mog–ur. „Ať Ursus svolí, aby tomu tak bylo navždy. Guve, přijmeš tuto ženu?“

Guv odpověděl tím, že poklepal Ovře na rameno a naznačil jí, aby ho následovala dovnitř jeskyně k místu, které bylo nedávno vyznačeno kameny a které bude nyní Guvovým ohništěm. Ovra se zvedla a následovala svého muže. Neměla jinou volbu a nikdo se jí neptal, jestli ho uznává. Pár teď měl strávit čtrnáct dnů společně u ohniště, odloučen od ostatních, ale během té doby nesměli muž a žena spolu spát. Potom se měl v malé jeskyni konat obřad. Měli se ho účastnit jenom muži a tento obřad měl stvrdit jejich spojení.

Mezi lidem klanu bylo spojení dvou lidí za druhy naprosto duchovní záležitostí, která začala uznáním před celou tlupou a byla dokonána tajným obřadem, jehož se účastnili pouze muži. V této primitivní společnosti byl sex stejně přirozený a bez zábran jako jídlo nebo spánek. Děti se učily tím, že se dívaly na starší, stejným způsobem, jako se učily jiné činnosti. Hrály si na soulož stejně jako napodobovaly jiné aktivity dospělých od chvíle, kdy se naučily chodit. Často se stalo, že některý chlapec dospěl, aniž získal svůj první úlovek, a žil tak v zemi nikoho mezi dítětem a dospělým, a mohlo se taky stát, že souložil s dívkou, která ještě nebyla ženou. Dívky v tlupě ztrácely panenství brzy a někdy se chlapci trochu vyděsili, když dívka krvácela.

Kterýkoliv muž si mohl vzít kteroukoliv ženu, když na ni dostal chuť. Jedinou výjimkou byl podle tradice vlastní sourozenec. Když se vytvořil nový pár, byl si více méně věrný z toho důvodu, že se respektovalo vlastnictví jiného muže, ale nesloužilo mužovi ke cti, když ovládal svou žádost, místo aby si vzal první ženu, která se mu namanula. Ženě nebylo cizí činit plachá zvoucí gesta, která se mohla vykládat jako pozvání, když se

jí některý muž líbil. Lidé klanu si mysleli, že se nový život tvoří tím, že se dva totemy spojí, a nijak nedávali do souvislosti sexuální aktivity a rození dětí.

Druhý obřad spojil Druga a Agu. Rovněž tento pár měl být odloučen od zbytku tlupy s výjimkou ostatních členů kolem vlastního ohniště. Ti ovšem mohli přicházet a odcházet, jak se jim zachtělo.

Jakmile druhý pár zašel do jeskyně, shlukly se ženy kolem Izy a jejího dítěte.

„Je opravdu krásná, Izo,“ řekla Ebra. „Musím uznat, že jsem byla trochu neklidná, když jsem slyšela, že po všech těch letech čekáš dítě.“

„Duchové nade mnou bděli,“ ukazovala Iza. „Silný totem dává silné dítě, když k tomu nakonec dojde.“

„Měla jsem strach, že Ajlin totem bude mít na tebe špatný vliv. Vypadá tak jinak a její totem je tak mocný. Mohl by uškodit tvému vlastnímu dítěti,“ řekla Aba.

„Ajla přináší štěstí, mně rozhodně přinesla štěstí,“ odpověděla Iza a rychle se ohlédla, jestli to Ajla neslyší, ale ta stála a dívala se na Ogu, která držela dítě, a zářila hrdostí, jako by bylo její vlastní. Neslyšela, co si ženy povídají, a Iza nechtěla, aby před ní takové myšlenky probíraly. „Nepřinesla snad štěstí nám všem?“

„Ale neměla jsi zase tak velké štěstí, abys dostala chlapce,“ řekla Aba.

„Já si přála děvče, Abo,“ řekla Iza.

„Izo! Jak můžeš říct něco takového!“ Ženy byly zděšené. Nikdy by nepřiznaly, že by taky chtěly mít děvče.

„Já jí to nemám za zlé.“ Uka přišla na Izinu obranu. „Když je to chlapec, dáš mu jídlo, vychováš ho a staráš se o něho, ale jakmile dospěje, zmizí. Když nepřijde o život na lovu, tak to může být jinak. Polovina z nich umírá v mládí. O syna přijdeš snadno, dcera ti spíš zůstane. Ovra může rozhodně žít ještě mnoho let.“

Všechny litovaly matku, která ztratila syna při zemětřesení. Věděly, jak pro něho truchlí. Ebra raději změnila téma.

„Ráda bych věděla, jaké zimy přijdou v téhle nové jeskyni.“

„Lov byl dobrý a stačily jsme nasbírat tolik jídla, že ho bude dostatek. Lovci dnes vyražejí zřejmě naposled. Doufám, že bude místo, kde bychom mohly všechno zmrazit,“ řekla Ika. „Vypadá to ostatně, že už jsou muži netrpěliví. Bude lepší, když půjdeme a dáme jim něco k jídlu.“

Ženy nerady odcházely od Izy a jejího dítěte, aby uvařily snídani. Ajla si sedla vedle Izy a ta jídala ruku kolem ramen, zatímco novorozeně měla v druhé ruce. Iza se cítila velmi hezky. Těšila se, jak si vyjde ven do čerstvého a slunečného zimního dne. Byla šťastná, že se její dítě narodilo a že je zdravé, a kromě toho, že je to děvče. Radovala se, že mají jeskyni a že se Kreb rozhodl starat se o ni. Byla rovněž ráda, že má tuhle hubenou světlou dívku po svém boku. Podívala se na Ubu a potom na Ajlu. Mé dcery, pomyslela si. Obě jsou mé dcery. Všichni vědí, že Uba bude ranhojičkou, ale bude jí i Ajla. Já na to dohlédnu. Kdo ví, třeba bude jednoho dne velmi schopná.

9

„Duch Suchého sněhu si vzal za ženu Zrnitou sněhovou vločku a ta po čase porodila nahoře na severu Ledovou horu. Avšak duch hrdě zářícího Slunce nenáviděl třpytící se dítě, které se roztahovalo po celé zemi a požíralo jeho teplo tak, že už nikde nerostla ani tráva. Slunce se rozhodlo zničit Ledovou horu, ale duch Bouřkového mraku, který byl sourozencem Zrnité vločky, se dozvěděl, že Slunce chce zabít její dítě. V létě, když Slunce bylo nejsilnější, bojoval duch Bouřkového mraku se Sluncem, aby zachránil život Ledové hory.“

Ajla seděla s Ubou v klíně a dívala se jako u vytržení na Dorva, když vyprávěl dobře známou legendu. Byla plně zaujatá, přestože slyšela legendu už mnohokrát a znala ji z paměti. Ale neklidné dítě v jejím klíně mělo mnohem větší zájem o její světlé vlasy než o vyprávění, a cuchalo jí je oběma rukama. Ajla uvolnila pramen vlasů ze sevření, ale nespouštěla oči ze starého muže, který stál blízko ohně a vyprávěl dramatickými gesty legendu, zatímco ho všichni napjatě sledovali.

„Některé dny vítězilo ve strašném boji Slunce, zavrtávalo žhavé ostré paprsky do řinčivě chladného ledu a připravovalo Ledovou horu o životní sílu, která odtékala s vodou. Ale další dny vítězil Bouřkový mrak, temně a hrozivě se postavil Slunci a zakryl mu tvář, aby nemohlo vysílat plamenné oštěpy k Ledové hoře a neroztavilo ji. I když Ledová hora musela v horkých dnech

hladovět a během léta se prudce zmenšovala, tak opět rostla a sílila, když jí za krátkých chladných dnů zimy její matka Zrnitá vločka a otec Suchý sních přinášeli potravu. Každé léto bojovalo Slunce, aby zničilo Ledovou horu, ale Bouřkový mrak vždycky zabránil, aby roztavilo něco z toho, oč Ledová hora předchozí zimu narostla. Na začátku každé zimy byla proto Ledová hora vždycky trochu větší než předchozí zimy, a byla větší a větší a roztahovala se dál a pokrývala každým rokem větší kus země.

A jak rostla, šířilo se kolem velké chladno. Větry svištěly a sních vířil a Ledová hora pořád rostla. Blížila se víc a víc místu, kde žili lidé. Třásli se zimou a mrzli a krčili se kolem ohně, když napadl první sních.“

Venku před jeskyní svištěl vítr ve stromech, ztrácejících listí, a znělo to, jako by na sebe narážely holé kosti. Ajle přejel mráz po zádech.

„Lidé klanu nevěděli, co by měli dělat. Proč nás už naši strážní duchové nechrání? Co jsme udělali, že nám tak ubližují? ptali se. Pak se jejich mog–ur rozhodl vydat se na cestu a vyhledat duchy a poradit se s nimi. Odešel a byl pryč dlouhou dobu. Mnozí byli neklidní ze všeho čekání na mog–ura, obzvlášť mladí.

Ze všech nejméně trpělivý byl prudký Durk. Vyslovil, co si mnozí mysleli. Mog–ur se už nevrátí, řekl. Naším totemům se nelíbí zima v této zemi. Opustily nás. Měli bychom taky odtud odejít.

Nemůžeme opustit svůj domov, odpověděl klidně náčelník. Tady jsme vždycky bydleli, je to domov našich předků. Je to domov našich totemových duchů. Neopustili nás. Jsou stejně nešťastní jako my, ale byli by ještě nešťastnější bez domova. Nemůžeme odtud odejít a donutit je, aby opustili svůj domov. A kam bychom asi měli jít?

Když náčelník domluvil, Durk vyskočil. Naše totémy nás už dávno opustily. Pokud najdeme lepší domov, snad se k nám vrátí. Můžeme putovat k poledni a následovat ptáky, které vidáme odlétat před chladem, když se listí zbarvuje, nebo taky východním směrem do země Slunce. Můžeme se odebrat tam, kde na nás Ledová hora nemůže. Ledová hora leze jen pomalu kupředu, ale

my můžeme být rychlí jako vítr. Nedožene nás! Ale jestli tu zůstaneme, zmrzneme.

Ne, musíme čekat na našeho mog–ura, řekl náčelník. Vráti se a poví nám, co máme dělat. Ale Durk nechtěl poslouchat náčelníka a jeho moudrou radu. Prosil a přemlouval své druhy a někteří se nechali ovlivnit. Rozhodli se vydat na cestu společně s Durkem.

Zůstaňte, žádali je ostatní. Počkejte, dokud se nevrátí mog–ur.

Durk se nestaral o to, co říkali. Mog–ur nenajde duchy. Nikdy se nevrátí. Teď se vydáme na cestu. Pojd'te s námi a najdeme nové místo, kde Ledová hora nemůže žít.

Ne, odpověděli lidé klanu. Počkáme tady.

Matky a jejich mužové oželeli mladé muže a ženy, kteří se vydali s Durkem na cestu, protože byli jisti, že na své cestě zahynou. Čekali na mog–ura, ale když uběhlo mnoho dní a mog–ur se nevracel, začali pochybovat. Uvažovali, jestli neměli odejít se svými dětmi.

Pak ale jednoho dne uviděli blížít se podivné zvíře, které nemělo strach z ohně. Všichni se vylekali a zírali na ně. Nikdy dřív něco takového nespatri. Ale když se přiblížilo, viděli, že to není zvíře, ale jejich mog–ur! Byl oblečený do kožešiny jeskynního medvěda. Nakonec se vrátil a vyprávěl tlupě, co se naučil od Ursuse, ducha Velkého jeskynního medvěda.

Ursus řekl, aby lidé bydleli v jeskyních a oblékali se do zvířecích kožešin. Aby lovili a sbírali potravu v létě tak, aby měli dost zásob na zimu. Lidé nikdy nezapomněli, co je Ursus naučil, a ať se Ledová hora sebevíc snažila, nedokázala je vypudit z jejich domova. Nezáleželo na tom, kolik sněhu a chladu Ledová hora vyslala, protože lidi se přesto nevystěhovali a neustoupili jí z cesty.

Nakonec to Ledová hora vzdala. Škaredila se a už neměla zájem se bít se Sluncem. Bouřkový mrak byl rozhněvaný, protože už Ledová hora nechtěla bojovat, a odmítl jí nadále pomáhat. Ledová hora opustila zemi a stáhla se do svého domova nahoře na severu, a současně s ní zmizel i velký chlad. Slunce jávalo nad svým vítězstvím, když zahánělo Ledovou horu. Nebylo místa, kde by se mohla skrýt před horkem, byla naprosto poražená. Po mnoho a mnoho let nebyla zima, bylo věčné léto.

Ale matka Zrnitá vločka truchlila pro své ztracené dítě a smutek ji oslaboval. Otec Suchý sníh jí chtěl pomoci dostat ještě jedno dítě a prosil ducha Bouřkového mraku o pomoc. Bouřkový mrak se slitoval nad svým sourozencem a pomohl Suchému sněhu získat potravu, aby zesílil. Přikryl znovu tvář Slunce, když se Suchý sníh přiblížil a vyslal svého ducha tak, aby ho Zrnitá vločka mohla polknout. Porodila pak ještě jednu Ledovou horu, ale lidé si pamatovali, co je Ursus naučil. Ledová hora nikdy nemůže vyhnat lidi z jejich domovů.

A co se stalo s Durkem a těmi, co odešli s ním? Někdo říká, že je sežrali vlci a lev, a druzí říkají, že utonuli v hluboké vodě. Jsou i takoví, kteří říkají, že se dostali do země Slunce, ale že se Slunce rozzlobilo, že chtěli proniknout do jeho země. Seslalo dolů z oblohy ohnivou kouli, aby je pohltila. Zmizeli a už je nikdy nikdo neviděl.“

Aga si zhluboka povzdechla. „Rozuměl jsi, Vorne,“ řekla posunky svému synovi, jako pokaždé, když legenda o Durkovi skončila. „Musíš vždycky poslouchat svou matku a Druga a Bruna a mog–ura. Nikdy nesmíš být neposlušný a nikdy nesmíš opustit tlupu. Tak bys mohl tak zmizet.“

„Krebe,“ obrátila se Ajla na mog–ura, který seděl vedle ní. „Myslíš, že Durk a jeho druhové našli nové místo, kde by mohli žít? Zmizeli, ale nikdo je neviděl umřít, není tomu tak? Mohli to dokázat a žít dál, nemyslíš?“

„Nikdo je neviděl zmizet, Ajlo, ale je těžké lovit, když jsou na to jenom dva nebo tři lovci. Možná mohli zabíjet menší zvěř během léta, ale skolit velkou zvěř, bez níž se nedá přežít zima, by bylo pro ně obtížnější. A museli by přežít mnoho zim, než by došli do země Slunce. Totemy chtějí místo k bydlení. Opouštějí lidi, kteří putují bez domova. To bys přece nechtěla, aby tě tvůj totem opustil?“

Ajla bezděčně natáhla ruku ke svému amuletu. „Ale můj totem mě neopustil, přestože jsem byla sama a neměla jsem domov.“

„To bylo proto, aby tě vyzkoušel. Našel ti domov, není tomu tak? Jeskynní lev je silný totem, Ajlo. Vyvolil si tě a může přijít a chránit tě navěky, protože si tě zvolil, ale všechny totemy jsou

šťastnější, když mají domov. Pokud ho posloucháš, bude ti pomáhat. Pová ti, co je pro tebe nejlepší.“

„Jak se to dozvím, Krebe?“ zeptala se Ajla. „Nikdy jsem neviděla jeskynního lva. Jak se pozná, že k někomu mluví jeho totem?“

„Člověk nemůže vidět ducha vlastního totemu, protože je částí jeho samého a je uvnitř něho. Ale přesto k tobě promluví. Musíš se jenom naučit ho vnímat. Když máš učinit rozhodnutí, tak přijde a pomůže ti. Dá ti znamení, pokud zvolíš správně.“

„Jaké znamení?“

„To je těžké vědět. Obvykle něco neobvyklého, něco zvláštního, čeho si všimneš. Může to být kámen, který jsi nikdy dřív neviděla, nebo kořen podivného tvaru, který má pro tebe nějaký význam. Musíš se naučit vnímat srdcem a rozumem, nejenom očima a ušima. Pak budeš vědět, kdy k tobě mluví. Jsi to pouze ty sama, kdo tě může naučit chápat tvůj vlastní totem, nikdo jiný tě to nenaučí. Ale až ten čas nastane a ty najdeš znamení, které ti dal tvůj totem, pak si ho vlož do amuletu. Přinese ti štěstí.“

„Máš znamení svého totemu ve svém amuletu, Krebe?“ ukazovala Ajla a dívala se na kožený váček, který visel na šňůrce na magově krku. Dovolila křičícímu dítěti, aby se zvedlo a šlo k lze.

„Ano,“ přikývl Kreb. „Jedno z nich je zub jeskynního medvěda, který jsem dostal, když jsem byl určen za učedníka mog-ura. Nebyl v čelisti, ale ležel volně na kamení před mýma nohama. Neviděl jsem ho, když jsem se posadil. Je to dokonalý zub, který není poškozený nebo odřený. To bylo znamení Ursuse, že jsem se rozhodl správně.“

„Dá mi můj totem také znamení?“

„To se neví. Možná ti dá znamení, až budeš mít před sebou důležité rozhodnutí. Dozvíš se to, až dozraje čas. Stačí, když budeš nadále nosit svůj amulet, aby tě tvůj totem našel. Dávej pozor, abys nikdy svůj amulet neztratila, Ajlo. Dostala jsi ho, když ti byl tvůj totem odhalen, a obsahuje část ducha, kterou tvůj totem pozná. Bez

něho nenajde duch tvého totemu cestu zpátky, když se od tebe vzdálí. Bude bloudit a odebere se do svého domova ve světě duchů. Když ztratíš svůj amulet a zase ho rychle nenajdeš, tak umřeš.“

Ajla se otrásla a zajela rukou k malému koženému váčku, který jí visel na kožené šňůrce na krku, a byla zvědavá, kdy dostane znamení svého totemu. „Myslíš, že Durkův totem mu dal znamení, když se rozhodl opustit tlupu a hledat zemi Slunce?“

„To se nikdo nedozví, Ajlo. V legendě se o tom nic neříká.“

„Já si myslím, že měl Durk odvahu, když se pokusil najít nový domov.“

„Možná byl odvážný, ale byl taky hloupý,“ odpověděl Kreb. „Opustil tlupu a domov svých předků a podstoupil velké nebezpečí. A proč to udělal? Aby našel něco jiného. Nebyl spokojený s tím, co měl. Část mladých mužů si myslí, že Durk byl odvážný, ale když zestárnou, leccos pochopí a zmoudří.“

„Já myslím, že ho mám ráda proto, že byl jiný,“ řekl Ajla. „To je legenda, kterou mám nejraději.“

Ajla viděla, že ženy vstávají, aby začaly připravovat večeři, a tak se zvedla, aby taky pomohla. Kreb potřásl hlavou, když Ajla odešla. Pokaždé, když si už myslel, že Ajla skutečně začíná přijímat a chápat život a tradice klanu, řekne něco, co ho udiví. Neudělala nějakou chybu nebo hloupost, pouze nemyslela jako oni. Smyslem legendy bylo ukázat, že se nelze odchýlit od starých cest a způsobů myšlení, pokud nechce člověk skončit špatně, ale Ajla v legendě obdivovala mladého muže, který se postavil proti starým a chtěl vyzkoušet něco nového. Překoná někdy své podivné nápady? pomyslel si. Rozhodně se už přizpůsobuje našemu způsobu života, utěšoval se.

Od dívek se očekávalo, že ve věku sedmi nebo osmi let budou zběhlé v pracích dospělých žen. Mnohé v té době dospěly a byly po krátkém čase dány mužovi. Během těch dvou let, které uplynuly od doby, co Ajlu našli – samotnou, téměř před smrtí hladem a bez znalostí, jak se sama uživit – se nejen naučila, jak najít potravu, ale taky jak se mají potraviny připravovat a jak se dají uchovat. Uměla

i mnoho jiného, a i když nebyla stejně rychlá a zkušená jako starší ženy, byla přinejmenším stejně schopná jako mladší ženy.

Uměla vyvrhovat zvěř, připravovat kožešiny a zhotovovat pasti, zástěrky a kožené vaky toho druhu, jaké tlupa používala. Uměla vyřezávat kožené pruhy stejné šíře v dlouhé spirále z jedné jediné zvířecí kůže a uměla zhotovovat šňůry a lana z dlouhých vlasů zvěře, šlach nebo z lýka či kořenů. Byly tlusté a silné nebo velmi slabé a tenké podle potřeby. Rovněž její košíky, rohože a sítě zhotovené ze silné trávy, kořenů nebo kůry byly udělané velmi dobře. Uměla vyrobit pěstní klín z pazourkového jádra nebo udělat ostrý ústěp použitelný jako nůž nebo drásadlo tak dobře, že tím dokonce ohromila Druga. Vyřezávala misky ze dřeva a uměla je jemně a hezky vybrousit. Naučila se rozdělat oheň tak, že třela v dlaních tyčinku, zatímco ji tiskla k dřevěné podložce, dokud vzniklý dřevěný prach nevzplál a nezapálil troud. Dokázala to udělat sama, i když bylo snazší, když na to byli dva, aby se vystřídali. Ale nejvíc Kreba udivovalo, že začínala přijímat za své Iziny léčitelské znalosti, jako by to byl její přirozený instinkt. Iza má pravdu, pomyslel si Kreb, učí se to, přestože nemá přístup k naší paměti.

Ajla právě okrajovala hlízy jamů a vkládala je do koženého vaku, který byl plný vody a visel nad ohněm. Když odkrájela to, co bylo zkažené, nezůstalo toho z hlíz mnoho. Vzadu v jeskyni, kde uchovávali jídlo, bylo chladno a sucho, ale zelenina už začínala hnít.

Ajla snila o roční době, která už stála přede dveřmi. Před několika dny si všimla čůrku tekoucí vody v zamrzlém potoce. Byla to první známka toho, že se brzy prolomí ledy. Sotva dokázala krotit své čekání na jaro s první zelení, s novými poupaty a sladkou javorovou šťávou, která stoupala a skapávala z ran, které nařízli do kůry stromu. Sbírali sladkou šťávu a vařili ji ve velkém koženém kotli, dokud z ní nebyl hustý sirup nebo nezkrytalizovala na cukr, který ukládali do nádob z březové kůry. Březová šťáva byla rovněž sladká, ale ne tak chutná jako javorová.

Téhož dne ráno se vítr obrátil, několik hodin vanul od jihu a přinesl s sebou teplo od moře. Tající voda skapávala po dlouhých rampouších, které visely nahoře v ústí jeskyně. Když teplota klesla, voda zase zmrzla a rampouchy byly tlustší a delší. Rostly po celou zimu v době, kdy východní vítr přinesl chlad.

S prvními teplými závany od jihu už všichni začali myslet na to, že zima brzy skončí.

Ženy mluvily a pracovaly současně. Pohybovaly rukama rychlou znakovou řečí a připravovaly přitom jídlo. Ke konci zimy, když se zásoby jídla tenčily, daly dohromady, co zbývalo, a vařily společně. Každá rodina však jedla sama u svého ohniště, kromě zvláštních příležitostí. V zimním období se vždycky slavilo víc svátků – pomáhalo to narušit jednotvárnost a pocit uzavřenosti – ale jak zásob ubývalo, byly to nakonec dost hubené slavnosti. Drobnou zvěř chytali po celou zimu a někdy se lovcům podařilo vystopovat starého jelena, kterého mohli skolit. Takový přírůstek byl vítaný, ale nebyl životně důležitý. Po celou dobu měli své zásoby sušeného jídla a nikdy nemuseli hladovět.

Ženy měly povídavou náladu, a teď to byla právě Aba, která horlivě rozkládala rukama.

„... ale dítě bylo znetvořené. Matka je vzala ven, jak náčelník prikázal, ale nemohla se odhodlat je nechat umřít. Vylezla s dítětem vysoko do stromu a přivázala je k nejvyšším větvím, kam ani kočky nemohly vyšplhat. Dítě plakalo, když je opouštěla, a když nastal večer, bylo tak hladové, že vylo jako vlk. Nikdo nemohl spát. Dítě plakalo den a noc a náčelník se na matku zlobil, ale pokud dítě plakalo a křičelo, tak věděla, že dítě žije.

V den pojmenování vylezla matka časně zrána do stromu, aby se na ně podívala. Dítě bylo naživu. Znetvořeniny zmizely! Bylo normální a zdravé. Náčelník nechtěl jejího syna do tlupy, ale protože dítě nadále žilo, muselo dostat jméno a být přijato. Chlapec se potom stal sám jednoho dne náčelníkem a vždycky byl vděčný své matce, že ho uvázala tam nahoře ve stromě, kde mu nic nemohlo ublížit. I když dostal ženu a vlastní ohniště, dával jí část své kořisti z každého lovu. Byl k ní vždycky vlídný a choval se k ní s úctou,“ skončila Aba.

„Které novorozeně by mohlo přežít tolik dní bez jídla?“ ptala se Oga a dívala se na Braka, svého zdravého malého synka, který právě usnul. „A jak by se její syn mohl stát náčelníkem, když jeho matka nebyla ženou náčelníka nebo ženou muže, který byl za náčelníka vybrán?“

Oga byla hrdá na svého syna a Broud byl ještě pyšnější, že jeho žena dostala syna tak rychle po jejich spojení. Dokonce Brun odložil svou důstojnost a jeho pohled změkkl, když držel dítě, které mělo zaručit pokračování linie náčelníků v rodině.

„Kdo by byl naším příštím náčelníkem, kdybys neměla Braka, Ogo?“ zeptala se Ovra. „Co by se stalo, kdybys nedostala syny, ale jenom dcery? A kdyby se náčelníkovi něco přihodilo?“ Trochu záviděla mladší ženě. Ovra ještě neměla dítě, i když už byla ženou a dostala Guva za muže mnohem dřív, než Oga a Broud vytvořili pár.

„A jak mohlo dítě, které se narodilo znetvořené, najednou být zdravé?“ zeptala se Oga.

„Myslím, že si tu historku vymyslela žena, které se narodilo znetvořené dítě a která si přála, aby bylo zdravé,“ řekla Iza.

„Ale je to stará legenda, Izo, vypráví se po celé generace. Možná to bylo tak, že se dřív mohly dít věci, které nejsou možné dnes. Jak můžeš vědět tak jistě, že to tak nebylo?“ řekla Aba a obhajovala své vyprávění.

„Některé věci mohly být dřív jinačí, Abo, ale myslím, že Oga má pravdu. Dítě, které se narodí znetvořené, se najednou nezmění tak, aby bylo zdravé, a není věrohodné, aby novorozeně mohlo žít do sedmého dne bez jídla. Ale je to stará legenda, takže v ní možná je kus pravdy,“ připustila Iza.

Když bylo jídlo hotové, odnesla Iza svůj díl ke Krebovu ohništi, zatímco Ajla vzala Ubu a šla za ní. Iza zhubla a už nebyla tak silná, jako bývala dřív, a proto Ajla většinou nosila její malé dítě. Mezi těmi dvěma se vytvořil zvláštní vztah. Uba následovala Ajlu, kamkoliv se jen hnula, a zdálo se, že Ajlu to nikdy neunaví.

Když se najedli, šla Uba ke své matce, aby se napila mléka, ale brzy začala být nevrlá. Iza se rozkašlala a to Ubu ještě víc podráždilo. Nakonec ji Iza podala Ajle.

„Zeptej se Ogy nebo Agy, jestli ji nemůžou nakojit,“ ukázala Iza zmateně a znovu se rozkašlala.

„Je ti dobře, Izo?“ zeptala se Ajla s ustaranou tváří.

„Jsem stará žena, příliš stará, abych měla malé dítě. Došlo mi mléko, to je všechno. Uba má hlad. Minule dostala od Agy, ale myslím, že Aga teď právě nakojila a už jí tolik nezbylo. Oga říká, že má víc než dost. Vezmi večer dítě k ní.“ Iza si všimla, že si ji Kreb pátravě prohlíží a dívala se raději pryč, když Ajla odnášela Ubu.

Ajla pečlivě dbala na to, aby měla hlavu skloněnou, když se blížila k Broudovu ohništi. Věděla, že stačí málo, aby probudila hněv mladého muže. Byla si jistá, že jen čeká na každou příležitost, aby ji mohl pokárat nebo ztrestat, a nechtěla, aby jí řekl, aby Ubu odnesla, protože udělala něco špatně. Oga byla ráda, že směla kojit Izinu dceru. Protože však Broud seděl a díval se na ně, ani spolu nemluvily. Sotva se Uba dosyta napila, odnesla ji Ajla zpátky. Sedla si pak, chovala ji a tiše broukala způsobem, který ji vždycky uklidnil. Tak pokračovala, dokud dítě neusnulo. Už dávno zapomněla svou řeč, ale vždycky pobrukovala, když chovala malé děti.

„Jsem stará žena, která začíná být podrážděná, Ajlo,“ řekla Iza, když Ajla Ubu uložila. „Byla jsem příliš stará, když jsem porodila, a už mi dochází mléko. Uba by se ještě neměla odstavit. Neminul ani rok, co se naučila chodit, ale nedá se nic dělat. Zítra ti ukážu, jak se dělá jídlo pro malé děti. Nechci dát Ubu jiné ženě, pokud se tomu dá vyhnout.“

„Dát Ubu jiné ženě! Jak bys mohla dát Ubu jiné ženě, patří přece nám!“

„Já to taky nechci, Ajlo, ale Uba musí mít dostatek jídla, a to ode mě nemá. Nemůžeme ji jenom nosit od ženy k ženě, když moje mléko nestačí. Dítě Ogy je malé, a proto má Oga ještě tolik mléka. Až bude Brak starší, bude mléko stačit jenom pro něho. Stejně jako Aga nebude mít nic navíc, pokud nebude mít ještě jedno dítě, které saje po celou dobu,“ vysvětlovala Iza.

„Tak ráda bych jí dala mlíko sama!“

„Ajlo, ty jsi možná stejně velká jako my ostatní, ale ještě nejsi žena. A ani to nevypadá, že by ses jí měla brzy stát. Jenom ženy mohou být matky a jenom matky mají mléko. Začneme tím, že dáme Ubě obvyklé jídlo, a uvidíme, jak to půjde. Chci, abys věděla, že jídlo pro malé děti se musí připravovat zvláštním způsobem. Všechno musí být měkké, protože jejich mléčné zuby ještě nedokážou dost dobře žvýkat. Semena se musí roztlouct na jemný prach, než se uvaří, a sušené maso se taky musí rozdrtit a vařit s trochou vody na kaši. Z čerstvého masa se musí odstranit šlachy a zelenina se musí rozmačkat na kaši. Zbyly nám nějaké žaludy?“

„Byla jich tam hromada, když jsem se dívala naposledy, ale myši a veverky je celou dobu kradou a spousta jich shnila,“ odpověděla Ajla.

„Podívej se, jestli ještě něco nenajdeš. Vymáčíme z nich hořkost a umeleme je, abychom měly něco na přimíchání do masa. Hlízy jamu jsou taky dobré. Nevíš, kde jsou ty malé misky z mušlí? Uba se teď musí naučit jíst z nich. Jsem tak ráda, že už zima pomalu končí. S jarem budeme mít změnu v jídle a taky přijdeme na jiné myšlenky.“

Iza dobře viděla ustarané vrásky na dívčině čele. Mnohokrát za tuto uplynulou zimu byla vděčná Ajle za její pomoc. Ráda by věděla, jestli dostala Ajlu jako dar, když byla těhotná, aby mohla být druhou matkou pro dítě, které přišlo v jejím životě tak pozdě. Nebyly to jenom roky, které jí ubíraly sílu. Přestože odmítala všechny nárážky na chatrné zdraví a nikdy nemluvila o bolesti v prsou nebo o krvi, která se objevovala, když obzvlášť zle kašlala, tak si uvědomovala, že je mnohem nemocnější, než se zdá, a věděla, že i Kreb to ví, jak to s ní je. On taky stárne, pomyslela si. Tahle zima ho těžce sebrala. Tráví příliš mnoho času v malé jeskyni a tam má jenom jednu jedinou louč, aby se zahřál.

Huňatá hříva starého mága dostala stříbrný nádech. Zánět kloubů a chromá noha způsobovaly, že pro něho bylo utrpení chodit. Začínaly ho bolet zuby, kterými si po celá léta pomáhal přidržovat věci místo ruky, kterou postrádal. Ale Kreb se už dávno naučil žít s utrpením a bolestí. Byl stejně silný na duchu jako dřív a

i jeho pozorovací schopnost byla stejná. Dělal si starosti kvůli Ize. Viděl, jak spolu žena a dívka hovoří o tom, jak se připravuje dětská strava, a neušlo mu, jak Iza pohubla a sešla. Její tvář byla propadlá a oči hluboko zapadly, takže tím víc vystoupilo mohutné obočí. Paže jí zeslábly a vlasy zešedly, ale největší starost mu dělal její neustálý kašel. Budu rád, až budeme mít tuhle zimu za sebou, pomyslel si. Iza potřebuje slunce a teplo.

* * *

Zima nakonec uvolnila své tvrdé sevření a teplejší jasné dny přišly s proudy deště. Ledové kry z výše položených míst připlouvaly po proudu do přeplněného koryta a sníh a led tál před vchodem do jeskyně. Země před ní se proměnila v blátivou kaši, když promrzlá půda povolila a přišel déšť. Jenom kamenná dlažba těsně před vchodem zachránila jeskyni před tím, aby se zaplnila blátem a tajícím sněhem z nejbližšího okolí.

Ale mokrá země neudržela tlupu uvnitř jeskyně. Po dlouhém životě v uzavřené jeskyni teď všichni vycházeli, aby pozdravili první teplé sluneční paprsky a vlahý vítr od moře. Sníh ještě nestačil roztát, a už chodili ven a brodili se v blátivé sněhové břečce v obutí, které ani při pořádném vymaštění nedokázalo zadržet vlhkost. Iza musela během těchto teplých jarních dnů léčit víc nachlazení než za celou zimu.

Když jaro pokročilo, vzduch se oteplil a země začala vysychat, bylo třeba vykonat spoustu práce. Dlouhé zimní dny, které se trávil vyprávěním historek, povídáním a výrobou zbraní a jiného náčiní, aby se vyplnil čas, byly teď vystřídány úspěchými jarními dny. Ženy vyšly ven, aby nasbíraly první zelené výhonky a pupeny a muži si cvičili oko a ruce pro první velký lov v nové sezoně.

Uba při nové stravě dobře prospívala a pila matčino mléko už jen proto, že to bylo hezké být v teple a v její blízkosti. Iza kašlala méně, ale nadále byla slabá a neměla sílu ani chuť vycházet trochu dál. Kreb se znovu začal procházet s Ajlou podél potoka. Ajla milovala jaro ze všech ročních dob nejvíc.

Protože se Iza zdržovala většinou v blízkosti jeskyně, byla to Ajla, která hledala potřebné byliny pro její zásobárnu léčiv. Iza o ni měla starost, když vycházela sama do okolní pahorkaté krajiny. Ostatní ženy rovněž vycházely ven za sběrem, ale držely se v houfu. Jedlé rostliny však nerostly vždycky na stejných místech jako léčivé byliny. Iza se tu a tam vydala ven s Ajlou, většinou aby jí ukázala nové druhy a naučila ji, jak je rozlišit hned v časném stadiu tak, aby věděla, kam má později jít a natrhat je, až pro ně bude vhodný čas. Přestože Ajla nosila Ubu, byly tyto výpravy pro Izu příliš únavné. Proti své vůli nechávala vycházet Ajlu stále častěji samotnou.

Ajla přímo rozkvetla při těchto osamělých výpravách. Měla ráda samotu, ráda putovala krajinou na vlastní pěst. Dávalo jí to pocit svobody a bylo hezké být pryč od ostatních, kteří ji neustále přísně sledovali. Vyšla často s ostatními ženami ven nasbírat dříví, ale sotva udělala, co se od ní očekávalo, odpojila se od nich a vyrážela sama do okolí. Přinášela domů léčivé byliny a nebyly to jenom takové, které znala, ale i mnohé jiné, u kterých chtěla, aby ji Iza naučila je znát.

Brun proti tomu nic nenamítal. Chápal, že je nutné, aby někdo nasbíral byliny, které Iza potřebovala pro své léčení. Nemohl uniknout jeho pozornosti, že je Iza nemocná. Ale Ajlina horlivost vydávat se do lesa tak naprosto sama ho udivovala. Jiné ženy se bály a nechodily samy, když to nemuselo být. I Iza se bála, a když chodila hledat své zvláštní koření a léčivé byliny, dělala to jen nerada a vždycky se vracela tak rychle, jak jen to šlo.

Ajla nikdy nezanedbala své povinnosti a naučila se chovat, jak bylo v tlupě zvykem, náčelník jí nemohl nic vytknout. Nedělala nic, co by mohl označit za chybu. Byl to spíš pocit, že způsob, jak své povinnosti vykonává, její vztah ke Krebovi a Ize a její postoj k životu je jiný. Ne špatný, ale jiný, a to Brunovi vadilo. Když Ajla odešla, vracela se vždycky s košíkem plným a i kapsy svého oděvu měla nadité, a tak Brun nemohl nic namítat, přinejmenším potud ne, dokud byly její výpravy potřebné.

Občas se stalo, že Ajla přinesla ze své výpravy víc než jenom byliny. Na její vlastnosti, které nejdříve vzbuzovaly tolik údivu, si

ostatní v tlupě postupně zvykali, ale stále ještě byli trochu udivení, když se vrátila a nesla v náručí zraněné nebo nemocné zvířátko, aby je léčila, dokud se neuzdraví. Králíček, kterého našla po narození Uby, byl jenom prvním v dlouhé řadě zvířat. Ajla měla neuvěřitelné nadání pro zacházení se zvířaty. Bylo to, jako by zvířata chápala, že jim chce pomoci. A protože tehdy poprvé, když přiběhla se svým králíčkem, to Brun mlčky strpěl, nemohl tak snadno změnit své rozhodnutí ani příště. Jen jedinkrát jí to odepřel, když přišla s malým vlčkem. Dravci, kteří byli soupeři lovců, si nezasloužili takovou péči. Stalo se vícekrát, když vystopovali zvěř nebo ji třeba zranili, že jim ji vlk nebo tygr v poslední chvíli uchvátil. Brun nemohl dovolit, aby Ajla pomohla zvířeti, které by jednoho dne mohlo jeho tlupu připravit o kořist.

Jednou, když Ajla klečela a vyhrabávala kořen, přiblížil se k ní téměř na dosah králík s chromou zadní nohou. Zůstala naprosto tiše a pomyslela si, že nesmí učinit žádný rychlý pohyb, aby ho nevyplašila. Jsi to ty, můj králíčku? pomyslela si. Vyrostl jsi ve velkého a zdatného králíka. Nenaučila tě zkušenost, abys byl v budoucnu trochu víc opatrný? Měl by sis dávat pozor i na lidi, jinak bys taky mohl skončit nad ohněm. Něco ho najednou vyplašilo, prudce se otočil a vystřelil zpátky směrem, odkud přišel.

„Jsi tak rychlý, doufám, že tě nikdo nechytí. Jak ses jen dokázal tak rychle obrátit?“ ukazovala za prchajícím králíkem a smála se.

Najednou si uvědomila, že je to poprvé po dlouhé době, co se směje nahlas. Málokdy se smála, když byla u tlupy, protože jí to vynášelo jen káravé pohledy. Toho dne našla víc věcí, které ji pobavily.

„Ajlo, tahle kůra z višně je stará, už není k ničemu,“ ukázala jí Iza jednoho rána. „Až půjdeš dnes ven, mohla bys přinést trochu nové kůry. Viděla jsem nějaké višně blízko planiny na západě na druhé straně potoka. Víš, které místo myslím? Vezmi vnitřní kůru, ta je v téhle roční době nejlepší.“

„Ano, mami, já vím, kde roste,“ ukázala Ajla.

Bylo krásné jarní ráno. Poslední krokusy kvetly bíle a purpurově vedle štíhlých vysokých žlutých narcisů. Řídký koberec nové zelené trávy se zvedal z vlhkého povrchu země a zbarvil hnědou zemi na pahorcích do zelena. Malé zelené puntíky se objevovaly na stromech a keřích, když se rozpučely. Vlídne slunce povzbudivě zářilo na probouzející se krajinu.

Jakmile byla Ajla z dohledu jeskyně, přešla z naučeného způsobu, kterým musely chodit ženy tlupy, do volnějšího běhu. Seběhla ze svahu a vyběhla na druhé straně nahoru a usmívala se, aniž si toho byla vědoma. Měla radost z volného pohybu. Při běhu se bezděčně rozhlížela kolem po rostlinách a stihla obhlédnout všechny druhy, které tam rostly, a uložit si je do paměti pro budoucí potřebu.

Začíná pučet líčidlo, pomyslela si, když přecházela volnějším tempem po mokřině, kde minulý podzim sbírala červené bobule, a rozhodla se, že cestou zpátky vyhrábne pár kořenů, které byly dobré na Krebovy bolesti kloubů. Hlavou jí procházelo všechno možné. Myslela na Izu a její hrozný kašel, který ji pořád tolik trápil. Zdálo se, že je jí v poslední době líp, ale byla pořád ještě tak hrozně hubená a slabá. Už by neměla nosit Ubu, která vyrostla a začínala být na ni příliš těžká. Iza by ji vůbec neměla zvedat. Ajla byla ráda, že ji nemusely dát jiné ženě. Už se těšila na to, až bude trochu větší a vyjdou si spolu do lesa sbírat pro Izu byliny.

Pohladila kočičky na vrbě, hebké na omak jako králíčí kožešina, a nebe nad ní bylo tak modré. Hluboce se nadechla a cítila moře. Ráda by věděla, kdy tam zase půjdou a budou lovit. Brzy bude voda dost teplá na plavání. Zvláštní, že nikdo jiný nechtěl plavat. Moře chutnalo slane a ne jako potok, ale ve slané vodě se cítila tak lehká. Hrozně si přála, aby se už brzy vydali na lov ryb. Měla mořské ryby raději než co jiného, a vejce mořských ptáků jí taky moc chutnala. Tak ráda lezla po skalách a sbírala je. Bylo tam hezky nahoře ve větru, který jí čuchal vlasy. Podívala se do koruny stromu, kde zahlédla veverku, a hned si přála, aby uměla lézt tak dobře jako ona.

Ajla putovala po zarostlých svazích až dlouho k poledni. Pak si najednou všimla, že už je pozdě, a rozběhla se zpátky směrem k místu, kde rostly višně.

Když se přiblížila, slyšela hlasy a spatřila na planině muže z tlupy. Hned se chtěla obrátit a dát se na útěk, ale vzpomněla si na kůru, kterou Iza potřebovala. Na okamžik se zastavila a nemohla se rozhodnout. Nebude se jim to líbit, když ji tam uvidí, pomyslela si. Brun dokáže být zlý a už ji nenechá chodit samotnou. Třeba tam nezůstanou tak dlouho. Ajla se přikradla blíž, skryla se za velký strom a natahovala krk, aby viděla, co tam muži dělají.

Muži se cvičili ve zbraní, aby byli připraveni na první lov. Vzpomněla si, že je viděla vyrábět nové oštěpy. Porazili rovné mladé kmeny a osekali jim větve, jeden konec zaostřili tak, že ho vypálili v ohni a pak oškrabali zuhelnatělé části silným pazourkovým drásadlem. Žár zpevnil špici natolik, že se tak snadno neštěpila. Otřásla se při vzpomínce, jaké pobouření způsobila, když se dotkla jednoho nového oštěpu.

Ženám není dovoleno dotýkat se zbraní, řekli jí, když dostala pořádný výprask. Nesmějí se dotýkat dokonce ani nástrojů, které se pro výrobu zbraní používají. Ajla neuměla rozlišit nůž, kterým se řezou kůže na prak, od nože, kterým se zhotovují kožené zástěrky. Nově vyrobený oštěp, který zničila svým dotekem, hned spálili a lovec, který ho vyrobil, byl velmi rozzlobený.

Kreb a Iza si vzali Ajlu stranou a dlouze jí vysvětlovali, jak strašně se zachovala. Ženy byly zděšené, že vůbec mohla připadnout na takový nápad, a Brunův pohled říkal naprosto jasně, co si myslí. Ale nejhorší pro ni bylo vidět zlomyslnou tvář Brouda, když ji potrestali. Z celého srdce to vychutnával a škodolibost z něho přímo čísel.

Zaraženě vykukovala ze svého úkrytu na muže, kteří s sebou měli jak oštěpy, tak ostatní zbraně, které používali. Dorv, Grod a Krug stáli na jednom konci planiny, a soudě podle jejich rozčilených gest, nemohli se dohodnout, jestli je lepší zbraní oštěp nebo palice. Ostatní muži se cvičili ve střelení z praku a ve vrhání bola. I Vorn byl tentokrát s nimi a Zoug mu právě vysvětloval, jak se to dělá.

Muži brávali s sebou Vorna tu a tam už dřív, sotva mu bylo pět let, ale většinou cvičil jenom se svým malým oštěpem a zabodával ho do trouchnivých pařezů nebo do země, aby získal pocit, jaké to je zacházet se zbraní. Byl vždycky šťastný, když se směl k lovcům připojit, ale tentokrát si měl vyzkoušet mnohem těžší umění, a to používat prak. Zarazili do země kůl a kousek od něho ležela hromada malých kulatých kamenů, které posbírali cestou v potoce.

Zoug ukázal Vornovi, jak má držet oba konce koženého pruhu v jedné ruce a pak vložit kámen do vyboulení uprostřed. Dal chlapci hodně opotřeбенý prak. Byl to starý prak, který už chtěl Zoug zahodit, když přišel Brun a řekl mu, že je načase, aby začal chlapce cvičit. Starce napadlo, že by mohl prak ještě chvíli posloužit, když ho trochu zkrátí, aby odpovídal délce Vornovy paže.

Ajla je pozorně sledovala a nakonec ji výuka naprosto zaujala. Soustředila se stejně jako Vorn, aby pochopila Zougův výklad a názorné předvádění. Když Vorn udělal svůj první pokus, prak se zamotal a kámen padl na zem. Bylo pro něho očividně těžké dát švih do rozmáchlého pohybu a získat dostatečnou rychlost, aby kámen vystřelil. Snažil se, ale kámen mu neustále vypadával dřív, než ho stačil roztočit natolik, aby se udržel v praku na svém místě.

Broud stál stranou a sledoval je. Vorn byl jeho chráněncem a za to mu na oplátku dával všechn svůj obdiv. Byl to Broud, kdo zhotovil malý oštěp, který nosil chlapec pořád s sebou, dokonce i když šel spát, a byl to Broud, kdo mu ukázal, jak ho má držet, aby do něho mohl vložit celou sílu, když přejde do útoku. Teď ale věnoval Vorn veškerý svůj obdiv staršímu lovcovi a Broud se cítil odstrčený. Chtěl sám naučit chlapce zacházet se zbraněmi, a rozzlobil se, když Brun požádal Zouga, aby naučil Vorna používat prak. Když Vorn udělal několik nezdařených pokusů, přerušil Broud vyučování.

„Pojď, já ti ukážu, jak se to dělá, Vorne,“ ukázal Broud a odstrčil starce stranou.

Zoug překvapeně odstoupil několik kroků a ušetřil mladému lovcovi pronikavý pohled. Muži kolem se zarazili a sledovali je. Brun zíral na syna své družky a z očí mu sršely blesky. Takhle nebylo

možné chovat se k nejlepšímu střelci z praku, jakého tlupa má. On požádal Zouga, aby učil chlapce, a ne Brouda. Nejlepší v každé zbraní měli učit Vorna, a Broud ví, že prak není jeho nejlepší zbraní. Musí se naučit, že je náčelníkovou povinností využívat zvláštních obratností a dovedností každého muže. Zoug je nejlepší a má čas učit chlapce, když my ostatní lovíme, pomyslel si. Broud začíná být vychloubačný. Je příliš pyšný. Jak mu mám dát vyšší postavení, když neprokáže dostatek soudnosti? Musí se naučit, že není tak důležitý jenom proto, že bude jednoho dne náčelníkem.

Broud vzal právě chlapci prak z ruky a sebral kámen. Dal ho do středu pruhu, který prudce roztočil a vystřelil ke kůlu. Avšak kámen se zaryl do země, než dosáhl cíle. Byla to nejobvyklejší chyba při střelbě z praku. Muži se museli naučit vyrovnat omezenou možnost pohybu ramenního kloubu, která způsobovala, že se nemohli rozmáchnout celým obloukem. Broud byl rozmrzelý, že se netrefil, a cítil se trochu trapně. Vzal hned další kámen a rychle se rozmáchl, aby ukázal, že to umí. Byl si vědom toho, že se všichni na něho dívají. Prak byl kratší než ten, na který byl zvyklý, a kámen teď zaletěl daleko doleva od přímé linie a k cíli nedoletěl.

„Pokoušíš se učit Vorna, nebo se potřebuješ sám trochu pocvičit, Broude?“ zeptal se ho posměšnými posunků Zoug. „Můžu kůl posunout trochu blíž, jestli chceš.“

Broud s námahou potlačil vztek, aby nevybuchl. Bylo těžké spolknout Zougův posměšek a byl na sebe rozmrzelý, že už podruhé netrefil. Vymrštil zamračeně ještě jeden kámen a tentokrát se rozmáchl tak mocně, že kámen skončil daleko za kůlem.

„Můžeš se postavit sem vedle a počkat, až budu hotový s Vornem. Pak ti předvedu, jak se to dělá,“ ukazoval mu Zoug posměšnými posunků. „Vypadá to tak, jako bys skutečně potřeboval v tomhle umění trochu víc obratnosti.“ Hrdý starý lovec se dočkal své pomsty.

„Jak se může Vorn učit s takovýmhle špatným prakem?“ ukazoval rozzuřeně Broud a s odporem od sebe odhodil prak. „Udělám ti nový, Vorne. Nikdo nemůže dobře střílet s takovýmhle prakem. Je stejně k nepotřebě jako stařec, kterému patří. Vždyť ten už ani nedokáže lovit.“

Ted' se ale Zouga těžce dotkl. Bylo to pro muže vždycky hořké, když museli vystoupit z řad lovců, a Zoug pracoval tvrdě, aby si zachoval úctu lovců a zdokonalil se v užívání těžko ovladatelného praku. Byl kdysi druhým mužem po náčelníkovi, stejně jako jím byl nyní syn jeho ženy, a snadno se cítil dotčen ve své hrdosti.

„Je lepší být starý muž než být dítě, které si myslí, že je muž,“ odpovídal Zoug prudce a shýbal se pro prak, který ležel u Broudových nohou.

Útok na svou mužnost, to bylo víc, než Broud dokázal snést.

Zíral na starce s otevřenou pusou. Ve slepém vzteku do něho hrubě strčil. Zoug na to nebyl připravený a ztěžka dopadl na zem. V tichu, které nastalo, se posadil a zůstal na místě, kde skončil, s očima rozšířenýma překvapením.

Nikdy se nestalo, aby muž napadl jiného muže v tlupě. Rány, strkání a podobné tresty byly vyhrazené jenom pro ženy, když nepochopily víc odstíněné výčitky. Přebytná energie mladých mužů se vybouřila v zápasech, v běhu nebo ve cvičení s oštěpem a bola, což současně rozvíjelo jejich loveckou obratnost. Dobře zacházet se zbraní a ovládat sebe sama, to byl nejvyšší příkaz, kterým se měřila v klanu mužnost. Muži byli závislí na spolupráci, pokud měli přežít.

Broud byl ze svého výpadu překvapený téměř tak jako Zoug. Tohle skutečně nechtěl! Jakmile si uvědomil, co způsobil, studem celý zrudl.

„Broude!“ Slovo se prodralo z náčelníkových úst jako zdušený výkřik.

Broud vzhlédl a zděsil se. Nikdy neviděl Bruna takhle rozzlobeného. Náčelník přicházel proti němu a tvrdě pokládal nohu při každém kroku, ale svá gesta plně ovládal.

„Tenhle dětský způsob projevit špatnou náladu je neodpustitelný! Kdybys nebyl lovcem, který je na nejnižším stupni, tak by ses jím stal teď. Kdo tě vůbec prosil, aby ses vměšoval do výuky chlapce? Požádal jsem tě já nebo Zoug, abys chlapce cvičil?“ Hněv jiskřil v očích náčelníka. „A to si říkáš lovec? Nemůžeš si ani právem říkat muž! Vorn se dokáže lépe ovládat než ty. Žena se dokáže chovat lépe. Nezapomeň: ty jsi ten, kdo se má

jednoho dne stát náčelníkem. Je to způsob, jakým chceš vést své muže? Myslíš si, že můžeš vést celou tlupu, když ani nedokážeš ovládnout sám sebe? Nebud' si svou budoucností tak jistý, Broude. Zoug má pravdu. Ty jsi dítě, které si myslí, že je muž.“

Broud zničeně sklonil hlavu. Nejraději by se propadl do země. Ještě nikdy nebyl tak pokáraný, tolik pokořený, a navíc před všemi lovci a před Vornem. Nejraději by utekl a někam zalezl. Nechtěl žít dál s takovou ostudou. Raději by se postavil rozzuřenému jeskynnímu lvovi než Brunové zlobě, kterou náčelník tak zřídka kdy projevil. Vedl tlupu s důstojností a velkou znalostí a většinou stačil pouze jeho pronikavý pohled, aby přiměl každou ženu a muže k okamžité poslušnosti. Broud se neodvažoval zvednout oči.

Brun krátce pohlédl k slunci a dal signál k odchodu. Ostatní lovci zaraženě stáli a sledovali s rozpaky, jak Brun kárá nejmladšího z nich. Teď byli rádi, že smějí odejít. Zařadili se za vůdce, který zamířil rychlými kroky domů k jeskyni. Broud šel jako poslední.

Ajla se choulila a téměř se neodvažovala dýchat strachy, že by ji muži mohli objevit. Věděla, že se stala svědkem scény, kterou žádná žena nikdy neměla vidět. Broud by nikdy nebyl takovým způsobem potrestán před ženou. Muži drželi spolu před ženami jako skála, ať se stalo cokoliv. Avšak ona se teď dozvěděla o mužích něco, co dosud neznala. Nebyly to tak všemocné svobodné bytosti, jak si myslela, a nedělali vždycky jenom to, co chtěli. Taky museli poslouchat příkazy a taky mohli být potrestáni. Zřejmě jenom Brun byl všemocný a stál nad všemi ostatními.

Nechápala, že Brun byl svázán přísněji než kdokoliv z ostatních a že měl nad sebou tradici klanu a nepochopitelné duchy, kteří kontrolovali přírodní síly. Kromě toho byl svázán svým pocitem zodpovědnosti.

Ajla zůstala ve svém úkrytu ještě dlouho poté, co ji muži minuli. Bála se, že by se třeba mohli vrátit. Srdce jí bušilo a byla opatrná, když vylézala. Nechápala ještě plný význam toho, co se dozvěděla o mužích tlupy, ale jedno jí bylo jasné: viděla Brouda poníženého jako ženu a plného pokory, a to ji těšilo. Naučila se

nenávidět mladého muže, který si na ni zasedl, neustále si pro ni vymýšlel další úkoly a káral a trestal ji za věci, které nezavinila. Často jí po takových střetnutích zůstaly na památku modřiny. Zdálo se, že mu nikdy nevyhoví, i když se sebevíc snažila.

Ajla přešla planinu a pořád ještě myslela na to, co se stalo. Když se přiblížila ke kůlu, viděla, že tam zůstal na zemi ležet prak, jak ho tam Broud odhodil. Nikdo si nevzpomněl, aby ho sebral, když odcházeli. Zírala na prak a bála se ho dotknout. Byla to zbraň a ona se obávala Bruna. Měla strach udělat něco, co by mohlo probudit jeho hněv a rozzlobit ho stejně, jako se rozzlobil na Brouda.

Nehnutě stála a představila si, jak velice se Zoug snažil, aby Vornovi vysvětlil, jak se s prakem zachází, a na Vornovy obtíže. Je to skutečně tak těžké? Napadlo ji, jestli by to nedokázala líp, kdyby jí to Zoug vysvětlil.

Samotnou ji zarazilo, co ji to napadlo, a ohlédla se ustrašeně, aby se přesvědčila, jestli je skutečně sama. Bála se, že by ji mohly prozradit její myšlenky, kdyby ji někdo uviděl. Pak si připomněla, že dokonce ani Broud, který jinak vždycky všechno uměl, neuspěl. Myslela na to, jak byl čím dál zuřivější, když nemohl zasáhnout kůl, a na Zougovu tvář, když se mu to nepodařilo. Usmívala se.

Pomyslela na to, jak by ho asi štválo, kdyby ona dokázala, co on neumí. Zalíbila se jí myšlenka, že by byla v něčem lepší než Broud. Rozhlédla se ještě jednou a po další chvíli váhání se sehnula a zvedla prak. Cítila v ruce měkkou opotřebenou kůži praku. Pak pomyslela na trest, který by ji neminul, kdyby ji někdo spatřil s prakem v ruce. Najednou ji pálil v ruce jako hořící dřevo a málem ho zase upustila. Znovu se rozhlédla. Pak si všimla hromádky kamenů.

Tak ráda by věděla, jestli by to dokázala. Stále ještě jí ale strach z Bruna bránil v tom, aby to zkusila. A Kreb by řekl, že udělala něco moc zlého. Řekl by, že to bylo moc špatné, že se toho praku vůbec dotkla. Proč to je tak špatné jenom se dotknout kousku kůže? Jenom proto, že se používá k vrhání kamenů? Zbil by ji Brun, kdyby to viděl? Broud by to udělal určitě. Ten by byl rád, že

se praku dotkla, protože by měl důvod k tomu, aby ji zbil. Pomyslela na to, jak by zuřil, kdyby věděl, čeho byla svědkem.

Kdybych vyzkoušela prak, tak by se všichni určitě zlobili tak, že by se nemohli zlobit víc. Jaký v tom byl rozdíl, když udělá ještě jednu věc, kterou nesmí dělat? Je to už tak dost zlé a nemůže to být horší. Ajliny oči putovaly ke kůlu. Nikdo se to nedozví. Ještě jednou se rozhlédla a odhodlaně šla ke hromádce kamenů.

Jeden zvedla a pokoušela se přesně rozpomenout, co říkal Zoug Vornovi. Pevně uchopila oba konce koženého pruhu. Prak jí visel v ruce jako kterýkoliv jiný kus kůže. Cítila se neobratná a nevěděla, jak má vložit kámen do prohlubně uprostřed. Pokusila se o to několikrát, ale vždycky vypadl, sotva prakem pohnula. Soustředila se a pokusila se představit si, jak to Zoug předváděl. Znovu to zkusila, ale prak se prověsil a kámen znovu spadl na zem.

Příště to zkusila trochu jiným způsobem a podařilo se jí dát kameni rychlost, takže několik kroků odletěl. Měla radost z tohoto úspěchu a hned se chopila dalšího kamene. Po několika nezdařených pokusech se jí ho podařilo vystřelit. Další pokus jí nevyšel, ale pak najednou kámen vyletěl proti kůlu. Nezasáhl ho, ale Ajla začínala chápat, jak se to dělá.

Když jí došly kameny na hromádce, šla a sesbírala je, a pak znovu. Když je počtvrté vystřídala, vypustila většinu kamenů tak, že už jí téměř žádný nevypadl. Podívala se dolů na zem a viděla, že jí zbývají tři kameny. Jeden vzala, vložila ho do praku, rozmáchla se nad hlavou a vystřelila ho. Slyšela ránu, když narazil do kůlu a odrazil se. Vyskočila radostí do vzduchu nad tímto úspěchem.

Dokázala to! Zasáhla kůl! Bylo to čistě štěstí, ale to nekalilo její náladu. Příští kámen přeletěl dál a poslední padl na zem sotva po několika metrech. Ale jednou to dokázala a byla si jistá, že by to dokázala znovu.

Vydala se sbírat kameny, když si najednou všimla, že slunce stojí nízko na západě. Rozpomněla se, že byla venku, aby donesla Ize kůru. Jak mohl čas uběhnout tak rychle? To byla pryč celé odpoledne? Iza je už jistě neklidná a Kreb taky.

Rychle sbalila prak a ostatní své věci a utíkala k višním. Odloupla vnější kůru pazourkovým nožem, než se dostala k

vnitřním vrstvám, které strhávala v dlouhých pásech. Pak utíkala zpátky k jeskyni, co mohla nejrychleji, a nezpomalila, dokud nepřišla tak blízko, že už zase musela nasadit důstojný krok. Bála se, že bude mít nepříjemnosti, že byla pryč tak dlouho, a nechtěla dávat ještě další příležitost k nevlídným poznámkám.

„Ajlo! Kde jsi byla? Byla jsem bez sebe strachy. Už jsem byla jistá, že tě napadlo nějaké zvíře. Právě jsem chtěla poprosit Kreba, aby se zeptal Bruna, jestli by tě nemohli lovci jít hledat.“ Iza ji vyhlížela před jeskyní a začala hubovat, sotva ji spatřila.

„Udělala jsem velkou obchůzku, abych zjistila, kde co pučí,“ odpověděla Ajla a cítila se provinile. „Nevšimla jsem si, že je tak pozdě.“ To byla pravda, ale nebyla to celá pravda. „Tady je kůra višně. Ličidlo jsem viděla na stejném místě, kde rostlo loni. Neříkala jsi mi, že taky pomáhalo na Krebovy bolesti kloubů?“

„Ano, kořeny jsou použitelné. Namáčejí se a voda z nich je pak dobrá na obklady a pomáhá proti bolesti. Z bobulí se dělá čaj. Šťáva z rozdrčených bobulí je dobrá proti mozolům a boulím.“ Iza najednou zmlkla. „Ajlo, ty se mě pokoušíš odvést otázkami na léky. Ty víš, že jsi neměla být venku tak dlouho a takhle mě vyděsit,“ ukazovala jí vyčítavými posunky. Už se nezlobila, když viděla, že je Ajla doma a v bezpečí, ale chtěla se ujistit, že se nepustí příště znovu tak daleko. Byla vždycky neklidná, jakmile měla Ajlu z dohledu.

„Už to neudělám, nebo ti to předem vždycky řeknu. Připozdilo se a já si toho nevšimla.“

Když vešly do jeskyně, spatřila je Uba. Celý den hledala Ajlu. Teď k ní běžela na zavalitých křivých nožičkách, ale zakopla přesně před ní. Ajla ji stačila zachytit, ještě než dopadla na zem. Zvedla ji a vyhodila do vzduchu. „Nemohla bych někdy vzít Ubu s sebou, Izo? Jenom na krátkou cestu. Mohla bych ji začít něco učit.“

„Je ještě příliš malá na to, aby chápala. Právě se učí mluvit,“ řekla Iza. Ale když viděla, jak jsou spolu obě šťastné, dodala: „Můžeš si ji někdy vzít s sebou jen tak, když slíbíš, že nepůjdeš moc daleko.“

„Výborně!“ řekla Ajla a objala Izu i s dítětem v náručí. Zvedla pak malou vysoko do vzduchu a hlasitě se smála, když se na ni

Uba dívala s očima plnýma obdivu. „Nebude to hezké, co říkáš, Ubo?“ řekla, když zase dítě posadila. „Maminka říká, že můžeš příště jít se mnou.“

Co to do ní vjelo? pomyslela si Iza. Už dlouho jsem ji neviděla tak vzrušenou. Dnes jsou zřejmě kolem nás podivní duchové. Nejdřív se vrátili muži příliš brzy a nejsou jako jindy. Nehovoří spolu jako obvykle, každý šel ke svému ohništi a jsou tak divní. Myslím, že jsem neviděla nikoho z nich, že by volal k pořádku nějakou ženu. Dokonce Broud byl ke mně téměř zdvořilý. Pak zůstane Ajla venku celý den a vrátí se a všechny objímá. Nechápu, co se to děje.

„Ano? Copak chceš?“ Zoug dělал netrpělivá gesta.

Na takhle časně léto bylo nezvykle teplo, Zoug měl žízeň a potil se v horkém slunci, když škrabal úlomkem pazourku velkou jelení kůži. Neměl náladu na to, aby ho někdo vyrušoval, a už vůbec ne ta ošklivá holka S plochou tváří, která se právě posadila vedle něho a čekala, jestli jí dá svolení mluvit.

„Nechce se Zoug napít trochu studené vody?“ ukazovala Ajla, když jí poklepal na rameno a tím jí dal svolení promluvit. „Byla jsem u pramene a přinesla jsem vodu. Viděla jsem lovce pracovat v horkém slunci. Myslela jsem, že má lovec žízeň. Neměla jsem v úmyslu vyrušovat,“ ukazovala posunky s patřičnou zdvořilostí, jak bylo zvykem, když se někdo obracel na lovce. Podala mu nádobu z březové kůry a vak na vodu, který byl zhotoven ze žaludku horské kozy.

Zoug souhlasně zachrochtal a skrýval své překvapení nad tím, jak je ta holka pozorná. Neměl příležitost zachytit pohled některé ženy, aby ji mohl požádat o něco k pití, a sám nechtěl odejít, dokud neskončí práci. Kůže byla téměř suchá. Musel ji vydělat teď, aby byla jemná a hebká, jak si usmyslel.

Viděl, že dala vak s vodou do stínu přímo vedle něho, pak vytáhla svazek suché tvrdé tuhé trávy a jiný s namáčenými kořeny a začala plést košík.

Když přišla k synovi jeho ženy Uka, vždycky mu prokazovala úctu a udělala bez meškání, co jí řekl. Ale málokdy se pokoušela zjistit jeho přání, aby mu vyhověla, aniž o to musel říkat, tak jak to dělávala jeho vlastní žena, než zemřela. Uka obracela svou pozornost především ke Grodovi a Zoug postrádal to něco navíc, co může dát oddaná manželka. Tu a tam kradmo pohlédl na dívku vedle sebe. Seděla tiše a soustředila se na svou práci. Mog-ur ji řádně vychoval, pomyslel si. Nevšiml si, že i ona se na něho tu a tam podívala, když tahal, napínal a škrabal vlhkou kůží.

Později téhož večera seděl starý muž osaměle před ústím jeskyně s pohledem opřeným k obzoru. Lovci se vypravili na lov. Uka a dvě další ženy šly s nimi a Zoug jedl u Guvova ohniště společně s Ovrou. Zoug viděl dospělou mladou ženu, která už měla muže, přestože se mu zdálo, že zcela nedávno byla dítě a Uka ji chovala. Uvažoval, kam všechen ten čas uplynul. Cítil, že s sebou odnesl sílu, kterou měl, když lovil společně s ostatními muži. Odešel od ohniště hned, jak se najedl. Teď tu seděl zamyšlený a viděl, jak se k němu blíží ta dívka s miskou v ruce.

„Tato dívka natrhala ostružin víc, než stačíme sníst,“ řekla, když jí dal svolení promluvit. „Třeba by jich lovec trochu snědl, aby se nezkazily?“

Zoug přijal misku s radostí, kterou sotva stačil skrýt. Ajla seděla tiše v uctivém odstupu, zatímco si Zoug pochutnával na sladkých šťavnatých ostružinách. Když je snědl, vrátil jí misku a ona hned odešla. Nechápu, proč Broud tvrdí, že neumí prokázat patřičnou úctu, pomyslel si, když se za ní díval. Nevidím na ní žádnou chybu kromě té, že je tak ošklivá.

Příští den přišla Ajla znovu s vodou z chladného pramene, když Zoug pracoval. Sedla si pak do jeho blízkosti a pokračovala v pletení košíku. Později, když se Zoug chystal prohníst naklepanou jelení kůži tukem, přikulhal mog-ur a postavil se vedle něho.

„Je teplo na práci s kůží,“ ukázal.

„Mám vyrobit praký pro muže a slíbil jsem taky Vornovi nový prak. Kůže se musí zpracovávat bez přestání po celou dobu, kdy schne, a tuk se musí dobře vsáknout. Je nejlepší dělat to v slunečním teple.“

„Jsem jistý, že lovci budou mít radost, až dostanou praky,“ řekl mog–ur. „Všichni vědí, že jsi na praky odborník. Viděl jsem, jak jsi pracoval s Vornem. Má štěstí, že dostal tak dobrého učitele. Je to těžké umění naučit se něco takového. Musí být i těžké praky vyrobit.“

Zoug zářil pod mog–urovou chválou. „Zítra je vyřežu. Vím, jakou velikost musí mít muži, ale musím změřit Vorna, aby dostal správně velký prak. Musí se přizpůsobit jeho paži, aby dával sílu a jistotu zásahu.“

„Iza a Ajla chystají kury, s kterými jsi k nám nedávno přišel. Iza učí děvče připravovat je takovým způsobem, jak to mám rád. Nemůžeš přijít a jíst u nás dnes večer? Ajla chtěla, abych tě o to poprosil a já bych měl radost z tvé společnosti. Občas je hezké pohovořit si s mužem a já mám u svého ohniště jenom ženy.“

„Zoug se rád nají u mog–urova ohniště,“ odpověděl stařec a byl potěšen víc, než chtěl ukázat.

I když všeobecné slavnosti byly obvyklé a stejně obvyklé bylo, že dvě rodiny sdílely společné jídlo, obzvláště když byly příbuzné, tak se nestávalo, aby mog–ur pozval druhé, aby jedli u jeho ohniště. Bylo pro něho stále ještě nové mít vlastní ohniště a vlastně rád odpočíval ve společnosti svých žen. Ale znal Zouga od dětství a měl ho vždycky rád a vážil si ho. Radost, kterou vyčetl z tváře starého lovce přiměla mog–ura myslet na to, že ho měl pozvat už dřív. Byl rád, když Ajla přišla s tím, že by to měl udělat. Když se to vezme kolem a kolem, večerní lahůdku pro ně vlastně ulovil Zoug.

Iza nebyla na hosty zvyklá, dělala si starost, aby bylo všechno, jak má být, a téměř jí docházely síly, než byla se vším hotová. Ale překonávala se jako kuchařka. Její znalost bylin se týkala i koření a byla zkušená v umění přípravy směsí, které zdůraznily v různých pokrmech to nejlepší. Jídlo bylo chutné, Ajla byla mile pozorná a mog–ur byl spokojený.

Když se muži najedli, podala jim Ajla výtečný čaj, uvařený z heřmánku a máty, který urychluje zažívání. Se dvěma ženami, které byly pozorné a připravené vyhovět jim na nejmenší pokyn, a s malým boubelatým dítětem, které jim lezlo po klíně a tahalo je za

vousy, se oba muži cítili znovu mladí. Spokojeně odpočívali a mluvili o starých časech. Zoug si toho všeho vážil a trochu záviděl mog–urovi šťastné ohniště, které mohl nazývat svým, a mog–ur cítil, že mu život nemohl dát nic lepšího než tuto příjemnou chvíli.

Druhého dne viděla Ajla, jak Zoug měří pás kůže podle Vornovy paže, a dívala se pozorně, když starý muž vysvětloval, proč musí konce zúžit přesně tímhle způsobem a proč prak nesmí být příliš krátký nebo příliš dlouhý. Viděla taky, jak vkládá kulatý kámen do rozšířeného středu praku, který ležel ve vodě, aby malé vyboulení mělo správný tvar. Zoug začal sbírat kousky kůže, které odpadly po zhotovení všech praků, když k němu přišla s čerstvou vodou.

„Potřebuje Zoug tyhle kousky? Jsou tak hezké a měkké,“ ukázala.

Zoug byl přívětivě naladěný k pozorné dívce, která se k němu tak vzorně chovala. „Nepotřebuju je k ničemu. Chceš je?“

„Moc ráda bych je měla. Myslím, že některé jsou dost velké, aby se daly použít,“ ukazovala se skloněnou hlavou.

Dalšího dne postrádal dívku, která obvykle pracovala po jeho boku a přicházela k němu s vodou. Ale skončil se svým úkolem, praky byly hotové. Viděl, že se dívka vydala k lesu se svým novým košíkem na byliny na zádech a s hrabací holí v ruce. Asi jde sbírat byliny pro Izu, pomyslel si. Nechápal Brouda. Neměl o něm stejně nijak valné mínění. Nezapomněl, co se stalo na začátku léta. Proč ji pořád tak pronásleduje? To děvče pracuje pilně a projevuje patřičnou úctu. Je mog–urovi ke cti. Mog–ur má štěstí, že má ji a Izu. Zoug si připomněl příjemný večer, který strávil společně s mágem a jeho rodinou, a i když nic neřekl, pamatoval si, že to Ajla požádala mog–ura, aby ho pozval ke společnému jídlu. Díval se za dlouhou dívkou s rovnýma nohama, která zmizela v lese. Je škoda, že je tak ošklivá, pomyslel si, než zašel do jeskyně. Mohla by být jednou dobrou ženou.

Ze zbytků Zougovy jelení kůže vyrobila Ajla nový prak, protože starý prak byl nakonec už naprosto k nepotřebě. Pak se rozhodla najít si lepší místo, kde by mohla cvičit a které by leželo

dostatečně daleko od jeskyně. Neustále se bála, že by někdo mohl přijít a překvapit ji. Šla podél potoka proti proudu a pak se pustila nahoru do horského svahu podél jeho přítoku. Keře tu rostly hustě a musela se prodírat podrostem.

Zastavila se před příkrou skalní stěnou, z níž se řítíl v jiskřivé kaskádě malý potůček. Vystupující skalní výčnělky, pokryté temně zeleným mechem, ho na mnoha místech rozdělovaly v dlouhé tenké pramínky, které kolem rozstříkovaly třpytivou mlhu. Tam, kde se znovu sbíhaly, vytvořilo se ve skalní prohlubni jezírko, odkud voda stékala po svahu dál.

Skalní stěna tvořila vysoký dlouhý zátaras, který vedl souběžně s potokem, ale když se Ajla vracela podél jejího úpatí ve směru k jeskyni, proměnila se kolmá stěna na příkrý, ale schůdný svah. Nahoře byla planina a po nějaké době přišla Ajla znovu k malému potůčku a sledovala ho proti proudu.

Z větví smrků a borovic, které rostly na svahu, visely šedozelené lišejníky, a vysoký zelený mech pokrýval kameny a povalené kmeny jako zelený sníh. Veverky hbitě šplhaly po stromech a přeskakovaly mezi nimi. Les byl hustý a sluneční světlo prosvítalo mezi korunami, tu chatrně, tu vydatněji. Viděla dál vepředu, kde bylo víc světla, že les řídne. Smrky a borovice vystřídaly listnaté stromy, které byly nízké a zakrslé a spíš se podobaly keřům. Když šla kousek dál, přišla najednou na planinu. Končila u šedohnědé stěny, která byla jen dole na úpatí spoře porostlá plazivými rostlinami. Ze stěny, ze spousty puklin, trhlin a děr, prýštila tající voda z výše položených ledovců a tvořila menší vodopád blízko lískového keře, který byl na stěnu jakoby přilepený. Dál tekla voda v malém potůčku, který se vinul po okraji louky.

Ajla přeběhla horskou louku a napila se žíznivě chladné vody z pramene. Pak prozkoumala lískový keř a brzy našla nezralé oříšky v zelených křupavých slupkách. Několik jich hned rozkousla, aby se dostala k měkkému bílému jádru. Takhle nezralé je měla mnohem raději než ty, které na podzim popadaly na zem. S jídlem se v ní probudila chuť, Ajla mlsala a trhala oříšky i do košíku, aby

je vzala s sebou do jeskyně. Jak lezla uvnitř v keři, všimla si za hustými větvemi tmavého otvoru.

Zvědavě rozhrnula větve a uviděla malou jeskyni, která byla zcela skrytá lískovým keřem. Dlouho do ní opatrně nakukovala, než do ní vlezla. Větve lískového keře se za ní hned zase zavřely.

Na jedné stěně tančilo sluneční světlo, které prorazilo listím, a slabě osvětlovalo vnitřek jeskyně. Byla asi čtyři metry hluboká a několik metrů široká. Když se Ajla natáhla, mohla se téměř dotknout stropu nad vchodem. Dál vzadu byl strop nižší, ale až úplně vzadu končil příkře proti podlaze.

Tahle jeskyňka byla vlastně jenom malá díra v horské stěně, ale byla dostatečně velká na to, aby se Ajla mohla uvnitř pohybovat. Uviděla hromádku starých ořechových skořápek a blízko vchodu veverčí trus. Nebyly tu ale známky toho, že by jeskyni užívalo nějaké větší zvíře. Ajla se radostí zatočila kolem dokola a byla nadšená svým nálezem. Jeskyně byla přesně to, co hledala.

Vylezla zpátky, rozhlédla se po planině a pak se rozhodla vyšplhat vzhůru po holé skalní stěně, aby se mohla rozhlédnout po okolí. Kousek po kousku se dostávala výš, až nakonec byla nahoře. Úlevou vydechla, protáhla se a musela přivřít oči, jak byla náhle oslněna sluncem. Daleko, daleko vzadu mezi dvěma kopci viděla, jak se jiskří velké moře. Když se opatrně posunula na úzkou římsu kolem skalního výběžku a podívala se dolů, poznala s údivem krajinu i potok, viděla i drobnou postavu blízko něho. Byla přímo nad jeskyní tlupy. Po chvíli velmi opatrně sešplhala dolů a obešla otevřenou planinu.

Dokonalé místo, pomyslela si, a už se viděla, jak cvičí s prakem na louce. Voda byla nablízku, a kdyby přišel déšť, měla se kde schovat. V jeskyni mohla ukrýt i svůj prak a nemusela se bát, že by ho Kreb nebo Iza našli. Muži téměř nikdy nechodili na lov tak vysoko nahoru. Tohle bylo jen její vlastní místo. Rozběhla se přes planinu k potoku a začala hledat kulaté kameny pro svůj nový prak.

Ajla vylezla nahoru ke své louce, aby tam cvičila, kdykoliv k tomu dostala příležitost. Našla později kratší, i když prudší cestu ke své jeskyni. Při cestě nahoru narážela často na ovce a horské kozy, které tudy chodily na pastvu. Zvířata, která se pásla na louce nahoře, si na ni brzy zvykla, a když přišla, přeběhla jenom na druhou stranu.

Stále častěji dokázala Ajla zasáhnout prakem strom, který si vyhlédla za cíl, a pomalu to pro ni už nebylo nic obtížného.

Musela si zvolit těžší terč. Často pozorovala Zouga, když učil Vorna, a využívala jeho rad, když pak byla na své louce. Byla to pro ni hra, a navíc mohla být spokojená, když srovnávala své pokroky s Vornovými. Ten nedával praku přednost před ostatními zbraněmi – pro něho to byla zbraň starých mužů. Jeho víc zajímal oštěp a dařilo se mu zabít malá zvířata jako hady a dikobrazy. Necvičil s prakem s takovým nadšením jako Ajla, prak byl pro něho taky obtížnější.

Když Ajla poznala, že je lepší než Vorn, cítila, že se jí něco podařilo, a byla na to hrdá. Její držení těla se trochu změnilo, aniž si to uvědomovala, ale byla to dostatečná změna, aby si jí všiml Broud.

Žena měla být poslušná a pokorná a ve všem mužům po vůli. Broud to považoval za osobní urážku, že se Ajla trochu víc neskloní, když se k ní přiblíží. Urážela tím jeho mužnost. Díval se na ni a pokoušel se zjistit, co je na ní jiné, a rád ji udeřil nebo dal pohlavek, aby viděl, jak sebou trhne, nebo aby zahlédl záblesk strachu v jejích očích.

Ajla se pokoušela chovat, jak se od ní očekávalo, okamžitě plnila jeho příkazy a vykonávala je tak rychle, jak jen bylo možné. Nevěděla, že v jejím kroku je náznak lehkosti, který se objevil od té chvíle, kdy chodila sama do lesa nahoru na svou louku. Už v držení těla se odrazilo její narůstající sebevědomí, protože se naučila těžkému umění a byla obratnější než většina lovců. Nevěděla, proč ji Broud trestá víc než kteroukoliv jinou ženu, a ani Broud sám nevěděl, co to je, co ho tak dráždí. Nedalo se tomu zabránit a ona nemohla udělat nic, jako nemohla změnit barvu svých očí.

Broud nezapomněl, jak ho Ajla připravila o pozornost tlupy v den, který měl patřit jenom jemu, po obřadu, kdy byl přijat mezi muže. Vlastní problém však byl mnohem hlubší. Ajla nepatřila ke klanu, jí nepřešla do krve pokora, kterou druhé ženy dědily z generace na generaci. Patřila k Druhým, k novějšímu a mladšímu druhu lidí, kteří byli vitálnější a ne tak spoutaní tradicemi a tíží mozku, zcela zaměstnaného vzpomínáním a minulostí. Její myšlení sledovalo jiné cesty, za jejím vysokým čelem se rozvíjela schopnost myslet dopředu. Dokázala přijímat nové a přetvářet to podle svého přání. Měla sny, které neodpovídaly snům někoho z klanu. A byla to příroda, která určila, že nový druh hominidů měl nastoupit po prastarém vymírajícím druhu, který reprezentoval lid klanu.

Hluboko ve svém podvědomí cítil Broud, že jeho a Ajlin osud není tentýž. Ajla představovala víc než ohrožení jeho mužnosti. Byla ohrožením samotného jeho bytí. Jeho nenávisť k ní byla nenávisť starého proti novému, uplynulého k přicházejícímu. Lidé klanu, ke kterým patřil Broud, byli příliš ustrnutí. Kdysi patřili k nejschopnějším z dvounožců. Ale dosáhli vrcholu svého vývoje a ztratili už schopnost k další změně. Ajla náležela k novému druhu lidí, kteří se zkoušeli prosadit v těžké a kruté konkurenci živé přírody. Přestože se pokoušela přizpůsobit ve všem ženám v tlupě, její chování bylo jenom jako svrchní oděv, který na sebe oblékla v době chladu a který mohla odložit za slunečného počasí, nezměnilo to nic na jejím nitru. Přizpůsobila se, aby přežila, ale hledala si už cesty z tohoto vnuceného chování, aby uspokojila svou vnitřní potřebu. Ať se sebevíc snažila, nemohla uspokojit mladého muže a on cítil, jak hluboko v ní narůstá potřeba vzepřít se jeho vychloubáčností.

Jednoho rána, kdy se jí zdálo všechno obzvlášť obtížné, šla Ajla k potoku, aby se napila. Muži se shromáždili blízko ústí jeskyně a radili se o nadcházejícím lovu. Byla tomu ráda, protože to znamenalo, že Broud bude nějakou dobu pryč. Seděla se svou miskou vody v ruce a dívala se na vodní hladinu, ponořená v neradostných myšlenkách. Proč je Broud na ni pořád tak zlý? Proč ji pořád trestá? Pracuje stejně pilně jako každá druhá. Dělá

všechno, co chce. Nikdo z ostatních mužů ji nepronásleduje jako on.

Bezděčně vykřikla, když ji bez varování zasáhla Broudova tvrdá rana.

Všichni se po ní užasle ohlédli, ale hned se zase dívali jinam. Dívka, která už brzy bude ženou, nesmí takhle křičet jenom proto, že ji muž udeří.

Otočila se proti svému trýzniteli a byla studem rudá ve tváři.

„Jenom tady sedíš a civíš a neděláš nic užitečného. Jsi líná!“ ukazoval Broud. „Řekl jsem, že k nám máš přijít s čajem, ale ty na to nedbáš. Proč to musím říkat víckrát než jednou?“

Stoupající hněv zbarvil její tvář ještě víc do ruda. Zlobila se na sebe, že vykřikla a zostudila se před celou tlupou, a ještě víc se zlobila na Brouda, který to způsobil. Zvedla se, ale ne s obvyklou rychlostí a se skloněnou hlavou. Udělala to pomalu a vyzývavě, a než odešla pro čaj, pohlédla na Brouda s ledovou nenávisť. Když se k němu obrátila zády, slyšela lidi za sebou zasupět. Jak se odvažuje chovat takovým způsobem?

Broud vybuchl hněvem. Skočil po ní, popadl ji za ramena, obrátil ji a udeřil ji přímo pěstí do tváře. Ajla se zapotácela, klesla na kolena a chránila se rukama proti dalším ranám, které na ni přšely. Pevně stiskla zuby, aby ze sebe nevydala ani hles, přestože se neočekávalo, že by žena za takových okolností měla mlčet. Broudovo běsnění tím ale jenom narůstalo, byl zklamán, že ji neslyší křičet a že neprosí o odpuštění, a tloukl ji tak silně, jak dokázal. Ona však dál svírala rty, až jí zbělely, a zarputile odmítala dát mu najevo, co chtěl slyšet. Po chvíli už ani křičet nemohla.

Po celé věčnosti, zastřené rudou mlhou, cítila, že trýznění přestalo a že jí Iza pomáhá na nohy. Ztěžka se o ni opřela, když se potácela k jeskyni. Byla téměř v bezvědomí. Vlny bolesti ji zaplavily a jenom slabě cítila, jak jí Iza dává chladné obklady a zvedá hlavu, aby se mohla napít hořkého nápoje, po kterém upadla do hlubokého spánku.

Když se probírala, svítalo a slabé světlo jen stěží stačilo vyznačit obrysy dobře známých předmětů v její blízkosti. Trochu žhavého uhlí v ohništi slabě osvětlovalo nejbližší okolí. Pokusila se

zvednout. Každá kost a každý sval jejího zmučeného těla se bránila pohybu. Proti své vůli zasténala a v okamžiku byla Iza po jejím boku. Její oči byly výmluvné. Byla v nich bolest a starost. Nikdy v životě neviděla nikoho tak zle ztlučeného. Dokonce ani její muž ji nikdy takhle neztloukl. Byla si jistá, že by ji Broud zabil, kdyby ho nedonutili přestat.

Když si Ajla připomněla, co se odehrálo, naplnil ji hněv a strach. Věděla, že se neměla chovat takovým způsobem, ale neměla důvod čekat tak prudkou odpověď. Co to bylo, co ho přimělo chovat se jako bez rozumu?

Brun se zlobil. Byl to ten druh tichého hněvu, který přiměl tlupu chodit po špičkách a vyhýbat se mu pokud možno na dálku. Nelíbila se mu Ajlina zpupnost, ale přímo ho zděsilo, že se Broud mohl natolik přestat ovládat. Byl v právu, když dívku potrestal, ale zašel příliš daleko. Dokonce nedal ani na náčelníkův rozkaz, když ho vyzval, aby přestal. Brun byl nucen ho od Ajly odtrhnout. Ještě horší bylo to, že k takové ztrátě sebevlády ho přiměla žena. Připustil, aby ho žena svedla k nemožnému vystupování.

Po Broudově výbuchu na cvičišti si byl Brun jistý, že si už nikdy nedovolí ztratit sebevládu, ale teď způsobil něco, co bylo horší než jenom dětinské vystupování. Bylo to horší proto, že Broud měl sílu muže. Poprvé začal Brun pochybovat, jestli je moudré, aby se Broud stal příštím náčelníkem tlupy, a to ho trápilo víc, než si chtěl přiznat. Broud byl víc než synem jeho ženy, víc než dítětem jeho srdce. Brun si byl jistý, že to byl jeho vlastní duch, který syna stvořil, a miloval ho jako vlastní život. Měl pocit viny, když pomyslel na jeho chování. Byla to určitě jeho chyba. Možná ho nevychoval správně, možná byl na něho příliš mírný.

Brun počkal několik dní, než s Broudem promluvil. Chtěl si sám dopřát čas, aby to pořádně promyslel. Pro Brouda to byla doba velké nejistoty. Téměř se nevzdaloval od ohniště a pocítil jako úlevu, když mu Brun konečně dal znamení, že s ním chce mluvit, přestože se mu srdce rozbušilo, když šel za ním ven. Na světě nebylo nic, čeho by se bál víc než Brunova hněvu, ale tentokrát to nebyl Brunův divoký hněv, co bylo to nejhorší.

Prostými gesty a klidně vyjevil Brun, k čemu dospěl. Vzal na sebe vinu za Broudovo selhání a mladý muž se styděl víc, než kdykoliv předtím v celém svém životě. Pochopil Brunovu lásku a jeho neklid. Nebyl to hrdý náčelník, kterého Broud vždycky uctíval a bál se ho. Setkal se s mužem, který ho miloval a který byl z něho hluboce zklamaný. Broud se upřímně kál a litoval toho.

Pak viděl Broud v očích náčelníka jiskru tvrdé rozhodnosti. Brunovi bylo, jako by mu mělo puknout srdce, ale vždycky muselo mít přednost to, co bylo pro tlupu nejlepší.

„Ještě jeden výbuch, Broude. Jenom náznak takového vystupování, a už nejsi syn mé ženy. Je tvým úkolem zastupovat mě jako vůdce, ale než bych svěřil tlupu muži, který se nedokáže ovládat, zavrhnou vlastního syna a vyslovím nad ním kletbu, která vede ke smrti.“ Náčelníkova tvář neprozrazovala žádné city, když pokračoval: „Dokud neuvidím známky toho, že jsi muž, nemůžu chovat naději, že jsi zralý nebo schopný být náčelníkem. Budu tě sledovat, ale budu sledovat i ostatní lovce. Potřebuju vidět víc než jenom zdrženlivost v projevech citu. Potřebuju vidět, že jsi muž, Broude. Pokud budu muset zvolit za náčelníka někoho jiného, budeš postaven na nejnižší postavení navždy. Rozuměl jsi?“

Broud nemohl věřit tomu, co viděl a slyšel. Být připraven o svá práva? Potrestán kletbou, která vede ke smrti? Někdo jiný za náčelníka? Navždy v nejnižším postavení? To přece nemůže Brun myslet vážně. Ale Brunovy sevřené čelisti a tvrdý rozhodný pohled ho nenechávaly na pochybách.

„Ano, Brune.“ Broud přikývl. Byl ve tváři popelavě šedý.

„Neřekneme ostatním nic. Může být pro ně těžké přijmout takovou změnu a já je nechci zbytečně zneklidňovat. Ale můžeš se spolehnout na to, že udělám, co jsem řekl. Náčelník musí vždycky klást zájmy tlupy nad své vlastní. To je první, co se musíš naučit. Proto je pro náčelníka tak důležité sebeovládání. On má odpovědnost za to, aby tlupa přežila. Náčelník má menší svobodu než žena, Broude. Musí učinit spoustu věcí, které nechce. Pokud to je nutné, musí dokonce zavrhnout syna své ženy. Rozuměl jsi?“

„Rozuměl, Brune,“ odpověděl Broud. Nebyl si jistý, že skutečně rozuměl. Jak by bylo možné, aby měl náčelník menší

svobodu než žena? Náčelník mohl udělat cokoli a rozhodoval o všech mužích a ženách.

„Teď jdi, Broude. Chci být sám.“

Trvalo několik dnů, než se Ajla dokázala zvednout, a trvalo mnohem déle, než rudé šrámy a modřiny, které jí pokrývaly tělo, zežloutly a zmizely. Zpočátku se tak bála, že se neodvažovala přiblížit Broudovi, a skrčila se, když ho jen spatřila. Ale když ji přestalo tělo bolet, začala si všímat, že se změnil. Už ji zbytečně nehonil, ani ji netýral. Ve skutečnosti se jí vyhýbal, jak jen mohl. A jak její bolest odeznívala, rostl v ní pocit, že to bylo vlastně k něčemu dobré.

Život se stal pro Ajlu snadnější bez jeho neustálého trýznění. Neuvědomila si, pod jakým tlakem žila, dokud to nepřestalo. Teď se cítila poměrně svobodná, přestože byl samozřejmě její život stejně svázaný jako život ostatních žen. Chodila lehkým krokem a často se rozběhla jenom proto, že to bylo příjemné, a držela hlavu vzpřímeně a mávala rukama a dokonce se občas přihodilo, že se zase hlasitě zasmála. Pocit svobody se odrážel v jejích pohybech.

Iza viděla, že je Ajla šťastná, ale projevy, které si osvojila, byly pro ostatní něčím neznámým a vysloužila si tím jenom nesouhlasné pohledy. Nehodilo se, aby projevovala takovou radost.

Všichni v tlupě viděli, že se jí Broud vyhýbá, a divili se, proč tomu tak je. Z letmo zachycených gest Ajla pochopila, že Brun pohrozil Broudovi, že to bude mít těžké následky, pokud se ještě jednou dá strhnout k takovému jednání. Pochopila, že je to pravda, když vyzozorovala, že si jí Broud nevšímá, dokonce i když ho záměrně dráždila. Byla zpočátku jenom trochu lenivější, ale postupně začala se záměrnou neposlušností. Nebyla to ona otevřená neposlušnost, která byla důvodem, že se po ní vrhl, ale malé drobnosti, které byly vypočítané na to, aby ho pozlobily co možná nejvíc. Nenáviděla ho a chtěla mu to vrátit. Cítila se jistým způsobem pod Brunovou ochranou.

Tlupa byla příliš malá, a ať se jí Broud snažil jakkoliv vyhnout, docházelo přesto k setkáním a náhodám, kdy musel Ajle říct, co musí udělat. Dávala si záležet na tom, aby odpovídala a jednala co

nejpomaleji. Pokud si myslela, že se na ni nikdo nedívá, zvedla hlavu a dívala se na něho tou zvláštní grimasou, kterou uměla udělat jen ona, a dobře viděla, jak se Broud musí ze všech sil snažit, aby se nepřestal ovládat. Byla opatrná, když u toho byli přítomni jiní, obzvlášť pokud je sledoval Brun, protože ho nechtěla rozzlobit. Ale jak léto postupovalo, chovala se vůči Broudovi čím dál vyzývavěji a prosazovala čím dál otevřeněji svou vůli.

Jenom když spatřila záblesk jedovaté nenávisti v jeho pohledu, zaváhala, jestli jedná správně. Díval se na ni s tak soustředěnou nenávistí, že cítila jeho pohled téměř jako úder. Broud jí dával veškerou vinu za to, co ho postihlo. Kdyby nebyla tak nestydatá, nebyl by se tak rozzuřil. Kdyby nebylo jí, neměl by nad sebou hrozbu smrtelné kletby. Její spokojená rozpustilost ho mátlá, i když se sebevíc snažil ovládat. Nebylo pochyb o tom, že její chování bylo neslušné a nestydaté. Proč to ostatní muži neuznají? Proč jí promíjejí takové chování? Nenáviděl ji ještě víc než dřív, ale byl opatrný, aby to neprojevil, když byl nablízku Brun.

Tento skrytý zápas mezi nimi probíhal vášnivě, ale tak, aby si toho nikdo nevšiml. Ajla ale nebyla tak opatrná, jak si myslela. Celá tlupa si byla vědoma vážného napětí mezi nimi a všichni už čekali, kam až to nechá Brun dojít. Muži rozuměli pokynu náčelníka a zdržovali se toho, aby se do záležitosti vkládali, i když se jim Ajlino chování nelíbilo. Dávali jí dokonce větší svobodu než normálně, ale jak muži, tak ženy v tlupě pociťovali tento stav jako nepříjemný.

Ani Brunovi se nezamlouvalo chování Ajly. Viděl víc, než si myslela, a nelíbilo se mu ani to, že jí to Broud dovoluje. Vzpurnost se nemohla tolerovat, a už vůbec ne u ženy. Byl zděšený, že dívka dokázala prosadit svou vůli proti muži. To by ženy klanu nikdy ani nenapadlo. Byly spokojené se svým postavením a považovaly je za přirozené. Věděly hluboce v sobě, jakou úlohu mají pro pokračování rodu. Muži se nedokázali naučit jejich práce stejně jako ony se nemohly naučit lovit. Neměly pro to správnou paměť. Proč by však měla žena bojovat a snažit se měnit přirozený stav. Kdyby si Brun nebyl zcela jistý, že je Ajla ženského pohlaví,

považoval by ji vzhledem k jejímu chování za muže. Přesto se však naučila ženské práce a dokonce už uměla ledacos vyléčit.

Ať ho to rušilo sebevíc, zdržoval se Brun toho, aby se do věci vkládal, protože viděl, že se Broud skutečně snaží, aby se dokonale ovládal. Ajlin vzdor pomohl Broudovi, aby se naučil zvládat svůj temperament, a to bylo přesně to, co musel umět, pokud měl být příštím náčelníkem tlupy. Brun se sice rozhlížel i po jiném vůdci, ale nebyl zaujatý proti synovi své ženy. Broud byl dobrý lovec a Brun byl hrdý na jeho odvahu. Pokud se naučí ovládat svou největší chybu, mohl by se stát dobrým náčelníkem. O tom byl Brun i nadále přesvědčený.

Ajla si nebyl zcela vědoma, jaké napětí vytvořila. Byla tohoto léta šťastnější než kdykoliv předtím, co si vzpomínala. Využívala mnohem víc svou větší volnost, aby se potulovala sama po okolí. Nevyhýbala se jiným povinnostem – k tomu ani neměla možnost – ale jedním z jejích úkolů bylo právě opatřit léčivé byliny Ize, a to jí dávalo příležitost být pryč od ohniště.

Iza už nikdy zcela nenabyla své ztracené síly, i když v letním období tolik nekašlala. Jak Kreb, tak Iza se kvůli Ajle zneklidňovali. Iza byla přesvědčená, že už to takhle nemůže pokračovat dál, a rozhodla si vyjít společně s Ajlou na sběr bylin, aby měla příležitost si s ní v klidu promluvit.

Ubu vzaly s sebou. Ajla zvedla maličkou a posadila si ji na bok. Šly společně dolů po úbočí a podél potoka a pokračovaly směrem na západ přes les po stezce, kterou vyšlapala zvěř, ale po které lidé z tlupy rovněž často chodili. Když přišly na prosluněnou planinu, Iza se udýchaně zastavila a chvíli se rozhlížela, než se vydala směrem k vysokým honosným žlutým květinám.

„To je devětsil, Ajlo,“ řekla Iza. „Ten obvykle roste na loukách a otevřených místech. Listy jsou oválné se špičatými konci. Jsou temně zelené nahoře a jako poprášené zespodu, podívej.“ Iza poklekla a držela v ruce list, když jí to vysvětlovala. „Žebroví uvnitř je tlusté a masité.“ Iza utrhla list a ukázala jí ho.

„Ano, mami.“ Ajla horlivě přikyvovala.

„Užívá se kořen. Rostlina z něho roste každý rok znovu, ale je lepší ho sklízet až druhý rok, pozdě v létě nebo na podzim, když je

kořen hladký a pevný. Nařež ho na malé kousky a vezmi ho tolik, kolik se ti vejde do dlaně. Uvař ho potom v malé kostěné misce tak, aby zbyla víc než polovina. Nápoj se má pít studený, dva šálky denně. Pomůže to člověku zbavit se šlemu v krku a je obzvlášť dobrý proti plicním nemocem, které způsobují, že se plive krev. Pomáhá taky člověku vypotit se a dostat vodu z těla.“

Iza použila hrabací hole, aby dostala kořen ven. Ted' seděla na zemi a rychle pohybovala rukama, když vysvětlovala Ajle jeho účinky. „Kořen se může taky usušit a namlít na prášek.“ Vyhrabala ještě několik dalších kořenů a uložila je do košíku.

Pak šly k malému pahorku, ale po chvíli se znovu zastavily. Uba usnula, jak seděla Ajle na boku schovaná pod zástěrkou.

„Vidíš tu malou rostlinku s nálevkovitými žlutými květy, které jsou uprostřed purpurové?“

Ajla se dotkla rostliny, která mohla být na tři dlaně vysoká. „Tuhle?“

„Ano, to je blín. Pro ten je hodně použití, ale jíst se nesmí. Je velmi jedovatý, když ho člověk požije.“

„Která část se užívá? Kořeny?“

„Více částí. Kořeny, listy a semena. Listy jsou větší než květy a jsou střídavě po straně lodyhy. Jeden tady, druhý tam, vidíš? Podívej se dobře, Ajlo. Listy jsou světle zelené s cípatými okraji a mají dlouhé chlupy, které rostou zprostředka.“ Iza se dotkla tenkých chlupů a Ajla jí přihlížela. Iza utrhla list a rozemnula ho mezi prsty. „Přičichni si,“ řekla.

Ajla vtáhla nosem těžkou omamnou vůni.

„Ta vůně zmizí, když se listí usuší. Později má rostlina malá hnědá semena.“ Iza hrabala v zemi a vytáhla tlustý kořen s vlnitou hnědou slupkou. Tam, kde se odtrhly menší kořeny, bylo vidět, že je uvnitř bílý. „Různé části kořenů se užívají k různým účelům, ale všechny působí proti bolesti. Dá se z nich vařit čaj a pít ho – je velmi silný, tak se ho nesmí pít moc – nebo se jím taky může mýt kůže. Výtažek mírní svalové křeče a uvolňuje tělo. Člověk je po něm taky ospalý.“

Iza posbírala ještě další rostliny a pak přešla k vysokým růžím nablízku a natrhala růžové, temně rudé a žluté květy z vysokých

stvolů. „Slézové růže jsou dobré, aby mírnily podráždění, například bolest v krku a tržné rány. Z květů se dá připravit čaj, který zmírňuje bolest, ale současně způsobuje ospalost. Kořen je dobrý na rány. Dávala jsem ti ho na nohu, když jsem tě našla.“

Ajla si bezděčně sáhla na stehno. Ucítila čtyři souběžné jizvy a najednou pomyslela na to, kde by byla, kdyby nebylo Izy.

Společně chvíli putovaly, mlčky vychutnávaly teplé slunce a uklidňující pocit vzájemné blízkosti. Ale Iza neustále sledovala rostliny po obou stranách stezky. Vysoká tráva na louce už zežloutla a rozsemenila se. Klasy žita se ohýbaly pod tíhou zralých zrn a stvolů téměř ve výši člověka se vlnily v teplém větru. Pak Iza najednou něco spatřila, prošla mezi vysokými stébly žita a zastavila se u klasů, jejichž zrno mělo černonachové zbarvení.

„Ajlo,“ řekla a ukázala na vysoké stvolů. „Takhle žito normálně neroste. Tyhle rostliny jsou nemocné, ale máme štěstí, že jsme je našly. Tohle je námel. Přičichni si k tomu.“

„Smrdí to jako zkažená ryba!“ ušklíbala se Ajla.

„Ale v těchto nemocných zrnech je kouzlo. To je lék, který je obzvlášť dobrý pro těhotné ženy. Když žena leží s porodními bolestmi příliš dlouho, urychlí jí porod. Taky se používá na vyvolání porodních bolestí. Může však způsobit, že žena dítě předčasně ztratí, což by bylo důležité, pokud měla žena potíže s dřívějšími porody a nadále kojí. Žena nesmí rodit děti příliš často po sobě. Je to pro ni tvrdé, a když ztratí mléko, tak se nemůže starat o dítě, které už má. Příliš mnoho dětí umírá při porodu nebo během prvního roku života. Matka se musí starat o dítě, které už žije a které má možnost rozvíjet se a dospět. Jsou jiné rostliny, které jí mohou pomoci, aby se zbavila dítěte dřív, pokud je to zapotřebí. Námel je jenom jednou z nich. Je to ovšem dobrý lék po porodu. Vyhání starou krev a pomáhá děloze, aby se stáhla. Chutná to nedobře, ale ne tak zle, jak to smrdí. Je to užitečný lék, pokud se používá správně. Když se ho užije příliš mnoho, může vyvolat slabé křeče a zvracení a dokonce může způsobit i smrt.“

„To je jako blín, který jsme našly předtím. Taky je užitečný a současně jedovatý,“ řekla Ajla.

„Často nám právě nejjedovatější byliny dávají nejlepší a nejsilnější lék, pokud se ovšem ví, jak ho použít,“ vysvětlovala Iza.

Cestou domů podél potoka se Ajla zastavila a ukázala na rostlinu s modravými kvítky.

„Když se z ní uvaří čaj, je to lék proti kašli při nachlazení, že?“

„Ano, a dodává příjemnou chuť i jiným čajům. Proč jí trochu s sebou nevezmeš?“

Ajla vytáhla několik rostlin s kořeny a za chůze otrhávala dlouhé tenké listy.

„Z těchto kořenů vyrážejí každý rok nové rostliny,“ řekla Iza.

„Když vytáhneš rostliny i s kořeny, tak tu žádné příští rok neporostou. Je lepší otrhat jenom listy, když kořeny stejně nepotřebuješ.“

„Na to jsem nepomyslela,“ řekla Ajla zaraženě. „Už to neudělám.“

„A i když se kořeny používají, není dobré vzít všechny z jednoho místa. Je lepší některé nechat, aby rostlina mohla žít dál.“

Šly kousek k potoku, a když došly k bažině, ukázala Iza na jinou rostlinu. „Tohle je druh rákosu. Vypadá jako kosatec, ale není to stejná rostlina. Kořen se dá vařit a udělá se z něho kaše, která je dobrá na popáleniny. Pomáhá to taky proti bolestem zubů, když se žvýká kořen, ale nesmí se dávat těhotným ženám. Stalo se, že ženy ztratily děti, když dostaly tuhle rostlinu. Může pomoci proti žaludečním potížím, obzvláště proti zácpě. Tady vidíš rozdíl mezi druhy,“ ukázala Iza. „Tahle rostlina taky voní silněji.“

Zastavily se a odpočívaly u potoka ve stínu javoru s velkými zelenými listy. Ajla utrhla list, utvořila z něho kalíšek na pití a nabrala do něho vodu. Když se napila, donesla vodu i Ize.

„Ajlo,“ řekla Iza nakonec, když utišila žízeň. „Měla bys dělat, co ti Broud prikazuje. Je to přece muž a má právo ti říct, co máš dělat.“

„Ale já dělám všechno, co mi řekne,“ odpověděla opatrně.

Iza zavrtěla hlavou. „Ale neděláš to tak, jak bys měla. Ty ho schválně dráždíš. Mohla bys toho jednoho dne litovat. Broud bude náčelníkem. Musíš dělat, co ti muži říkají. Musíš poslouchat všechny muže, jsi žena a nemáš jinou volbu.“

„Proč mají muži mít právo poroučet ženám? Co je to, co je dělá lepšími? Ani nemůžou mít děti!“ ukazovala trpce Ajla. Cítila v sobě vzdor.

„Tak to prostě je. Tak to bylo u lidí klanu vždycky. Ty teď patříš ke klanu, Ajlo. Jsi moje dcera. Musíš se chovat tak, jak se má chovat dívka z klanu.“

Ajla sklonila hlavu a cítila se zahanbeně. Iza má pravdu, schválně Brouda dráždila. Co by se s ní stalo, kdyby ji Iza nenašla? Kdyby Brun nedovolil, aby u nich zůstala? Kdyby ji Kreb nepřijal do tlupy? Podívala se na Izu. Byla to jediná matka, na kterou se pamatovala. Tolik zestárla. Byla hubená a unavená. Kůže na kdysi svalnatých pažích ochable visela a její hnědé vlasy téměř úplně zešedivěly. Kreb jí připadal kdysi tak starý, ale ten se téměř vůbec nezměnil. Byla to Iza, kdo teď vypadal staře, vypadala starší než Kreb. Ajla měla o Izu starost, ale kdykoliv se snažila něco říct, Iza to jen odbyla.

„Máš pravdu, Izo,“ řekla, „nechovám se k Broudovi, jak bych měla. Pokusím se mu vyhovět.“

Uba začala vrnět a dívala se na ně vyspalýma očima. „Uba má hlad,“ ukázala a vedla svou buclatou ručičku do úst.

Iza se podívala na oblohu. „Už se připozdilo. Bude lepší, když půjdeme domů,“ ukázala.

Nic si Ajla nepřála víc, než aby byla Iza znovu dost silná a mohla s ní vycházet ven častěji. Měly by tak na sebe víc času a naučila by se od ní ještě spoustu věcí.

I když se Ajla pokoušela splnit své předsevzetí a poslouchat Brouda, dařilo se jí to jen stěží. Navykla si nestarat se o něho a věděla, že se Broud obrátí na některou jinou ženu nebo si to udělá sám, když hned neposlechne. Nebála se jeho hněvivých a nenávisných pohledů, cítila se mimo dosah jeho nenávisti. Přestala ho dráždit úmyslně, ale příliš si navykla na jiný způsob jednání. Dívala se na něho zpříma, místo aby sklonila hlavu, když mluvil, a byla tak zvyklá nedbat o něho, místo aby hned pospíšila vyhovět každému jeho přání, že už to bylo pro ni druhou přirozeností. Její neuvědomělá vzpurnost a neposlušnost ho dráždila víc než její dřívější pokusy ho úmyslně podráždit.

Ted' už se znovu blížil čas, kdy chladné větry a sníh donutí tlupu žít v jeskyni. Ajla nenáviděla tato znamení blížícího se podzimu, přestože vychutnávala jasné barvy a bohatou úrodu plodů a ořechů. Ted' měly všechny ženy spoustu práce a Ajla neměla mnoho příležitostí zajít nahoru na svou louku a ke své jeskyni, ale čas tak ubíhal, že si to sotva stihla uvědomit. Než se nadála, podzim uběhl.

Pomalů se zmírnilo tempo prací, když už většina úrody byla sklizená, a Ajla si mohla vzít košík na záda a vydat se ven. Vyšplhala nahoru ke své planině, aby natrhala lískové ořechy. Sotva byla nahoře, odložila košík a vlezla do jeskyně pro prak. Trochu si svou tajnou místnost na hraní zařídila. Mezi dva kameny dala kus dřeva, které sloužilo jako police. Na ni dala nádobku z březové kůry a několik talířů z mušlí, pazourkový nůž a několik kamenů, které používala na rozbíjení ořechů. Potom vytáhla prak z vrbového koše, kde ho opatrovala. Když vylezla z jeskyňky, napila se vody a pak seběhla dolů k blízkému potůčku, aby si našla kameny.

Několikrát na zkoušku vystřelila z praku. Vorn nezasáhne cíl tak často jako já, pomyslela si a cítila se spokojená, že její kameny zasáhly třikrát strom, který si zvolila. Po chvíli ji to přestalo bavit, a tak prak a několik kamenů uložila.

Sbírala ořechy, které ležely na zemi pod lískovým keřem, a myslela přitom na to, jak je hezké žít. Uba rostla a dařilo se jí dobře a Iza působila zdravějším dojmem. Krebovy bolesti byly vždycky v létě mírnější a ona se ráda procházela společně s ním po stezce podél potoka. Pohlédla na košík a vzpomněla si znovu na prak. Hned začala sbírat rychleji a pobrukovala si přitom. Byla prakem nadšená a skutečně získala obratnost při jeho používání. Ted' pro ni bylo až příliš lehké zasáhnout sloup nebo větev, na které zamířila, ale byla to nadále napínavá hra cvičit se zakázanou zbraní. Nejlepší ze všeho ale bylo to, že už jí Broud dal pokoj. Nevěřila, že by ji někdo mohl připravit o pocit štěstí, a s chutí pokračovala ve sbírání ořechů do košíku.

Hnědého suchého listí se chopil čerstvý vítr, když se uvolnilo z větví stromů a kroužilo v tanci se svými neviditelnými kavalíry, než kleslo k zemi. Přikrylo ořechy, které ležely pod keři, na kterých uzrály. Plody, které nikdo nenatrhál na zimní uchování, visely těžké a zralé na holých větvích. Na východě ležela step jako žluté moře trávy, která se vlnila ve větru stejným způsobem jako hladina moře na jihu. Poslední trsy vinných hroznů s kuličkami nalitými k prasknutí čekaly na to, kdy budou natrhány.

Muži se shromáždili jako obvykle, aby se poradili o posledním lovu před zimou. Probírali to už od rána a mluvili o tom, jak by měli připravit loveckou výpravu. Broud se chystal zavolat některou ženu, aby jim donesla vodu. Zahlédl Ajlu, která seděla blízko ústí jeskyně s holemi a koženými pruhy kolem sebe. Vyráběla rámy na sušení vinných hroznů.

„Ajlo! Dones vodu!“ signalizoval Broud a hned se otočil zpátky k mužům.

Ajla právě svázala dohromady obtížný roh a opírala si ještě nehotový rám o tělo. Pokud by s ním hnula právě teď, sesypal by se a musela by začít od začátku. Zaváhala a rozhlédla se, jestli nenajde nablízku jinou ženu, která by jí pomohla, ale protože tomu tak nebylo, povzdechla si zhluboka a zvedla se, aby donesla velký vak s vodou.

Broud bojoval, aby ovládl hněv, který se ho zmocnil, když otálela se splněním jeho příkazu. Už se rozhlížel po jiné ženě, která by uposlechla jeho příkazu rychleji a přišla s vodou, ale najednou se rozmyslel. Viděl, jak se Ajla zvedá, a jeho oči se zúžily. Jak mohla být takhle nestydatá? Není snad muž? Není její povinností ho poslouchat? Brun nikdy neřekl, že si má dát líbit takovou neúctu, pomyslel si. Nemůže přece nad ním vyslovit kletbu jenom proto, že trvá na tom, aby udělala, co má. Co by to bylo za náčelníka, kdyby dovolil, aby mu žena vzdorovala? Něco uvnitř Brouda prasklo. Zašla příliš daleko se svou drzostí! Tohle jí už neprojde. Ona ho bude poslouchat!

Myšlenky se mu honily hlavou během té chvilky, kterou trvalo, než urazil vzdálenost mezi nimi. Ve stejném okamžiku, kdy se Ajla zvedla, zasáhla ji bez varování jeho pěst a Ajla spadla na zem. Její

překvapení se hned přeměnilo v hněv. Ohlédla se a viděla, že Brun je svědek, ale v jeho bezvýrazné tváři bylo něco, co jí říkalo, že nemůže počítat s pomocí z jeho strany. Zběsilost v Broudových očích proměnila její hněv v úlek. Broud viděl, že zuří, a to probudilo k životu celou jeho nenávist. Jak se opovažuje mu vzdorovat!

Ajla se rychle zvedla a vrhla se stranou, aby unikla příští ráně. Utíkala k jeskyni, aby donesla vak s vodou. Broud za ní zíral se zatnutými pěstmi a pokoušel se udržet svůj hněv v hranicích, kdy ho ještě ovládal. Kradmo pohlédl na muže a viděl Brunovu lhostejnou tvář. Nedalo se z ní vyčíst žádné povzbuzení, ale ani žádné varování. Broud viděl, jak Ajla pospíchá, aby naplnila vak vodou, a pak ho rychle zvedla na záda. Neunikl mu záblesk strachu v jejích očích, když viděla, že se chystá udeřit ji znovu. To mu trochu usnadnilo ovládnout hněv. Byl jsem k ní příliš mírný, pomyslel si.

Když Ajla procházela kolem Brouda s těžkým vakem na zádech, strčil do ní, že málem upadla na zem. Zlostí zrudla, trhla sebou, vrhla na něho rychlý nenávistný pohled a zpomalila krok. Rozehnal se po ní znovu, ale ona se skrčila, takže ji zasáhl jen do ramene.

Všichni muži seděli a dívali se na ně. Mnohem víc než Broudovy rány ji přiměl ke spěchu Brunův tvrdý pohled. Uběhla krátkou vzdálenost mezi nimi, poklekla a nalévala vodu do misky s hlavou skloněnou a se sklopenýma očima. Broud šel pomalu za ní. Obával se Brunovy reakce.

„Krug říkal, že viděl stádo, které bylo na cestě k severu, Broude,“ ukazoval Brun, když Broud znovu usedl.

Prošlo to dobře! Brun se na něho nezlobí! A proč by se taky na něho měl zlobit? Udělal to jediné správné. Proč by ho mělo zarazit, když muž pokárá ženu, která si to zaslouží? Bylo téměř slyšet, jak si Broud úlevou oddechl.

Když se muži napili, vrátila se Ajla zpátky k jeskyni. Většina členů tlupy se vrátila ke své činnosti, ale Kreb stál u vchodu a díval se na ni.

„Krebe! Broud mě chtěl zase zbít,“ ukazovala mu a utíkala k němu. Vzhledla ke starému muži, kterého milovala, ale úsměv v jejích očích pohasl, když viděla výraz, který v jeho tváři nikdy předtím neviděla.

„Dostala jsi jenom to, co sis zasloužila,“ ukázal jí. Jeho pohled byl tvrdý a chladný. Obrátil se k ní zády a kulhal zpátky do jeskyně.

Proč se na mě Kreb zlobí? pomyslela si.

Později večer se přiblížila ke starému mágovi a natáhla ruce, aby ho vzala kolem krku. To bylo gesto, které vždycky obměkčilo jeho srdce, ale tentokrát nenašla odezvu. Nestála mu ani za to, aby ji odstrčil. Jenom nehnutě zíral do dálky.

„Neobtěžuj mě. Jdi a dělej něco užitečného. Mog–ur medituje. Nemá čas na nevychované ženy,“ ukázal rychlými a netrpělivými posunky.

Ajla se stáhla a oči se jí zalily slzami. Bolelo ji to a najednou cítila strach ze starého mága. To nebyl Kreb, kterého znala a milovala. Byl to mog–ur. Poprvé od doby, co přišla k tlupě, pochopila, proč všichni od něho udržovali takový odstup a blížili se k němu s úctou a bázní. Uzavřel se před ní. Chladným pohledem a několika rychlými znaky naznačil svou nevoli a odstup, který byl silnější, než kdy předtím zažila. Už ji nemiloval. Chtěla ho obejmout a říct mu, že ho miluje, ale neodvažovala se. Šla k Ize.

„Proč se Kreb na mě zlobí?“ ukázala.

„Řekla jsem ti už dřív, Ajlo, že máš Brouda poslouchat. Je to muž a je to jeho právo poroučet ti,“ řekla klidně.

„Ale já dělám všechno, oč mě požádá. Nikdy jsem mu neodmítla poslušnost.“

„Děláš to neochotně a dráždíš ho. Ty dobře víš, že jsi nestydatá. Nechováš se, jak se má chovat dobře vychovaná dívka. Dopadá to potom na Kreba a na mě. Kreb cítí, že tě nevychoval tak, jak měl, a myslí si, že ti povolil příliš svobody, takže si myslí, že můžeš dělat, co chceš. Ani Brun není s tebou spokojený a Kreb to ví. Celou dobu poskakuješ. Děti můžou poskakovat, ale ne dívky, které jsou téměř dospělé ženy. Chodíš kolem a děláš v krku

ty podivné zvuky. Nezrychliš krok, když tě požádají, abys něco udělala. Nikomu se to nelíbí, Ajlo. Přivolala jsi na Kreba ostudu.“

„Nemyslela jsem, že je to tak zlé, Izo,“ ukazovala Ajla. „Nechtěla jsem být neposlušná. Jenom jsem si toho nevšimla.“

„Tak na to musíš myslet teď. Jsi příliš velká na to, aby ses chovala jako dítě.“

„To je jenom tím, že byl Broud vždycky na mě tak zlý a že mě tak ošklivě zbil.“

„Na tom nezáleží, jestli je zlý, nebo ne, Ajlo. On má právo být tak zlý, jak chce. To je jeho právo muže. Může tě zbít, když dostane chuť, a tak silně, jak se mu zachce. Jednoho dne bude náčelníkem. Ty musíš dělat, co ti řekne, a musíš to udělat rychle. Nemáš jinou volbu,“ vysvětlovala Iza. Dívala se na ni. Ajla vypadala naprosto zničeně. Proč je to pro ni tak obtížné? divila se Iza. Byla smutná a měla soucit s dívkou, která tak těžce přijímala životní způsob tlupy. „Je pozdě, Ajlo. Jdi a lehni si.“

Ajla šla ke svému místu na spaní, ale dlouho to trvalo, než dokázala usnout. Obracela se a kroutila pod kožešinou, a když konečně usnula, spala špatně. Probudila se brzy ráno, vzala košík a hůl na hrabání a odešla už před snídaní. Chtěla být sama, aby mohla v klidu přemýšlet. Vyšplhala nahoru ke své tajné louce a vytáhla prak, ale už to nebylo tak hezké jako obvykle, když se cvičila ve střelbě.

To všechno je Broudova chyba, pomyslela si. Proč si tak na ni zasedl? Co udělala špatně? Vždycky ji nesnášel. Jaký je v tom rozdíl, jestli je muž, nebo ne? Co dělá muže lepšími? Co je jí do toho, že bude náčelníkem, není nijak zvláštní. S prakem není ani tak obratný jako Zoug. Ona může být stejně dobrá jako on. Už je lepší než Vorn, který mine cíl vícrát než ona, a to zřejmě Broud taky. Netrefil se ani jednou, když to chtěl předvést Vornovi.

Ve své zlosti začala jen tak házet kameny. Jeden dopadl do křoví a vyrušil párek dikobrazů. Tahle malá noční zvířata zřídka kdy kdo lovil. Všichni byli u vytržení, když Vorn zabil dikobraza, pomyslela si. Zvíře bylo na cestě vzhůru po písčném pahorku blízko potoka, s ostny vztyčenými. Ajla vložila do praku

kámen, zakroužila jím a vypustila ho. Pomalý dikobraz byl snadným cílem, zvíře hned padlo k zemi.

Ajla k němu utíkala. Byla sama se sebou spokojená. Ale když se zvířete dotkla, viděla, že není mrtvé, ale jenom omráčené. Slyšela, že mu tluče srdce, a viděla kapat krev z malé rány na hlavě. Najednou dostala chuť vzít zvíře s sebou do jeskyně a opatrovat je, jako to udělala s tolika jinými zvířaty. Teď už nebyla spokojená, cítila se provinile. Proč jsem mu ublížila? pomyslela si. To jsem nechtěla. Nemůžu si ho vzít s sebou do jeskyně. Iza by hned viděla, že ho zasáhl kámen. Viděla dost zvířat zabitých z praku.

Ajla zírala na zraněné zvíře. Nemůžu lovit, pomyslela si. Dokonce když zasáhnu zvíře, nemůžu je vzít s sebou do jeskyně. Jakou má tedy cenu všechno to cvičení s prakem? Když se Kreb teď na mě zlobí, jak by se asi zlobil, kdyby se dozvěděl tohle? Co by udělal Brun? Dokonce se ani nesmím dotknout zbraně, a už vůbec ne ji použít. Poslal by mě Brun pryč?

Ajly se zmocnil strach. Kam by se poděla? Jak by mohla odejít od Izy a Kreba a od Uby? Kdo by se jí ujal? Nechci, aby mě zapudili, pomyslela si zoufale a propukla v pláč.

Byla jsem hloupá a ošklivá a Kreb se na mě zlobí. Já ho mám ráda a nechci, aby mě nenáviděl. Proč se na mě tak zlobí? Slzy jí stékaly po tváři. Lehla si na zem a nešťastně vzlykala. Když se vyplakala, sedla si a utřela si nos hřbetem dlaně. Ramena se jí ještě tu a tam otřásla v novém vzlykotu. Už taková nesmím být. Už nikdy. Budu milá a poslušná a udělám všechno, co Broud chce, ať je to cokoliv. A už se nikdy nedotknu praku. Aby potvrdila své rozhodnutí, hned zahodila prak, doběhla pro košík a vydala se na cestu domů k jeskyni.

Iza ji už vyhlížela a viděla ji přicházet. „Kde jsi byla? Jsi pryč celé dopoledne a teď přijdeš domů s košíkem prázdným.“

„Přemýšlela jsem o všem, mami,“ ukazovala Ajla a dívala se vážně na Izu. „Máš pravdu. Byla jsem hloupá a zlá. Už taková nebudu. Udělám všechno, co mi Broud řekne, a budu se chovat, jak mám a nebudu poskakovat a utíkat nebo něco takového. Myslíš, že mě bude mít Kreb zase rád, když budu hrozně, hrozně milá?“

„Určitě, Ajlo,“ řekla Iza a poklepala ji zlehka po rameni. Teď už zase dostala ten záchvat, při němž jí teče voda z očí, pomyslela si. To ji postihne vždycky, když si myslí, že ji Kreb nemá rád. Dívala se na její uplakanou tvář se zarudlýma očima. Bylo jí Ajly líto. Je to pro ni těžké, pomyslela si. Lidi jejího druhu jsou jiní. Ale snad se to zlepší.

Změna, kterou Ajla prodělala, byla neuvěřitelná. Byl z ní naprosto jiný člověk. Byla poslušná a poddajná a hned přiběhla na nejmenší Broudovo znamení. Muži rozvážně pokyvovali hlavou a domnívali se, že je to výsledkem přísnější výchovy. Ajla byla živoucí důkaz toho, co vždycky tvrdili. Pokud byli ústupní, byly ženy hned líné a vzpurné. Nedokážou se samy natolik ovládat jako muži. Jsou to slabá, ale svéhlavá stvoření. Potřebují nad sebou muže a musejí se držet zkrátka, jenom potom jsou pracovitě a pro tlupu užitečné.

Nezáleželo na tom, že Ajla je pouze dívka nebo že se nenarodila mezi lidmi klanu. Byla už dost stará na to, aby se stala ženou a byla už vyšší než většina z nich. Ženy pocítily, že to muži míní vážně. Tady se skutečně nebude trpět ústupnost vůči ženám!

Byl to Broud, kdo nejvíc prosazoval přísnější jednání. Začal i s Ogou zacházet tvrději, ale to nebylo nic ve srovnání s tím, jak zacházel s Ajlou. Jestli k ní byl tvrdý dřív, pak na ni byl teď tvrdý dvojnásob. Držel ji zkrátka celou dobu a sekýroval ji, honil do práce a odvolával ji pro tisíc maličkostí, jen aby ji viděl vyskočit a přiběhnout. Dával jí pohlavky a trestal ji bez důvodu nebo si důvod vymyslel – a měl z toho potěšení. Ajla urazila jeho mužnost a teď uvidí, co to obnáší. Byla příliš často vzpurná a příliš často ho vydráždila. Mnohokrát se musel ovládat, aby ji neztloukl. Teď byl na řadě on. Tančila, jak on pískal, a tak to mělo pokračovat.

Ajla dělala všechno, aby mu vyhověla. Pokusila se dokonce předcházet jeho přáním, ale to nedopadlo dobře a vyneslo jí to jen další pokárání. Vyčítal jí, že je tak domýšlivá, že si myslí, že by mohla vědět, co on si přeje. Jakmile vystoupila z oblasti Krebova ohniště, už na ni Broud čekal s nějakým úkolem a ona nemohla zůstat u ohniště bez příčiny. Byla doba sklizně a ženy se měly co otáčet.

Bylo toho třeba vykonat velmi mnoho, aby byla tlupa zabezpečená před nadcházející zimou. Ajla mohla jen litovat, že Iza má dostatečnou zásobu léčiv, protože tak neměla žádnou záminku, aby se dostala ven sama. Broud ji pronásledoval po celý den jako zlý duch, a když nastal večer, padala vyčerpáním a únavou.

Iza byla přesvědčená, že změna Ajlina chování má méně co dělat s Broudem, než si on sám myslí. Byla to spíš její láska ke Krebovi, než strach z Brouda, která způsobila tuto změnu. Iza řekla Krebovi, že Ajla měla zase záchvat té své podivné choroby, když si myslela, že už ji nemá rád.

„Víš, že zašla příliš daleko, Izo. Musel jsem něco udělat. Kdyby ji nezačal znovu krotit Broud, udělal by to Brun. To by bylo horší. Broud ji může jenom trýznit, ale Brun by ji mohl odtud poslat pryč,“ odpověděl Kreb. Ale starý mág přece jen začal uvažovat o tom, jestli nemá láska větší moc než bázeň, a tyto úvahy vyplnily jeho meditace v následujících dnech.

Kreb brzy zase ukázal Ajle vlídnější tvář. Bylo pro něho těžké tvářit se lhostejně a odmítavě, i když jen na krátkou dobu.

Přišel první sníh, ale brzy zase zmizel, když hned potom spustily lijáky. Déšť přešel do mokrého sněhu, a když nastal večer, teplota už často spadla pod bod mrazu. Zrána byla na kalužích tenká vrstva ledu a vypadalo to, že zima je na postupu. Ale pak se obrátil vítr a vál z jihu a slunce se rozhodlo, že ukáže, co dovede.

Během těchto pozdních podzimních dnů se Ajla snažila chovat důsledně žensky a poslušně. Přiběhla hned na nejmenší pokyn, snášela náladového Brouda a plnila všechna jeho přání. Hlavu měla neustále skloněnou a chodila důstojně. Už se nikdy nesmála, ani neusmívala. Ale stálo ji to spoustu sil. Namlouvala si po celou

dobu, že je na správné cestě a že to je přesně to, co musí dělat pro svou budoucnost, ale současně klesala pod tou tíhou.

Zhubla a ztratila chuť k jídlu i k životu a byla smutná, i když seděla u Krebova ohniště. Dokonce ani Uba ji nepřiměla k úsměvu. Ale Ajla si zvykla brát ji do náruče, sotva přišla k ohništi, a objímala ji, dokud obě neusnuly. Iza si začínala dělat starosti, a když nastal jasný a slunečný den po období dešťů, rozhodla se dát Ajle trochu volnosti, než zima nastane se vši vážností a uzavře je zcela uvnitř jeskyně.

„Ajlo,“ řekla Iza nahlas, když společně vyšly z jeskyně a než Broud stačil přijít se svými prvními požadavky. „Prošla jsem své zásoby léčiv a viděla jsem, že nemám žádný pámelník, abych mohla léčit žaludeční potíže. Snadno ho poznáš. Je to keř, který je pokrytý bílými bobulemi, které na něm zůstanou, když listy opadá.“

Iza se nezmínila, že má spoustu jiných bylin v zásobě, které by jí posloužily stejně.

Broud se zamračil, když se Ajla vrátila do jeskyně pro svůj košík na byliny. Ale věděl, že je důležitější, aby Iza měla své byliny, než aby on dostal svou misku vody nebo čaje nebo kaši nebo jablko nebo dva kameny z potoka, aby mohl roztloukat ořechy, když se mu nelíbily kameny poblíž jeskyně, nebo něco ze všeho ostatního, o co by ji mohl požádat. Vyhnul se Ajle, když vycházela se svým košíkem a holí na hrabání.

Ajla běžela do lesa. Byla ráda, že jí dala Iza možnost být chvíli sama. Rozhlížela se při chůzi, ale nemyslela tolik na keře pámelníku. Nemyslela ani na to, kterým směrem jde, a nevšímalas si, kam ji nohy nesou. Došla k potoku, který tekl po kamenech pokrytých mechem. Aniž o tom přemýšlela, vydala se podle něho nahoru a najednou byla na své louce přímo nad jeskyní tlupy. Nebyla tam ode dne, kdy zranila dikobraza.

Seděla na břehu potůčku a házela do vody kamínky, aniž myslela na to, co dělá. Bylo chladno. Dole u jeskyně předchozího dne pršelo, ale tady nahoře napadal sníh. Souvislá bílá vrstva pokrývala louku a sníh ležel i uvnitř v lese mezi bíle oděnými stromy. Bylo jasno a vzduch byl svěží a čistý a všude se jiskřily sněhové krystalky. Nebe bylo temně modré a slunce zářilo, ale Ajla

nedokázala vychutnávat nádhernou zimní krajinu. Připomínala jí jen to, že brzy bude nucena trávit veškerý čas uvnitř jeskyně a neunikne Broudovi, dokud nenastane jaro.

Byla před ní dlouhá studená zima. Broud ji bude pronásledovat, den za dnem. Neuspokojím ho, ať dělám co dělám, pomyslela si. Je to jedno, co dělám a jak moc se snažím. Nikdy to nestačí. Co můžu udělat víc?

Náhodou pohlédla kousek dál na zem a uviděla kousek částečně ztuhlé kůže a kolem poházené bodliny. To bylo všechno, co zbylo z dikobraza. Zřejmě ho našla hyena, pomyslela si. Nebo taky rosomák. Vzpomínala trochu s pocitem viny na den, kdy zasáhla zvíře kamenem ze svého praku. Neměla jsem se učit střílet z praku, pomyslela si. Byla to chyba. Kreb by se zlobil, kdyby se to dozvěděl, a Broud... Broud by se nezlobil. Ten by byl rád, kdyby to zjistil. Měl by jenom další důvod, aby mě ztloukl. Jak rád by asi něco takového věděl. Ale neví nic a nikdy se to ani nedozví. Těšilo ji pomyšlení, že dělala něco, o čem nevěděl a co by jí přivodilo pořádný výprask.

Její prak! Vzpomněla si, že ho zahodila někam pod keř a šla ho hledat. Brzy ho objevila a zvedla ho. Byl vlhký, ale nebyl nijak zvlášť zničený. Protahovala měkkou jelení kůži mezi prsty a vychutnávala ten pocit. Vzpomněla si, kdy z praku poprvé vystřelila, a usmála se při pomyšlení, jak se tehdy Broud třásl strachy před Brunem, když srazil na zem Zouga. Nebyla jediná, kdo vyvolal Broudovu zlost.

Ale jenom se mnou může takhle zacházet, pomyslela si vzápětí trpce. Jen proto, že jsem dívka. Brun se strašně rozzlobil, když Broud strčil do Zouga, ale mě může mlátit, jak chce, a Brunovi to je naprosto jedno. Ne, možná mu to není tak docela jedno. Iza řekla, že Brun Broudovi přikázal, aby ji přestal týrat, a Broud ji už tolik netloukl, když to mohl vidět Brun. Nevadilo by jí tolik, kdyby ji jenom bil, ale nejhorší bylo, že ji nikdy nenechal na pokoji.

Sbírala kameny a házela je do potoka, a pak bezděčně vložila jeden kámen do praku. Usmála se. Když se rozhlédla, namířila na poslední uschlý list, který byl nejvýš na jedné větvi, zakroužila prakem a vystřelila. Teplý pocit uspokojení ji naplnil, když viděla,

jak kámen list shodil. Zvedla několik dalších kamenů, šla po louce a trefovala se, do čeho ji právě napadlo. Pořád ještě zasáhnu, co chci, pomyslela si. Ale hned rozladěně zachmuřila čelo. A k čemu mi to je? Nikdy jsem se nepokusila zasáhnout něco, co se hýbe. Dikobraz se nepočítá, protože ten téměř stál. Ani nevím, jestli bych to dokázala, a kdybych se vážně naučila lovit, stejně by to nebylo k užítku, protože bych nesměla nic přinést s sebou domů. Všechno, co můžu udělat, je usnadnit lov vlkovi, hyeně nebo rosomákovi, a ti nám toho beztak ukradnou dost.

Lovci se museli mít neustále na pozoru před těmito dravci. Nejenže kočkovité šelmy nebo smečky vlků občas ukradli lovcům přímo před nosem jejich kořist, ale stávalo se kromě toho, že slídící hyeny nebo rosomáci objevili místa, kde se maso sušilo, a často se jim podařilo dostat se dovnitř. Ajle se nelíbila myšlenka, že by měla udělat něco, co by pomohlo jejich protivníkům.

Brun jí tehdy nedovolil vzít do jeskyně ani vlčí štěně, i když bylo zraněné. Lovci často zabíjeli vlky a vlčata, i když nepotřebovali jejich kožešinu. Masožravci jim vždycky dělali starosti.

Ta myšlenka se jí uhnízдила v mozku a dala vzniknout nápadu. Masožrouti, pomyslela si, ty je možné zabít prakem. Všechny, až na ty největší. Tak to přece Zoug říkal Vornovi. Řekl dokonce, že je občas lepší použít prak, protože to se pak nemusí jít tak blízko jako s oštěpem.

Ajla vzpomínala na den, kdy Zoug vyprávěl o přednostech zbraně, kterou tak výtečně ovládal. Byla to pravda, že při lovu prakem se nemusí lovec tolik přiblížit ostrým tesákům a nebezpečným drápům. Ale nezmínil se o tom, že pokud lovec nezasáhne napoprvé, může být napaden vlkem nebo rysem, aniž by měl jinou zbraň, kterou by se mohl bránit. Ale rozhodně říkal, že není moudré pouštět se prakem do větší zvěře.

Ale pokud budu lovit jenom masožrouty? Nikdy nejíme jejich maso a tak by to nebyla žádná rozmařilost. Ujaly by se jich mrchožrouti. Lovci je taky nechávají ležet, když je zabijí.

Proč na to myslím? Ajla zakroutila hlavou a pokoušela se zahnat ostudné myšlenky. Jsem přece dívka. Nesmím lovit.

Nesmím se přece ani dotknout zbraně. Ale já to s prakem skutečně umím! I když nesmím. Kdybych zabila rosomáka nebo lišku, aby nám už nemohli krást jídlo, možná by to pomohlo. A ty ošklivé hyeny. Třeba některou z nich jednoho dne skolím. To by přece bylo pro nás dobré. Ajla předstírala, že je na lovu těchto potměšilých dravců.

Cvičila s prakem celé léto, a přestože si jen tak hrála, vážila si zbraně natolik, aby věděla, že je určená k lovu, a ne jenom pro hru a zasahování cíle. Cítila, že už ji to brzy nebude tolik bavit trefovat se jenom do stromů nebo kamení. Musí mít něco víc vzrušujícího, aby na to mířila.

Střílet a zasahovat cíl jenom kvůli zábavě a soutěži bylo něco, co mělo být skutečnou výzvou až mnohem později v lidském vývoji. Pokud se soutěžilo v klanu, pak to bylo pro zdokonalení v umění, které bylo nevyhnutelné pro přežití.

I když to sama nechápala, postupně v ní narůstala zahořklost z toho, že se musí vzdát něčeho, čemu se naučila a v čem se chtěla nadále vyvíjet. Vychutnávala pocit být lepší a lepší a učit se sladit oko a ruku, a teď se cítila připravená pro větší výzvu. Chtěla lovit, ale potřebovala důvod, aby to mohla uskutečnit.

Od samého počátku, i když si s prakem jenom hrála, si představovala, jak loví a vrátí se domů k překvapené a nevěřící tlupě s masem své kořisti. Avšak když zabila dikobraza, musela uznat, jak marné to jsou sny. Nikdy by nemohla přijít s kořistí a získat uznání za svou obratnost. Je dívka a žádné dívky nebo ženy klanu neloví. Když ji napadlo, že by mohla lovit zvěř, která usilovala o stejnou kořist jako lovci tlupy, získala nejasnou naději, že by její služba mohla mít smysl, i když by se jí za to nedostalo žádného uznání a muselo by to zůstat v tajnosti.

Čím víc na to myslela, tím víc přesvědčovala sama sebe, že jediné, co může udělat, je lovit dravce potají. Ale přesto se nemohla zbavit pocitu viny.

Zamyšleně omotala prak kolem zápěstí. Kreb a Iza jí řekli, že to nejde, aby se ženy byť jen dotkly zbraně. Ale když už jsem udělala víc, než jenom to, že jsem se zbraně dotkla, může to být o tolik horší, když s ní budu lovit? Podívala se na prak a pak se

rozhodla. Zapudila pocit, že je něco nesprávného v tom, co míní udělat.

„Udělám to! Já to udělám! Naučím se lovit! Ale budu lovit jenom masožrouty.“ Řekla to s důrazem a učinila vzdorný posunek, aby dodala vážnosti svému rozhodnutí. Celá zčervenala vzrušením a seběhla dolů k potoku, aby si našla kameny do praku.

Když hledala kulaté hladké kameny správné velikosti, spatřila podivný předmět. Vypadalo to jako kámen, ale podobalo se to taky šnečí skořápce, jaké se daly najít na břehu moře. Zvedla ho a pořádně si ho prohlédla. Byl to kámen, který byl ve tvaru šneka.

To je divný kámen, pomyslela si. Nikdy jsem takový neviděla. Pak si vzpomněla na něco, co jí říkal Kreb, a najednou cítila, co pro ni nález znamená. Poznání ji osvítilo jako blesk. Cítila zamrazení v zádech. Kolena jí téměř podklesla a roztrásla se tak, že si musela sednout. Sevřela do dlaní zkamenělého šneka a soustředěně na něj hleděla.

Vzpomněla si, jak jí Kreb jednou říkal, že pokud má někdo učinit vážné rozhodnutí, může dostat pomoc od svého totému. Pokud se učiní správné rozhodnutí, může se dostat znamení jako potvrzení. Kreb říkal, že takové znamení může být něco velice neobvyklého a že pouze člověk sám může rozhodnout, zda je to znamení, nebo ne. Že je třeba naučit se poslouchat své srdce a všechny své smysly. Potom promluví totemový duch, kterého má v sobě.

„Velký jeskynní lve, je to znamení, které mi dáváš?“ užila tichou znakovou řeč, když se obracela ke svému totému. „Chceš mi tím říct, že jsem se rozhodla správně? Říkáš, že můžu lovit, i když jsem jenom dívka?“

Seděla tiše a zírala na šnekovitý kámen, který držela v dlani, a pokoušela se meditovat, jak to viděla u Kreba. Věděla, že je to něco neobvyklého, když má jeskynního lva jako totem, ale nikdy dříve na to tolik nemyslela. Sjela rukou po noze dolů a cítila čtyři jizvy na stehně. Proč by si mě jinak jeskynní lev vyvolil? Je to silný mužský totem. Proč by si jinak měl vyvolit dívku? Musel k tomu mít důvod. Proč jsem zvedla ten starý prak, který Broud zahodil? Byl to můj totem, který chtěl, abych to udělala? Chce,

abych se naučila lovit? Jenom muži loví, ale já mám mužský totem. Samozřejmě! Tak to musí být! Mám silný totem a ten si přeje, abych lovila.

„Velký jeskynní lve, cesty duchů jsou mi neznámé. Nevím, proč chceš, abych lovila, ale jsem ráda, že jsi mi dal toto znamení.“

Ajla se chvíli kamene dotýkala a pak vzala váček s amulety, který nosila na šňůrce na krku, a rozvázala uzel, který ho uzavíral. Vložila kámen vedle kousku červeného okru. Potom zase váček zavázala a dala si ho kolem krku. Cítila rozdíl ve váze. Ta větší váha byla jako důkaz, že její totem schválil její rozhodnutí.

Ted' už neměla pocit viny. Byla předurčena k tomu, aby lovila. Její totem si to přeje. Nezáleželo na tom, že je dívka. Já jsem jako Durk, pomyslela si. Durk odešel od své tlupy, přestože všichni říkali, že je to chyba. Věřím, že našel lepší místo k bydlení, kam na něho nemohla Ledová hora dosáhnout. Věřím, že založil úplně novou tlupu. I on musel mít silný totem. Kreb říká, že žít se silným totemem je těžké. Říká, že duchové zkoušejí člověka, aby se ujistili, zda je toho hodna, než mu totem dají. Říká, že to proto jsem téměř umřela, než mě Iza našla. Chtěla bych vědět, jestli Durka jeho totem taky zkoušel. Vystaví mě můj jeskynní lev nové zkoušce?

Zkouška může být tvrdá. Co se stane, když neprokážu, že jsem toho hodna? Jak to budu vědět, že jsem vystavena zkoušce? Co si může můj totem vymyslet, aby mě tím zkoušel? Ajla myslela na to, co je tvrdé a obtížné v jejím životě, a najednou jí to bylo naprosto jasné.

„Broud! Broud je mou zkouškou!“ Mluvila posunky sama k sobě. Co už mohlo být těžšího, než mít celou zimu před sebou Brouda? Jestli se ukážu toho hodna, pokud to dokážu, pak mi můj totem dovolí lovit.

Ajla šla úplně jinak, když putovala zpátky k jeskyni. Iza byla první, která si toho všimla. Nedokázala by říct, v čem byl ten rozdíl. Ajla nešla méně důstojně a spořádaně, ale bylo tu něco, co na ní působilo lehčeji a uvolněněji. A v její tváři se objevil nový výraz, když viděla přícházet Brouda. Ne pokora, ale klidné přijetí

toho, co jí bylo souzeno. Kreb si všiml, že její váček s amuletem je víc vyboulený než dřív.

Když nastala skutečná zima, pozorovali Kreb i Iza s úlevou a hrдостí, že je Ajla přes Broudovy ponižující požadavky zase jako dřív. Byla často unavená, ale když si hrála s Ubou, vrátil se jí úsměv. Ale už se nesmála. Kreb se dohadoval, že dospěla k nějakému rozhodnutí a že našla znamení svého totemu. Bylo pro něho úlevou domnívat se, že přijala své postavení a že už není pro ni tak těžké přizpůsobit se zvykům tlupy. Vnímал její vnitřní boj, ale věděl, že se Ajla musí sklonit před Broudovou vůlí a musí přestat se mu protivit. I ona se musí naučit ovládat.

V zimě, která byla v jejím životě osmá, se Ajla stala ženou. Ne vnějškově, protože její tělo mělo nadále dívčí rovné linie a bylo nerozvinuté, a nic nenaznačovalo, že by se to mělo změnit. Ale bylo to této zimy, kdy Ajla odložila své dětství.

Občas byl její život tak nesnesitelný, že nevěděla, jestli chce dál žít. Byla rána, kdy otevřela oči a viděla nad sebou na stropě jeskyně dobře známé obrysy a nepřála si nic jiného než znovu usnout a už se nikdy neprobudit. Ale když si myslela, že už to nevydrží, nahmatala svůj amulet a ten zvláštní kámen jídal sílu, aby zvládla ještě další den. A každý den, který uplynul, ji taky přibližoval době, kdy sníh a led zmizí a znovu vyraší zelená tráva a bude vát teplý vítr od moře, až půjde lesem a bude zase volná.

Broud dokázal být stejně vytrvalý, nevypočitatelný a zlý jako srstnatý nosorožec, jehož ducha nazýval svým totemem. Se zarputilostí vlastní lidem klanu nedokázal ani trochu slevit z toho, do čeho se pustil, nic by ho nepřimělo změnit kurz. Předsevzal si držet Ajlu zkrátka, a věnoval se tomu neúnavně. Všichni v tlupě viděli, jak ji trýzní a bije. Jistě právem, všichni souhlasili s tím, že má Ajla zapotřebí nad sebou pevnou ruku, ale jen málokdo si myslel, že je potřeba prosazovat to tak tvrdě, jako to dělá Broud.

Brun byl nadále rozladěný tím, že se dá Broud takhle vydráždit dívkou, ale protože viděl, že se snaží ovládat svůj hněv, usoudil, že se situace zlepšila. Brun doufal, že uvidí syna své ženy, jak sám ze své vůle nabere mírnější kurz, a rozhodl se proto až na další ponechat věcem volný průběh. Jak zima ubíhala, začínal cítit

nedobrovolný obdiv k této cizí dívce. Byl to stejný obdiv, jaký cítil kdysi k Ize, když bez protestů snášela trýznění svého muže.

Stejně jako Iza, chovala se i Ajla příkladně. Vydržela všechno bez nářků, jak přísluší ženě. Když tu a tam sáhla po svém amuletu, chápal to Brun a mnozí ostatní v tlupě jako znamení toho, že chová úctu k duchovním silám, které jsou pro ně tak důležité. To ji tím spíš činilo vzorem žen.

Amulet jí dával něco, v co mohla věřit. Uctívala duchovní síly tak, jak jim rozuměla ona. Její totem ji zkoušel. Když se ho ukáže hodna, bude se smět naučit lovit. Čím víc ji Broud trápil, tím odhodlanější byla naučit se to, jakmile přijde jaro. Bude lepší než Broud a dokonce obratnější než Zoug. Bude nejlepším střelcem z praku v celé tlupě, přestože to bude vědět jenom ona sama. To byla myšlenka, která jí pomáhala přežít. Rostla a sílila v ní, stejně jako rampouchy, které se tvořily nad vchodem jeskyně, kde se teplý vzduch od ohnišť střetával s chladem venku, a rostla jako tyto těžké průsvitné závěsy ledu po celou zimu.

Aniž si to uvědomovala, začala se už teď připravovat na život lovkyně. Přestože tím přicházela do bližšího styku s Broudem, zjistila, že si stále častěji přisedá blíž k mužům, když si krátili chvíli a povídali si o dřívějších lovech nebo se chystali na nadcházející výpravy. Dbala na to, aby měla vždycky nějakou práci nablízku a byla obzvlášť nadšená, když Dorv nebo Zoug vyprávěli o lovech s prakem. Znovu prokazovala víc zájmu Zougovi, obsluhovala ho a naučila se mít starého lovce opravdu ráda. Do jisté míry se podobal Krebovi. Byl téměř stejně hrdý a upjatý, a přesto byl vděčný za trochu lidského tepla a pozornosti, i když přicházela pouze ze strany té cizí ošklivé dívky.

Zougovi nemohla uniknout její pozornost, když vyprávěl o bývalých velkých činech, které vykonal v tlupě jako druhý muž hned po náčelníkovi, stejně jako jím byl teď Groud. Ajla byla dobrá posluchačka a vždycky mu projevovala úctu. Zoug stále častěji volal k sobě Vorna, aby mu vyprávěl o tom, jak se vypátrá kořist a jak se loví, protože věděl, že si hned Ajla přisedne, pokud to bude možné. Tvářil se pak, že ji nevnímá. Když už tolik miluje

jeho lovecké historky, nemůže snad škodit, když si je vyslechne, myslel si.

Častokrát si říkal, že kdyby byl mladší a mohl nadále lovit s ostatními, vzal by si ji za ženu. Jednoho dne bude Ajla potřebovat muže a těžko nějakého najde, když je takhle ošklivá. Ale je mladá a silná a uctívá. Pak si uvědomil, že má v jiných tlupách příbuzné, a umínil si, že za ni ztratí slovo, jestli bude dost silný, aby se mohl zúčastnit příštího setkání klanu.

Asi nebude chtít zůstat tady, až se náčelníkem stane Broud. Ne že by na tom záleželo, co ona chce, ale nevyčítal by jí, kdyby chtěla odtud. Doufal, že sám odejde dřív na druhý svět, než se to stane. Zoug nezapomněl na Broudův útok a prostě neměl syna Brunovy ženy rád. Připadalo mu taky, že je budoucí náčelník vůči té dívce nepřiměřeně tvrdý. Měl ji rád čím dál víc. Potřebovala usměrnit, to jistě, ale Broud zacházel příliš daleko. Už se k němu nikdy nechovala urážlivě. Pouze starší a zkušenější muži jednali se ženami správně. Určitě se za ni přimluví, umiňoval si znovu. Pokud se nezúčastní setkání klanu sám, pošlu poselství. Je jenom škoda, že je tak ošklivá, povzdechl si znovu.

Pro Ajlu to bylo těžké, ale nebyly to jenom nepříjemnosti, které ji potkávaly. Ženy toho neměly tolik na práci a už ani Broud si nedokázal vždycky něco pro ni vymyslet, když vlastně nebylo nic, co by bylo třeba udělat. Jak čas ubíhal, trochu ho to už unavovalo. Ajla mu nevzdorovala a nebylo proto už tak zábavné ji krotit.

Ajle se začala zima zdát snesitelnější i z jiného důvodu.

Iza uvažovala, jak jí poskytnout možnost, aby se co možná nejvíc zdržovala u ohniště, kde měla víc klidu od Brouda, a tak jí začala ukazovat, jak se připravují léky a používají léčivé čaje. Ajle připadalo léčení bylinkami úžasné a její zájem povzbudil Izu k pravidelné výuce. Brzy si všimla, že Ajla chápe mnohem rychleji a taky umí odhadnout následky. Napadlo ji, že už měla začít s její výukou mnohem dřív.

Kdyby byla Ajla jejím vlastním dítětem, stačilo by jenom naučit ji dostat na povrch to, co už měla uloženo v paměti, a naučit ji to používat. Ale Ajla musela pracně získávat znalosti, s nimiž se Uba narodila, a Ajlina vědomá paměť nebyla stejně dobrá. Iza ji

musela cvičit a projít stejnou věc několikrát a vyptávat se jí, aby viděla, jestli se to naučila správně.

Iza celou dobu brala své znalosti ze zděděné paměti a z vlastních zkušeností, a byla sama udivená, jak obsáhlé jsou to znalosti. Nikdy dřív na to ani nepomyslela. Prostě je po celou dobu měla, když je potřebovala použít. Občas byla zmatená a myslela si, že se jí nepodaří naučit Ajlu všechno nebo alespoň tolik, aby ji udělala dobrou léčitelkou. Ale Ajlin zájem neopadal a Iza byla pevně rozhodnutá pomoci jí k vlastnímu postavení v tlupě. Vyučovala ji každý den.

„Čím se můžou ošetřit spáleniny, Ajlo?“

„Nech mě přemýšlet. Yzop se smíchá s květem zlatobýlu a pupeny borovice. Mají to být suché květy a pupeny a namelou se na prášek stejným dílem. Potom se prášek namočí a smíchá se na kaši. Z ní se udělá obklad. Když obklad uschne, může se namočit znovu, stačí namočit ho přes obvaz,“ rychle odříkávala lekci na zapamatování. Pak se odmlčela a zamyslela. „A sušená máta je dobrá k tomu, aby se přiložila, když se člověk opaří. Namoč ji v ruce a přilož na spáleninu. Uvařené kořeny lékořice jsou taky dobré, aby se s nimi léčily spáleniny. Udělá se vývar a spálenina se tím natře.“

„Dobře. Je něco dalšího?“

Ajla přemýšlela. „Yzop je taky dobrý. Rozžvýkej čerstvé listy a stonky na kaši nebo nalož do vody sušené listí. A... ano, no jistě, uvař žluté ostnaté bodláky. V této lázni, když zchladne, se koupe rána.“

„Je to taky dobrý lék na odřeniny, Ajlo. A nezapomeň, že popel z přesličky smíchaný s tukem dává dobrou mast proti popáleninám.“

Ajla se čím dál víc ujímala přípravy jídla a Iza ji učila víc i v téhle oblasti. Brzy převzala úkol vařit pro Kreba. Dělala to ráda a dbala na to, aby mlela semena a ořechy tak, aby je snadno svými zuby rozžvýkal. Někdy taky ořechy nasekala, než mu je podala. Iza ji naučila připravovat čaje tišící bolest a kašovitě zábaly, které mu mírnily bolesti kloubů. Ajla připravovala léky hlavně pro starší členy tlupy. Jejich soužení bylo čím dál horší, čím déle museli v

zimě pobývat zavřeni v jeskyni. Ted' už Ajla pravidelně vypomáhala Ize. Jejich prvním pacientem byl Kreb.

Bylo to uprostřed zimy a před ústím jeskyně ležel hluboký sníh, ale vítr se prodíral dovnitř vysokým otvorem, který zůstal volný nad sněhovou příkrývkou. Kreb byl neobvykle sklíčený a střídal mlčenlivost s popudlivostí a zkroušeností. Jeho chování Ajlu mátl, ale Iza uhádla příčinu. Kreba bolel zub, měl obzvlášť silný záchvat bolesti.

„Krebe, nechceš, abych se ti podívala na ten zub?“ prosila Iza.

„To nic není. Jenom trochu bolí. Myslíš, že nesnesu trochu bolesti? Myslíš si, že jsem neměl dřív žádné bolesti, ženo? Proč o tom vůbec mluvíš?“ ptal se Kreb nevrle.

„Jistě, Krebe,“ odpověděla Iza se skloněnou hlavou.

Hned byl zničený a litoval svého tónu. „Vím, že mi jenom chceš pomoci.“

„Kdybys mi dovolil podívat se na zub, třeba bych ti mohla dát něco proti bolesti. Jak ti mám dát lék, když mi nedovolíš podívat se, jak to vypadá?“

„Co bys mohla vidět?“ ukazoval rukou. „Jeden bolavý zub vypadá stejně jako druhý. Udělej mi jenom trochu čaje z kůry jívy,“ řekl Kreb. Seděl na kožešině na spaní a zíral do dálky.

Iza potřásla hlavou a šla mu připavit čaj.

„Ženo!“ vykřikl Kreb po chvíli. „Kde máš ten čaj? Nemůžu se soustředit,“ ukazoval netrpělivými gesty.

Iza si k němu pospíšila s kostěnou miskou a ukázala Ajle, aby přišla k ní. „Byla jsem už na cestě k tobě. Ale nemyslím si, že ti tenhle čaj nějak zvlášť pomůže, Krebe. Dovol mi podívat se na ten zub.“

„Tak se na něj podívej,“ svolil nakonec. Otevřel ústa a ukázal na bolavý zub.

„Vidíš, jak hluboko sahá ta díra, Ajlo? Dásně jsou napuchlé taky. Zub je naprosto zkažený. Obávám se, že musí ven, Krebe.“

„Ven! Právě jsi řekla, že se chceš na něj podívat, abys věděla, jaký mi máš dát lék. Neříkala jsi nic o tom, že zub musí ven. Dej mi něco, co mi pomůže, ženo!“

„Ano, Krebe,“ řekla Iza. „Tady je tvůj čaj.“ Ajla se na ni zaraženě dívala.

„Myslel jsem, že jsi říkala, že mi zrovna moc nepomůže?“

„Nic ti zrovna moc nepomůže. Můžeš vyzkoušet žvýkat kořen lékořice. Může zmírnit bolest, ale já o tom pochybuju.“

„Ty jsi mi pěkná léčitelka! Neumíš vyléčit ani trochu bolesti zubů?“ vrčel Kreb.

„Mohla bych se pokusit tvou bolest spálit,“ řekla Iza klidně a věcně.

Kreb se otřásl. „Tak to raději zkusím žvýkat ten kořen,“ odpověděl.

Příštího dne byla Krebova tvář napuchlá a vypadal ještě hůř než obvykle. Oko měl zarudlé z nedostatku spánku. „Izo,“ sténal. „Nemůžeš udělat něco proti té bolesti?“

„Kdybys mi dovolil vytáhnout zub včera, neměl bys dnes bolest,“ ukázala mu Iza, vrátila se k ohništi, míchala kaši z rozdrčených semen a sledovala, jak z ní vystupují bubliny a praskají s mlaskavým zvukem.

„Ženo! To nemáš vůbec cit? Nespál jsem celou noc!“

„Já vím. Taky jsi mi nedal spát.“

„Tak koukej něco udělat!“ vybuhl.

„Ano, Krebe,“ odpověděla Iza. „Ale nemůžu zub vytáhnout, dokud nepoleví otok.“

„Je to všechno, co dokážeš? Vytáhnout ho?“

„Můžu se taky pokusit o jednu věc, Krebe, ale nemyslím, že můžu zub zachránit,“ ukazovala se zřejmým soucitem. „Ajlo, vezmi sem ten svazek třísek ze zuhelnatělého dříví stromu, co ho zasáhl v létě blesk. Musíme Krebovi napíchnout dásně, aby otok polevil, než se dostaneme k zubu. Můžeme stejně dobře zkusit spálit bolest.“

Kreb sebou trhl, když viděl, jaké pokyny dává Iza dívce, ale pak pokrčil rameny. Nemůže to už být horší, než to je, pomyslel si smířeně.

Iza prohlédla svazek zuhelnatělých třísek a vytáhla dvě. „Ajlo, chci, abys na nich nahřála špice, dokud nebudou rozžhavené. Špice musí být jako uhel, ale přesto ne tak spálené, aby odpadly. Vytáhni

z ohně uhlík a drž špici vedle něho, dokud nezačne doutnat. Ale nejdřív chci, aby ses dívala, když napíchnu otok. Drž Krebovi odtážené rty.“

Ajla učinila, jak Iza přikázala, a dívala se do Krebových velkých otevřených úst s dvěma řadami odřených zubů.

„Napíchneme dáseň třískou, kterou nasadíme pod zub, dokud poteče krev,“ ukazovala Iza a pak to i provedla.

Kreb zaťal ruku, až mu klouby zbělely, ale nevydal ze sebe ani hlesu.

„Ted' odtéká zlá krev. Než otok poleví, nahřej další třísku.“

Ajla pospíchala rychle k ohništi a hned se vrátila s kouřící třískou, která na špici doutnala. Iza ji vzala a prohlédla ji, pak přikývla a ukázala Ajle, aby znovu odtáhla Krebovi ret. Zavedla horkou špici do díry v zubu. Ajla cítila, jak sebou Kreb trhnul a současně slyšela zasyčení a viděla, jak z velké díry v Krebově zubu vystupuje obláček páry.

„Tak, a je to hotovo. Ted' počkáme a uvidíme, jestli to zabije bolest. Když to nepomůže, musíme zub vytáhnout,“ řekla Iza a umyla ránu v dásni směsí kakostu a čapího nůsku, které rozemlela na prášek.

„Škoda že nemám trochu té houby, která je tak dobrá proti bolesti zubů. Občas může zabít nerv a taky ho může vytáhnout. Když to jde tak, nemusí se zub trhat. Působí nejlíp, když je čerstvá, ale sušená účinkuje taky. Má se trhat na konci léta. Jestli příští léto nějakou najdeme, tak tě naučím, jak se používá, Ajlo.“

„Pořád ještě tě zub bolí?“ zeptala se Iza Kreba příští den.

„Je to lepší, Izo,“ odpověděl Kreb plný naděje.

„Ale pořád to bolí? Jestli bolest zcela neustoupila, znovu to napuchne,“ naléhala Iza.

„Nja... ano, skutečně to pořád ještě bolí,“ přiznal Kreb. „Ale ne tolik jako předtím. Nemůžeme počkat ještě jeden den? Zkusil jsem to s magií a požádal jsem Ursuse, aby zničil zlého ducha, který se mi pustil do zubu.“

„Neprosil jsi Ursuse už několikrát, aby tě zbavil bolesti? Myslím, že Ursus chce, abys obětoval tenhle zub, než ti odejme bolest, mog-ure,“ řekla Iza.

„Co ty víš o velkém Ursusovi, ženo?“ zeptal se Kreb podrážděně.

„Nevím o něm nic. Prosím za prominutí,“ odpověděla Iza se skloněnou hlavou. Pak hlavu zvedla a pohlédla na Kreba. „Ale ranhojička ví hodně o bolesti zubů. Bolest nepřestane, dokud nebude zub pryč,“ ukázala rozhodnými posunkami.

Kreb se k ní otočil zády a kulhal pryč. Sedl si na kožešinu ke spaní a zamhouřil oči.

„Izo?“ zavolal za chvíli.

„Ano, Krebe.“

„Máš pravdu. Ursus chce, abych zub obětoval. Dej se do toho, ať je to hotovo.“

Iza šla k němu. „Podívej se, Krebe. Tohle vypij. Zmírní to bolest. Ajlo, u svazku třisek leží malý klínek a dlouhá šlacha. Přines to sem.“

„Jak to, že už máš ten nápoj připravený?“ zeptal se Kreb.

„Znám mog–ura. Je těžké obětovat zub, ale když to chce Ursus, tak se mog–ur zařídí podle toho. Není to největší oběť, kterou udělal pro Ursuse. Je těžké žít se silným totemem, ale Ursus by si tě nevyvolil, kdybys toho nebyl hoden.“

Kreb přikývl a vypil nápoj. Je udělán ze stejné rostliny, kterou používám, když pomáhám mužům ponořit se do paměti, pomyslel si. Ale myslím, že jsem viděl, jak Iza připravovala nápoj. Uvařila rostlinu. Tak je silnější, než když se jenom máčí. Durman se dá používat ke spoustě účelů. Musí to být dar od Ursuse. Začínal cítit jeho omamné účinky.

Iza požádala Ajlu, aby Krebovi podržela rty, když dala třísku ke koření zubu. Kreb sebou trhl, ale nebolelo ho to tak, jak si myslel, že to bolet bude. Pak Iza uvázala šlachu kolem zubu a požádala Ajlu, aby druhý konec připevnila kolem dřevěného sloupu, který byl dobře zakotven v zemi a který nesl lešení, na něž se věšely rostliny na sušení.

„Táhni teď jeho hlavu dozadu, dokud se šlacha nenapne, Ajlo,“ řekla Iza dívce a po chvíli prudce šlachou trhla a vytáhla zub. „Tady je,“ řekla a zvedla šlachu, na níž visela velká stolička. Zapudrovala ránu rozemletým práškem z kořenů geránie, ponořila

kousek králičí kůže do nálevu balzaminové kůry a přikryla mu mokrou kůží čelist.

„Tady máš svůj zub, mog–ure,“ řekla Iza a položila mu ho do ruky.

Sevřel zub do dlaně a lehl si. „Musím ho dát Ursusovi,“ zamumlal, stále ještě omámený silným nápojem z durmanu.

Všichni byli zvědaví, jak se Kreb zotaví po zásahu, při němž pomáhala Ize Ajla. Když se rána vyléčila rychle a bez obtíží, cítili se jistější, protože to znamenalo, že duchové nebyli proti dívčině přítomnosti. Tím spíš pak svolili, aby Ize pomáhala, když je léčila. Jak zima postupovala, naučila se Ajla ošetřovat popáleniny, řezné rány, škrábance, nastuzení, bolesti krku, žaludku, záněty uší a mnohé další menší neduhy, které postihovaly členy tlupy v jejich všedním životě. Časem pro ně bylo stejně přirozené zajít za Ajlou jako obrátit se na Izu, když potřebovali pomoc. Věděli, že Ajla sbírala léčivé byliny pro Izu a že ji Iza vyučuje. Věděli taky, že Iza začíná stárnout a že není zdravá a že Uba je ještě příliš malá. Tlupa si začínala zvykat na podivnou dívku a na myšlenku, že dítě, které se narodilo u Druhých lidí, bude jednoho dne jejich ranhojičkou.

Bylo to v nejchladnějším období roku, po zimním slunovratu a před prvními známkami přicházejícího jara, když Ovra dostala porodní bolesti.

„Je příliš brzy,“ řekla Iza Ajle ustaraně. „Neměla by porodit dřív než na jaře a necítila v poslední době pohyby dítěte. Obávám se, že tohle nedopadne dobře. Dítě přijde určitě na svět mrtvé.“

„Ovra si tolik přála dítě,“ naříkala Ajla. „Tolik se na ně těší. Nemůžeš pro ni něco udělat?“ zeptala se.

„Uděláme, co bude v mé moci, ale jsou věci, proti kterým se nedá dělat nic, Ajlo,“ odpověděla Iza.

Všichni v tlupě měli starost o Guvovu ženu. Ženy se pokoušely ji povzbudit, zatímco muži čekali nablízku za úzkostného mlčení. Už ztratili dost členů při zemětřesení a teď by chtěli co nejvíc dětí, aby nahradily ztrátu. Více dětí znamenalo samozřejmě, že musí nasytit více krků, ale časem děti vyrostou a budou živit ty, kteří zestárnou. Bylo pro každého důležité, aby se tlupa rozrostla.

Potřebovali jeden druhého, a byli smutní při pomyslení, že Ovra zřejmě neporadí živé dítě.

Guv se bál víc o svou ženu než o dítě a přál si, aby tu bylo něco, co by pro ni mohl udělat. Nerad viděl Ovru trpět, obzvlášť ne, když výsledek neměl být podle všeho dobrý. Tolik toužila po dítěti. Byla smutná z toho, že je poslední ženou v tlupě, která nemá dítě. Dokonce ranhojička porodila dítě, přestože už byla stará, když se jí to konečně podařilo. Ovra se cítila tak šťastná, když zjistila, že čeká dítě, a Guv by jí tak rád nějak pomohl.

Drug zřejmě rozuměl mladému muži víc než kdokoliv jiný. Choval stejné pocity ke Guvově matce, a on měl to štěstí, že porodila Guva. Drug si přiznával, že se se svou novou rodinou cítí dobře, když si na ni přivykl. Dokonce s nadějí očekával, že se třeba Vorn bude zajímat o výrobu náradí. Drug neměl nikdy dřív u svého ohniště nějakou dívku a Ona byla tak malinká, když si vzal Agu za ženu, že to téměř vypadalo, jako by se narodila u jeho vlastního ohniště. Ona byla pramenem radosti, obzvlášť když už byla odstavena a začala napodobovat dospělé ženy, jak to jen šlo.

Ebra a Uka seděly proti Ovře a projevovaly jí všemožnou laskavost, zatímco si Iza připravovala své nápoje. I Uka se těšila na dítě své dcery a držela ji teď pevně za ruku, aby ji povzbudila. Oga odešla, aby připravila večeři pro Bruna, Groda a Broda, a měla taky dohlédnout, aby Guv dostal jídlo. Ika se nabídla, že jí pomůže, ale když Guv odmítl nabídku, řekla Oga, že pomoc nepotřebuje. Guv neměl vůbec chuť k jídlu, šel k Drugovu ohništi. Tam se nakonec podařilo Abě přemluvit ho, aby se najedl alespoň trochu.

Oga byla neklidná kvůli Ovře a začínala litovat, že odmítla nabídku pomoci od Iky. Sama nevěděla, jak k tomu došlo, ale když podávala horkou polévku mužům, klopýtla s jednou miskou a vylila polévku přímo Brunovi na rameno a paži.

Brun zařval, když po něm tekla vřelá tekutina. Tančil kolem ohně a zatínal zuby bolestí. Všechny hlavy se otočily jeho směrem a všichni zadrželi dech.

Byl to Broud, kdo přerušil mlčení.

„Ogo! Jak můžeš být tak hloupá a nemotorná?“ ukazoval přes svou misku, aby skryl stud nad tím, že to byla jeho žena, kdo to způsobil.

„Ajlo, běž a pomoz mu. Já odtud nemůžu odejít,“ ukazovala Iza.

Broud se zvedl a blížil se ke své ženě se zaťatými pěstmi, aby ji potrestal.

„Ne, Broude,“ ukazoval Brun a vztáhl ruku, aby ho zarazil. Horký tuk z polévky mu ještě nadále ulpíval na paži a Brun se přemáhal, aby nedal najevo bolest, kterou cítil. „Nemohla tomu zabránit. To nepomůže, když ji zbiješ.“

Oga se zhroutila Broudovi k nohám a třásla se studem a úlekem.

Ajla byla rozrušená, ještě nikdy neošetřovala náčelníka a bála se toho. Skočila ke Krebovu ohništi, popadla dřevěnou misku a vyběhla ven k ústí jeskyně. Nabrala do misky sních, který přinesla k ohništi náčelníka. Posadila se před něho.

„Iza mě poslala. Nemůže teď opustit Ovru. Dovolí náčelník, aby mu Ajla pomohla?“ zeptala se, když jí Brun poklepal na rameno, aby promluvila.

Brun přikývl. Měl jisté pochyby o tom, jestli může být Ajla ranhojičkou tlupy, ale za těchto okolností neměl jinou volbu. Byla jediná, kdo ho mohl ošetřit.

Ajla přiložila celá rozrušená chladící sních na ošklivě zarudlou spáleninu a cítila, jak se Brunovy napjaté svaly uvolňují, když sních zmírnil bolest. Běžela zpátky ke Krebovu ohništi, donesla sušenou mátu a nalila na listí horkou vodu. Když změklo, dala do misky sních, aby rychleji zchladila nálev, a vrátila se k náčelníkovi. Opatrně natírala utišující tekutinou ránu a cítila, jak se náčelníkovy svaly ještě víc uvolňují, když ho ošetřovala. Začal dýchat trochu volněji. Popálenina nadále bolela, ale už se to dalo spíš vydržet. Souhlasně přikývl a dívka se trochu uklidnila.

Zdá se, že se dobře učí Izinu magii, pomyslel si Brun. A naučila se už taky chovat, jak přísluší ženě. Možná to bylo jenom tím, že potřebovala dospět. Kdyby se Ize něco stalo, než Uba doroste, budeme bez ranhojičky. Je dobře, že Iza zaučuje Ajlu.

Nedlouho poté přišla Ebra a řekla mu, že syn Ovry se narodil mrtvý. Brun přikývl a podíval se směrem k matce a potřásl hlavou. Ještě jeden ztracený chlapec navíc, pomyslel si. Musí být smutná. Všichni vědí, jak velice toužila po dítěti. Doufal, že se to zlepší a nebude muset na další dítě čekat tak dlouho jako teď. Kdo by si pomyslel, že by bobří totem byl tak silný?

I když náčelník ženu litoval, neřekl nic. Nikdo se o tragédii nezmíní. Ale Ovra porozuměla, když Brun za několik dní přišel ke Guvovu ohništi a řekl jí, aby si odpočinula, jak dlouho si bude přát, a zase se uzdravila po své „nemoci“.

Muži se často scházeli u náčelníkova ohniště, ale jen výjimečně se stalo, že Brun navštívil ohniště jiného muže, a stávalo se ještě méně často, že by promluvil k ženám, když takovou návštěvu vykonal. Ovra byla vděčná za jeho péči, ale nikdo nemohl zmírnit její bolest.

Iza trvala na tom, aby Ajla nadále léčila náčelníka. Když všichni viděli, že se popálenina hojí, byli ještě víc nakloněni ji přijmout.

Ajla už se po této události Bruna tolik nebála. Když se to vzalo kolem a kolem, byl to vlídný člověk.

12

Chladná roční doba nedonutila lidi k zimnímu spánku jako medvěda, ale všechny pochody v jejich těle se zpomalily. V zimě byli líní, jedli a spali víc a nabírali tlustší vrstvy podkožního tuku na ochranu před chladem. Když teplota vzduchu venku stoupla a dlouhá zima se chýlila ke konci, život tlupy se dostával do tempa společně se změnami v přírodě. Všichni začali být neklidní, chtěli už vyjít ven a pohybovat se.

Tento proces ještě urychlovala Izina jarní polévka, kterou připravovala z kořenů tlusté trávy, která se podobala žitu, a které nasbírala časně na jaře, ze suché mařinky a žlutých kořenů šťovíku, bohatých na železo. Tuto polévku dostali všichni, jak mladí, tak staří, aby nabyli nových sil. Vydávali se z jeskyně stále častěji a připravovali se na příchod nové roční doby.

Třetí zima v jeskyni nebyla příliš obtížná. Jediný, kdo umřel, byl syn Ovry, který už přišel na svět mrtvý, a to se nepočítalo, protože nebyl přijat do tlupy a nedostal jméno. Iza zvládla tuto zimu lépe, když už nemusela kojit a neměla s dítětem spoustu práce navíc. Ani pro Kreba nebyla zima horší než jindy. Jak Aga, tak Ika byly znovu těhotné, a protože už obě ženy porodily zdravé děti, očekávali všichni, že budou mít přírůstek.

Ženy sbíraly první zelené výhonky a pupeny a přidávaly je do jídla a muži se chystali vyrazit na první lov, aby měli přísun čerstvého masa a mohli slavit svátek na počest duchů, kteří

probouzeli přírodu k životu, a aby poděkovali strážným duchům, že všichni tak dobře přestáli zimu.

Ajla cítila, že má obzvláštní důvod, aby poděkovala svému totemu. Zima byla náročná a namáhavá, ale byla i napínavá. Nenáviděla Brouda víc než kdy předtím, ale naučila se to taky překonávat. Prováděl jí to nejhorší, co mohl, ale ona se s tím vypořádala. Byla tu hranice, kterou ani Broud nesměl překročit. Získala další pomoc tím, že se naučila víc z Iziny léčivé magie a z léčení bylinkami. Ráda se zabývala léčitelstvím. Čím víc se naučila, tím víc se chtěla zlepšit. Chtěla nasbírat vícero rostlin, ale teď to bylo spíš proto, aby se je naučila používat, než aby se jenom dostala pryč z jeskyně.

Trpělivě čekala, dokud vály chladné zimní větry a dokud byl hluboký sníh, ale při prvních známkách jara byla celá neklidná. Těšila se na jaro víc než kdykoliv předtím v celém svém životě. Teď se přece naučí lovit.

Jakmile to počasí dovolilo, vycházela Ajla do lesů. Teď už neschovávala prak nahoře v jeskyňce u své horské louky. Měla ho vždycky s sebou v záhybu oděvu nebo pod bylinami v košíku.

Nebylo to snadné naučit se lovit na vlastní pěst. Zvířata byla ostrážitá a rychlá a bylo mnohem těžší zasáhnout pohybující se cíl. Ženy byly zvyklé občas zavrčet, vykřiknout nebo lámat větve, když byly venku a sbíraly potravu, aby zaplašily číhající dravce, a to byl návyk, který bylo těžké se odnaučit. Častokrát se Ajla zlobila sama na sebe, když zahlédla prchající zvíře, které neopatrně vyplašila hlasitým příchodem, místo aby se tiše přikradla. Když už bylo zvíře jednou na útěku, bylo příliš pozdě. Ale byla pevně rozhodnutá, že dokáže, co si umínila, a učila se víc a víc.

Nedávala se příliš odradit neúspěchem a v neúnavných pokusech se naučila stopovat zvěř a taky začínala chápat a v praxi používat, co se jí podařilo zachytit z rozhovorů mužů. Její oči si přivykaly vidět malé podrobnosti. Už si zvykla pozorovat rostliny a teď se naučila znát význam stop jako zvířecího trusu, sešlapané trávy a zlomených větviček. Naučila se rozlišovat stopy různých zvířat a hodně z jejich zvyků a způsobu života. Nevylučovala

býložravce, ale soustřeďovala se na masožravá zvířata, která si zvolila za svou kořist.

Ukládala si do paměti, kterým směrem muži odcházeli, když byli venku na lovu. Největší starost jí nedělal Brun a jeho lovci. Ti se většinou vydávali dolů ke stepi, a tam by stejně neměla odvahu lovit. Byla by v otevřené krajině taky příliš snadno vidět. Byli to oba starší lovci, na něž nejspíš mohla narazit. Zahlídla tu a tam Zouga a Dorva, když byla venku a sbírala minulého léta Ize byliny. To oni se vši pravděpodobností zvolí lov ve stejné oblasti jako ona. Musela se mít po celou dobu na pozoru, aby se jim zavčas mohla vyhnout. Pustit se opačným směrem nebylo zárukou, že je nepotká. Mohli se obrátit, změnit směr a narazit na ni právě tehdy, až by šla s prakem v ruce.

Ale když se naučila pohybovat po trávě jako had, tiše prolézat křoví, vyhýbat se suchým větvičkám a vnímat okolí všemi smysly, stávalo se, že je nakonec sledovala, aby je viděla a něco se od nich naučila. Byla v takovém případě obzvlášť opatrná. Bylo nebezpečnější sledovat stopující lovce než stopovat zvěř. Ale byla to rovněž velmi dobrá zkušenost. Osvojila si umění splynout se stínem a stát nehybně, pokud by někdo měl pohlédnout jejím směrem.

Jak se Ajla učila stopovat, pohybovat se nehlučně a zůstat neviditelná, často se stávalo, že by mohla zasáhnout menší zvířata, ke kterým se přiblížila. Byla ve velkém pokušení vyzkoušet na nich, co se naučila, ale protože to nebyli dravci, nechala je odběhnout. Rozhodla se lovit jenom dravce, a byla jistá, že její totem dal svolení lovit jenom je.

Pupeny se rozvily v květy, listy se rozprostřely a byly větší. Okvětní lístky opadávaly a plody se nalévaly a zrály, ale Ajla stále ještě neskolila svou první kořist.

„Pryč! Kšá! Zmiz!“

Ajla vyběhla z jeskyně, aby viděla, co se tam venku děje. Několik žen stálo a mávalo pažemi a odhánělo krátkonohé huňaté zvíře. Rosomák běžel k jeskyni, ale uhnul před ní a prskal, když

mu Ajla zastoupila cestu. Prudce se otočil, proběhl ženám mezi nohama a zmizel s kusem masa v zubech.

„To je ale drzoun! Právě jsem dala ten kus masa sušit,“ říkala Oga rozzlobenými posunky. „Sotva jsem se stačila otočit. Celé léto číhá kolem jeskyně a je stále drzejší. Kéž by ho Zoug zabil! To bylo štěstí, Ajlo, že jsi vyběhla. Byl na cestě rovnou do jeskyně.“

Jenom pomysli, jak by to tam smrdělo, kdyby se dostal dovnitř!“

„To je jistě samice, která má hladová mláďata někde v noře tady nablízku.“

„Tak to by bylo pěkné! Ještě tu budeme mít celou smečku,“ Oga podtrhovala gesta hněvivými zvuky. „Zoug a Dorv dnes vzali s sebou Vorna. Přála bych si, aby ulovili tohohle rosomáka, místo křečků a jeřábků. Tyhle potvory nejsou vůbec k užítu!“

„Ale ano, jsou použitelné na spoustu věcí, Ogo. Jejich kožešina není zanedbatelná. Dobře se hodí na čepice a kapuce.“

„Moc bych chtěla, aby už byl tenhle rosomák proměněný na vydělanou kůži!“

Ajla se obrátila a vrátila se k ohništi. Neměla v té chvíli nic důležitého na práci a Iza řekla, že už se jí nedostává některých bylin. Rozhodla se jít ven a hledat noru rosomáka. Usmívala se pro sebe a zrychlila kroky. Za chvíli byla s košíkem na cestě z jeskyně a šla do lesa přibližně tím směrem, kam rosomák zmizel.

Dívala se všude kolem po zemi a našla po chvíli otisky rosomákových prack. Sledovala je. Po další chvíli zaslechla něco zapraskat. Pořád byla ještě neuvěřitelně blízko jeskyně. Velmi opatrně se protáhla kupředu bez nejmenšího hluku a pak kousek od sebe uviděla samici rosomáka se čtyřmi mláďaty, která se s vrčením tahala o ukradený kus masa. Vytáhla opatrně prak a vložila do něho kámen.

Čekala, až bude mít příležitost k čisté ráně. Poryv větru z nesprávné strany donesl její pach k rosomákovi. Zvíře vzhledlo a zavěťřilo. To byl okamžik, na který Ajla čekala. Zakroužila prakem a vypustila kámen právě ve chvíli, kdy si zvíře všimlo pohybu. Rosomák padl a jeho čtyři mláďata se hned rozběhla na všechny strany.

Šla k rosomákovi a sklonila se nad ním. Byl téměř metr dlouhý mezi čenichem a koncem ocasu a měl silnou, hnědočervenou dlouhosrstou kožešinu. Rosomáci jsou nebojácní a drzí a dokážou zahnat od kořisti, kterou si vyhlédli, mnohem větší dravce, než jsou sami. Jsou tak nebojácní, že dokážou ukrást lidem maso téměř pod nosem, a tak chytří, že se pouštějí do jejich zásob. Když se vloupou dovnitř, odvěčou s sebou všechno, na co přijdou a co dokážou odnést. Stejně jako skunk vypouštějí nesnesitelný smrad a tlupa se jich štítla dokonce víc než hyen.

Ajla zasáhla rosomáka přímo nad okem, na místo, kam mířila. Tenhle rosomák nám už nic neukradne, pomyslela si a cítila uspokojení, které hraničilo s jásotem. Byl to její první úlovek. Myslím, že dám kožešinu Oze, pomyslela si a natáhla se po noži, aby rosomáka stáhla. Bude ráda, až zjistí, že nás tohle zvíře už nebude obtěžovat.

Najednou se zarazila. Nač to myslím? Nemůžu jí tu kožešinu dát. Ani sama si ji nemůžu ponechat. Já přece nesmím lovit. Kdyby se někdo dozvěděl, že jsem zabila rosomáka, tak nevím, jak by to dopadlo.

Ajla si sedla vedle mrtvého zvířete a projela prsty jeho hustou kožešinou. Její radost pominula.

Skolila své první zvíře. Nebyl to právě velký bizon, který byl zabít těžkým oštěpem, ale bylo to víc než Vornův dikobraz. To se ovšem oslavovat nebude. Nikdo ji neuvítá mezi lovce. Nebudou pořádat slavnost na její počest a ani jí nebudou přát, jak přáli Vornovi, když se vrátil domů s první malou kořistí. Kdyby se vrátila k jeskyni s rosomákem, mohla by očekávat jen zděšené pohledy a přísné potrestání. Nezáleželo na tom, jestli pomohla tlupě nebo se naučila lovit a dělala to dobře. Ženy prostě neloví. Ženy nezabíjejí zvěř. To je úkolem mužů.

Zhluboka si povzdechla. Já to věděla, vždyť jsem to přece věděla po celou dobu, říkala si. Dřív než jsem začala lovit, než jsem sebrala tenhle prak, tak jsem věděla, že lovit nesmím.

Nejodvážnější z mláďat vylezlo z nory a očmuchávalo mrtvé zvíře. Tahle mláďata nám připraví stejně tolik starostí jako matka, pomyslela si Ajla. Jsou už téměř dospělá a nejméně dvě z nich

přežijí. Nejlepší bude, když se zbavím téhle mršiny. Když ji zavleču kousek dál, tak zřejmě budou mláďata sledovat pachovou stopu.

Ajla se zvedla a táhla rosomáka za sebou po zemi hlouběji do lesa. Pak byl nejvyšší čas, aby nasbírala byliny, které měla donést domů Ize.

Rosomák byl jenom prvním menším dravcem, kterého zabila prakem. Kuny, norci, tchoři, vydry, lasice, jezevci, hranostajové, lišky a malé šedé a černé divoké kočky padaly za oběť jejím dobře mířeným kamenům. Ajla si toho sama nevšimla, ale její rozhodnutí lovit dravce mělo vedlejší účinek. Zlepšila svou obratnost mnohem rychleji, než kdyby se věnovala pomalejším býložravcům, protože masožraví dravci byli mnohem rychlejší, lstivější a i nebezpečnější.

Brzy uměla s prakem zacházet daleko obratněji než Vorn. To nebylo jenom tím, že Vorn viděl v praku pouze zbraň pro staré muže a že mu chyběla vůle, aby ji dokonale zvládl. Bylo to pro něho i obtížnější. Už se nesrovnávala s Vornem. Teď to byl Zoug, s kým se měřila. Byla na nejlepší cestě být stejně obratná jako starý zkušený lovec. Možná toho dosáhla až příliš rychle. Začínala mít nebezpečně velké sebevědomí.

Léto se naklonilo ke konci. Bylo vedro a následkem toho přicházely bouřky jedna za druhou. Byl horký den, přímo nesnesitelně horký. Ve vzduchu nebyl ani náznak nejmenšího vánku. Předchozího večera měli nádhernou bouřku s ohnivými blesky, které osvětlovaly horské hřebeny, a s kroupami velkými jako kameny. Všichni pospíchali ukrýt se do jeskyně. V lese pod velkými stromy bývalo chladno, ale toho dne bylo vlhké dusno. Mouchy a komáři bzučeli a malá nádrž na potoce, která teď byla bez přítoku čerstvé vody, se proměnila v páchnoucí louži porostlou řasami.

Ajla se snažila vystopovat červenou lišku a kradla se lesem na pokraji malé planiny. Byla rozpálená a potila se a neměla o lišku nijak velký zájem. Uvažovala, jestli by to neměla vzdát a jít domů do jeskyně a svlažit se v potoce. Přešla teď vyschlou část koryta a zastavila se, aby se napila v místě, kde tekla čerstvá voda ve středu

koryta mezi dvěma velkými kameny. Tenký pramínek se zarazil a vytvořil kaluž s čerstvou vodou.

Napila se a spokojeně se protáhla. Když pohlédla před sebe, zkameněla a zadržela dech. Zírala přímo na rysí hlavu s roztrhanými ušima. Zvíře sedělo na skále přímo proti ní, ostrážitě ji sledovalo a krátký ocas mu tloukl ze strany na stranu.

Rys byl menší než většina velkých kočkovitých šelem, ale krátké nohy měl silné a dokázal skočit z místa až pět metrů daleko. Rysové lovili zajíce, králíky, veverky a jiné hlodavce, ale dokázali skolit i menšího jelena, když to bylo nutné. Osmiletá dívka nebyla nijak nemožnou kořistí, a byla v dosahu skoku. Ale bylo teplo a lidé nepatřili k normální stravě tohoto zvířete. Rys by jistě raději nechal dívku na pokoji, aby šla svou cestou.

Ajlina první reakce byl strach, ale ten se rychle proměnil ve vzrušení. Nadále zírala na velkou nehybnou kočku. Neříkal Zoug Vornovi, že se rys dá zabít prakem? Říkal, že se nemá pouštět do žádného většího zvířete, ale že kámen z praku může zabít vlka, hyenu nebo rysa. Vzpomínám si jasně, že říkal rysa, pomyslela si bleskurychle. Nelovila takhle velké dravce, ale chtěla se stát nejlepší v tlupě v lovu prakem. Když dokáže rysa zabít Zoug, tak to může dokázat i ona, a tady, přímo před sebou, měla dokonalý cíl. Cítila, že dostala příležitost vyzkoušet prak na větší kořist.

Zajela rukou opatrně do kapsy v krátké letní zástěrce a rysa přitom nespouštěla z očí. Vytáhla jeden z největších kamenů, které měla s sebou. Dlaně měla zpocené, ale pevně uchopila oba konce praku, když do něho vložila kámen. Pak s ním rychle zatočila a zamířila na bod mezi oči zvířete a kámen vypustila.

Kámen zasáhl hlavu rysa přímo ze strany a způsobil mu bolest, ale nijak vážně ho nezranil.

Než Ajla stačila vložit do praku nový kámen, viděla, jak kočka napíná svaly. V čistě reflexním pohybu se vrhla stranou přesně v okamžiku, když podrážděná kočka skočila po svém útočníkovi. Ocitla se v bahně vedle koryta potoku a rukou se zachytila mohutné větve, která připlula s proudem a byla do hladka obroušená od listů a menších větviček. Byla těžká a napuštěná vodou. Ajla ji popadla a převalila se, právě když na ni rys znvou

zaútočil roztaženými drápy a vyceněnými tesáky. Zvedla se a rozmáchla se vši silou těžkou větví. Zasáhla rýsa do hlavy. Byla to tvrdá rána a rys padl na bok. Chvilí zůstal omámeně ležet, pak se zvedl a oklepal se, než zmizel v lese.

Ajla se třásla po celém těle a zhluboka dýchala. Kolena se jí chvěla, když šla a zvedla prak. Musela si na chvíli sednout. Zoug nikdy nepředpokládal, že by se někdo mohl pustit do nebezpečného dravce s prakem, aniž měl jinou zbraň nebo aniž ho kryl jiný lovec. Ajla už téměř nikdy neminula svůj cíl. Byla si příliš jistá sama sebou a nikdy nemyslela na to, co by se mohlo stát, kdyby cíl minula.

Byla tak otřesená, když se vracela domů k jeskyni, že téměř zapomněla vzít svůj koš na byliny, který si ukryla, když šla stopovat lišku.

„Ajlo! Co se stalo? Jsi celá zablácená!“ Iza se polekala, když ji uviděla. Ajla byla ve tváři šedivá. Něco ji muselo hrozně vyděsit.

Ajla neodpověděla, jenom zavrtěla hlavou a šla do jeskyně. Iza věděla, že se stalo něco, o čem Ajla nechce mluvit. Uvažovala, jestli má na ni dále naléhat, ale rozmyslela si to a doufala, že Ajla sama promluví. Iza si ani nebyla jistá, jestli chce vědět, co to bylo.

Dělala si starosti, když Ajla vycházela sama z jeskyně, ale někdo jí musel nasbírat léčivé byliny. Nemohla se bez nich obejít. Sama už pro ně nedokázala zajít a Uba byla příliš malá. Žádná z ostatních žen nevěděla, co chce, a ani neměly zájem se něco naučit. Musela nechat jít Ajlu, ale jestli jí poví o něčem strašném, co se jí přihodilo, bude mít o ni příště ještě větší strach. Hlavně si přála, aby Ajla nezůstávala venku pokaždé tak dlouho.

Ajla seděla zaraženě po celý večer a šla si brzy lehnout. Ale usnout nedokázala. Ležela bdělá a myslela na to, co se stalo, a v její fantazii se všechno odehrálo ještě děsivěji. Neusnula, dokud první ranní paprsky nepronikly do jeskyně.

Probudila se tím, že křičela.

„Ajlo! Ajlo!“ Iza volala její jméno a mírně jí třásla. „Copak se stalo?“

„Zdálo se mi, že jsem byla v malé jeskyni a že mě pronásledoval jeskynní lev. Už je to dobré, Izo.“

„Už dávno tě netrápily těžké sny, Ajlo. Proč přišly teď? Zažila jsi za dne něco děsivého?“

Ajla přikývla a sklonila hlavu, ale už nic víc nevysvětlila. Tmu jeskyně osvětlovaly jenom rozžhavené uhlíky a nikdo nemohl vidět její provinilou tvář. Necítila vinu, co se lovu týče, od té doby, kdy objevila znamení svého totemu. Teď pochybovala, jestli to skutečně bylo znamení. Možná si to jenom myslela, že tomu tak je. Možná to vůbec nebylo tak, že měla lovit. Obzvlášť ne tak nebezpečná zvířata. Jak si mohla vůbec myslet, že by mohla dokázat ulovit rysa?

„Nikdy se mi nelíbilo, že chodíš sama pryč, Ajlo. Jsi vždycky venku tak dlouho. Víím, že jsi občas ráda sama, ale já o tebe mám strach. Není to přirozené, že chce dívka být tak často sama. V lese to může být nebezpečné.“

„Máš pravdu, Izo. V lese může být nebezpečno,“ odpověděla Ajla posunkem. „Příště vezmu třeba s sebou Ubu. Možná by chtěla s námi jít i Ika.“

Iza měla radost, že Ajla zřejmě dostala rozum. Zdržovala se víc v blízkosti jeskyně, a když se vydala sbírat byliny, rychle se vracívala domů. Když s ní nikdo nechtěl jít, zdálo se, že je neklidná. Ajla jako by celou dobu viděla zvíře připravené ke skoku. Začínala taky chápat, proč ženy z tlupy nerady vycházejí samy, když sbírají potravu. Pochopila, proč je tak udivovala její dřívější horlivost vydávat se do lesa sama. Předtím nevěděla nic o nebezpečí. Ale stačil jeden jediný útok – a většina žen se cítila někdy vážně ohrožena – aby se dívala na své okolí s větší úctou. I býložravá zvířata mohla být nebezpečná. Divoké prase s ostrými tesáky a koně s tvrdými kopyty. Jeleni s ostrým parožím a horské kozy a ovce se smrtelně nebezpečnými rohy – všichni dokázali zaútočit a způsobit těžká zranění. Ajla nemohla pochopit, jak vůbec kdy připadla na myšlenku lovit. Bála se to zkusit znovu.

Neměla si s kým o tom promluvit. Nebyl tu nikdo, kdo by jí pověděl, že trochu strachu bystří smysly, obzvlášť když se stopuje nebezpečná divoká zvěř. Nikdo ji nepovzbudil, aby vyšla na lov co nejdřív znovu, než do ní strach skutečně zatne své pařáty. Muži chápali, co je to strach. Nemluvili o tom, ale všichni mnohokrát v

životě strach pocítili. Začínalo to při prvním lovu, kterým se stali muži. Malá zvířata tu byla k tomu, aby se pocvičili a naučili se používat zbraň, ale nikdo se nestal mužem, kdo nepoznal strach a nezvítězil nad ním.

Pro ženy, které musely strávit dny první menstruace samy daleko od bezpečí tlupy, to byla taky zkouška odvahy, ale nebyla to tak přímá zkouška. Svým způsobem to vyžadovalo víc odvahy strávit tyto dny a noci o samotě a vědět, že nikdo nepříjde, ať se stane cokoliv. Od narození měly ženy vždycky někoho kolem sebe. Neměly zbraně, aby se mohly bránit, a žádného muže, který je mohl během těchto dnů ochránit. Jak dívky, tak chlapci nebyli uznáni za dospělé, dokud se nesetkali se strachem a nepřekonali ho.

První dny poté, co se střetla s rysem, neměla Ajla chuť vzdalovat se od jeskyně, avšak po čase začala cítit neklid. V zimě neměla jinou volbu a přijala pobyt v jeskyni přesně jako ostatní, ale teď si navykla potulovat se kolem, když to počasí dovolilo. Trápilo ji, že neví, co vlastně chce. Když byla sama v lese, byla neklidná a měla se na pozoru, ale když byla společně s ostatními, toužila po svobodě a samotě v lese.

Jednou, když byla venku a sbírala byliny, dostala se do blízkosti svého starého útočiště a vylezla poslední kus cesty na horskou louku. To místo na ni mělo uklidňující účinek. To byl její vlastní svět, její louka a její jeskyně. Cítila se dokonce být pánem nad srnami, které se tu většinou pásly. Byly tak krotké, že se k nim mohla přiblížit, že by se jich téměř dotkla, než uprchly z dosahu. Otevřená planina jí dávala pocit jistoty, kterou už necítila v nebezpečných lesích, kde číhaly dravé šelmy. V této sezoně ještě své tajné útočiště nenavštívila, a teď se jí najednou vrátily všechny vzpomínky. To tady se naučila používat prak a tady zasáhla dikobraza. Tady také našla znamení svého totemu.

Měla prak s sebou – neodvažovala se ho nechávat v jeskyni ze strachu, že by ho Iza mohla najít – a po chvíli sesbírala několik kamenů a zkusmo vystřelila. Ale nebylo to dost napínavé, aby to udrželo její zájem. Znovu musela pomyslet na setkání s rysem.

Kdybych jenom měla v praku ještě jeden kámen. Kdybych jenom mohla rysa zasáhnout hned potom, když jsem ho prvním kamenem netrefila. I potom bych ho dostala, než by vůbec mohl skočit.

Měla dva kameny v ruce a dívala se na ně. Kdyby jenom existoval způsob, jak je vystřelit hned po sobě. Říkal někdy Zoug něco o tom Vornovi? Pokoušela se rozpomenout. Pokud to udělal, muselo to být v době, když nebyla nablízku. Uvažovala o té věci. Kdyby se jí podařilo dostat dovnitř do praku druhý kámen hned po prvním výstřelu... tak by ho mohla vystřelit při příštím rozmáchnutí. Ráda by věděla, jestli by to tak bylo možné.

Začala to zkoušet a cítila se stejně neobratná, jako když střílela z praku poprvé. Ale postupně se dostala do rytmu: hodit první kámen, zachytit prak v okamžiku, když se dostane dolů, vložit rychle druhý kámen, nezpomalit a druhý kámen vypustit. Zpočátku kameny často vypadávaly, a i když se ocitly správně v praku, tak si nebyla tak jistá zásahem oběma kameny jako jedním. Ale byla spokojená, když zjistila, že je to vůbec možné. Vracela se na louku každý den, aby cvičila. Nadále se necítila dobře při pomýšlení, že zase bude lovit, ale tenhle nový způsob v ní probudil nový zájem o prak.

Když podzim zbarvil stromy do honosné červeně a žluti, byla stejně obratná při střelbě dvěma kameny, jako byla dřív jenom s jedním. Stála uprostřed louky, vymrštila kameny proti zvolenému stromu a byla spokojená, když slyšela přesvědčivé klap, klap, které jí prozradilo, že oba kameny zasáhly cíl. Nikdo jí neřekl, že je nemožné vymrstit z praku dva kameny v rychlém sledu za sebou, a protože jí nikdo neřekl, že je to nemožné, naučila se tomu.

Časně zrána jednoho teplého podzimního dne, téměř rok poté, kdy se rozhodla, že bude lovit, ležla Ajla nahoru na horskou louku, aby nasbírala zralé lískové ořechy. Už zdálky slyšela chechtavý štěkot hyeny, a když vyšla nahoru na planinu, viděla jedno z těch ošklivých zvířat zpola zahrabané v krvavých vnitřnostech staré srny.

Ajla se rozzuřila. Jak se jen mohlo tohle odporné zvíře odvážit na její louku a zaútočit na její srnu? Rozběhla se směrem k hyeně,

aby ji zaplašila, ale pak dostala nápad. I hyeny jsou dravci, a jejich čelisti jsou dost silné, aby zlomily velké hnáty býložravců, a nebylo tak snadné zahnat je od jejich kořisti. Sáhla po praku, který ležel na dně košíku, a rozhlížela se po kamenech na zemi, když opatrně stoupala ke skalnímu výběžku u horské cesty. Stará srna byla zpoloviny sežraná a hyena byla zcela zaujatá svou hostinou.

Tenhle dravec byl téměř stejně velký jako rys, který ji napadl. Teď zvedla hyena hlavu, ucítila její pach a obrátila se proti ní.

Ajla byla připravená. Nakročila proti hyeně a vymrštila kámen, za nímž hned následoval druhý. Věděla, že druhý už nepotřebovala – první splnil svou úlohu dobře – ale bylo to dobré zjištění. Výborně se to naučila. Měla už třetí kámen v praku a čtvrtý v ruce. Byla připravená střílet dál, kdyby to bylo zapotřebí.

Hyena padla na místě a nehýbala se. Ajla se rozhlédla, jestli není ještě nějaká další nablízku, když se k ní opatrně blížila s prakem pohotově v ruce. Cestou k hyeně sebrala velkou kost, z níž ještě viselo několik cárů masa a která ještě nebyla rozdrcená. Udeřila s ní tak silně, jak dokázala, a zvuk praskající kosti ji ujistil, že se zvíře znovu nezvedne.

Dívala se na mrtvé zvíře u svých nohou a pustila palici na zem. Pomalu pochopila, co udělala. Zabíla jsem hyenu, řekla sama sobě. Zabíla jsem prakem hyenu. Žádné malé zvíře, ale hyenu. Zvíře, které by dokázalo zabít mě. Neznamená to, že jsem teď lovec? To, co cítila, nebyla radost nebo rozrušení z prvního velkého úlovku nebo uspokojení, že porazila mocného nepřítele. Bylo to něco hlubšího a celou ji to prostupovalo. Bylo to poznání, že zvítězila sama nad sebou. S nejhlubší pokorou promlouvala k duchu svého totemu prastarou řečí klanu.

„Já jsem jenom dívka, Velký jeskynní lve, a cesty duchů jsou pro mě neznámé. Ale věřím, že teď chápu trochu víc. Tys byl zkouškou, která byla ještě obtížnější než Broud. Kreb vždycky říkal, že je nesnadné žít se silným totemem, ale nikdy mi neřekl, jaký je to pocit, když člověk nakonec pochopí. Zkouška není jenom něco těžkého, čím člověk musí projít. Zkouška je pochopení toho, že to člověk může dokázat. Jsem vděčná, že sis mě vyvolil, Velký jeskynní lve. Doufám, že tě vždycky budu hodna.“

Když barevně bohatý podzim ztratil svou nádheru a větve stromů pozbyly listů, vrátila se Ajla do lesa. Stopovala zvířata, která se rozhodla lovit, a studovala jejich zvyky. Ale teď už k nim chovala větší úctu, jako ke stvořením i jako k nebezpečným soupeřům. Mnohokrát, když už byla dost blízko, aby vymrštila kámen, zdržela se toho a spokojila se tím, že zvíře studovala. Mnohem silněji teď cítila, že je to plýtvání zabíjet zvířata, která neohrožují tlupu a z jejichž kůže nemůže mít žádný užitek. Ale byla nadále rozhodnuta stát se nejlepší v tlupě ve střelení v prahu. Nevěděla, že už nejlepší je. Jediný způsob, jak mohla pokračovat, bylo zdokonalovat se v lovu. A ona lovila.

Výsledek začínal být znatelný a muži měli špatnou náladu.

„Našel jsem zase jednoho rosomáka, nebo spíš to, co z něho zbylo. Ležel nedaleko od louky, kde obvykle cvičíme,“ ukazoval Krug.

„Já viděl kousky kůže, které zřejmě pocházejí od vlka, na druhé straně pahorku v polovině cesty ke stepi,“ dodal Guv.

„Jsou to vždycky masožravci, vždycky silnější zvířata a žádné totemové zvíře žen,“ řekl Broud. „Grod říká, že bychom měli promluvit s mog–urem.“

„Jsou dost velká, ale nikdy to není některá z velkých koček. Jeleni, koně a horské kozy a dokonce divoká prasata patří ke kořisti velkých koček, ale co pronásleduje menší dravce? Nikdy jsem jich neviděl tolik zabitých jako teď,“ poznamenal Krug.

„Rád bych věděl, co je postihuje nebo kdo je zabíjí. Ne proto, že bych snad byl smutný, že máme o několik hyen méně nebo že zmizí několik vlků, ale když to nejsme my... Zamýšlí Grod promluvit s mog–urem? Myslíte, že by to mohl být některý duch?“ Mladý muž se otřásl hrůzou.

„A jestli je to duch, je to dobrý duch, který nám chce pomáhat, nebo zlý duch, který se zlobí na naše totemy?“ zeptal se Guv.

„Co myslíš ty sám, Guve? Jsi učedníkem mog–ura a víš o takových věcech víc než my,“ řekl Krug.

„Myslím, že to vyžaduje hlubokou meditaci a poradu s duchy, aby se na to dalo odpovědět.“

„Ty už mluvíš jako mog–ur, Guve. Nikdy nedat přímou odpověď,“ řekl Broud jizlivě.

„A co říkáš tedy ty sám, Broude?“ zeptal se učedník. „Můžeš odpovědět něco určitějšího? Co zabíjí ta zvířata?“

„Já nejsem mog–ur a ani jím nikdy nebudu. Mě se neptej.“

Ajla pracovala nablízku a potlačila náznak úsměvu. Teď jsem tedy duch, ale nemůžou přijít na to, jestli jsem duch dobrý, nebo zlý.

Mog–ur k nim přišel, když si všiml výměny názorů. „Ještě neznám odpověď, Broude,“ řekl posunký mág. „Je k tomu třeba hodně meditace. Ale můžu říct tolik, že tohle není normální způsob, jak by jednali duchové.“

Duchové, pomyslel si mog–ur pro sebe, můžou způsobit velké teplo nebo velkou zimu nebo přijít se sněhem nebo deštěm. Dokážou zahnat stáda nebo přijít s bouřkou a dokonce se zemětřesením, ale obvykle nezpůsobují smrt jednotlivých kusů zvěře. Tohle spíš vypadá, že v tom má prsty člověk.

Ajla se zvedla, šla k jeskyni a mog–ur se díval za ní. Je v ní něco, co se v posledním čase změnilo, pomyslel si. Všiml si, že ji Broud pronásleduje pohledem a že jeho oči jsou plné nenávisti. Broud si rovněž všiml toho rozdílu. Možná je to jenom tím, že není zrozená v klanu a že chodí jiným způsobem. Je už teď téměř dospělá. Ale něco hluboko v něm mu říkalo, že to není celé vysvětlení.

Ajla se skutečně změnila. Tím, jak rostla její lovecká obratnost, získala sebejistotu, která se odrážela v jejím zevnějšku. Čím dál víc se odlišovala od ostatních žen. Chodila mnohem spíš jako mladý lovec než jako žena, a její tělo bylo štíhlé, ztepilé a dobře trénované. Naprosto ovládala své pohyby a zdálo se, že její oči se upírají k něčemu do dálky. Jako by neviděla Brouda, když se díval směrem k ní. Přišla rychle, když ji zavolal, a splnila všechna jeho přání, ale už v ní dávno nebyl strach, ať ji tloukl a tyranizoval sebevíc.

Pro Brouda bylo mnohem obtížnější vysvětlit si její držení těla a sebedůvěru než dřívější vzpouru. Bylo to, jako by se snížila k tomu ho poslouchat a současně jako by znala věci, o nichž on nemá

nejmenší tušení, a dávala mu pocítit, jako by stál hluboko pod ní. Díval se na ni a pokoušel se zjistit, v čem vlastně spočívá tato změna, a hledal něco, čím by ji potrestal, ale nemohl na nic přijít.

Broud nevěděl, jak k tomu došlo, ale pokaždé, když se snažil prosadit svou vůli, přiměla ho k tomu, aby se cítil ponížený. To ho užíralo a dohánělo k zuřivosti, ale čím víc ji tyranizoval, tím méně cítil, že by měl nad ní vládu, a to způsobovalo, že ji nenáviděl ještě víc.

Pozvolna nastala i doba, kdy ji přece jenom přestával týrat a dokonce se od ní odtáhl. Stávalo se už jenom tu a tam, že ho napadlo projevit svou moc.

Ale když se podzim chýlil ke konci, jeho nenávist vzrostla v nové vlně. Jednoho dne ji zlomí. Slíbil to sám sobě. Jednoho dne mu zaplatí za to, že ranila jeho sebeúctu. Ano, to jí dá jednoho dne pořádně pocítit.

A přišla další zima a svázala činnosti tlupy stejně jako všech ostatních živých tvorů, kteří byli závislí na proměně ročních dob. Život šel dál, ale v pomalejším tempu. Poprvé se Ajla na chladnou roční dobu těšila. Za hektického léta neměla Iza tolik času, aby ji víc učila. Když napadl první sníh, znovu se ujala vyučování. Život tlupy probíhal s velmi malými obměnami, dokud zima opět neuběhla.

Jaro přišlo pozdě a bylo velmi vlhké. Tající vody z výše položených oblastí se mísily s vydatnými dešti a potok se vyléval z břehů. Strhl stromy a keře a vytvořil překážku, která zahradila koryto. Proud si našel novou cestu a zaplavil částečně i stezku, kterou tlupa vyšlapala. V krátkém období tepla rozkvetly ovocné stromy, ale hned nato se počasí změnilo a kroupy a bouře pustošily choulostivé květy a zničily naději na dobrou úrodu. Pak jako by toho příroda litovala a chtěla napravit, co způsobila. Časné léto bylo velmi krásné a přineslo bohatou sklizeň zeleniny a kořenů všeho druhu.

Tlupa se toho roku nedostala na svou obvyklou výpravu na pobřeží, aby lovila lososy, a proto byli všichni obzvlášť nadšení, když Brun oznámil, že se později vydají lovit jesetery a tresky. I když se často stávalo, že se členové tlupy vydávali na půldenní pochody až ke břehu moře, aby sbírali měkkýše a ptačí vejíčka,

nebylo to stejné jako rybolov, který byl jednou z činností tlupy, kterou vykonávali společně muži i ženy.

Drug měl svůj vlastní důvod, proč chtěl vyrazit na lov. Silný jarní proud spláchl nové pazourky z výše položených vápenitých ložisek a snesl je daleko dolů po svahu. Prozkoumal pobřeží moře dřív a viděl, že jsou tam bohatá naleziště. Výprava na rybolov mohla být pro ně dobrou příležitostí obnovit zásobu náradí. Bylo snadnější štípat pazourek na místě než nosit domů do jeskyně těžké kamení. Drug už dlouho nevyrobil žádné nástroje, a tak tlupa musela vzít za vděk horším náradím, když se ostré hrany na nejlepších nástrojích otupily. Všichni dokázali vyrábět použitelné náradí, ale nikdo neměl Drugovu obratnost.

Když se blížila doba jeseteřího tření, vysílal Brun každý den muže na pobřeží. První velké ryby právě začaly ukazovat své široké hřbety, když Brun oznámil, že se příštího dne ráno vyrazí.

Všichni se s radostným vzrušením připravovali na výpravu. Nestávalo se často, aby celá tlupa najednou opustila jeskyni, a obzvlášť děti se těšily, že se bude tábořit na břehu moře. Dokonce i Kreb se těšil na změnu. Teď už jen zřídka kdy vycházel z jeskyně. Brun rozhodl, aby jeden nebo dva muži zašli každý den domů a podívali se, jestli se s jeskyní v jejich nepřítomnosti nic nestalo.

Ženy pracovaly se sítěmi, opravovaly rozbité části a zpevňovaly je, kde to bylo zapotřebí. Pracovaly se šňůrami z vláknitých popínavých rostlin, z lýčí a tuhých travin, a používaly i dlouhých chlupů zvěře. Šlachy by byly jistě pevné, ale ty se nepoužívaly, protože ve vodě ztuhly, stejně jako ztuhne ve vodě kůže, a nepřijímaly tuk, který by je udržel měkké.

Obrovští jeseteři, kteří mohli měřit čtyři metry a vážit až tunu, putovali z moře, kde trávili větší část roku, do sladkovodních řek, aby se třeli za časného léta. I když jim masité výrůstky pod bezzubými ústy dodávaly ošklivého a dravého vzhledu, žili ve skutečnosti z malých bezobratlých živočichů a malých rybek, které lovili blízko dna. Treska byla menší a vážila málokdy víc než deset kil. Ty putovaly v létě směrem k severu a na mělčiny. Taky se zdržovaly blízko dna, když si opatřovaly potravu, ale občas se objevovaly u hladiny a u ústí sladkovodních toků.

Během těch dvou týdnů, kdy se třeli jeseteři, se ústí řek hemžila rybami. Ty, které zůstaly v menším vodním proudu, nebyly stejně velké jako obři, kteří putovali proti proudu velkých řek, ale ryby, které se ocitly v sítích tlupy, byly víc než dostatečné.

Ajla se probudila rozradostněná a rozrušená při pomýšlení, že vyrazí na rybolov. Už před snídaní stočila kožešiny na spaní, jídlo a nádoby na vaření naložila do koše a sbalila taky velkou kůži, kterou měli používat jako ochranu proti dešti a větru.

Iza nikdy neopouštěla jeskyni bez svého léčitelského vaku a ještě ho neměla celý zabalený, když Ajla vyběhla ven, aby se podívala, jestli už jsou ostatní připraveni na cestu.

„Pospěš si, Izo,“ nabádala ji, když přiběhla zpátky. „Téměř všichni jsou připraveni vyrazit.“

„Uklidni se, má maličká. Moře neuteče,“ odpověděla Iza a zatáhla šňůru vydřího vaku.

Ajla si naložila koš na záda a pak zvedla Ubu. Iza šla za ní a ještě jednou se obrátila, aby se ujistila, že má s sebou všechno. Měla vždycky pocit, že něco zapoměla, když opouštěla jeskyni. Nu což, jestli je to něco důležitého, může pro to poslat Ajlu, pomyslela si.

Většina členů tlupy už čekala venku před jeskyní, a hned když Iza zaujala své místo ve skupině, dal Brun rozkaz, aby vyrazili. Sotva vyšli, už Uba začala fňukat a chtěla dolů.

„Uba není malá! Uba chce jít sama,“ ukazovala s dětskou vážností. Byly jí teď tři a půl roku a už začala napodobovat dospělé a starší děti a nechtěla, aby se k ní chovali jako k malému dítěti. Rostla rychle. Ještě čtyři pět let a bude ženou. Musí se toho naučit hodně během těch let a už se začala připravovat na odpovědnost, kterou jednou dostane. Bylo to, jako by podvědomě cítila, že je málo času.

„Tak běž sama, Ubo,“ ukazovala Ajla, když ji postavila na zem. „Drž se hned za mnou.“

Šli podél potoka dolů po horském svahu, ale šli jinou cestou, protože za jarních povodní změnil potok svou dráhu. Muži už vydupali novou stezku. Nebylo to obtížné putování a k poledni

dorazili k pobřeží. Cesta domů s těžkým nákladem nebude tak snadná.

Rozbili své přechodné tábořiště nahoře na břehu z dosahu přílivu a použili naplavené dříví jako kůly a podpory, na které upevnily kožešiny. Každá rodina si zbudovala svůj vlastní přístřešek. Zapálili ohně a znovu prohlédli síť. Příštího dne ráno měl začít rybolov.

Když byly všechny práce v novém tábořišti hotové, chtěla si Ajla zaplavat.

„Já jdu dolů k moři, mami,“ ukázala posunky.

„Proč chceš pořád chodit k vodě, Ajlo? Je to nebezpečné a vždycky se pouštíš tak daleko.“

„Je to nádherné, Izo. Já budu opatrná.“

Bylo to vždycky stejné, když si šla Ajla zaplavat. Iza o ni měla strach. Ajla jediná se ráda koupala a byla taky jediná, kdo uměl plavat. Lidé klanu měli těžké kostry a plavání jim dělalo potíže. Neplavali s takovou lehkostí a báli se hluboké vody. Šli do vody, když to bylo nutné, aby nalovili ryby, ale neradi chodili do vody hlouběji než po pás, pak už byli neklidní. Ajlina radost z vody byla považována za jednu z jejích podivností. A těch skutečně nebylo málo.

Když bylo Ajle devět let, byla vyšší než všechny ženy v tlupě a stejně velká jako někteří muži, ale stále ještě nejevila známky toho, že se vyvíjí v ženu. Iza už se občas divila, že snad nikdy nepřestane růst. Její výška a její nevyvinutost dávaly příčinu k dohadům, jestli jí její silný mužský totem nezabrání, aby vůbec kdy byla ženou. Uvažovali, jestli snad prožije svůj život jako nějaké stvoření, které není ani muž, ani zcela žena.

Kreb dokulhal k Ize a díval se za Ajlou, která šla dolů na pobřeží. Dívčino ztepilé a šlachovité tělo s dlouhýma nohama působilo klátivým neohrabaným dojmem, ale její hbité pohyby mluvily proti prvnímu dojmu. Samozřejmě napodobovala pokornou chůzi žen klanu, ale neměla jejich krátké a křivé nohy. Ať se sebevíc zdržovala, tak dělala delší a jaksí mužnější kroky.

Ale nebyly to pouze její dlouhé nohy, které ji činily jinou. Ajla vyzařovala sebedůvěru, kterou ženy v tlupě neznaly. Ona byla

lovkyně. Žádný muž v tlupě nebyl lepší než ona ve zbrani, kterou si zvolila. Ted' už to věděla i ona. Nemohla předstírat pokoru, kterou neznala. Postrádala přesvědčení, že muži jsou něco víc, které bylo vlastní ženám tlupy. Mužům se Ajla zdála ošklivá se svým dlouhým hubeným tělem a její sebejisté vystupování ještě víc zmenšovalo její přitažlivost – nebyla to prostě ženská.

„Krebe,“ ukazovala Iza posunky, „Aba a Aga říkají, že Ajla nikdy nebude žena. Říkají, že její totem je příliš silný.“

„Ale ovšem že bude žena, Izo. Myslíš, že ti Druzí nemají děti? Nemůže změnit svou podobu jenom proto, že byla přijata mezi nás. Určitě je obvyklé u jejich žen, že dospívají později. Dokonce i v klanu jsou dívky, které nejsou ženami před dvanáctým rokem. Myslím, že by měla mít na to přinejmenším tolik času a nemusí se hned mluvit o tom, že není normální. To je směšné!“ Mog-ur byl rozzlobený.

Iza se jeho sdělením uklidnila, ale přesto si přála, aby její adoptivní dcera konečně prokázala nějaké známky, že se vyvíjí jako žena. Viděla, jak Ajla zašla po pás do vody a pak plavala dál dlouhými klidnými tempy.

Ajla milovala pocit volnosti ve vodě. Nepamatovala si, jak se naučila plavat. Bylo to, jako by to uměla odjakživa. Dno se po krátké vzdálenosti prudce svažovalo, a když minula pobřežní pás, cítila, že se voda ochladila, a viděla, že modrá barva pod ní potemněla. Obrátila se na záda, chvíli tak ležela a nechala se kolébat vlnami. Pak se jí přes tvář převalila studená sprška a Ajla začala prskat a plivala slanou vodu. Obrátila se ve vodě a vracela se zpátky ke břehu.

Příliv ustupoval a ona uplavala pořádný kus s proudem. Bylo ted' obtížnější plavat zpátky. Mohutně zabírala nohama a pažemi a po chvíli byla znovu u břehu a vyšla z vody. Spláchla ze sebe v ústí řeky slanou vodu a cítila na nohách silný proud, když se brodila v korytě. Proud odplavoval písek pod jejíma nohama a pocítovala ho jako velkou ruku, která ji chce stáhnout dolů. Vyšla ven a lehla si u ohně, aby uschla. Byla unavená po namáhavém plavání zpátky ke břehu, ale cítila se osvěžená.

Po jídle Ajla seděla, dívala se zasněně do dálky a uvažovala, co asi je na druhé straně vody. Křičící mořští ptáci kroužili nad vodní hladinou a nořili se do hučících pobřežních vln. Tu a tam vykukovaly bílé kostry stromů, které vyplavil proud a pak je zase příliv zahnal znovu ke břehu. Velká modrá vodní hladina se třpytila ve světle zapadajícího slunce. To všechno v ní probouzelo pocit něčeho zvláštního a cizího. Zakroucené naplavené stromy svými obrysy dlouho vytvářely podivnou siluetu, dokud nepadla tma a nezmizely v černi.

Iza uložila Ubu ke spaní do přístřešku z kožešin a pak šla a sedla si vedle Ajly a Kreba k malému ohni, který vysílal k nebi tu a tam malé obláčky kouře.

„Co je tohle, Krebe?“ ukazovala Ajla vzhůru.

„Ohně na nebi. To jsou ohniště duchů v druhém světě.“

„To je tolik lidí?“

„To jsou všichni ti, co odešli na druhý svět, a všichni, kteří se ještě nenarodili. Jsou to taky ohně totemových duchů a většina totemů má víc než jeden oheň. Viděly jste tohle?“ zeptal se Kreb a ukázal jiným směrem. „To jsou ohně tvého totemu, Ajlo, ohně jeskynního lva.“

„Já ráda spím venku, když jsou tyhle ohně na nebi,“ řekla Ajla.

„Ale není to tak hezké, když fouká vítr a padá sníh,“ řekla Iza.

„Uba má taky ráda ohně,“ ukazovalo dítě, které přišlo do světla ohniště.

„Myslel jsem, že spíš, Ubo,“ řekl Kreb. „Ne. Uba se dívá na malé ohně stejně jako Ajla a Kreb.“

„Je na čase, abychom si všichni šli lehnout,“ ukazovala Iza.

„Zítرا ráno budeme mít hodně práce.“

Časně zrána příštího dne rozprostřeli síť napříč přes řeku. Rybí měchýře, které usušili, posloužily jako plováky, a kameny, které přivázali zespoda, je zatěžovaly. Brun a Drug se chopili konce sítě, který ležel na druhém břehu, a náčelník dal první signál. Dospělí a starší děti se brodili v proudu.

Když to Uba uviděla, chtěla jít rovněž s nimi.

„Ne, Ubo,“ ukazovala Iza. „Zůstaneš tady, ty jsi ještě příliš malá.“

„Ale Ona už smí pomáhat,“ žadonilo dítě.

„Ona je starší než ty, Ubo. Budeš pomáhat později, až vytáhneme ryby. Teď je to pro tebe příliš nebezpečné. Dokonce Kreb se drží blízko břehu. Musíš zůstat tady.“

„Ano, mami,“ ukazovala Uba. Byla viditelně zklamaná. Pohybovali se pomalu a opatrně, když se rozprostřeli do velkého půlkruhu a pak čekali, až se zvířený písek znovu usadí. Ajla stála s nohama rozkročenýma, aby udržela rovnováhu v prudkém proudu, který jí vířil kolem kolen, a dívala se na Bruna, kdy dá další signál. Byla uprostřed koryta a měla stejně daleko na obě strany. Stála také nejbliž moři. Najednou viděla proplout kolem kousek dál tmavé stvoření. Jeseteri teď byli na cestě.

Brun zvedl paži a všichni zadrželi dech. Stejně rychle, jak paži zvedl, ji spustil a všichni začali křičet a tlouct do vody. To, co se mohlo zdát chaosem hlomozu a pohybů, byl ve skutečnosti velmi dobře organizovaný záťah. Tlupa zaháněla ryby blíž k síti a uzavírala čím dál víc půlkruh. Brun a Drug pomalu přecházeli z druhého břehu a táhli síť za sebou. Hluk řetězce lidí zabránil rybám vrátit se zpátky do moře. Síť se zatahovala víc a víc a ryby se v ní mačkaly a stříbřitě se leskly, když se obrátily bokem ke světlu. Několik velkých ryb bojovalo s oky sítě a hrozilo nebezpečí, že ji protrhnou. A další ruce zabraly a táhly síť ke břehu, zatímco ti, co tam stáli, ji ze všech sil vytahovali, aby dostali velké hejno ryb ven.

Ajla se podívala nahoru a zahlédla Ubu, která tam stála, a ryby jí sahaly až po kolena. Uba se pokoušela dostat se k ní přes mrskající se těla.

„Ubo! Ustup!“ přikázala jí Ajla přísně.

„Ajlo! Ajlo!“ křičelo dítě rozrušeně a ukazovalo k moři. „Ona!“

Ajla se obrátila a zahlédla tmavou hlavu, která se pohupovala ve vlnách, ale v tom okamžiku už zmizela pod hladinu. Dítě, které bylo sotva o rok starší než Uba, ztratilo rovnováhu a silný proud je strhl do moře. V obrovském hluku, když zatahovali úlovek, Onu

nikdo neslyšel ani si nevšiml, že schází. Byla to jenom Uba, která seděla na břehu a obdivně a s trochou závisti Onu sledovala a která si všimla, co se s ní děje, a pokusila se upoutat pozornost ostatních.

Ajla se ponořila do rozvířené kalné vody a razila si cestu do moře. Plavala rychleji než kdy předtím a proud jí dával ještě větší rychlost, ale stejný proud odnášel i Onu k místu, odkud se dno moře prudce svažovalo. Ajla ji jednou uviděla vynořit se a snažila se ještě víc. Doháněla ji, ale měla strach, že tam nebude včas. Pokud by to Onu zaneslo k tomu místu dřív, než tam dorazí, pak by ji proud stáhl do hlubiny.

Voda byla slanější. Ajla cítila změnu na jazyku. Malá tmavá hlavička se ještě jednou vynořila kousek před ní a pak se ponořila. Ajla cítila, že se voda ochladila. Napjala všechny síly, ponořila se pod hladinu, aby zachytila hlavu, která tam zmizela. Cítila něco, co jí přejelo po ruce, a zachytila dívčiny dlouhé vlasy.

Ajla připadalo, že jí prasknou plíce. Neměla čas se pořádně nadechnout, než se ponořila, a už se jí dělaly černé kruhy před očima, když konečně zase prorazila hlavou nad hladinu. Zvedla hlavu Ony nad vodu, ale dítě už bylo v bezvědomí. Ajla nikdy neplavala tak, aby táhla jiného člověka za sebou, ale věděla, že musí udržet hlavu Ony celou dobu nahoře a dostat ji na břeh co nejrychleji. Plavala jednou paží a druhou držela dítě.

Když se dostala tak daleko, že konečně dosáhla na dno, viděla, že se jí celá tlupa brodí naproti. Zvedla bezvládnou Onu z vody a podala ji Drugovi. Nevěděla, jak je vyčerpaná, až v tomto okamžiku. Kreb byl po jejím boku, a když unaveně vzhlédla, viděla ke svému údivu, že ji Brun vzal za druhou paži a pomáhá jí na břeh. Drug utíkal napřed, a když Ajla nakonec padla vyčerpaně na zem, Iza už měla Onu před sebou v písku a pumpovala jívodu z plic.

Nebylo to poprvé, kdy někdo z tlupy málem utonul. Iza věděla, co má dělat. Někteří zmizeli v chladné hlubině navždy, ale tentokrát bylo moře připraveno o svou kořist. Ona se rozkašlala, začala prskat a víčka se jí chvěla.

„Mé dítě! Mé dítě!“ křičela Aga a vrhla se k ní a objímala ji. „Myslela jsem, že je mrtvá. Byla jsem si jistá, že je pryč. Má milovaná holčička, má jediná.“

Drug zvedl Onu z matčina klína, přitiskl ji k sobě a nesl ji k táboru. Proti všemu zvyku šla Aga po jeho boku a poplácávala a hladila holčičku, o které si už myslela, že ji ztratila.

Všichni ostatní zírali zaraženě na Ajlu, když kolem nich procházela. Nikdy nikdo ještě nikoho takovým způsobem nezachránil. Byl to zázrak, že Ona žije. Už nikdy nikdo v tlupě nebude dělat posměšně posunky, když si půjde Ajla do vody zaplavat. Je to její štěstí, ukazovali si teď vzájemně. Ajla vždycky přináší štěstí. Nebyla to Ajla, kdo našel jeskyni?

Ryby ležely ještě stále na zemi a mrskaly se. Některým se podařilo dostat se zpátky do vody, než tlupa zjistila, co se děje, ale většina úlovku zůstala na pevnině. Brzy se všichni vrátili zase k práci, muži zabíjeli ryby a ženy je vyvrhovaly.

„Samice!“ zvolala Ebra, když rozřízla břicho velkého jesetera. Všichni k ní přiběhli.

„Podívej, tolik!“ ukazoval Vorn a už se natahoval pro černých jikrách. Čerstvé jikry všichni milovali. Obvykle si jich nabrali plné ruce a nacpali do sebe, co zmohli, přímo z rybího břicha. Když bylo jiker víc, nasolili je a vzali je domů pro pozdější příležitost, ale to už nebyly jikry tak dobré, jako když byly čerstvé přímo z moře.

Ebra mu odstrčila ruku a dala znamení Ajle.

„Ty si vezmi první, Ajlo,“ ukazovala.

Ajla se rozhlédla a styděla se, že je středem pozornosti.

„Ano, Ajlo, ty si vezmi první,“ ukazovali ostatní rychle.

Ajla se podívala po Brunovi. Ten přikývl. Předstoupila a stydlivě si nabrala lesklých černých jiker a postavila se pak stranou a pochutnávala si na nich. Teprve potom dala Ebra znamení ostatním. Všichni se shlukli kolem ryby a nabrali si, co zmohli. Byli ušetřeni tragédie a ta úleva byla téměř jako slavnost.

Ajla šla pomalu zpátky ke svému místu na spaní. Věděla, že jí prokázali velkou čest. Brala si po troškách jiker a vychutnávala je a

stejnou měrou i to, že jí tak dali najevo, že ji přijímají mezi sebe. Byl to pocit, na který nikdy nezapomene.

Když dopravili nahoru na břeh všechny ryby a zabili je, sešli se muži do svého obvyklého hloučku a ostatní práce přenechali ženám. Na rozříznutí ryb používaly ženy ostré pazourkové nože, ale měly i různá drásadla na odstraňování šupin. Byla tvarovaná jako nože na jednom konci s otupeným hřbetem, ale dobře seděla v ruce, a měla vyhloubení pro ukazováček, takže se ženy mohly snadněji opřít a odstranit šupiny, aniž poškodily kůži.

Do sítě se zachytily i jiné ryby než jenom jeseteři. V úlovku byly tresky, sladkovodní kapři i velcí lososi. Mořští ptáci přilétali a snášeli se k zemi, aby hodovali na vnitřnostech, a kradli i očistěné ryby, když se k nim dostali. Když ženy daly ryby k sušení nad kouř, musely nad ně natáhnout síť. Tak mohly schnout volně a sušila se i síť a ptáci se nedostali k úlovku. Taky teď byla příležitost prohlédnout síť a vyspravit ji, pokud to bylo zapotřebí.

Než skončí práce s rybami, budou mít všichni až dost jejich chuti a pachu, ale první večer byl vítanou obměnou ve stravě, a to pak taky vždycky jedli pohromadě. Ryby, které dali stranou pro večeri, byly většinou tresky a jejich bílé maso bylo velmi chutné, pokud se mohlo jíst čerstvé. Ryby zabalili do trávy a velkého zelného listu a opékali je v žáru nad ohněm. I když to otevřeně nikdo nevyslovil, věděla Ajla, že je to slavnost na její počest. Dostala spoustu vybraných kousků, které jí ženy přinášely, a obzvláštní porci pro ni připravila s velkou péčí Aga.

Slunce zapadlo a většina členů tlupy se už uložila ke spaní. Iza a Aba ještě seděly a povídaly si na jedné straně velkého společného ohniště, kde už teď zbylo jenom několik rozžhavených uhlíků. Ajla a Aga seděly a dívaly se, jak si Ona a Uba hrají. Jednoletý syn Agy, Grob, spokojeně spal v matčině náručí s plným bříškem teplého mléka.

„Ajlo,“ řekla žena trochu váhavě. „Chci, abys věděla jednu věc. Nebyla jsem k tobě vždycky milá.“

„Vždycky ses ke mně chovala slušně,“ přerušila ji Ajla.

„To není totéž jako být milá,“ řekla Aga. „Mluvila jsem s Drugem. On má moc rád mou dceru, i když se narodila u ohniště mého prvního muže. Nikdy dřív neměl děvče u svého ohniště. Drug říká, že budeš neustále nosit část ducha Ony s sebou. Já tomu nerozumím tak dobře, tomu s tím duchem, ale Drug říká, že když lovec zachrání život jiného lovce, nosí pak navždycky s sebou část ducha toho muže. Stanou se do jisté míry příbuzní, asi jako bratři. Jsem ráda, že máš v sobě část ducha Ony, Ajlo. Jsem ráda, že tu nadále je, aby ho mohla s tebou sdílet. Když budu mít štěstí a budu mít ještě jedno dítě a bude to děvče, tak Drug slíbil, že ji nazve po tobě. Bude se jmenovat Ajla.“

Ajla byla ve velkých rozpacích. Nevěděla, co by měla odpovědět. „Ago, je to pro mě příliš velká čest. Ajla není jméno z klanu.“

„Ted’ jím je,“ řekla Aga.

Žena se zvedla, zavolala Onu a šla ke svému lůžku. Ještě jednou se obrátila a ukázala: „Ted’ odcházím.“ To bylo to nejbližší, co lidé klanu používali na pozdrav. Většinou to vynechávali. Prostě odešli. Neměli taky slovo pro poděkování. Chápali vděčnost, ale to obsahovalo něco jiného, byl to pocit povinnosti a obvykle ho vyjadřovala osoba s nižším postavením osobě s postavením vyšším.

Pomáhali si vzájemně, protože to byl jejich způsob života a nutnost pro přežití, a na to nebylo třeba díků a taky je nikdo nevyslovoval. Pokud byl někdo obdarován, dostával se tak do postavení dlužníka a měl také dát dar nebo něco místo toho. Tohle byla věc, kterou nebylo třeba oplácet. Pokud bude Ona žít, bude zavázána Ajle, pokud se nestane, že by jí mohla vrátit tuto službu a dostat zase část ducha Ajly, nebo pokud její matka neučiní totéž, než sama doroste do dospělosti. Aga to neučinila z pocitu povinnosti. To bylo něco navíc, něco, čím chtěla vyjádřit svůj dík.

Aba se zvedla a šla hned za svou dcerou. „Iza vždycky říkala, že nosíš s sebou štěstí,“ ukazovala stará žena, když procházela kolem Ajly. „Ted’ tomu skutečně věřím.“

Ajla šla a sedla si k Ize, když obě ženy odešly. „Izo, Aga říkala, že budu vždycky mít s sebou část ducha Ony, ale já ji přece

jenom dovlekla zpátky. Ty jsi ji přiměla znovu dýchat. Ty jsi jí zachránila život. Nemáš v sobě teď taky část jejího ducha?“ zeptala se. „Musela bys v sobě nosit hodně částí duchů, když jsi zachránila tolik životů.“

„Proč myslíš, že má ranhojička zvláštní postavení, Ajlo? To je proto, že v sobě nosí části duchů všech členů tlupy, jak mužů, tak žen, a to nejenom vlastní tlupy, ale celého klanu. Pomáhá všem novým členům tlupy na svět a pečuje o ně, dokud žijí. Když se některá žena stane ranhojičkou, účastní se na duchu všech, i těch, které nemohla zachránit. Když člověk umře a odejde do světa duchů,“ pokračovala Iza, „ztratí ranhojička část svého vlastního ducha. Někteří si myslí, že to ji přiměje být lepší, ale to nevědí, že děláme to nejlepší, co můžeme. Ne každá žena může být ranhojička, a není jisté, že dcera ranhojičky ji může vždycky zastoupit. Musí to být něco v ní samé, uvnitř v ní, co způsobuje, že chce pomáhat druhým. Ty to v sobě máš, Ajlo, a to proto se ti věnuju a učím tě. Já to viděla od samého počátku, už když jsi přinesla tehdy toho králíčka, den poté, co se narodila Uba. A teď ses nezastavila a neváhala jsi a nemyslela na vlastní bezpečnost, když ses vydala pro Onu. Myslela jsi jen na to, abys jí zachránila život. Až se staneš ranhojičkou, tak budeš patřit k mému rodu. A ranhojičky z mého rodu mají v klanu nejvyšší postavení.“

„Ale já přece ve skutečnosti nejsem tvoje dcera, Izo. Jsi jediná matka, na kterou se dokážu rozpomenout, ale neporodila jsi mě. Jak můžu patřit do tvého rodu? Nemám tvou paměť. Nechápu dokonce ani tak úplně, co to ta paměť vlastně je.“

„Můj rod má nejvyšší postavení, protože jsme vždycky byly nejlepší. Moje matka a její matka a její matka hodně dávno předtím. Vždycky byly nejlepší. Každá z nich předala všechny znalosti, které měla, dál. Ty teď patříš ke klanu, Ajlo, a ty jsi má dcera a já tě učila. Budeš mít všechny znalosti a budeš vědět všechno, co vím já. Možná to nebude úplně všechno, co vím – já totiž sama nevím, kolik toho vím – ale bude to stačit. Je tu totiž ještě jiná věc. Máš vlastní nadání, Ajlo, a já myslím, že taky pocházíš z rodu ranhojiček. Budeš jednoho dne velmi obratná. Možná nemáš paměť, mé dítě, ale dokážeš pochopit, co člověku

chybí. Když víš, co mu chybí, tak mu můžeš pomoci, a ty víš, jak pomoci. Nikdy jsem ti neřekla, abys přiložila sníh na Brunovu paži, když ho Oga opařila. Možná jsem to někdy sama udělala, ale já tě to nikdy neučila. Tvé nadání může být přinejmenším stejně dobré jako moje paměť, a možná lepší. Já nevím. Ale dobrá ranhojička je dobrá ranhojička. To je jediné, na čem záleží. Nastoupíš na mé místo a budeš obratnou ranhojičkou. Ty si zasloužíš takové postavení a budeš jednou z nejlepších.“

Život na břehu moře se pozvolna zpomalil a pokračoval v každodenních zvyklostech. Jenom jednou denně rozprostírali síť, ale to bohatě stačilo, aby měly ženy dost práce až do pozdního odpoledne. Už nedošlo k žádným dalším nehodám a Onu už k vodě nepustili. Drug rozhodl, že je příliš malá a že bude lepší, když počká do příštího roku.

Ke konci tahu jeseterů byl úlovek postupně stále menší a ženy měly odpoledne víc času k odpočinku, když udělaly všechnu práci. Ryby musely ještě několik dnů schnout a řady sušáků se každým dnem prodlužovaly.

Drug vycházel hledat pazourkové hlízy podél řeky a nanosil jich několik do tábořiště. Sedával a štípal je na nové nástroje po celá odpoledne. Jednoho dne těsně předtím, než byli se vším hotovi a než se měli vydat zpátky k jeskyni, viděla Ajla, jak vytáhl z kožešiny u svého ohniště uzel a šel k vyplavenému kmeni stromu, který ležel v písku, kde obvykle sedával a pracoval. Ráda ho pozorovala, když zpracovával pazourek, a i teď šla k němu a sedla si vedle něho se skloněnou hlavou.

„Tato dívka by se ráda koukala, jestli Drug nemá nic proti tomu,“ ukazovala, když jí dal Drug svolení promluvit.

Souhlasně přikývl. Sedla si na kmen vedle něho a dívala se.

Viděla ho pracovat už dřív. Drug věděl, že ji to skutečně zajímá a že ho nebude rušit. Kdyby tak Vorn projevil alespoň trochu její zvědavosti, pomyslel si občas. Nikdo z mladých chlapců v tlupě neměl větší zájem o výrobu nástrojů. Byl by rád jako všichni obratní výrobci, kdyby se někdo naučil jeho řemeslo, aby je mohl převzít, až sám skončí.

Jeho jedinou nadějí byl malý Grob. Byl rád, že jeho nová žena porodila syna hned poté, co odstavila Onu. Drug nikdy neměl tolik lidí u svého ohniště, ale byl rád, že k sobě vzal Agu a její dvě děti. Stará žena taky byla k užitku a pečovala o něho, když se Aga zaobírala dítětem. Aga sice pro něho neměla tiché porozumění, jaké měla Guvova matka, a trvalo to zpočátku nějakou chvíli, než se naučila, kde je její místo, ale byla mladá a svěží a dala mu syna. Drug vkládal do chlapce velké naděje a představoval si, že projeví nadání, co se týče výroby nástrojů. Sám se naučil umění od muže matčiny matky a chápal teď, proč byl starý muž tak šťastný, když jevil o jeho práci zájem už jako malý chlapec.

Ale Ajla často sledovala jeho práci, když přišla do tlupy, a viděla nástroje, které vyrobil. Měla šikovné prsty a snadno se učila nové věci. Ženy si směly vyrábět nástroje, pokud to nebyly takové, které se měly použít jako zbraně nebo k výrobě zbraní. Proto to nebyla zase tak velká čest učit vyrábět nástroje dívku. Nemůže být nikdy tak dobrá, aby zvládla všechny oblasti. Ale Ajla byla zdatná a vyráběla dobré věci, a ženský učedník byl lepší než vůbec žádný. Vysvětlil jí některé věci už dřív.

Drug rozvázal uzel a vytáhl nástroj, který potřeboval ke své práci. Podíval se na Ajlu a rozhodl se předat jí užitečné znalosti o kameni. Vytáhl kousek, který už posoudil předchozího dne. Díky dlouholetému cviku a mnoha omylům se Drug a jeho předchůdci naučili, že pazourek má všechny nejlepší vlastnosti, jaké si mohli přát.

Ajla pozorně sledovala, co jí říkal. Za prvé musel být kámen dost tvrdý, aby mohl řezat, škrabat nebo sekat všechno, co je třeba na zvířeti a rostlinách zpracovat. Pazourek měl něco, co většina kamenů postrádala, ať byly tvrdé nebo měkké. Pazourek se dobře štípal podle potřeby, když se vystavil tlaku nebo ráně. Ajla uskočila, když jí Drug předváděl, jak roztlouká kámen o kámen na dva kusy. Pak mohla vidět, že uvnitř vypadal hladký temně šedý pazourek úplně jinak.

Drug nevěděl, jak by mohl vysvětlit tuto další vlastnost, kterou sám získal zkušeností z mnohaleté práce s kamenem. Byla to vlastnost, která umožňovala jeho umění, a byla to schopnost

pazourku lasturovitě se štípat. To a stejnorodost pazourku jej podstatně odlišovalo od ostatních kamenů.

Většina kamenů se láme s rovnou plochou, souběžně s krystalickou strukturou kamene. To znamená, že se můžou tříštit jenom určitým směrem, a s tím souvisí, že se z nich nedají vyrábět některé nástroje. Prostě to nejde je opracovávat do libovolného tvaru. Pokud Drug našel obsidián, používal ho rovněž, přestože toto černé vyvřelé sklo bylo mnohem měkčí, ale zato bylo stejnorodé a dalo se štípat podobně jako pazourek mnohými směry.

Krystalická struktura pazourku je tak jemná, že se i tento kámen dá dobře opracovávat. Záleží jen na zručnosti výrobce, jak pazourek vytvaruje, a ne na kameni samotném. Drug byl zručný, co se týkalo tvarování kamene, a byl mistrem ve zhotovování dlouhých a tenkých ústěpů dost tvrdých a dost ostrých, aby řezaly tuhé kůže a sekaly trávu, krájely i bodaly, škrabaly, ryly i vrtaly. To všechno Drug Ajle ozřejmil, když vzal kousek pazourku a ukázal na jednu hranu. Ajla se jí nemusela dotýkat, aby poznala, jak je ostrá. Používala stejně ostré nože často.

Drug myslel na dlouhé roky, které uplynuly, než se vypracoval ke svým znalostem. Rozprostřel si na koleně kůži a díval se na kousky, které měl připravené vedle. Už při volbě kamene se projevila dovednost výrobce. Bylo k tomu zapotřebí cvičeného oka, aby se rozlišily nejmenší barevné odchylky v bělavé horní vrstvě obsahující křídou, které mohly naznačit, jestli je uvnitř správná kvalita. Stálo ho to hodně času, než v sobě vyvinul cit, kterého bylo zapotřebí, aby věděl, zda pazourek z jednoho místa je lepší a čistší s menší příměsí cizích materiálů než podobné kameny odjinud. Když to Ajle vysvětloval, přál si, aby jednoho dne získal obratného učedníka, kterého by naučil všechny jemnější podrobnosti tohoto ušlechtilého umění.

Ajla se domnívala, že už na ni zapomněl, když si rozložil nástroje, prohlížel kameny, pak je zase odložil, vzal do ruky svůj amulet a seděl chvíli naprosto tiše. Udivilo ji proto, když k ní začal mluvit posunky a zasvěcoval ji do své práce.

„Nástroje, které mám vyrobit, jsou velmi důležité. Brun rozhodl, že se vydáme na mamuta. Na podzim, až spadne listí,

půjdeme na sever, kde nikdy není opravdu teplo, a budeme hledat správného mamuta. Musíme mít štěstí, aby se lov podařil. Duchové musejí stát při nás. Nože, které mám vyrobit, se budou používat jako zbraně, a i ostatní nástroje a zbraně, co mám udělat, jsou zvlášť určené pro tenhle lov. Mog-ur jim dá mocné kouzlo, aby nám přinesly štěstí, ale nejdřív se musí udělat samostatné nástroje. Když mi půjde práce snadno od ruky, bude to dobré znamení.“

Ajla si nebyla jistá, jestli Drug mluví k ní nebo jenom opakuje pro sebe, co si musí ujasnit, než začne pracovat. Proto si byla tím víc vědoma, že musí sedět naprosto tiše a nedělat nic, co by mohlo Druga v jeho práci rušit. Téměř očekávala, že ji teď požádá, aby odešla, když věděla, jak těžké a důležité úkoly má před sebou.

Nevěděla však, že Drug od doby, co našla jeskyni, nabyl přesvědčení, že s sebou nosí štěstí, a že skutečnost, že zachránila Onu, ho o tom jen tím víc přesvědčila. Myslel na tuto podivnou dívku jako na nezvyklý kámen nebo jiné znamení, které člověk dostává od svého totemu a nosí pak ve svém amuletu, aby mu přinášel štěstí. Nebyl si jistý, jestli má štěstí ona sama, ale věděl, že nosí štěstí druhým. Myslel si, že je dobře nechat ji tentokrát se dívat. Viděl koutkem oka, že se dotýká svého amuletu, když vytáhl první pazourek. Nevěděl, jakým způsobem přesně přináší štěstí, ale připadalo mu, jako by volala svůj mocný totem, aby mu dal šťastnou ruku. Tomu věřil a vítal to.

Drug seděl na zemi, na koleni rozprostřenou kůži, v levé ruce pazourkovou hlízu. Pravou se natáhl po valounu otloukači, který potěžkal a ohmatal, dokud mu nesesedl v dlani tak, jak potřeboval. Užíval ho jako kladivo a hledal ho dlouho, než našel přesně tenhle správný tvar a váhu. Promnul si prsty a pak kladivem otloukl vnější zvětralou vrstvu obsahující křídu a dostal se k jádru pazourku. Potom přestal a pozoroval kámen. Měl správnou zrnitost a správnou barvu a zdálo se, že je čistý, bez cizích příměsí. Pak začal nahrubo tvarovat pěstní klín. Široké úštěpy měly ostré hrany. Mnohé z nich se daly použít přímo bez dalšího opracování. Konec každého kamenného úštěpu byl tlustší tam, kam udeřil otloukač, ale protilehlá strana byla slabší a ostrá. Každý úštěp, který odrazil, nechal v jádru pazourku hlubokou jizvu.

Drug odložil otloukač a vytáhl kus kosti. Dobře mířil a udeřil co nejbliž ostré hrany. Měkčí a pružnější kostěné kladivo odhrnovalo delší a tenčí úštěpy s rovnějšími hranami. Hrany se tak snadno nepoškodily, jako kdyby pokračoval s kamenným otloukačem.

Netrvalo dlouho a Drug držel v ruce hotový nástroj. Byl na dlaň dlouhý a na jednom konci zahrocený. Měl ostré hrany a plochý průřez. Povrch měl jenom malé jizvy ukazující, kde opatrně odštípal drobné štěpiny.

Tento nástroj bylo možné držet v jedné ruce a sekat jím dřevo jako se sekrou. Tak se jím daly vyhloubit dřevěné misky nebo se dal použít k odsekávání mamutích klů nebo rozsekání kostí, když se porcovalo větší zvíře. Drug teď držel v ruce velmi mnohostranný nástroj.

Byl to starý typ nástroje, jaký vyráběli Drugovi předci po tisíce let. Jednodušší typ pěstního klínu byl jedním z prvních nástrojů, jaké se dělaly od doby, kdy se začal používat pazourek. Drug prohlédl hromadu ostrých pazourkových úštěpů, vybral takové, které měly dlouhé ostré hrany, a odložil je stranou. Mohly se používat na krájení masa nebo kůže. Pěstní klín byl pro něho jenom takové cvičení na zahřátí.

Teď obrátil Drug pozornost k jinému pazourku, který si zvolil proto, že byl tak jemně zrnitý. Tentokrát chtěl použít mnohem jemnější techniku.

Už byl víc uvolněný a ne tak napjatý, jako když začal. Donesl si mamutí lopatku, kterou použil jako podložku, vzal kousek pazourku a položil ho na ni. Uchopil kamenné kladivo a otloukl horní světlou kůru a současně část pazourku tak, že dostal zploštělý vejčitý tvar jádra. Když s tím byl hotový, položil jádro na kraj podložky, vzal kostěný otloukač a odsekával menší úštěpy. Začal od špičky a postupoval ke středu tak, že opracoval celý kus ve stejnoměrných vrstvách. Když byl hotový, měl vejčitý kámen plochou oválnou základnu.

Drug na chvíli odložil nástroj, vzal do ruky svůj amulet a zavřel oči. Potřeboval jak štěstí, tak zručnost, pokud se mu měly příští údery podařit. Natáhl paže, několikrát procvičil prsty, než

zase sáhl po kostěném otloukači. Ajla zadržela dech. Teď šlo o to odrazit úštěp z jednoho konce oválné ploché špice tak, aby zanechal plošku, která by probíhala kolmo k úštěpu, který chtěl odrazit. Bylo to nutné udělat tímto způsobem, pokud měl zjistit, jestli pak dostane čisté úštěpy s ostrými hranami. Pozoroval oba oválné konce povrchu jádra a rozhodl se pro jeden z nich. Mířil dobře, udeřil tvrdě a oddechl si, když se malý kousek kamene odštěpil. Drug teď zvedl diskovité jádro pazourku a umístil je na podložku, nežli přesně odhadl vzdálenost a místo úderu kostěným otloukačem. Od jádra odpadl dokonalý úštěp. Byl dlouhý, oválný a měl ostré hrany. Byl docela plochý z vnější strany a vnitřní plocha byla víc zakulacená a nepatrně tlustší na konci, kde bylo místo úderu. Protilehlé konce se ztenčovaly.

Drug pohlédl na jádro pazourku ještě jednou, obrátil je a z druhého konce rovněž odbil štěpinu, aby získal úderovou plošku. Teď pracoval z druhé strany. V krátké chvíli dostal neméně než šest podobných kusů, než vyhodil zbytek jádra. Všechny byly stejně dlouhé a oválné a ztenčovaly se ke špici na jednom konci. Prohlížel je pozorně a kladl je do řady, aby je dočistil. Pak budou hotové. Z jednoho jediného kamene, který nebyl o mnoho větší než ten, z kterého vysekal jediný pěstní klín, dostal šest vejčitých čepelí, připravených k tomu, aby je přizpůsobil nejrůznějším účelům.

Malým ploše zaobleným kamenem oklepal Drug velmi opatrně hrany prvního úštěpu, aby je ještě víc zaostřil na jednom konci a otupil na druhém. Teď byl nůž hotov a rukojeť zaoblil tak, aby se uživatel neporezal. Přivřel oči a pozorně prohlédl nůž. Tu a tam ještě něco málo odsekl, než byl spokojený, odložil ho a natáhl se po dalším úštěpu. Celý postup zopakoval a měl vzápětí další nůž hotový.

Další úštěp, který vzal, byl větší a pocházel z místa blíž středu pazourkového jádra. Jedna hrana byla téměř zcela rovná. Podržel úštěp proti podložce a přitiskl malou kostí tak, aby se z hrany odlomila malá štěpina, a postup opakoval, až byla čepel zubatá. Pak ztupil úchop, než zvedl zubatý nástroj k poslední prohlídce. Spokojeně přikývl a odložil jej mezi ostatní hotové nástroje.

Stejným kostěným nástrojem opracoval všechny hrany na menším úštěpu do vypouklého tvaru. Dostal hrubý, dost tupý nástroj, který se neměl tak snadno zničit, když se vydělávaly hrubé zvířecí kůže. Na jiném úštěpu udělal hluboký vrub do hrany tak, že se z něho stal dobrý nůž na ostření špic oštěpů. Poslední kus, který se na tenčím konci sbíhal do ostré špice, ale měl dost vlnité boční hrany, zpracovával tak, že otupil obě hrany, ale špici zachoval. Teď z toho bylo dobré šídlo na dělání děr do kůže nebo se jím mohlo vrtat do dřeva či kosti. Všechny tyto nástroje, které Drug zhotovil, byly určeny pro držení v ruce.

Drug ještě jednou spokojeně přehlédl všechno, co zhotovil. Pak kývl na Ajlu a dal jí škrabák a jeden z širokých ostrých úštěpů, které odpadly, když dělal pěstní klín.

„Můžeš si je vzít. Budou se ti hodit, jestli s námi půjdeš na lov mamuta,“ ukázal jí.

Ajle se rozzářily oči. Po celou dobu Druga sledovala a sotva se odvažovala dýchat, aby ho nerušila. Teď přijala nástroje, jako by to byly nejvzácnější dary na celém světě. Taký tím pro ni byly. Bylo by skutečně možné, že by ji vyvolili, aby šla s lovci na mamuta? divila se. Ještě nebyla žena, a přece to mohly být jenom ženy, kdo směl jít s lovci. Ale byla stejně velká jako ženy a zúčastnila se už v létě některých kratších lovů. Tolik by si přála, aby ji vzali s sebou.

„Toto děvče schová tyhle krásné nástroje pro lov na mamuta. Jestli bude jednou z těch, které budou smět jít s lovci, použije je poprvé na mamuta, kterého lovci skolí,“ řekla.

Drug zachrochtal a setřásl z kůže, kterou měl na kolenou, všechny malé úlomky na zem. Pak odložil mamutí lopatku, kamenný a kostěný otloukač a menší nástroje na kůži, všechno zabalil a pevně zavázal. Zvedl se a šel s nástroji k přístřešku, kde nocoval. Potom došel pro nově zhotovené nástroje. Byl pro tento den hotov, přestože bylo ještě časně odpoledne. Za velmi krátkou dobu se mu podařilo udělat spoustu jemných nástrojů a nechtěl pokoušet štěstí tím, že by pokračoval.

„Izo! Izo! Podívej! Drug mi dal tohle. Dokonce mi dovolil, abych se dívala, jak je vyrábí,“ ukazovala Ajla pomocí Krebových symbolů jedné ruky, zatímco držela nástroje v druhé ruce. „Říkal,

že lovci půjdou na podzim na mamuta a že vyrábí tyhle nástroje, aby si mohli vyrobit nové zbraně právě pro tenhle lov. Říkal taky, že bych možná mohla mít užitek z tohohle, jestli mě vezmou s sebou. Myslíš, že bych opravdu mohla jít s nimi?“

„Možná ano, Ajlo. Ale já nevím, proč jsi tak vzrušená. Bude to velmi těžká práce. Všechn tuk se musí rozpustit a většina masa usušit, a ty nemáš tušení, kolik tuku a masa je na takovém mamutovi. Musíte jít daleko a všechno pak odnést domů.“

„To mi nevadí, že je to těžká práce. Nikdy jsem neviděla mamuta, jenom jednou hodně zdaleka. Já půjdu hrozně ráda s lovci. Moc doufám, že mě vyberou.“

„Nestává se často, že mamuti přijdou tak daleko na jih. Mají rádi chlad a léto tady je na ně příliš horké. V zimě je tu zase příliš mnoho sněhu na to, aby se tu mohli pást. Ale mně už mamutí maso chybí. Není nic tak dobrého jako křehké maso mamuta, a taky má spoustu tuku, který se dá použít na tolik způsobů.“

„Myslíš, že si mě vyberou, mami?“ ukázala Ajla znovu rozrušeně.

„Brun mi nesděluje, co má v úmyslu, Ajlo. Ani jsem nevěděla, že chystá výpravu na mamuta. Víš o tom víc než já,“ ukázala Iza. „Ale myslím, že by o tom Drug nemluvil, kdyby tu ta možnost nebyla. Myslím, že je vděčný, že jsi zachránila život Oné, a tyhle nástroje a to, že se ti zmínil o lovu, je jeho způsob, jak ti to říct. Drug je jemný muž. Máš štěstí, že tě uznal za hodnu svých darů.“

„Schovám je pro lov na mamuta. Řekla jsem mu to. Řekla jsem, že pokud budu smět jít s lovci, tak je teprve pak použiju poprvé.“

„To je dobrá myšlenka, Ajlo, a bylo to to pravé, co jsi měla říct.“

Lov na mamuta se měl uskutečnit na počátku podzimu, kdy tato obrovská huňatá stvoření putovala k jihu. Čím víc se blížila doba odchodu, tím bylo v tlupě větší vzrušení a konaly se horečné přípravy. Všichni zdraví a silní dospělí se měli zúčastnit výpravy k severní části poloostrova. Lovit se mělo v oblasti, kde se poloostrov napojoval na pevninu. Během dlouhé doby putování a hledání mamuta nebude čas na lov jiné zvěře. Nebylo taky nijak jisté, že nějakého mamuta najdou, až tam dojdou, a když ho najdou, pak ještě vůbec nebylo jisté, že se jim ho podaří ulovit. Ale jestli budou mít štěstí, pak jim jedno jediné zvíře dá potravu na mnoho měsíců a budou mít obrovskou zásobu tuku, který je pro ně tak důležitý, a to už stálo za pokus.

Lovci se vydávali tohoto léta na lov mnohem častěji, aby mohli uložit maso na následující zimu. Mělo by to stačit, pokud budou opatrní. Nemohli spoléhat jenom na úspěšný lov na mamuta, ale museli mít zásoby, které by postačily, kdyby neuspěli. Za dva roky mělo být příští setkání klanu, a toho léta pak bude jen málo lovů. Po celé léto budou putovat k tlupě, která je hostitelem pro tuto velkou událost, a po slavnosti zase budou putovat celou dalekou cestu zpátky.

Brun znal ze zkušenosti, že takové setkání stojí mnoho času, a proto rozhodl, aby se začaly dělat zásoby dopředu, aby tlupa přežila bez obtíží i zimu po setkání. Dostatečně velká zásoba pro

nadcházející zimu a úspěšný lov na mamuta by mohly být dobrým počátkem. Sušené maso, sušená zelenina, ovoce a semena vydrží dva roky, když se všechno dobře uloží.

Nebylo to jenom rozrušení, které určovalo myšlenky na nadcházející lov. Byly tu i patrné spodní tóny pověry. Úspěch nebo neúspěch závisel na štěstí a lovci teď viděli znamení v nejnevýznamnějších událostech. Zvažovali každý krok, který podnikli, obzvlášť pokud to mohlo mít jakýkoliv vztah k duchům.

Nikdo nechtěl být tím, kdo by rozzlobil duchy, aby pak snad měl smůlu při lovu. Ženy byly při vaření a pečení ještě opatrnější než obvykle. Spálené jídlo bylo špatným znamením. Muži dodržovali úzkostlivě všechny obřady a vysílali prosby k neviditelným silám kolem sebe. Mog-ur měl v malé jeskyňce plné ruce práce se zhotovováním mocných talismanů. Vše, co se dařilo, bylo považováno za dobrou předzvěst, a všechno, co nešlo tak, jak by mělo, bylo důvodem k velkému neklidu. Brun měl sotva jednu klidnou noc od hodiny, kdy učinil toto rozhodnutí, a občas litoval, že měl takový nápad.

Svolal muže, aby se poradili, kdo se smí zúčastnit lovu a kdo zůstane doma. Bylo nutné chránit jeskyni a ty, kteří se lovu nezúčastní.

„Pomýšlel jsem na to, že nechám doma jednoho z lovců,“ řekl náčelník. „Budeme pryč nejméně jeden oběh měsíce a možná dva. Je to dlouhá doba, jeskyně nemůže zůstat bez ochrany.“

Lovci se vyhýbali pohledu na Bruna. Nikdo z nich nechtěl zůstat tady a přijít o lov. Každý se obával, že náčelník zachytí jeho pohled a přikáže mu zůstat doma.

„Brune, budeš potřebovat všechny své lovce,“ ukazoval posunky Zoug. „Moje nohy možná nejsou dost rychlé, aby stačily mamutovi, ale moje paže jsou pořád ještě silné a dokážu lovit oštěpem. Prak není jediná zbraň, kterou můžu používat. Dorv začíná vidět trochu hůř, ale jeho svaly nejsou slabé a není ještě slepý. Může nadále používat kyj a kopí, přinejmenším natolik, aby ochránil jeskyni. Dokud bude oheň hořet, nepřijde žádné zvíře příliš blízko. Nemusíš mít obavy o jeskyni, my ji ochráníme. Budeš

mít dost starostí s lovem. Jistěže to nejsem já, kdo rozhoduje, ale myslím, že bys měl vzít raději všechny lovce s sebou.“

„Taky si to myslím, Brune,“ řekl Dorv a předklonil se. „Zoug a já ochráníme jeskyni, když budete pryč.“

Brun pohlédl ze Zouga na Dorva a zpátky na Zouga. Nechtěl nechat žádného z lovců doma. Nechtěl udělat nic, co by zmenšilo naději na úspěšný lov.

„Máš pravdu, Zougu,“ ukázal nakonec. „Skutečnost, že ty a Dorv nemůžete lovit mamuta, neznamená, že nejste dost silní, abyste strážili jeskyni. Tlupa má štěstí. Jste nadále při síle, abyste nám pomáhali. A já mám štěstí, že mám druhého muže bývalého náčelníka, který mi může dát své znalosti, Zougu.“ Neškodilo dát starci vědět, že si ho váží.

Ostatní lovci si oddechli. Nikdo z nich tedy nepříjde o lov. Bylo jim líto starých druhů, kteří už se nemůžou zúčastnit výpravy, ale byli vděční, že to budou oni, kdo zůstanou chránit jeskyni. Vyšlo najevo, že ani mog–ur se nezúčastní lovu. Mog–ur sice nebyl lovec, ale Brun ho jednou viděl, když užil v sebeobraně svou hůl, a počítal v myšlenkách s mágem, že i on přispěje k ochraně jeskyně. Ti tři dohromady to dokážou stejně dobře jako jeden mladý lovec sám.

„A teď zbývá otázka, které ženy půjdou s námi,“ řekl Brun. „Ebra půjde.“

„Uka taky,“ dodal Grod. „Je silná a má zkušenosti, a nemá teď zrovna žádné malé děti.“

„Ano. Uka je dobrá volba,“ přikývl Brun. „A Ovra,“ řekl a podíval se na Guva. Mágův učedník přikývl.

„Jak to bude s Ogou?“ zeptal se Broud. „Brak už chodí a brzy bude odstaven. Už jí nezabírá tolik času.“

Brun chvíli přemýšlel. „Nevidím důvod, proč by neměla jít s námi. Ostatní ženy jí pomůžou ohlídat dítě a Oga je zdatná. Můžeme ji potřebovat.“

Broud vypadal spokojeně. Rád slyšel, že náčelník je spokojený s jeho ženou. Byla to poklona jeho způsobu, jak ji vychovává.

„Několik žen musí zůstat u dětí,“ ukázal Brun. „Jak je to s Agou a Ikou? Grob a Igra jsou ještě pořád moc malí, aby mohli tak daleko.“

„Aba a Iza na ně můžou dohlédnout,“ řekl Krug. „Igra není nijak moc na obtíž.“ Většina mužů měla ráda své ženy s sebou na tak dlouhém pochodu a nechtěli být závislí na ženách jiných, když měli dostat své jídlo.

„Nevím, jak to bude s Ikou,“ řekl Drug, „ale myslím, že Aga chce tentokrát zůstat doma. Tři z dětí jsou její, a i kdyby vzala Groba, tak vím, že by ji Ona postrádala. Ale Vorn by rád šel s námi.“

„Já si myslím, že jak Aga, tak Ika by měly zůstat doma,“ řekl Brun na závěr. „A Vorn taky. Pro něho tam nebude nic na práci a není ještě dost starý, aby lovil, a aby jenom pomáhal ženám, to by ho jistě netěšilo, obzvlášť když tam nebude jeho matka, aby o něho pečovala. Ten ještě zažije dost lovů na mamuta.“

Mog-ur ještě neřekl nic, ale cítil, že teď nastal pravý okamžik. „Iza je příliš slabá, aby dokázala podniknout tuhle cestu, a kromě toho potřebuje být doma a starat se o Ubu. Ale nevidím důvod, proč by neměla jít Ajla.“

„Ještě není ani žena,“ hned se ozval Broud. „Kromě toho by duchové neviděli rádi, abychom měli s sebou cizince.“

„Je větší než naše ženy a je silná,“ řekl Drug. „Pracuje pilně a je obratná. Kromě toho přináší štěstí a duchové ji mají rádi. Pomysli na jeskyni a pomysli, co udělala pro Onu. Já si myslím, že nám při lovu přinese štěstí.“

„Drug má pravdu. Pracuje rychle a je stejně silná jako dospělá žena. Nemá děti, o které by se musela starat, a má určité znalosti jako ranhojička. To by mohlo být dobré. Kdyby Iza byla silnější, jistě bych dal přednost jí, ale jak to vypadá, vezmu teď místo ní Ajlu,“ ukázal Brun. Záležitost tím byla vyřízená.

Ajla byla tak rozrušená, když uslyšela, že smí jít na lov, že nedokázala klidně sedět. Trápila Izu otázkami, co by si měla vzít s sebou, všechno si sbalila a hned zase koš převrátila a začala od začátku.

„Neber toho s sebou příliš mnoho, Ajlo. Budeš mít těžké břemeno při cestě domů, jestli všechno půjde dobře. Ale vím o něčem, co bys s sebou měla mít. Právě jsem to dodělala.“

Ajle vyhrkly do očí slzy štěstí, když viděla vak, který jí Iza ukázala. Byl z vydří kůže, na které byly ponechány chlupy a hlava, ocas a nožky. Iza požádala Zouga o vydru a pak ji skrývala u Drugova ohniště. O celé věci věděly jen Aga a Aba, a jinak nikdo.

„Izo! Léčitelský vak! To je skutečně pro mě?“ vykřikla Ajla a objala Izu. Hned se posadila a vytáhla všechny malé váčky, které měla, a vkládala je dovnitř v tom pořadí, jak to dělala Iza. Otevřela každý z nich a přičichla k obsahu a pak ho zase řádně uvázala přesně stejným uzlem, jaký měl dřív.

Bylo obtížné rozlišit pouhým čichem spoustu nejrůznějších druhů sušených bylin a kořenů, které ranhojička měla. Obzvlášť silné a nebezpečné byliny obvykle mísila s některou silně páchnoucí rostlinou, aby zabránila nebezpečné záměně. Skutečným rozlišením byl způsob uvázání každého váčku a spojení uzlů. Jisté druhy bylin měly váčky svázané koňskými žíněmi a jiné bizoním vlasem nebo vlasem jiného zvířete, který se dal snadno rozlišit podle barvy. Jiné váčky byly zavázané šlachami nebo šňůrkami z lýka nebo popínavých rostlin. Na některé se používaly kožené šňůrky a tak dále. Bylo třeba si proto zapamatovat, jak se která bylina má používat a současně čím je zavázaný váček a jaký druh uzle se k tomu používá. Tak se dalo snadno a rychle najít, co bylo zapotřebí.

Ajla uložila všechny váčky do nového vaku a pak si ho uvázala k opasku a obdivovala ho. Znovu ho odvázála a položila vedle koše na sběr bylin společně s velkými koženými pytli, které se měly použít pro mamutí maso. Všechno bylo připravené. Jedinou starostí, kterou teď Ajla měla, byla otázka, kam by měla uložit svůj prak. Nebude mít pro něj použití při lovu na mamuta, ale bála se ho nechat doma, kde by ho Iza nebo Kreb mohli najít. Myslela na to, že by ho schovala v lese, ale některé zvíře by ho mohlo najít a rozkousat nebo by ho mohlo zničit počasí a vítr. Nakonec se rozhodla vzít ho s sebou a skrýt ho řádně ve svém vaku.

Byla ještě tma, když vstali a připravovali se na cestu. Podzimní listí právě prosvítlo za ranního šera jasnými barvami, když opouštěli jeskyni. Než vyšli nahoru na výšinu na východě od jeskyně, první paprsky slunce vystoupily nad obzor a rozprostřely se po rovině pod nimi. Suchá tráva zářila, jako by hořela. Šli pod svahem a došli pomalu ke stepi. Slunce nadále stálo nízko. Brun nasadil svižný krok, téměř stejně rychlý, jako když muži chodí na lov. Břemena žen byla lehká, ale nebyly zvyklé urazit dlouhé úseky v tak rychlém tempu, a tak se musely snažit, aby držely krok a neopozdžovaly se.

Putovali od východu do západu slunce a během jednoho dne urazili mnohem delší úsek, než když putovala celá tlupa a hledala novou jeskyni. Nevařili žádná jídla, pouze vodu na bylinkové čaje, a ženy se nezatěžovaly domácími pracemi. Taky se cestou nelovilo. Jedli předem připravené placky, jaké mívali s sebou muži, když byli na dlouhých lovech. Byly ze sušeného masa, nahrubo namletého a smíchaného s rozpuštěným sádkem a sušeným ovocem.

Venku v otevřené stepi, kde se proháněl vítr, bylo chladno, a bylo ještě chladněji, čím víc přicházeli k severu. Přesto však brzy sundávali jednu vrstvu oděvu za druhou, když ráno vyrazili na cestu. Rychlá chůze je zahřála a jenom tehdy, když zastavili k odpočinku, si uvědomovali chlad. Během prvních dnů je bolely svaly, čímž trpěly především ženy, ale stále víc si zvykaly a nepříjemné pocity postupně mizely.

Krajina byla na severní části poloostrova méně schůdná. Široké roviny se proměnily v neschůdné kamenité strže, které byly výsledkem mohutné sopečné činnosti před dávnou dobou. Po stranách sevřených údolí se zvedaly ostré skalní srázy a občas byla krajina tak nepřístupná, že se museli vrátit a hledat novou cestu. Na dně většiny údolí tekly potoky a řeky a v blízkosti vodních toků se objevovaly borovice a modříny a sem tam nějaká bříza a zakrslé vrby, které byly spíš křovinami. Byla to jediná změna proti věčné stepní trávě. Někdy těsná rokle vedla do většího údolí chráněného proti stálému trýznivému větru a zásobeného vydatnými přítoky

vody, a tam stromy dorůstaly do rozměrů, jaké znaly z krajiny poblíž jeskyně.

Během cesty nedošlo k žádným zvláštním událostem. Postupovali deset dní rychle kupředu a pak vyslal Brun poprvé zvědy do okolní krajiny. Když zvědové vyrazili na průzkum, nemohli jít ostatní tak rychle. Přiblížili se širokému týlu poloostrova. Pokud mají najít mamuta, tak by už brzy měli narazit na nějaké stopy.

Lovci a ženy odpočívali u malé říčky. Brun vyslal už dřív odpoledne Brouda a Guva na výzvědy a teď stál sám kousek dál od ostatních a čekal na ně. Musel rozhodnout, jestli se utáboří k nočnímu odpočinku vedle této říčky, nebo jestli budou ještě chvíli pokračovat v pochodu. Dlouhé odpolední stíny prozrazovaly, že se schyluje k večeru, a pokud se oba mladí muži brzy nevrátí, nebude rozhodování těžké. Přivíral oči a díval se přímo proti větru z východu, který mu rozevlál kožený přehoz a tiskl mu vousy na tvář.

Zazdalo se mu, že vidí něco se hýbat daleko vzadu, a když chvíli počkal, viděl dva běžící muže. Cítil, jak se ho zmocňuje vzrušení. Možná to byla předtucha, ale možná tak usoudil ze způsobu, jak oba muži běželi. Viděli osamělého náčelníka a zrychlili běh a mávali rukama. Brun věděl své dřív, než uslyšel jejich hlas.

„Mamuti! Mamuti!“ křičeli oba muži bez dechu, když se přitřítli. Teď to slyšela celá tlupa a všichni se shlukli kolem jásajících mužů.

„Velké stádo na východě,“ ukazoval Broud rozčileně. „Jak daleko?“ zeptal se Brun.

Guv ukázal rovně nahoru a pohnul pak paží dolů v krátkém oblouku. Několik hodin, znamenal tento posunek.

„Ukažte nám cestu,“ řekl Brun zvědům a ostatním dal znamení k odchodu. Bylo stále dost světla, aby se mohli ještě hezký kus cesty přiblížit ke stádu, než se utáboří na noc.

Slunce zapadlo za obzor, než lovci a jejich doprovod konečně spatřili v dálce stádo.

Je to velké stádo, pomyslel si Brun a dal znamení k zastávce. Museli vystačit s vodou, kterou si nesli s sebou z minulého tábořiště. Teď byla už příliš velká tma na to, aby hledali vodní tok. Příští den se mohou rozhlédnout po vhodnějším tábořišti. V této chvíli bylo důležité jen to, že našli mamuty. Dál již byli na řadě lovci.

Když ráno dorazili k novému tábořišti vedle vinoucího se potůčku s hustými křovinami po obou stranách, vydal se Brun s lovci na obhlídku okolí, aby se dobře připravili na lov. Mamuta nebylo možné hnát a unavit jako bizona a taky se nedal zastavit a porazit pomocí bola. Když šlo o tyto huňaté obry, bylo třeba užít zcela jiného způsobu.

Brun a jeho lovci obcházeli kolem a prohlíželi velmi pečlivě rokle a soutěsky v blízkosti. Hledali sevřené údolí, které by končilo slepě a kde bylo po stranách dost kamení, a taky nesmělo ležet daleko od pasoucího se stáda.

Druhého dne časně zrána přistoupila Oga váhavě k Brunovi a posadila se před ním se skloněnou hlavou, zatímco Ajla a Ovra napjatě čekaly nablízku.

„Co chceš, Ogo?“ ukázal Brun, když jí poklepal na rameno.

„Chci požádat o jednu věc,“ řekla váhavě.

„Ano?“

„Nikdy jsem neviděla mamuta. Ani Ovra nebo Ajla. Dovolil by nám náčelník jít tak blízko, abychom pořádně zvíře viděly?“

„Jak je to s Ebrou a Ukou. Ty taky chtějí vidět mamuty?“

„Říkají, že uvidí dost mamutů, než s nimi budeme hotovi. Nechtějí tam jít,“ odpověděla Oga.

„Jsou to rozumné ženy, ale taky už viděly mamuty dřív. Vítr teď fouká proti nám. Stádo nevyrušíte, pokud nepůjdete příliš blízko a nepokusíte se je obejít.“

„Nepůjdeme příliš blízko,“ slíbila Oga.

„Ne, až je uvidíte, nebudete se pokoušet, abyste se dostaly příliš blízko. Smíte jít,“ rozhodl.

Nemůže škodit dopřát jim menší výlet, pomyslel si. Nemají právě teď nic zvláštního na práci a brzy budou muset pořádně zabrat – pokud nám duchové dopřejí štěstí.

Mladé ženy byly vzrušené z nadcházejícího dobrodružství. Byla to Ajla, která přemluvila Ogu, aby o to požádala. Mluvily o tom dřív mnohokrát. Dlouhé putování je sblížilo a taky se lépe poznaly. Ovra, která byla zamlklá a zdrženlivá, myslela vždycky na Ajlu jako na jedno z dětí a doma v jeskyni nevyhledávala její přítomnost. Oga se bála Brouda a neodvažovala se s Ajlou příliš stýkat. Obě ženy byly vdané, byly dospělé a sdílely ohniště se svými muži, necítily proto nic moc společného s Ajlou. Ajla byla nadále dítětem a neměla stejnou odpovědnost a postavení.

Teprve tohoto léta, když lovci brali Ajlu jako doprovod při lovu, začaly na ni ženy myslet spíš jako na dospělou ženu než na dítě. Teď se směla zúčastnit lovu na mamuta, a to jí dodalo vážnosti. Ajla byla vyšší než kterákoliv žena, a proto vypadala dospěle. Lovci se k ní většinou taky jako k dospělé chovali. Obzvlášť Krug a Drug se od ní dali rádi obsloužit. Jejich ženy zůstaly doma v jeskyni a Ajla neměla žádného muže. Nemuseli proto nejdřív žádat jiného muže o dovolení, když jí chtěli dát nějaký úkol.

Teď, když na výpravě dělaly stejné věci a hlavně společně, začínal se vyvíjet mezi těmito třemi mladými ženami bližší vztah, jaký Ajla zatím poznala jenom s Izou, Krebem a Ubou. Ráda rozšířila úzký okruh blízkých lidí o Ogu a Ovru.

Sotva muži ráno vyrazili, nechala Oga Braka u Ebry a všechny tři se vydaly na cestu. Téměř okamžitě se začaly živě bavit rychlými posunků a pomocnými slovy. Byl to příjemný výlet. Když se přiblížily k mamutům, naráz zmlkly, zastavily se a civěly na mohutná zvířata.

Srstnatý mamut byl dobře uzpůsobený na tvrdé podmínky svého přirozeného prostředí. Tlustou kůží měl pokrytou teplou červenohnědou srstí, která mohla být až padesát centimetrů dlouhá. Měl ještě další ochranu proti chladu v podobě mohutné vrstvy podkožního tuku. Chlad změnil i stavbu jeho těla. Byl zavalitý a v kohoutku byl tři metry vysoký. Mohutná hlava byla ostatně k tělu

nepoměrně velká a zvedala se nad rameny jako vysoká kupole. Mamuti měli malé uši, krátké ocasy a docela krátké choboty, které končily dvěma prsty umístěnými tak, že jeden byl postaven nad druhým. Ze strany byla vidět v týle mezi vysokou hlavou a hrbem s uloženým tukem pořádná prohlubeň. Zádá se prudce svažovala k zadku a trochu kratším zadním nohám. Ale nejvíc imponující byly dlouhé zatočené kly.

„Podívej na tamhle toho!“ ukazovala Oga na staré zvíře. Jeho kly vyrůstaly těsně vedle sebe a šly rovně dolů, ale byly tak dlouhé a tak ostře se vytáčely, že se nad chobotem zkřížily. Musely měřit dobře pět metrů do délky.

Mamuti vytrhávali chobotem velké svazky trávy a bylin, cpali je do dam a rozemílali je širokými stoličkami. Mladší zvíře, které nemělo tak dlouhé kly a tudíž mu ještě byly k potřebě, povalilo modřín a začalo hladově loupat větve a kůru.

„Jsou vážně obrovití!“ ukazovala Ovra s hrůzou. „Nemyslela jsem, že by to mohla být tak velká zvířata. Jak mají lovci některého z nich skolit? Vždyť se k němu ani s oštěpem nedostanou.“

„Nevím,“ odpověděla Oga. Byla stejně zaražená.

„Skoro si přeju, abychom sem nechodily,“ řekla Ovra. „Bude to nebezpečný lov. Někdo může být zraněn. Co bych si počala, kdyby se Guvovi něco stalo?“

„Brun určitě ví, jak na mamuta,“ řekla Ajla. „Nemyslím, že by se je vydal lovit, kdyby nevěděl, jak to zvládnout. Já bych si přála být s nimi a dívat se na to,“ dodala toužebně.

„To já ne,“ řekla Oga. „Já nechci být nablízku. Já budu ráda, až bude po všem.“ Oga si připomněla, jak byl při lovu zabit muž její matky těsně před zemětřesením, při němž pak přišla o život její matka. Byla si dobře vědoma, že lov je nebezpečný, ať jsou přípravy sebelepší.

„Myslím, že bychom se teď měly vrátit,“ řekla Ovra. „Brun nechtěl, abychom chodily příliš blízko. Je to blíž, než se mi to líbí.“

Obrátily se a šly nazpátek. Ajla se několikrát ohlédla, když pospíchaly k táboru. Byly při zpáteční cestě zamlklejší, než když sem přicházely. Každá z nich byla ponořená do vlastních myšlenek a neměly chuť mluvit.

Když se muži vrátili, dal Brun ženám náležité příkazy ohledně tábora, který měly ženy přestěhovat, jakmile se muži příštího rána vydají na cestu. Našel příhodné místo pro lov už předchozího dne, skalní kotlinu, z níž nebylo úniku, a chtěl mít ženy raději dál v bezpečí od místa lovu. Viděl v tom dobré znamení, že se stádo pomalu blížilo příznivým směrem, ke konci druhého dne by mohlo dojít tak daleko, že lovci budou moci zaútočit.

Lehký prachový sníh, který přivál vítr z východu, uvítal lovce, když vylezli příštího rána z kožešin. Bylo zamračeno a slunce nebylo vůbec vidět, ale nic nemohlo ztlumit jejich vzrušení. Nadešel den, kdy měli lovit mamuta. Ženy pospíchaly uvařit čaj.

Lovci nechtěli před lovem nic jíst. Podupávali kolem a dělali cvičné výpady do vzduchu, aby protáhli svaly, a vráželi oštěpy do kořisti, kterou si představovali. Vzrušení bylo ve vzduchu a zmocnilo se všech.

Grod vzal z ohniště žhavý uhlík a vložil ho do zubřího rohu, který nesl u pasu. Guv vzal jiný. Pevně si přepásali kožešinové oděvy. Neměli na sobě těžké kožešiny na spaní, ale lehčí oblečení, které bylo teplé, ale které jim nebránilo v pohybu. Nikdo z nich necítil při všem tom vzrušení chlad. Brun se všemi rychle domluvil postup.

Muži zavřeli oči a chopili se svých amuletů. Pak vzal každý nezapálenou louči, kterou si připravili předchozího večera, a vyrazili.

Ajla je viděla a přála si, aby mohla jít s nimi. Místo toho šla s ostatními ženami sbírat suchou trávu, zvířecí trus a dříví, aby měly čím topit. Potom rozbily tábor.

Muži dorazili brzy k mamutímu stádu. Velká zvířata už se začala hýbat po nočním klidu. Lovci se přikradli sklonění ve vysoké trávě a čekali, zatímco Brun ostrým okem přeměřoval zvířata. Těsně kolem něho prošlo staré zvíře s mohutnými kly. Pomyslel si, že by to byla nádherná trofej mít ji doma v jeskyni, ale rychle zapudil tu myšlenku. Měli dlouhou cestu zpátky k jeskyni a budou zřejmě dost obtíženi už bez mohutných klů. Kly mladšího

zvířete budou lehčí a maso bude křehčí. To bylo důležitější než usilovat o mohutnou trofej.

Avšak mladší zvířata jsou nebezpečnější. Jejich krátké kly jsou nejen použitelné pro vyvracení stromů, ale jsou to i účinné zbraně. Brun trpělivě čekal. Nepodnikli tak dlouhou cestu, aby teď provedl něco nepředloženého, čím by zmařil všechny přípravy. Věděl, co hledá, a měl v hlavě jasnou představu toho, co podmiňuje úspěch. Dával přednost tomu, aby se sem raději znovu vrátili příštího dne, než by riskoval neúspěch. Ostatní lovci rovněž čekali, ale všichni neměli stejně velkou trpělivost.

Slunce vystoupilo na obloze výš a mraky prořídly. Přestalo sněžit a sluneční paprsky pronikly šedým příkrovem.

„Kdy dá konečně signál?“ ukazoval Broud Guvovi. „Podívej, jak vysoko už stojí slunce. Proč jsme vyšli tak brzy, když tu máme jen tak sedět? Nač čeká?“

Grod viděl Broudovy posunky. „Brun čeká na vhodný okamžik. Chceš se raději vrátit domů s prázdnýma rukama než chvíli počkat? Nauč se trpělivosti, Broude. Jednoho dne to budeš ty, kdo bude rozhodovat, kdy nastal správný okamžik. Brun je dobrý náčelník a dobrý lovec. Máš štěstí, že ho máš za svého učitele. Dobrý náčelník má zapotřebí víc než jen odvahu.“

Brouda nijak nepotěšilo Grodovo pokárání. Nebude druhým mužem, až já budu náčelníkem, pomyslel si. Stejně už začíná být moc starý. Mladý lovec změnil polohu těla. Otřásl se zimou, když chladný poryv větru prorazil křovinami.

Slunce stálo vysoko na obloze, když dal Brun konečně signál, že se mají připravit. Všichni lovci pocítili obrovské vzrušení. Jedna samice, která byla březí a už viditelně zatížená svým mládětem, se dostala k vnějšímu okraji stáda a vzdalovala se od něho. Byla ještě docela mladá, soudě podle klů, ale ne tak mladá, aby to bylo její první mládě. Nebude moct běžet příliš rychle a nebude tak pohyblivá jako mladí samci. Pokud dostanou ji, pak si taky kromě toho pochutnají na chutném mase mláděte.

Samice uviděla místo s vysokými trsy trávy, které ostatní nespásli, a vydala se směrem k němu. Na chvíli byla odloučená od bezpečí stáda. To byl ten okamžik, na který Brun čekal. Dal signál.

Grod už vytáhl uhlík z rohu a držel ho připravený. Ve stejném okamžiku, kdy dal Brun signál, ho přidržel k pochodni a rozfoukal oheň. Drug od něho připálil další dvě pochodně a jednu předal Brunovi. Tři mladší lovci v okamžiku signálu vyběhli proti rokli. Jejich úkol měl přijít později. Jakmile byly pochodně zapáleny, vyrazili Brun a Grod za mamutem a zapálili suchou trávu na mnoha místech.

Dospělí mamuti neměli žádné přirozené nepřátele. Pouze mladá zvířata a velmi staří mamuti mohli padnout za obětí jinému dravci než člověku. Ale všichni mamuti se báli ohně. Stepní ohně, které zapálil blesk, mohly zuřit celé dny a ničily pak všechno, co jim přišlo do cesty. Oheň, který zapálil člověk, byl neméně pustošivý. Ve chvíli, kdy mamuti ucítili nebezpečí, se okamžitě sevřeli do stáda.

Lovci museli rozšířit oheň tak rychle, aby zabránili mladé samici vrátit se k ostatním zvířatům. Brun a Grod už byli na místě se svými pochodněmi. Bylo to nebezpečné stanoviště. Mohli být napadeni z obou stran nebo se ocitnout uprostřed splašeného stáda.

Pach kouře proměnil jinak tak mírumilovné stádo v běsnící směsici troubení a zmatku. Samice vyrazila k ostatním zvířatům, ale už bylo příliš pozdě. V cestě jí stála hradba plamenů. Úzkostlivě troubila a volala o pomoc, ale vítr rychle roznášel oheň v suché trávě a šířil ho směrem proti stádu, které se už se zběsilým úprkem přesunovalo směrem na západ a pokoušelo se uniknout ohnivému moři, které se tak rychle blížilo. Oheň teď byl mimo kontrolu, ale muži se o to nestarali. Vítr odnese ohnivou spoušť daleko od oblasti, kde se zdržovali.

Mamutí samice řvala děsem a v panice vyrazila na východ. Drug počkal, dokud neviděl, že se plameny rozhořely, a pak seběhl dolů. Když viděl, jak samice vyráží, vyskočil přímo proti zmatenému a vyděšenému zvířeti, mával divoce pochodní a přiměl je zabočit žádoucím směrem.

Krug, Broud a Guv byli nejmladší a nejrychlejší lovci. V plném trysku utíkali před mamutem. Obávali se, že by je rozrušený obr mohl dohonit, přestože měli náskok. Brun, Grod a Drug běželi za samicí a snažili se udržet se jív patách. Vroucně doufali, že

nezmění směr. Ale splašené zvíře se hnalo slepě plným tryskem pořád dopředu.

Tři mladí lovci dorazili k rokli a Krug do ní seskočil. Broud a Guv zůstali u jižního okraje. Guv celý udýchaný natáhl ruku po bizoním rohu a vyslal tiché poděkování svému totemu, když se přesvědčil, že uhlík neuhasí. Žhnul, ale ani on, ani Broud neměli dostatečně klidný dech, aby ho mohli rozfoukat. Na pomoc jim přišel čerstvý vítr. Nakonec zapálili každý dvě pochodně, vzali po jedné do ruky a postavili se tam, kde očekávali, že se zvíře objeví. Nemuseli čekat dlouho. Splašený obr se už s hlasitým troubením řítí dolů proti nim. Muži vyskočili přímo proti mamutí hlavě a mávali pochodněmi. Měli těžký a nebezpečný úkol. To oni měli zahnat podrážděné zvíře do rokle.

Když řítící se kolos, prchající před ohněm, ucítil ještě více kouře ze předu, hledal únikovou cestu. Prudce změnil směr a pustil se rovnou dolů do rokle, s Broudem a Guvem v patách. Zvíře pokračovalo plným tryskem, když se najednou před ním objevil konec propasti, šedá skalní stěna. Bylo ve slepé uličce a prudce zastavilo. Zařvalo děsem a zklamáním. Odtud nebylo úniku.

Broud a Guv doběhli a sotva popadali dech. Broud měl v ruce nůž, který udělal Drug a který mog-ur zařikal. Lovec se přiřítí k levé zadní noze mamuta a prudkým řezem mu přetřel šlachy na patě. Zvíře zařvalo bolestí a strachem. Samice se nemohla pohybovat kupředu a nemohla se obrátit. Teď nemohla ani couvat. Guv následoval Brouda a přesekl šlachu na druhé patě. Obrovské zvíře padlo do kolen.

Vzápětí vyskočil z úkrytu za skálou Krug, mohutně se rozpráhl a zabodl dlouhý špičatý oštěp přímo do otevřené tlamy zvířete. Samice se ho pokusila napadnout chobotem, ale to už se její krev vyřinula proudem na bezbranného muže. Krug ale nezůstal beze zbraně dlouho. Muži si na dosah umístili další oštěpy. Zatímco Krug skočil pro nový oštěp, přiběhli do rokle trochu výš nad třesoucí se samicí Brun, Grod a Drug a zabodli oštěpy šikmo seshora s obrovskou silou do mohutných boků velké březí samice. Brun vrazil oštěp do oka samice a teplá krev ho hned zalila. Zvíře

sebou zaškubalo a zařvalo v posledním zoufalém úsilí, než padlo k zemi.

Trvalo chvíli, než vyčerpaní muži pochopili, že lov skončil. Dívali se tiše jeden na druhého. Jejich srdce tloukla rychle a zmocnilo se jich nové vzrušení, které vyústilo do vítězného ryku. Dokázali to! Zabili obrovského mamuta!

Šest mužů, kteří byli žalostně malí a slabí ve srovnání s obrovským zvířetem, skolilo tuto kořist, na kterou by se žádný jiný dravec neodvážil. Nebyl tu nikdo, kdo by dokázal stejnou věc.

Broud vyskočil na skálu vedle Bruna a pak seskočil dolů na skolené zvíře. Na okamžik stál Brun vedle něho a poklepal ho po rameni. Pak vytáhl svůj oštěp z oka mamuta a zvedl ho. Ostatní čtyři se k nim připojili a skákali a tančili na mohutných zádech zvířete do taktu s vlastním tlukotem srdce.

Brun za chvíli seskočil a obešel mamuta, který téměř vyplňoval těsný prostor. Nikdo není zraněný, pomyslel si. Nikdo z mužů neutrpěl víc než nějaký šrám. Tohle byl šťastný lov. Naši duchové musí být s námi spokojeni.

„Musíme dát vědět duchům, že jsme jim vděční,“ řekl ostatním lovcům. „Až přijdeme domů, provede mog–ur zvláštní obřad. Teď vyndáme jenom játra. Každý muž dostane svůj díl a vezmeme kus Zougovi a Dorvovi a mog–urovi. Co zbude, dáme duchu mamutů. Tak mi řekl mog–ur, abychom učinili. Máme to zahrabat tam, kde mamut padne, a tam uložíme i játra mláďete, které samice nosila v sobě. A mog–ur řekl, že se nesmíme dotknout mozku. Ten tu musí zůstat nedotčený. Duch ho potřebuje. Kdo byl ten, kdo zasáhl první, Broud, nebo Guv?“

„Broud,“ odpověděl Guv.

„Tak dostane Broud první kousek jater, ale o čest za úlovek se podělíme všichni stejně.“

Brun vyslal Brouda a Guva, aby přivedli ženy. Práce mužů byla provedena. Teď bylo na ženách, aby vykonaly své. Jejich úkolem bylo rozčtvrtit obrovské zvíře a ujmout se masa.

Ostatní lovci zůstali u mamuta, vyvrhli vnitřnosti a téměř zcela vyvinuté mládě. Když ženy přišly, pomohli jim muži stáhnout

zvíře. Kůže byla tak těžká, že k tomu bylo zapotřebí síly všech. Určité části masa uložili do úkrytů vyložených kameny, aby zmrzly, a jiné části rozvěsili nad ohně, které udržovaly v patřičné vzdálenosti kolem kroužící mrchožrouty, zlákané pachem krve.

Unavení, ale šťastní lovci se uložili a zahrabali do kožešin na spaní, když se dosyta najedli čerstvého masa poprvé od té doby, co opustili jeskyni.

Příštího dne zrána, zatímco se muži sesedli, aby znovu prožili boj a věnovali se vzájemnému obdivu, pustily se ženy do díla. V blízkosti rokle byl potok, ale přece jenom byl příliš daleko, a tak když naporcovaly velké kusy masa, odešly na jiné místo, které bylo vhodněji položené. Zanechaly na místě kosti mamuta s trochou masa, ale všechno, co bylo hodnotné, vzaly s sebou.

Lidé klanu se naučili využívat téměř každé části zvířete. Tlustá mamutí kůže se používala na obutí nohou. Byla silnější a neroztrhala se tak snadno jako jiné zvířecí kůže. Dala se používat taky jako ochrana proti větru před jeskyní, na nádoby na vaření a silnější řemeny. Měkká podsada srsti se mohla naklepat a použít do pytlů na spaní a na balení nemluvnat. Z dlouhých vnějších chlupů se splétaly šňůry. Šlachy se používaly stejným způsobem jako provazy a lana. Měchýř, žaludek a střeva se daly využít jako nádoby na vodu nebo k tomu, aby se do nich ukládalo jídlo. Nebylo toho mnoho, co přišlo na zmar.

Obzvlášť ceněné byly obrovské spousty tuku. Ten byl pro ně důležitou vydatnou potravinou, používal se ale i pro zpracování kůže, protože spousta zvířat, která ulovili, neměla žádné tukové vrstvy. Dával jim jak světlo, tak teplo v kamenných lampách a byl vhodným podkladem pro masti. S tukem se dalo snadněji zapálit vlhké dříví a s jeho pomocí se dělaly louče, které dlouho hořely. A když nebylo nic jiného, dalo se tukem i topit.

Ženy často při práci vzhlížely k nebi. Pokud vydrží jasné počasí, mohly by ve větru, který nikdy neslábl, usušit maso během sedmi dnů. Když bylo hezké počasí, nepotřebovaly ohně, na mouchy bylo příliš chladno. A to bylo dobře, protože venku ve stepi byl nedostatek dříví na topení. Pokud bylo zamračeno, trvalo

by až třikrát déle, než by tenké pruhy masa uschly. Lehký prašný sníh, který tu a tam přivál s větrem, nebyl nijak velkým problémem. Pouze kdyby bylo počasí neobvykle teplé a vlhké, pak by jim nastaly starosti. Proto ženy doufaly, že suché a jasné počasí vydrží.

Jediný způsob, jak dopravit všechno maso zpátky do jeskyně, bylo usušit je. Těžkou a tlustou kůži s vrstvou tuku a cév bylo třeba dočista oškrabat. Velké kusy tuku, které v chladnu hned ztuhly, dávaly do velkých kožených vaků, které zahřívaly v blízkosti ohně. Rozpuštěným tukem pak naplnily očištěná střeva, která zavázaly nejdřív na jednom a pak na druhém konci. Kůži mamuta ponechaly i se srstí a nařezaly ji k použitelnějším kusům, které srolovaly a zmrazily pro cestu domů. Později, až je sníh a mráz zase zažene do jeskyně, kůži rozmrazí a zpracují. Kly uřezali a odložili stranou muži, ty taky odnesou domů.

Ve dnech, kdy ženy zpracovávaly mamuta, muži se věnovali lovu menší zvěře nebo posedávali kolem a dohlíželi, i když nijak přísně, na dění v táboře. Když se přede dvěma dny kvůli pohodlí všichni přestěhovali blíž k vodě, zbavili se jednoho problému, ale vznikl jiný, který bylo obtížnější odstranit. Mrchožrouti ucítili pach masa a stáhli se za nimi k novému táboru. Celou dobu musel někdo střežit maso, které se sušilo. Velká skvrnitá hyena byla drzejší než ostatní. Zahnali ji mnohokrát pryč, ale vždycky znovu se vrátila a obcházela kolem tábora. Muži byli příliš leniví, aby pro ni byli skutečným nebezpečím. Velké zvíře bylo dostatečně lstivé a podařilo se mu každý den uloupit několik kusů sušeného mamutího masa.

Ebra a Oga právě řezaly poslední velké díly na pásy, aby je daly sušit. Uka a Ovra rozpouštěly tuk a Ajla byla dole u potoka a čistila střeva. Na vodě se vytvořila vrstva ledu, ale byla tenká a pod ním tekla voda. Muži stáli nahoře u klů a zvažovali, jestli si nevyjdou s prakem na lov.

Brak seděl nejdřív vedle své matky a Ebry a hrál si s kamínky. Po chvíli ho už ale přestaly kamínky bavit, a tak se vydal hledat něco zajímavějšího. Ženy byly tak zabrané do práce, že neviděly, když zmizel v křoví, ale byl tu jiný pár očí, který ho sledoval.

Všichni v táboře zděšeně zvedli hlavu, když uslyšeli jeho pronikavý křik.

„Mé dítě!“ křičela Oga. „Hyena má mé dítě!“ zoufale ukazovala směrem, kterým hyena zmizela.

Hyena, vždycky připravená napadnout bezbranné mládě nebo slabého starého tvora jakéhokoliv druhu, popadla dítě mohutnými čelistmi a rychle se s ním vzdalovala.

„Braku! Braku!“ Broud volal chlapcovo jméno, když za ním běžel s ostatními muži v patách. Natáhl ruku po svém praku – oštěp byl příliš daleko – a sehnul se po kameni, aby vystřelil, než by se hyena dostala z dostřelu.

„Ne! Ach ne!“ vykřikl zoufale, když kámen zvíře minul. „Braku! Braku!“ zoufale hledal další kámen.

Najednou zasvištěly dva kameny z jiného směru v rychlém sledu a zasáhly hyenu do hlavy. Zvíře padlo k zemi jako zasažené bleskem.

Broud se zastavil s otevřenou pusou a zíral na Ajlu, která běžela k plačícímu dítěti s prakem a s dvěma dalšími kameny v ruce.

Ted' přišlo Ajle vhod, že celé měsíce tahle zvířata pozorovala. Věděla, jak hyeny žijí a taky kde jsou nejlépe zranitelné. Vycvičila se natolik, že byl pro ni lov druhou přirozeností. Když slyšela Brakův křik, nepomyslela na následky, ale rychle vytáhla prak a rozhlížela se po kamenech. Její jedinou myšlenkou bylo zastavit hyenu, která vlekla s sebou Braka.

Když doběhla k dítěti a uvolnila z čelistí mrtvé hyeny jeho paži, obrátila se a zírala přímo do očí ostatních. Vtom pochopila, co udělala, a že její tajemství je prozrazeno. Sama se prozradila. Ted' tedy vědí, že umí lovit. Strach jí sevřel útroby a byla jako ochromená.

Jako v mráкотách vzala dítě do náruče, utěšovala je a vyhýbala se přitom pohledu na ostatní, když se vracela k táboru. Oga byla první, kdo se vzpamatoval z úleku. Přiběhla s rozpřaženou náručí a vděčně přijala chlapečka od Ajly, která mu zachránila život.

Jakmile došly do tábora, prohlédla Ajla Braka, nakolik vážná jsou jeho zranění. Dalo jí to taky možnost ještě chvíli uniknout

pohledům ostatních. Brak měl rozdrásané rameno a jednu paži zlomenou, ale zdálo se, že je to čistý zlom.

Nikdy neléčila zlomeninu, ale viděla Izu, jak to dělá. Ranhojička jí ještě před odchodem zopakovala, co je třeba v takovém případě udělat. Iza ovšem myslela na lovce a nepomyslela na to, že by se něco mohlo přihodit dítěti. Ajla rozdmýchala oheň a začala ohřívat vodu. Pak si šla pro svůj léčitelský vak.

Muži stáli mlčky. Byli zaražení a žádný z nich nechtěl vzít na vědomí, co právě viděl. Poprvé ve svém životě cítil Broud k Ajle vděčnost. Nemyslel na nic jiného než na to, že syn jeho ženy byl zachráněn před jistou a děsnou smrtí.

Ale Brun myslel dál.

Náčelník rychle pochopil, oč běží, a srdce mu ztěžklo, když si uvědomil, že ho Ajla dostala do velmi těžké situace. Podle tradice klanu, což bylo totéž co zákon, byl trest pro ženu, která užila zbraně, smrt, nic jiného než smrt. To bylo mimo jakoukoliv pochybnost. Byla to tak známá skutečnost, že k ní po nesčetné generace prostě nedocházelo a nebylo třeba užít tak krutého trestu. Legendy o takových událostech byly spojené s legendami o čase, kdy ženy obcovaly se světem duchů namísto mužů.

Ale to bylo předtím, než se moci chopili muži. Když si muži podrobili ženy, byl zvyk jednou ze sil, která udržovala nadvládu mužů nad ženami v klanu. Žena, která by cítila tak neženskou potřebu, že by chtěla lovit, nesměla přežít. Po nepřehlednou dobu dovolili přežít jenom těm, které měly čistě ženské potřeby a vhodné vystupování vůči mužům. To vedlo k tomu, že schopnost přizpůsobení se nepřátelskému okolí – právě to, co umožňuje přežití – byla násilně oklestěna. Ale tak se prostě žilo a jednalo mezi lidmi klanu. V klanu už nebyly ženy, které by se vzpěchovaly proti vnucenému chování. Ale Ajla se nenarodila v klanu.

Brun miloval syna Broudovy ženy. Jedině v jeho společnosti se uvolnil a zapomněl na břímě vlády. Dítě si s ním mohlo dělat, co chtělo, tahat ho za vousy, strkat mu prsty do očí, slintat na něho a zvracet. Vůbec nic nevadilo. Brun nebyl nikdy tak mírný a něžný, jako když mu chlapeček usnul v náručí. Neměl nejmenší pochyby o tom, že by byl maličký mrtvý, kdyby Ajla nezabila hyenu. Jak

má teď odsoudit na smrt dívku, která zachránila Brakoví život? Zachránila mu ho ale zbraní, a musí zemřít za to, že ji užila.

Brun si držel ruku na čele. Jak jen to udělala? Nedokázal to pochopit. Ta bestie byla z dostřelu a Ajla od ní byla dál než muži. Brun vzhlédl a šel na místo, kde mrtvá hyena ležela. Krev, která vytékala ze smrtelných ran, už zasychala. Ano, viděl dvě rány, nemýlil se tedy. Zdálo se mu, že vidí letět dva kameny.

Jak se to děvče naučilo zacházet s prakem s takovou zručností? Dokonce ani Zoug to neuměl, a neslyšel o nikom jiném, že by dokázal vystřelit dva kameny v tak rychlém sledu, tak daleko a s tak jistým zásahem. Bylo zapotřebí velké síly, aby se zabila hyena na takovou dálku.

Nevzpomínal si, že by někdo z tlupy kdy složil hyenu prakem. Už když se Broud chopil kamene, byl si jistý, že se mu to nepodaří. Zoug vždycky říkal, že by to šlo, ale Brun tomu nevěřil, jenom nechtěl starému lovcovi odporovat. Zoug byl koneckonců stále ještě velkým přínosem pro tlupu a neměl důvodu, aby ho rozladil tím, že by pochyboval o jeho tvrzení. Teď se tedy prokázalo, že měl Zoug pravdu. Dal se prakem zabít i vlk nebo rys, jak Zoug vždycky tvrdil? Najednou se mu rozšířily oči a svraštil čelo. Vlk nebo rys? Nebo rosomák nebo divoká kočka nebo jezevec a hyena! Najednou mu svítilo v hlavě. Nebo všichni ti ostatní dravci, které nacházeli mrtvé v poslední době kolem jeskyně?

„Samozřejmě!“ Brun učinil znak, který dal důraz jeho myšlence. Byla to ona, kdo to dělal! Ajla lovila už dávno. Jak by jinak mohla být tak zručná? Ale je to žena, vzpěchoval se té představě, a naučila se dobře i ženské práce. Jak se mohla naučit lovit? A proč dravce? A proč tak nebezpečná zvířata? A vůbec proč?

Brun si bezradně prohrábl husté vlasy. Kdyby byla mužem, všichni lovci by jí záviděli. Ale ona není mužem. Ajla je děvče a užila zbraň a musí proto umřít. Jinak se duchové rozzlobí.

Rozzlobí? Lovila už jistě dávno. Proč se nerozzlobili dřív? Potkalo je všechno jiné, než aby se v tomjevila jejich zloba. Právě zabili mamuta a lov šel tak dobře, že nikdo z lovců neutrpěl

dokonce ani šrám. Duchové jsou s nimi a jsou spokojeni, a ne rozzlobení.

Náčelník zmateně potřásl hlavou. Duchové! Co on už o nich ví. Přál by si, aby tady byl mog–ur. Drug říká, že Ajla přináší štěstí, pomyslel si a téměř tomu věřil. Nikdy neměli tolik štěstí, jako od té doby, co ji našli. Pokud jí duchové tolik přejí, byli by jistě nešťastní, kdyby ji zabili. Ale tak to je, tak se to v klanu vždycky dělalo, tak to zvyk žádá. Byl celý nesvůj, zmocnila se ho mučivá nejistota. Proč jen ji museli najít zrovna oni? Je možné, že přináší štěstí, ale jemu způsobila víc starostí, než by si myslel, že by mu některé děvče kdy mohlo způsobit. Nemůže učinit žádné rozhodnutí, dokud nepromluvíš mog–urem. Musí počkat, až budou zpátky v jeskyni, pak uvidí, jak dál. Brun se vrátil do tábora.

Ajla dala Brakovi lék, který mu utišil bolest a uspal ho. Vyčistila mu rány, dala paži do dlah a upevnila je vlhkou březovou kůrou, která ztuhne a ztvdne, až uschne, takže se kost nemůže pohnout. Musela taky sledovat, jestli mu paže příliš nenapuchá.

Vzhlédla a viděla, že se Brun vrací od mrtvé hyeny. Třásla se, když se blížil. Ale on kolem ní prošel bez jediného posunku a tvářil se, že ji nevidí. Pochopila, že rozsudek nepadne, dokud nebudou zpátky v jeskyni.

Cestou domů se počasí natolik změnilo, že si téměř mysleli, že se změnila roční doba, než došli k jeskyni. Sníh visel ve vzduchu, když vyrazili, a bylo větrno a chladno. Neměli chuť uvíznout v prvních skutečných sněhových bouřích a pospíchali proto, jak jen mohli. Teplejší počasí, s kterým se setkali, když dorazili k jižnímu cípu poloostrova, jim dávalo klamný pocit, že se blíží jaro. Ale na stromech nebyly pupeny a výhonky, všude byla jen suchá, žlutá tráva. Ale zdálky vypadaly listnaté stromy, jako by se chystaly rozvít, a věčně zelené jehličnany vypadaly jako nově zelené, když na ně svítilo slunce. Ale světlo klamalo. Listnaté stromy už ztratily téměř všechny své listy a zima byla přede dveřmi.

Na zpáteční cestu domů potřebovali mnohem delší dobu. Nebylo možné udržovat stejně rychlé tempo s těžkým nákladem masa. Ajlu netížilo jenom její břemeno. Pocit viny, neklid a stísněnost byly těžší než to, co nesla na ramenou. Nikdo nepromluvil o příhodě s hyenou, ale nikdo na ni nezapomněl. Často přistihla druhé, jak na ni zkoumavě zírají, ale nikdo neřekl víc, než bylo bezprostředně nutné. Cítila se osamělá a opuštěná a měla hrozný strach. I když s nimi mluvila jen velmi málo, tolik rozhodně pochopila, že trest za její provinění je smrt.

Ti, co zůstali v jeskyni, už celé dny očekávali lovce. Ode dne, kdy se měli vrátit, je vyhlíželi nahoře na vyvýšenině, kde měli

dobrý rozhled nad stepí. Většinou tam stálo některé z dětí, které se pozorně dívalo směrem, odkud měli přijít.

Vorn se ujal první stráže časně zrána a zpočátku svědomitě zíral do nekonečné dále, ale po nějaké době se unavil. Nerad pobýval mimo jeskyni sám a ani nestál o to, aby měl s sebou Borga na hraní. Namlouval si, že je venku na lovu, a zabodával svůj malý oštěp do země tak často, že špici otupil, přestože byla dobře tvrzená. Když rozmrzele vzhlédl a podíval se čistě náhodou dolů do stepi, zahlédl vracející se tlupu.

„Kly! Kly!“ křičel ze všech sil, aby ho ostatní uslyšeli, a řítit se dolů k jeskyni.

„Kly?“ ptala se Aga. „Co tím myslíš?“

„Vracejí se!“ Vorn horlivě gestikuloval. „Brun a Drug a všichni ostatní. Viděl jsem, že nesou kly.“

Všichni běželi dolů k rovině, aby pozdravili lovce. Ale když se s nimi setkali, pochopili, že není všechno, jak by mělo být. Lov proběhl dobře a lovci by měli jásat. Ale byli stísnění a jejich krok prozrazoval starost. Brun byl zachmuřený a Ize stačilo pohlédnout na Ajlu, aby pochopila, že se muselo stát něco hrozného a že její dcera je zapletená do toho, co se stalo.

Zatímco lovci a ženy odložili část svých břemen, aby je předali ostatním, vyjevila se příčina rozladění. Ajla stoupala po svahu nahoru se skloněnou hlavou. Nevšímala si pohledů, které se na ni zaměřovaly. Iza byla hluboce zděšená a neschopná se na něco ptát. Pokud se strchovala o svou dceru dřív, pak to nebylo nic proti ledovému strachu, který prožívala teď.

Když došli k jeskyni, šly Oga a Ebra s Brakem k ranhojičce. Iza rozřízla březovou kůru a prohlédla chlapce.

„Jeho paže bude časem jako nová,“ řekla. „Bude mít jizvy, ale rána se hojí a paže je dobře v dlaze. Jenom ji znovu ovážu.“

Ženám se hned dýchalo líp. Věděly, že Ajla nemá zkušenosti. Neměly jinou volbu než přenechat chlapce její péči, ale měly strach. Lovce musí mít dvě silné paže. Kdyby Brak ztratil schopnost pohybu v paži, nikdy by se nemohl stát náčelníkem, jak ho k tomu předurčovalo jeho narození, takový byl zvyk. Kdyby

nemohl lovit, nemohl by se ani stát mužem, ale musel by žít v temné zemi nikoho mezi muži a ženami.

I Brun a Broud pocítili úlevu. Ale Brun přijal novinu se smíšenými pocity. To jenom ztěžovalo jeho rozhodnutí. Ajla nejen zachránila chlapcův život, ale ještě ho ošetřovala tak, že jeho budoucnost lovce nebyla ohrožena. Ale teď už celá záležitost odpočívala příliš dlouho. Obrátil se několika posunky k mog–urovi a potom společně odešli směrem k lesu.

Kreb byl hluboce zarmoucen, když slyšel od Bruna, co se událo. Měl za Ajlu zodpovědnost a soudě podle všeho neuspěl s její výchovou, nenaučil ji, co je správně, a co ne. Ale zármutek mu působilo ještě něco jiného. Zvířata, která našli, byla taky Ajlinou kořistí. Nikdy nevěřil tomu, že by s tím měli co dělat duchové. Nějakou dobu zvažoval, jestli to snad nedělá Zoug nebo někdo jiný z mužů, aby ostatní překvapil a zahrával si tak s nimi. Nepůsobilo to hodnověrně, ale přesto byl přesvědčený, že v tom má prsty člověk. A ve stejné době si přece povšiml, jak se Ajla změnila. To byly takové změny, které si měl dát dohromady, pomyslel si teď dodatečně. Ženy nechodí pružnou chůzí lovce. Když přichází žena, je to slyšet. Víc než jedenkrát ho Ajla překvapila, až sebou trhl, když najednou stála před ním, aniž ji slyšel přijít. A připomněl si i jiné věci, drobnosti, které měly probudit jeho nedůvěru.

Ale byl zaslepen láskou k ní, viděl ji vždycky jen takovou, jakou ji vidět chtěl. Nedovolil si pomyslet na to, že by mohla lovit. Byl si až příliš vědom následků. To všechno přimělo starého mága pochybovat o své vlastní nepodplatitelnosti a své schopnosti ukazovat ostatním cestu duchů, dbát na zvyky klanu a sjednocovat společenství všech. Pro svou lásku k Ajle zapomněl na blaho tlupy. Zasloužil si nadále důvěru ostatních? Byl teď ještě hoden velkého Ursuse? Mohl nadále být mog–urem?

Kreb na sebe vzal všechnu vinu. Měl se o ni víc starat, měl se jí na všechno vyptat. Neměl jí dovolit potulovat se volně kolem a měl s ní zacházet mnohem, mnohem přísněji. Ale všechny jeho výčitky, co opomněl udělat, nezměnily nic na tom, co teď udělat musí. Rozhodnutí bylo na Brunovi, ale on je měl provést. Bude jeho úkolem zabít děvče, které miluje.

„Je to jenom můj dohad, že zabíjela ta zvířata, která jsme nacházeli,“ řekl Brun. „Musíme ji vyslechnout. Ale jedna věc je jistá. Zabíla hyenu, a kromě toho měla prak v ruce, když jsem ji viděl. Musela se na něčem cvičit, jinak by nemohla být tak zručná. Je s prakem lepší než Zoug, mog-ure, a je to žena! Jak se to naučila? Já už jsem se dřív divil, jestli v ní není něco z muže, a nebyl jsem jediný, kdo o tom pochyboval. Je dlouhá jako muž a ještě se nestala ženou. Myslíš, že je něco na tom, když oni říkají, že se nikdy nestane ženou?“

„Ajla je dívka, Brune, a jednoho dne bude ženou přesně jako všechny ostatní. Tedy rozhodně by se jí stala. Ona je ženské stvoření, které použilo zbraň.“ Mág tvrdě zaťal čelisti. Nemínil si dělat liché naděje. Bylo lepší připravit se na nejhorší.

„Ale já bych rád věděl, jak dlouho už lovila. I když můžu počkat do zítřka. Všichni jsme unavení, byla to dlouhá cesta. Řekni Ajle, že ji vyslechneme zítra.“

Kreb kulhal zpátky k jeskyni a zastavil se u svého ohniště jen na tak dlouho, aby sdělil Ize, že muži vyslechnou Ajlu následujícího dne. Pak šel dál do vedlejší malé jeskyně. Nevrátil se ke svému ohništi po celou noc.

Ženy se tiše dívaly za muži, kteří vyšli do lesa sledování Ajlou. Byly plné smíšených pocitů. Ajla sama byla zmatená. Vždycky věděla, že ženy nesmějí lovit, ale nevěděla, jak vážně se tento přečin v klanu trestá. Zvažovala, jestli by jednala jinak, kdyby to věděla. Ne. Chtěla lovit. Chtěla lovit v každém případě. Ale když si představila, že jí zlí duchové brzy zavečnou do světa duchů, otřásla se a zpomalila kroky.

Ajla se bála neviditelných a zlých mocností stejně jako věřila v moc strážného totemu. Ale teď se bála, že dokonce ani duch jeskynního lva ji nechrání před tím, co ji čeká. Musela někde udělat chybu. Její totem by jí nedával znamení, které jí říkalo, že má lovit, pokud to mělo mít za následek její smrt. Její strážný duch ji zřejmě opustil hned, když začala používat ten první prak. Nechtěla na to myslet.

Muži došli na planinu a sedli si na pokácené stromy a na kameny z obou stran kolem Bruna, zatímco Ajla klesla na zem u jeho nohou.

Brun jí poklepal na rameno na znamení, aby na něho pohlédla, a začal bez slavnostních úvodních znaků s výsledkem.

„Byla jsi to ty, kdo zabil dravce, které lovci nacházeli v poslední době?“ zeptal se zkrátka.

„Ano,“ přikývla. Nemělo smyslu pokoušet se teď něco zastírat. Její tajemství bylo odhaleno a oni by si všimli, kdyby se vyhýbala jejich otázkám nebo neřekla pravdu. Neuměla lhát. Nikdo v tlupě neuměl lhát.

„Jak ses naučila používat prak?“

„Naučila jsem se to od Zouga,“ odpověděla.

„Od Zouga?“ zeptal se Brun. Hlavy všech se vyčítavě obrátily ke starému lovcí.

„Nikdy jsem neučil to děvče používat prak,“ řekl posunkem důrazně Zoug.

„Zoug to nevěděl, že se od něho učím,“ ukazovala Ajla rychle, aby ho hájila. „Dívala jsem se, jak učil Vorna.“

„Jak dlouho jsi lovila?“ zeptal se hned nato Brun.

„Teď jsou to dvě léta. Léto předtím jsem se jenom učila. Nelovila jsem.“

„To je stejně dlouho, jako se učil lovit Vorn,“ řekl Zoug. „Já vím,“ odpověděla Ajla. „Začala jsem ve stejný den jako on.“

„Jak to víš, kdy Vorn začal, Ajlo?“ zeptal se Brun. Byl zvědavý, jak si tím mohla být tak jistá.

„Byla jsem tam a viděla jsem ho.“

„Jak to myslíš? Kde jsi byla?“

„Na pasece, tam vzadu.“ Ajla ukázala přes hlavy mužů. „Iza mě poslala pro kůru z višně, ale když jsem tam přišla, byli jste všichni tam,“ vysvětlovala. „Iza tu kůru opravdu potřebovala a já nevěděla, jak dlouho tam zůstanete. Čekala jsem a viděla, jak dával Zoug Vornovi první lekci.“

„Ty jsi viděla, jak Zoug dává Vornovi první lekci?“ zapojil se do výsledku Broud. „Jsi si jistá, že to byla první lekce?“ Broud sám

si pamatoval ten den až příliš dobře. Zrudl pokaždé, když na to jen pomyslel.

„Ano, Broude. Jsem si tím jistá,“ odpověděla.

„Co jsi ještě viděla?“ Broudovy oči se zúžily a dostaly starý tvrdý lesk. Jeho znaky byly rychlé a rozhodné.

Brun se dobře pamatoval na to, co se stalo na planině toho dne, kdy Zoug začal vyučovat Vorna. Nebyl nijak potěšen tím, že se žena stala svědkem toho, co se tam odehrálo.

Ajla váhala. „Viděla jsem jiné muže, kteří taky cvičili,“ odpověděla a pokusila se vyhnout odpovědi, ale viděla, jak se Brun zachmuřil. „A viděla jsem, jak Broud porazil Zouga, a viděla jsem, že ses na něho velmi zlobil, Brune.“

„Tohle jsi viděla! Ty jsi viděla všechno?“ zeptal se Broud. Byl bez sebe zlostí a rozpaky. Ze všech v tlupě by si právě ji nejméně přál za svědka. Čím víc na to myslel, tím víc ho to trýznilo a tím víc zuřil. Ona viděla největší pokoření, jakého se mu dostalo. Broud si rovněž vzpomněl, jak tehdy chytil kůl, a najednou musel myslet i na to, že nezasáhl ani hyenu. Žena, a navíc právě tahle žena, ji zabila a zesměšnila jeho, nejstatečnějšího ze všech lovců.

Všechny přívětivé myšlenky a všechna vděčnost, kterou k ní cítil, když zachránila Braka, jako by odvál vítr. Budu rád, když umře, pomyslel si. Zaslouží si to. Nemohl vystát myšlenku, že by měl nadále žít s vědomím, že ona byla svědkem největšího pokoření v jeho životě.

Brun hleděl na syna své ženy a téměř mohl odečítat z jeho tváře, co se v něm odehrává. To je zlé, pomyslel si, právě když tu byla naděje, že nepřátelství mezi nimi přestane. Ale na tom už teď nezáleží. Pokračoval ve výslechu Ajly.

„Řekla jsi, že jsi začala ve stejný den jako Vorn. Vyprávěj, jak jsi to udělala.“

„Když jste odešli domů, přešla jsem planinu a viděla jsem prak, který Broud zahodil. Nikdo si na to nevzpomněl, když ses rozzlobil na Brouda. Nevím proč, ale chtěla jsem vědět, jestli bych to dokázala. Vzpomněla jsem si, jak to Zoug ukazoval Vornovi, a zkusila jsem to. Nebylo to snadné, ale pokračovala jsem celé odpoledne. Jednou jsem pak kůl zasáhla. Teď si myslím, že to bylo

čistě náhodou, ale já si řekla, že bych se to mohla naučit, kdybych se snažila a cvičila, a tak jsem si prak nechala.“

„Předpokládám, že to byl Zoug, kdo tě naučil, jak se vyrábí.“

„Ano.“

„A ty jsi to léto cvičila?“

„Ano.“

„Pak ses rozhodla, že budeš lovit. Ale proč jsi lovila dravce? Je to těžší a nebezpečnější. Našli jsme mrtvé vlky a dokonce rysa.“

Zoug vždycky říkal, že se dají zabít prakem, a ty jsi dokázala, že měl pravdu. Ale proč sis zvolila je?“

„Věděla jsem, že nikdy nebudu smět přinést úlovek domů, protože se nesmím dotýkat zbraně, ale chtěla jsem přesto lovit. Lovila jsem masožravce, protože nás okrádali. Myslela jsem, že když je ulovím, tak tím pomůžu tlupě. A nebylo by to plýtvání, protože je nejíme. To proto jsem si je vybrala.“

To uspokojilo Brunovu zvědavost, proč zvolila tyto dravce, ale chtěl rovněž vědět, proč vůbec začala lovit. Byla ženské stvoření a ženy nikdy nechtějí lovit.

„Víš, že to bylo nebezpečné pustit se do hyeny na takovou vzdálenost. Mohla jsi místo toho zasáhnout Braka.“ Brun ji zkoušel. Byl připraven pokusit se o to se svým bola, přestože by snadno mohl chlapce velkým kamenem zabít. Ale bylo by pro chlapce lepší zemřít s rozbitou lebkou, než kdyby ho měla sežrat hyena, a měli by alespoň jeho tělo a mohli by jeho ducha poslat na cestu s patřičným obřadem. Kdyby s ním hyena unikla, nenašli by z něho ani kost.

„Věděla jsem, že ji zasáhnu,“ odpověděla Ajla.

„Jak sis mohla být tak jistá? Hyena byla z dostřelu.“

„Ne pro mě. Zabila jsem už zvířata na tu vzdálenost dřív. Já nechybím často.“

„Myslím, že jsem viděl stopu po dvou kamenech,“ ukazoval Brun.

„Použila jsem dva kameny,“ potvrdila Ajla. „Naučila jsem se to, když mě napadl rys.“

„Tebe napadl rys?“ zeptal se Brun. Chtěl vědět všechno.

„Ano,“ přikývla Ajla a vyprávěla o setkání s velkou kočkou, které mohlo dopadnout zle.

„Na jakou vzdálenost dokážeš zasáhnout cíl?“ zeptal se Brun.
„Ne, neříkej to. Ukaž mi to místo toho. Máš prak s sebou?“

Ajla přikývla a zvedla se. Šli až dozadu na planinu, kde tekla malý potok v kamenném korytě. Vybrala si několik kamenů správné velikosti a tvaru. Kulaté byly nejlepší, když šlo o to zasáhnout bezpečně na dálku, ale hranaté a ostré taky mohly dobře posloužit.

„Tamten bílý kámen vedle velké skály na druhé straně planiny,“ ukázala.

Brun přikývl a pochybovačně naklonil hlavu. Nikdo z nich by nebyl schopen zasáhnout cíl na takovou vzdálenost. Ajla mířila přesně, vložila kámen do praku a v příštím okamžiku jeden po druhém v těsném sledu vystřelila. Zoug běžel ke kameni, aby zjistil, jestli zasáhla cíl.

„V bílém kameni jsou dvě čerstvé stopy,“ ukázal, když se vrátil. „Zasáhla oběma kameny.“ Byl zaražený a trochu hrdý, když to oznamoval.

Byla to dívka a nikdy se neměla dotknout praku. Tradice klanu to udávala jasně a nepochybně. Ale byla dobrá. Vzdala mu čest, že ji naučil základy, ať už o tom věděl, nebo ne. Hrozně rád by se sám naučil tenhle způsob s dvěma kameny.

Brunovy oči zachytily pohyb venku na planině.

„Ajlo!“ vykřikl. „Vidíš toho králíka? Vezmi ho!“

Podívala se tím směrem, kterým ukázal, a spatřila malé bílé zvíře, které vystřelilo plným tryskem přes planinu. Zamířila a zvíře padlo. Nikdo tam tentokrát nemusel jít, aby se podíval, jestli je zasáhla.

Brun se na ni podíval obdivně. Je rychlá jako vítr, pomyslel si. Vědomí, že to byla žena, která lovila, rušilo jeho pocit spravedlnosti, ale u Bruna byl vždycky v popředí zájem tlupy. Bylo to bezpečí tlupy, jistota a opatrování potravy, to bylo ze všeho nejdůležitější. Do koutku jeho vědomí se vkrádala nová myšlenka. Věděl, jakým přínosem by mohla být Ajla pro tlupu se svým

uměním. Ale hned to zavrhl. To je nemožné, takhle to v klanu nikdy nebylo.

Kreb neobdivoval její zručnost tou měrou. Pro něho byla ukázka jenom potvrzením toho, čeho se obával, totiž že skutečně už dlouhou dobu lovila.

„Proč jsi tehdy poprvé zvedla ten prak?“ zeptal se mog–ur s tvrdým a zamračeným pohledem.

„Já nevím,“ odpověděla a dívala se do země. Nejhorší ze všeho bylo, že tak zarmoutila Kreba.

„Udělal jsi víc, než že jsi se ho jenom dotkla. Lovila jsi s ním a zabíjela jsi s ním, přestože jsi věděla, že je to chyba.“

„Můj totem mi dal znamení, Krebe. Já si to rozhodně vysvětlila jako znamení.“ Podívala se na něho úpěnlivě a vzala svůj váček s amulety a rozvázala ho. „Když jsem se rozhodla lovit, našla jsem tohle.“ Podala mog–urovi zkamenělého šneka.

Znamení? Její totem jí dal znamení? Muži začali spolu rozmlouvat a jevíli údiv a překvapení. To bylo nečekané vysvětlení. Ale proč se rozhodla lovit?

Mág si dobře prohlížel předmět. Byl to velmi neobvyklý kámen. Měl tvar jako mořské zvíře, ale rozhodně to byl kámen. Mohlo to být znamení, ale to nic nedokazovalo. Znamení bylo věcí příslušné osoby a jejího totemu. Nikdo nemohl pochopit znamení jiné osoby. Mog–ur vrátil kámen Ajle.

„Krebe,“ řekla prosebně, „myslela jsem, že mě můj totem zkouší. Myslela jsem, že Broudův způsob, jak se mnou zachází, je zkouška, kterou musím projít. Myslela jsem, že pokud se naučím to přijímat, že mě můj totem nechá lovit.“

Tázavé pohledy se obrátily na mladého lovce. Myslela si skutečně, že její totem použil Brouda jako svůj nástroj, aby ji zkoušel? Broudova tvář vyjadřovala silnou nevoli.

„Myslela jsem taky, že to bylo něco jako zkouška, když mě napadl rys,“ ukazovala Ajla horlivě. „Téměř jsem potom přestala lovit. Měla jsem takový strach. Ale pak mě napadlo to s těmi dvěma kameny, a že bych mohla mít jistotu, i kdybych prvním kamenem nezasáhla. Myslím, že to byl taky můj totem, kdo mi dal ten nápad.“

„Dobře, vysvětlila jsi mi, jak to chápeš ty,“ přerušil mág její horlivý výklad a obrátil se na náčelníka. „Chtěl bych o tom všem meditovat, Brune,“ řekl.

„Možná bychom o tom měli přemýšlet všichni. Sejdeme se zase časně ráno,“ řekl náčelník. „Bez dívky.“

„Co je tady k přemýšlení?“ zdržoval Broud ostatní prudkými gesty. „Všichni víme, jaký trest si zaslouží.“

„Její potrestání by mohlo být nebezpečné pro celou tlupu, Broude. Musím si být naprosto jistý, že tu není něco, k čemu jsme zapomněli přihlédnout, než ji odsoudíme. Uvidíme se ráno.“

Když se muži vraceli k jeskyni, rozmlouvali mezi sebou.

„Nikdy jsem neslyšel o ženě, která by chtěla lovit,“ řekl Drug. „Může to mít něco společného s jejím totemem? Je to mužský totem.“

„Nechtěl jsem tenkrát zpochybňovat mog–urův úsudek,“ řekl Zoug, „ale tehdy mě moc udivilo to s jejím jeskynním lvem, přestože měla jizvy na noze. Teď už o tom nepochybuju. Měl pravdu a měl vždycky pravdu.“

„Může být částečně mužem?“ zeptal se Krug. „Slyšel jsem něco o tom.“

„To by vysvětlilo její neženské chování,“ dodal Dorv.

„Má ženské pohlaví,“ řekl Broud. „O tom není pochyb. Musí zemřít, to víme všichni.“

„I kdyby byla do jisté míry mužem, nelíbí se mi pomyšlení, že nějaká žena loví,“ řekl Dorv tvrdě. „Vůbec se mi nelíbí, že byla přijata do tlupy. Ona je jiná.“

„Ty sis to myslel vždycky, Dorve,“ řekl Broud a přizvukoval mu. „Nevím, co na tom ještě Brun chce zvažovat. Kdybych byl náčelníkem, dohlédl bych na to, aby se to vyřídló najednou.“

„To není snadné rozhodnutí, Broude,“ řekl Grod. „Proč tolik pospícháš? Na jednom dnu snad už tolik nezáleží.“

Broud zrychlil krok a nesnažil se odpovědět. Tenhle stařec mě musí pořád poučovat, pomyslel si. Vždycky se zastává Bruna. Proč se Brun nedokáže rozhodnout? Já už se rozhodl dávno. K čemu o tom tolik mluvit? Možná už stárne. Je příliš starý na to, aby byl náčelníkem.

Ajla mlčky klopýtala za posledním mužem. Šla přímo do jeskyně a ke Krebovu ohništi, sedla si na kožešinu na spaní a zírala přímo před sebe do vzduchu. Iza ji přemlouvala, aby něco snědla, ale ona jen zavrtěla hlavou. Uba nevěděla, o co jde, ale cítila, že Ajlu něco trápí. Šla k ní a vylezla jí na kolena. Ajla ji vzala do klína a mírně ji kolébala. Jako by Uba vycítila, že je jí útěchou, nekňourala po chvíli, že chce dolů, jak měla ve zvyku, a nechala se ukolébat ke spánku. Iza ji vzala po chvíli Ajle z náručí a uložila ji. Pak si šla sama lehnout, ale spát nemohla. Její srdce bylo příliš zatěžkané starostí o tu podivnou dívku, kterou nazývala svou dcerou a která zírala nepohnutě do rozzhavených zvolna uhasínajících uhlíků.

Ráno bylo chladné a jasné. Na obou březích potoka začínal zamrzat led a malá nádrž u ústí jeskyně, kterou plnil pramen, měla tenký povlak ledu. Teď už nebude trvat dlouho a všichni budou opět uzavřeni na zimu v jeskyni.

Iza nevěděla, jestli Ajla vůbec usnula. Seděla stejným způsobem na kožešině, když se probudila. Ajla byla zticha a ponořená do myšlenek. Seděla a čekala.

Kreb strávil i tuto noc v malé vedlejší jeskyni. Iza ho viděla, jak tam odkulhal. Vyšel teprve ráno.

Když muži odešli, přinesla Iza Ajle čaj. Ale ta na její vlídné dotazy a naléhání neodpovídala. Když se Iza za chvíli vrátila, stála miska nedotčená vedle ní. To je, jako by už byla mrtvá, pomyslela si Iza. Sotva mohla dýchat, ledové prsty strachu jí sevřely srdce. To bylo téměř víc, než dokázala vydržet.

Brun vedl muže k místu v závětrí velké skály. Přikázal zapálit oheň. Kdyby muži seděli a mrzli, možná by uspěli své rozhodnutí. Chtěl důkladně poznat jejich názor. Když začal, byla to zcela tichá znamení stejného druhu, jakými se mluvilo s duchy. To mužům oznamovalo, že nejde o obvyklé setkání, ale o velmi důležitou otázku.

„Dívka Ajla, která je členem naší tlupy, použila prak, aby zabila hyenu, která napadla Braka. Předtím používala prak po tři

roky. Ajla je ženského pohlaví. Podle tradice klanu musí žena, která užije zbraň, zemřít. Je tu něco, co k tomu může někdo uvést?“

„Drug by rád promluvil, Brune.“

„Drug smí promluvit.“

„Když ranhojička našla dívku, byli jsme na cestě k nové jeskyni. Duchové se na nás zlobili a seslali na nás zemětřesení, které zničilo náš domov. Možná to bylo tak, že se třeba nezlobili a jenom chtěli nový domov, a možná taky chtěli, abychom tu dívku našli. Je divná a jinačí, stejně jako znamení jejího totému. Měli jsme štěstí se vším od té doby, co jsme ji našli. Myslím, že ona nosí štěstí, a myslím, že to štěstí přichází z jejího totému.“

Drug se krátce dotkl svého amuletu a pak mluvil dál. „Je to jenom jedna ze všech podivných věcí kolem ní, že si ji vyvolil Velký jeskynní lev. Mysleli jsme si, že je podivná, protože ráda chodila do vody, ale kdyby nebyla tak podivná, tak by teď Ona putovala ve světě duchů. Malá Ona je jenom děvče a ani se nenarodila u mého ohniště, ale já jsem si ji zamiloval. Já bych ji postrádal. Já jsem vděčný, že neutonula.“

Drug ukázal dolů směrem k jeskyni. „Ajla je pro nás nepochopitelná, ale my víme tak málo o Druhých lidech. Je teď členem klanu, ale nenarodila se v klanu. Nevím, proč chce lovit, ale možná je to tak, že jejich ženy loví, i když je to chyba, když to dělají naše ženy. Porušila naše zvyky a byla to chyba, ale kdyby se nenaučila používat prak, byl by teď Brak mrtvý. Není příjemné myslet na způsob, jakým by zemřel. Stane se, že dravec zabije lovce, ale Brak je dítě.“

Drug se teď obrátil přímo na náčelníka. „Jeho smrt by byla ztrátou pro celou tlupu, Brune, a nejenom pro Brouda a tebe. Kdyby umřel, tak bychom tu neseseděli a nepokoušeli se rozhodnout, co provést s dívkou, která mu zachránila život. Místo toho bychom oplakávali chlapce, který možná jednoho dne bude naším náčelníkem. Myslím, že se má to děvče potrestat, ale přece ji nemůžeme odsoudit k smrti. Skončil jsem.“

„Zoug chce mluvit, Brune.“

„Zoug smí mluvit.“

„Co říká Drug, je pravda. Jak můžeš odsoudit na smrt dívku, když zachránila Brakův život? Ona je jiná. Nenarodila se v klanu a možná je to proto, že myslí jinak, než má myslet žena. Až na to, že lovila s prakem, se chovala, jak se patří na ženy klanu. Chovala se velmi dobře a vždycky byla poslušná a projevovala patřičnou úctu...“

„To není pravda! Je vzpurná a nestydatá,“ přerušil ho Broud vzrušenými gesty.

„Teď mluvím já, Broude,“ řekl Zoug rozzlobeně.

Brun se nesouhlasně podíval na Brouda a ten ztichl.

„Je to pravda,“ pokračoval Zoug. „Když byla mladší, byla k tobě nestydatá, Broude. Ale ty jsi to k sobě přitahoval, protože tys byl jediný, koho to rozčilovalo. Když ses k ní choval jako dítě, pak snad není tak divné, že se k tobě nechovala jako k muži. Ke mně nebyla nikdy neposlušná, byla vždycky pokorná. Nebyla neposlušná k žádnému jinému muži.“

Broud zíral zlostně na starého lovce, ale zdržel se odpovědi.

„I kdyby tomu tak nebylo,“ pokračoval Zoug, „tak jsem nikdy neviděl někoho, kdo by byl tak obratný s prakem jako ona. Říká, že se to naučila ode mě. Já o tom nevěděl, ale říkám otevřeně, že si přeju, abych měl tak schopného žáka, a teď musím přiznat, že se určitě mám co učit já od ní. Chtěla lovit pro nás, a teprve když nemohla, hledala jiný způsob, jak nám pomoci. Dobře, narodila se u těch Druhých, ale srdcem je u lidí klanu. Vždycky kladla zájmy tlupy nad své vlastní. Nemyslela na nebezpečí, když zachránila Onu. Může být, že ovládá umění, jak se dostat z vody, ale já viděl, jak byla vyčerpaná, když se vrátila s Onou. Moře si mohlo vzít i ji. Věděla, že je to chyba, že loví, a tajila to tři roky, ale neváhala, když byl v nebezpečí život Braka.“

Zoug si přejel čelo. „Je zručná se svou zbraní, zručnější než kdokoliv, koho jsem viděl za celý svůj život. Bylo by to strašné zmařit takovou obratnost. Navrhuju, abychom ji využili k prospěchu nás všech a dovolili jí lovit.“

„Ne! Ne! Ne!“ Broud se zuřivě zvedl. „Je to žena. Ženám nemůže být dovoleno lovit.“

„Broude,“ ukázal starý lovec káravě. „Ještě jsem neskončil. Můžeš požádat o slovo, až řeknu já své.“

„Nech Zouga domluvit, Broude,“ napomenul ho náčelník. „Jestli nevíš, jak se má chovat lovec, tak můžeš jít!“

Broud se posadil. Na spáncích mu bušila žíla. Vší silou se snažil získat klid.

Zoug zvedl ruku a ukázal na sebe. „Prak není důležitá zbraň. Začal jsem s ním cvičit pořádně, když jsem byl už příliš starý na to, abych udržel oštěp. Jsou jiné zbraně, které jsou opravdu mužské. Nechte ji lovit, říkám, ale jenom prakem. Nechte prak jako zbraň pro starce a ženy, alespoň v tomhle případě. Teď jsem skončil.“

„Zougu, víš stejně dobře jako já, že je obtížnější používat prak než oštěp. Opatřil jsi nám mnohokrát maso, když se nám nezdařil lov. Nesnižuj své zásluhy kvůli děvčeti. K užívání oštěpu je třeba mít pouze silné paže,“ řekl Brun.

„A silné nohy a srdce a dobré plíce a hodně odvahy,“ odpověděl Zoug.

„Chtěl bych vědět, kolik odvahy je zapotřebí, aby se člověk vydal znovu na rysa, když jím byl už jednou napaden, a kromě toho vydat se na něho jenom s prakem?“ řekl Drug. „Nemám nic, co bych namítl proti Zougovu návrhu, pokud se bude držet pouze praku. Duchové zřejmě proti tomu nic nenamítají. Ajla nám nadále přináší štěstí. Hleďte jen na lov na mamuta.“

„Ale můžeme porušit zvyky klanu?“ pochyboval Brun. „Nejsem si jistý, že se můžeme rozhodnout takhle,“ řekl. „Nevidím jinou cestu, než tu, která vede ke smrti. Jak bychom ji mohli nechat nadále lovit? Ty víš, co tradice prikazuje, Zougu. Nikdy dřív nikdo nic takového neudělal. Chtějí to duchové skutečně? Jak tě to vlastně napadlo? Ženy klanu nikdy neloví.“

„To je správné, ženy klanu neloví, ale Ajla byla na lovu často. Nepomyslel bych na to, kdybych nevěděl, že to umí. Všechno, co říkám, je to, že by měla pokračovat s tím, co už dělá a co dělá dobře.“

„Co říkáš ty, mog–ure?“ obrátil se náčelník na mága.

„Co chceš, aby řekl, Ajla přece bydlí u jeho ohniště!“ znovu zasáhl do rozhovoru Broud.

„Broude!“ vykřikl Brun. „Obviňuješ snad mog–ura, že by kladl vlastní city nad zájmy tlupy? Není snad mog–ur? Není největší mog–ur? Nemyslíš, že řekne, co je správné a pravdivé?“

„Ne, Brune,“ vzal si slovo mog–ur. „Broud má pravdu. Moje city pro Ajlu všichni znají. Není snadné zapomenout, že ji mám rád. Myslím, že všichni na to musíte myslet, i když jsem se pokusil odložit své city stranou. Nemůžu být jistý, že se mi to podaří. Postil jsem se a meditoval od té doby, kdy ses vrátil, Brune. V noci jsem našel cestu zpátky k paměti, kterou jsem neznal. To je možná tím, že jsem ji nikdy nehledal.“

Mog–ur zvedl paži do výše a ukázal obloukem do dále. „Před dávnou, dávnou dobou, než jsme se stali klanem, pomáhaly ženy mužům lovit.“

Bylo slyšet nesouhlasné vrčení mužů, když mog–ur oznámil takovou nehoráznost.

„Je to pravda. Vykonáme obřad a já vás zavedu zpátky do těch dávných dnů. Než jsme se naučili vyrábět zbraně a jiné nástroje a narodili se se znalostí, která byla jiná než paměť, tak zabíjeli jak muži, tak ženy zvířata, aby měli co jíst. Muži se nestarali vždycky o ženy a neopatřovali jim potravu jako dnes. Ženy uměly lovit samy pro sebe a své děti, přesně jako medvědice. To bylo mnohem později, kdy muži začali lovit pro ženy a děti, a trvalo ještě delší dobu, než ženy začaly jenom sbírat potravu a staraly se o děti. Když muži převzali odpovědnost za rodinu a opatrování potravy, byl to počátek velkého klanu. Když totiž matka malého dítěte zemřela při lovu, musely zemřít i její děti. Teprve když se muži a ženy přestali vzájemně bít a naučili se společně lovit, začal klan opravdu růst. Ale nadále mohly ženy lovit, a byly to taky ony, které mluvily s duchy.“

Mog–ur se odmlčel a pak ukázal na náčelníka.

„Brune, ty jsi řekl, že to dřív nikdy nebylo, ale tak tomu není. Ženy klanu dřív lovily. Duchové to tehdy uznávali, ale byli to jiní duchové, dávní duchové, a ne duchové našich totemů. Byli mocní, ale už dávno šli na odpočinek. Nejsem si jistý, jestli se můžou právem nazývat duchy klanu. To nebylo tak, že by se jim vzdávala

pocta. Lidé je neuctívali, spíš se jich báli. Byli mocní, ale ne zlí. Jenom mocní.“

Muži byli zaražení. Mog–ur mluvil o časech, které byly tak daleko, a bylo tak těžké se na ně rozpomenout, byly už téměř zapomenuté. A přesto v nich probudily pradávny strach. Nejedna muž se otřásl.

„Já pochybuju, že ženy, které se v naší době narodily v klanu, by teď chtěly lovit,“ pokračoval mog–ur. „Ani si nejsem jistý, že by to uměly. Je tomu tak dávno, kdy ženy lovily. Ženy se změnily a muži taky. Ale Ajla je jiná, protože ti Druzí jsou jiní. Jsou mnohem víc jiní, než si vůbec umíme představit. Nemyslím, že by to znamenalo nějakou změnu pro ostatní ženy, kdybychom ji nechali lovit. Její lov a její vůle lovit naše ženy udivuje stejnou měrou jako nás. Nemám víc, co bych řekl.“

„Je někdo jiný, kdo by chtěl promluvit?“ zeptal se Brun. Nebyl si jistý, že by toho snesl víc. Už vyšlo najevo příliš mnoho různých názorů, než aby bylo pro něho snadné se rozhodnout.

„Guv chce mluvit, Brune.“

„Guv smí mluvit.“

„Jsem jenom učedník a nevím toho tolik, co mog–ur, ale myslím, že zapomněl na jednu věc. Možná je to tím, že se tolik soustředil na to, aby nebral v úvahu své city k Ajle. Soustředil se na paměť a ne na dívku samotnou. Možná měl strach, že by promluvila jeho láska a ne jeho rozum. Nemyslel na její totem.“

Zvedl ruce, ukázal na muže kolem a vysvětlil, co tím míní. „Myslel někdo na to, proč si tak mocný totem zvolil dívku? S výjimkou Ursuse je jeskynní lev nejsilnější totem, jaký známe. Jeskynní lev je silnější než mamut. On loví mamuta. Jistě jenom mladá nebo stará zvířata, ale občas mamuta loví. Ale neloví je on.“

„Ted' to nesouhlasí, Guve. Říkáš, že jeskynní lev loví mamuta a pak řekneš, že ho neloví,“ ukazoval Brun.

„Neloví ho lev, ale loví ho lvice. Zapomínáme na to, když myslíme na totemy, které nás stráží. Jeskynní lev je ochránce. Ale kdo loví? Nejsilnějším masožroutem ze všech a nejsilnějším lovcem je lvice! Samice! Není to tak, že ona přichází s kořistí ke

svému muži? On může zabít, ale je to jeho úkol chránit ji, když ona loví.“

Mog–urův pomocník hovořil horlivými gesty. „Je to podivné, že si jeskynní lev vybral dívku, že ano? Pomyslel někdo na to, že její totem možná není jeskynní lev, ale jeho samice? Samice jeskynního lva. Lvice. Lovec. Nemělo by tohle vysvětlit, proč Ajla chtěla lovit? A vysvětlit, proč dostala svůj totem? Možná to byla lvice, kdo jí dal znamení, a možná proto je má na levé noze. Je to skutečně nezvyklejší a podivnější, že loví, než že má takový totem? Já nevím, jestli je to pravda, ale musíte se mnou souhlasit, že je to možné. Ať už je jejím totemem jeskynní lev nebo lvice, narodila se proto, aby lovila. Dá se to popřít? Můžeme popřít její silný totem? A můžeme ji odsoudit za to, že udělala, co si její totem přeje, aby dělala? Skončil jsem,“ ukázal Guv.

Brunovi v hlavě hučelo. Přicházelo příliš mnoho myšlenek a přicházely příliš rychle. Potřeboval čas, aby mohl přemýšlet, všechno zvážit a dojít k závěru. Jistě je to lvice, která loví, ale kdo kdy slyšel mluvit o ženském totemu? Duchové jsou přece všichni muži, není to tak? Jenom někdo, kdo strávil velmi mnoho času tím, aby uvažoval o světě duchů, mohl připadnout na myšlenku, že totemem dívky je lovící protějšek druhu, který byl jejím totemem. Ale Brun by si byl přál, aby mu Guv neozřejmil, že při rozhodnutí o životě a smrti dívky se taky musí rozhodnout, zda se smí vzdorovat přání tak silného totemu.

Celá představa, že by žena mohla lovit, byla tak nová a tak omračující, že všichni muži byli donuceni lámat si tím hlavu a učinit onen drobný krůček, který vedl přes hranice jejich pohodlného, jistého a bezpečného světa. Každý muž mluvil ze svého úhlu pohledu a hájil svou oblast zájmů. Ale Brun musel shrnout všechno a bylo toho na něho příliš mnoho. Cítil se povinován brát ohled na všechna hlediska, než vysloví soud, a přál si, aby měl dost času, aby mohl všechno řádně promyslet. Ale s rozsudkem se nemohlo čekat dlouho.

„Chce ještě někdo promluvit?“

„Broud chce promluvit, Brune.“

„Broud smí mluvit.“

„Všechny tyto myšlenky jsou zajímavé a můžou nám dát něco k přemýšlení za dlouhých a studených zimních večerů, ale tradice klanu dávají jasnou odpověď. Ať už se dívka narodila u Druhých lidí nebo ne, tak je teď členem tlupy. Naše ženy nesmějí lovit. Dokonce se ani nesmějí dotknout zbraně nebo nástroje, který se používá k výrobě zbraně. Všichni víme, jaký je trest. Ajla musí zemřít. Nezáleží na tom, jestli ženy lovily kdysi před dávnou dobou. Jestli medvědice nebo lvice loví, tak to ještě neznamená, že může lovit žena. My nejsme ani medvědi ani lvi. Nezáleží na tom, jestli je zručná s prakem nebo ne, a nezáleží ani na tom, že zachránila syna mé ženy. Nezáleží dokonce ani na tom, jestli má silný totem nebo jestli přináší tlupě štěstí. Jsem vděčný za to, co udělala – všichni vědí, že jsem to několikrát opakoval cestou domů – ale na tom nezáleží. Tradice klanu neznají výjimky. Žena, která použije zbraň, musí zemřít. My to nemůžeme změnit. Taková je pevná tradice klanu. Je to zbytečné maření času, je možné vynést jenom jediný soud, Brune. Skončil jsem.“

„Broud má pravdu,“ přidal se k jeho názoru Dorv. „Není na nás, abychom měnili tradice klanu. Jedna výjimka vede k druhé. Brzy by pak nebylo nic, na co by se dalo spolehnout. Trest je smrt. Dívka musí zemřít.“

Několik dalších souhlasně přikyvovalo. Brun neodpověděl hned. Broud má pravdu, pomyslel si. Jaký jiný rozsudek můžu vyřknout? Zachránila život Braka, ale učinila to pomocí zbraně. Brun neviděl věc jasněji, než ji viděl v den, kdy Ajla vytáhla prak a zabila hyenu.

„Vezmu všechny vaše názory v úvahu, než učiním rozhodnutí. Ale teď chci, aby mi každý z vás dal svou konečnou odpověď,“ řekl náčelník nakonec.

Muži seděli v půlkruhu kolem ohně. Každý zaťal pěst a podržel ji na prsou. Pohyb nahoru a dolů znamenal přisvědčení a pohyb ze strany na stranu znamenal odmítnutí.

„Grode,“ řekl Brun a obrátil se na druhého muže v tlupě. „Myslíš, že má Ajla zemřít?“

Grod váhal. Měl soucit s náčelníkem, který stál před tak strašným rozhodnutím. Dokázal téměř vyčíst náčelníkovy

myšlenky. Jeho úcta k Brunovi rostla po celou dobu. Přesto neviděl jiné východisko. Pohnul rukou nahoru a pak dolů.

„Nezbývá mi nic jiného,“ dodal omluvně.

„Groď říká ano. Drug?“ Brun se obrátil na výrobce nástrojů.

Drug neváhal. Pohnul rukou ze strany na stranu.

„Drug říká ne. A ty, Krugu?“

Krug pohlédl na Bruna, pak na mog-ura a nakonec na Brouda.

Pak pohnul pěstí nahoru a dolů.

„Krug říká, že má dívka zemřít,“ potvrdil Brun. „Guv?“

Mladý učedník okamžitě odpověděl tak, že vedl pěst napříč hrudí.

„Guv říká ne. Broud?“

Broud vedl ruku nahoru a dolů, než vůbec Brun stačil vyslovit jeho jméno, a Brun rychle pokračoval. Věděl, jaká bude Broudova odpověď.

„Ano. Zoug?“

Starý lovec s prakem seděl hrdě a vzpřímeně a vedl ruku napříč hrudí s důrazem, který nenechával prostor pro pochybnosti.

„Zoug myslí, že dívka nemá zemřít, a co ty, Dorve?“

Ruka druhého starce šla nahoru, a než ji stačil stáhnout dolů, oči všech se už obrátily na mog-ura.

„Dorv říká ano. Jakého jsi názoru ty, mog-ure?“ zeptal se Brun. Uhadoval správně odpovědi druhých, ale nebyl si jistý odpovědí starého mága.

Kreb trpěl. Znal tradice klanu. Kladl vinu za Ajlin zločin sobě. Litoval, že jí dal tolik svobody. Měl pocit viny za svou lásku k ní a obával se, že by to mohlo ovlivnit jeho rozhodnutí. Obával se, že by mohl myslet sám na sebe a ne pouze na dobro tlupy, a začal zvedat ruku. Bylo to naprosto jasné, musí zemřít, pomyslel si. Avšak než stačil zvednout ruku, bylo to, jako by se jí chopila cizí, neviditelná síla a strhla ji stranou. Bylo nad jeho síly ji odsoudit, i když splní svou povinnost, když by k tomu nadešel čas. Neměl jinou volbu. A rozhodnutí bylo Brunovo a jenom jeho.

„Mínění je stejným dílem rozdělené,“ oznámil náčelník.

„Rozsudek je rozhodně můj. Chtěl jsem jenom znát, co k tomu můžete říct. Potřebuju čas, abych přemýšlel o tom, co bylo dnes

řečeno. Mog–ur říká, že uspořádá pro všechny večer obřad. To je dobře. Potřebuju pomoc duchů a my všichni potřebujeme jejich ochranu. Dozvíte se mé rozhodnutí zítra časně ráno. Tehdy se to dozví i ona. Ted' běžte a připravte obřad.“

Brun zůstal u ohně sám, když druzí odešli. Velké mraky poháněné čerstvým větrem rychle plynuly po obloze a tu a tam vypustily ledovou spršku, ale Brun tam seděl a nic nevnímal, nevšímal si ani kapek, které prskaly v posledních uhlících v ohništi. Byla už téměř tma, když se nakonec zvedl a pomalu šel domů k jeskyni. Viděl sedět Ajlu na stejném místě, kde byla, když ráno odcházel. Ted' očekává to nejhorší, řekl sám sobě. Co by jinak mohla očekávat?

Všichni se shromáždili časně ráno před jeskyní. Chladný vítr z východu byl předzvěstí chladnějšího počasí, ale nebe bylo bez mraků a slunce svítilo jasně a bylo v rozporu s jejich temnou náladou. Vyhýbali se pohlédnout na sebe a jejich paže visely ochable dolů, aby ukázaly, že nemají co říct. Šli pomalu na svá místa, aby uslyšeli, jak to bude s dívkou, která se narodila u Druhých lidí, ale která už pro ně nebyla cizí.

Uba cítila, jak se její matka třese, a její ruka ji objímala tak pevně, až to bolelo. Dítě vědělo, že to není jenom chladný vítr, který matku roztřásl. Kreb stál ve vchodu jeskyně. Jeho tvář byla jako vytesaná ze žuly a jeho jediné oko bylo bezvýrazné jako kámen. Na Brunovo znamení odkulhal dovnitř do jeskyně, pomalu a důstojně, ale taky těžce pod nesmírným břemenem. Šel ke svému ohništi a k dívce, která seděla na své kožešině. S obrovským vypětím vůle se donutil jít k ní.

„Ajlo, Ajlo,“ řekl mírným hlasem. Dívka vzhlédla. „Je čas. Musíš teď jít se mnou.“ Její oči byly bez života a nechápavé.

„Musíš teď jít, Ajlo, Brun je připravený,“ opakoval Kreb.

Ajla přikývla a s námahou se zvedla. Nohy jí strnuly, jak seděla ve stejné poloze po celou dobu. Sotva si toho všimla. Němě následovala mog-ura a zírala dolů na zem na prach, který nesl stopy těch, kteří tu prošli před ní. Otisk paty, jiný od palce a celého chodidla, rozmazaného v obrysu po koženém obutí. Viděla kulaté

díry po Krebově holi a stopu jeho chromé nohy, kterou vlekl za sebou. Zastavila se, když uviděla Brunovy nohy v zaprášené kožešině a klesla na zem. Cítila lehké poklepání na rameno a donutila se vzhlednout do náčelníkovy tváře.

Sřetnutí s jeho pohledem ji náraz probralo z omámení a naplnilo strachem. Zнала tak dobře tuto tvář s nízkým čelem a mohutným obočím, orlím nosem a prošedivělým vousem. Avšak z náčelníkových očí zmizela jakákoliv tvrdost a místo toho v nich viděla upřímný soucit a smutek.

„Ajlo,“ řekl nahlas a pak pokračoval němými znaky, určenými pro slavnostní příležitosti, „dívko v klanu. Tradice jsou prastaré. Žili jsme podle jejich pravidel po celé generace, téměř od doby, kdy klan vznikl. Ty ses nenarodila u nás, ale jsi jednou z nás, a musíš žít nebo umřít podle našich zákonů. Když jsme byli nahoře na severu a lovili mamuta, byla jsi spatřena s prakem a taky jsi prakem lovila už předtím. Osoby ženského pohlaví v klanu nepoužívají zbraně. Taková je naše tradice. Trest za přestupek proti pravidlům je rovněž součástí našich tradic. Je to zákon klanu a ten se nedá změnit.“ Brun se předklonil a díval se do vyděšených modrých dívčích očí.

„Vím, proč jsi použila prak, Ajlo, i když nechápu, proč jsi s tím vůbec začala. Brak by nebyl naživu, kdyby nebylo tebe.“ Narovnal se v celé své výšce a pokračoval: „Náčelník této tlupy je vděčný, že tato dívka zachránila život dítěte synovy ženy.“

V čekající tlupě se vyměnilo několik nevěřících pohledů. Bylo neobvyklé, aby se takové vyznání činilo veřejně, a bylo ještě méně obvyklé, aby tak učinil náčelník a obracel se k dívce.

„Ale tradice nám nedává žádnou volnost,“ pokračoval. Dal znamení mog–urovi a ten zašel do jeskyně. „Nemám jinou volbu, Ajlo. Mog–ur teď složí kosti podle prastarého vzoru a vysloví jméno těch, o nichž se nesmí mluvit a jejichž jméno zná jedině on. Až bude hotov, zemřeš, Ajlo, dívka v klanu Velké medvěda, budiž prokleta, tvým trestem budiž smrt.“

Ajla cítila, jak jí krev mizí z tváře. Iza vykřikla a zhroutila se s pronikavým nářkem. Už oplakávala své dítě. Její nářek náraz ustal, když Brun zvedl ruku.

„Ještě jsem neskončil,“ ukazoval. V hlubokém tichu, které následovalo, si všichni znovu vyměnili zvědavé pohledy. Co Brun ještě poví?

„Tradice klanu je jasná a jednoznačná, a jako náčelník ji musím ctít. Na ženu, která užije zbraň, musí být uvalena kletba, ale není řečeno, na jak dlouho. Ajlo, máš nad sebou kletbu smrti na plný měsíc. Pokud se díky milosti a pomoci duchů vrátíš z druhého světa, až měsíc dokoná všechny své proměny a ukáže nám stejnou tvář jako teď, tak zase smíš žít s námi.“

V tlupě to zašumělo. To bylo něco zcela nečekaného.

„To je správné,“ ukazoval Zoug. „Není nic, co by říkalo, že kletba musí být navždy.“

„Ale jaký je v tom rozdíl? Jak může být někdo mrtvý tak dlouho a pak se znovu vrátit? Několik dnů možná, ale celý oběh měsíce?“ Drug nechápavě kroutil hlavou.

„Kdyby byla kletba uvalena jenom na několik dnů, možná by to nebyl dostatečný trest,“ řekl Guv. „Někteří mog-urové věří, že duch nejde do jiného světa, když je to velmi krátká kletba. Jenom se zdržuje nablízku a čeká, až se bude smět vrátit, pokud je toho schopen. Když je duch nablízku, tak tam zlí duchové přijdou taky. Brun uvalil kletbu, jejíž trvání je omezené, ale je tak dlouhé, že si myslím, že poslouží stejně jako trvalé. Uspokojuje tradice.“

Broud odstrčil Guva stranou, aby bylo lépe vidět, co k tomu chce sám říct.

„Proč tedy na ni prostě neuvalil kletbu a nenechal to tak?“ ukazoval Broud rozzlobeně. „V tradicích není nic, co by mluvilo o ohraničené kletbě za zločin, který spáchala. Ať za to zemře, a kletba má být to, co s ní učiní konec.“

„Nevěříš, že tomu tak bude? Věříš skutečně, že se může vrátit?“ zeptal se Guv.

„Nevěřím vůbec ničemu. Chci jenom vědět, proč ji Brun prostě neproklel. To už nedokáže učinit prosté a jasné rozhodnutí?“ Broud odpověděl podrážděně, protože byl zmatený tou přímou otázkou. Vyjevila právě to, o čem všichni přemýšleli. Vyslovil by Brun časově omezenou kletbu, kdyby nevěřil, že je nějaká naděje, ať sebemenší, že by se mohla vrátit?

Brun celou noc váhal, jak rozhodnout. Ajla zachránila život dítěte. Nebylo správné, aby za to zemřela. Miloval to dítě a byl jí vděčný, ale bylo to i něco víc, než jenom jeho osobní city. Tradice žádala, aby zemřela, ale v klanu byly taky jiné morální zákony, které říkaly, že život je hoden života. Nosila v sobě část Braková ducha, a zasloužila si výměnou něco, co má stejně velkou hodnotu. Zasloužila si svůj vlastní život.

Bylo to teprve s prvními ranními paprsky, které pronikly ústím jeskyně dovnitř, kdy dospěl k tomuto závěru. Určité silné duše se vrátily po časově omezeném prokletí. Byla to naděje, která byla tak malá, že téměř nebyla, ale bylo v tom rozhodně něco z naděje. Výměnou za život dítěte, který zachránila, dával jí malou naději, jedinou, kterou jí mohl dát. Nebylo to dost, ale bylo to všechno, co jí mohl nabídnout, a bylo to lepší než vůbec nic.

Najednou se nad shromážděním, které až dosud rozkládalo rukama a vrčelo, rozhostilo naprosté ticho. V ústí jeskyně stál mog-ur. Vypadal jako smrt sama, zestárlý a shrbený. Nepotřeboval dávat žádné znamení. Bylo dokonáno. Mog-ur splnil svou povinnost. Ajla byla mrtvá.

Izin pronikavý nářek se rozlehl vzduchem. Pak začala naříkat Oga a Ebra, a postupně vpadly do nářku všechny ženy. Ajla viděla ženu, kterou milovala, přemoženou smutkem, a vyskočila, aby ji utěšila. Ale když ji chtěla obejmout, svou jedinou matku, na kterou se pamatovala, otočila se k ní Iza zády a šla dovnitř. Bylo to, jako by ji vůbec neviděla. Ajla byla zmatená. Podívala se tázavě na Ebru. Ebra se dívala skrz ni. Šla k Ovře, ale ani ta ji neviděla, stejně tak Aga. Když se k někomu přiblížila, obrátil se nebo ustoupil stranou. Ne záměrně, jako by ji chtěli nechat projít, ale jako by stejně chtěli udělat ten pohyb, než přišla. Postavila se před Ogu.

„To jsem já, Ajla. Já stojím tady. Nevidíš mě?“ ptala se posunky.

Oči Ogy byly zachmuřené. Otočila se a odcházela bez odpovědi a bez nejmenšího náznaku, že by něco slyšela nebo viděla. Bylo to, jako by Ajla byla neviditelná.

Ajla viděla, jak jde Kreb k Ize. Běžela k němu.

„Krebe! To je Ajla. Já jsem tady,“ ukazovala horečnatě. Starý mág pokračoval v cestě a obešel dívku, která mu ležela u nohou stejně, jako by byla kamenem, který musí obejít. „Krebe,“ vzlykala. „Proč mě nevidíš?“ Zvedla se a běžela zpátky k Ize.

„Mami! Mami! Podívej se na mě! Podívej se na mě!“ Ukazovala a mávala rukama před očima Izy. Ta ale jen znovu spustila svůj pronikavý nářek a lomila rukama.

„Mé dítě, moje Ajla. Moje dcera je mrtvá. Je pryč. Má chudinka malá Ajla. Ona už nežije.“

Ajla viděla, jak se Uba chytila nohou své matky ve strachu a zmatku. Klekla si před malou holčičkou.

„Ty mě přece vidíš, Ubo? Já jsem tady.“ Ajla viděla, jak v očích holčičky září poznání, ale v příštím okamžiku přiskočila Ebra jako jestřáb a odnesla dítě.

„Já chci k Ajle,“ ukazovala Uba a mrskala sebou, aby se jí vymanila z náručí.

„Ajla je mrtvá, Ubo. Je pryč. To není Ajla, to je jenom její duch. Ten musí najít cestu do jiného světa. Když se s ním pokusíš mluvit nebo když se na něj budeš dívat, pokusí se tě vzít s sebou. To znamená neštěstí, když ho uvidíš. Nedívej se na něj. Přece nechceš, aby se ti stalo něco zlého, Ubo?“

Ajla padla na zem. Nevěděla, co kletba obnáší. Domýšlela se všeho možného, co bylo hrozné, ale skutečnost byla horší.

Přestala pro všechny být. Tím ji nechtěli pouze vyděsit. Už prostě neexistovala. Byla duchem, který je náhodou viditelný a který se nadále podobá Ajle, ale Ajla sama už byla mrtvá.

Smrt byla pro lidi klanu změněnou existencí, cestou do jiného světa a jiného bytí. Životní síla je neviditelný duch, to je zřejmé. Člověk, v jednom okamžiku živý, mohl být v příštím okamžiku mrtvý, aniž by byly znát nějaké zřejmé změny, kromě toho, že člověk přestane dýchat a je mrtvý. Životní síla, která byla skutečnou Ajlou, už nebyla nadále součástí jejich světa. Ta musela přejít do jiného světa. Nezáleželo na tom, jestli je tělo, které zůstalo, teplé a pohybuje se, místo aby bylo chladné a nehybné.

Bylo snadné věřit, že se životní síla dá zapudit. Pokud to její tělo nevědělo, tak to dost brzy uzná. Nikdo nevěřil, že by se Ajla

mohla kdy vrátit, dokonce ani Brun ne. Její tělo, které bylo prázdnou slupkou, nemohlo přežít do té doby, než se její duch vrátí. Bez životní síly nemohlo tělo ani jíst, ani pít a brzy se zhroutí a pomalu zajde. Pro člověka zrozeného v klanu, který pevně věřil této představě a musel zažít, že už ostatní neberou jeho bytí na vědomí, už pak nebyla naděje ani důvod jíst a pít. Pak už prostě nechtěl dál existovat.

Avšak pokud duch zůstal nablízku jeskyně a ovlivňoval tělo, přestože už do něho nepatřil, po tu dobu zůstávaly nablízku také síly, které ho zapuzovaly. Mohly by škodit živým a pokusit se vzít jiný život s sebou. Stalo se, že muž nebo někdo jiný příbuzný nebo blízký osoby, která byla potrestaná kletbou, zemřel hned poté, kdy zemřel potrestaný. Tlupa se o to nestarala, pokud duch vzal tělo s sebou nebo zanechal prázdnou schránku, ale teď chtěli, aby Ajla zmizela a udělala to rychle, aby se nepříhodilo žádné neštěstí.

Ajla se rozhlížela po tvářích kolem sebe. Všichni se od ní odtažili nebo se zabývali obvyklými pracemi, ale cítila napjatou náladu. Kreb a Iza zašli do jeskyně. Ajla se zvedla a šla za nimi. Nikdo se ji nepokusil zarazit, ale vzali Ubu, aby se jí neocitla v cestě. Vládlo přesvědčení, že děti mají obzvlášť silnou ochranu, avšak nikdo nechtěl dráždit duchy.

Iza posbírala všechny Ajliny věci včetně kožešiny na spaní a matraci ze suché trávy, která ležela v prohlubni v podlaze jeskyně, a vynesla všechno z jeskyně ven. Kreb šel s ní a nesl s sebou oheň z jeskyně. Iza položila všechno vedle ohniště, které se v té době nepoužívalo a kterého si Ajla dřív nevšimla. Vrátila se pak zpátky do jeskyně, zatímco Kreb zapálil oheň. Dělal nad ohněm a nad Ajlinými věcmi tichá gesta, a většinu těch znaků Ajla neznala.

Ajla byla stále zoufalejší, když viděla, jak Kreb hází do ohně všechny její věci. Za ni se nebude konat žádný pohřební obřad. To bylo součástí trestu a kletby. Ale všechny stopy po ní se musely zničit. Nesmělo se ponechat nic, co by ji mohlo držet u nich.

Viděla, jak její hůl na hrabání chytá oheň a potom koš na sbírání bylin. Matrace z trávy hořela a její oblečení a ostatní náležitosti. Viděla, jak se Krebovi třese ruka, když se natáhl po její

kožešině na spaní. Podržel ji na okamžik u hrudi, než ji hodil do ohně. Ajle se oči zalily slzami.

„Krebe, já tě mám ráda,“ ukazovala. Ale on ji zřejmě neviděl. Ve směsici děsu a paniky viděla, jak zvedá léčitelský vak, který jí udělala Iza těsně před lovem na mamuta, a jak ho hází do plamenů.

„Ne, Krebe, ne! Jenom to ne,“ prosila. Bylo příliš pozdě. Už hořel.

Ajla se už na to nevydržela dívat. Rozběhla se slepě dolů ze svahu a do lesa a naříkala smutkem a zoufalstvím. Neviděla, kam jde, a ani se o to nestarala. Větve trčely ze stromů a bránily jí v cestě, ale ona šla jenom pořád dál a nestarala se o šrámy na pažích a nohou. Brodila se ledovou vodou, ale nevšimla si ani, že má mokré nohy. Necítila, že v nich ztrácí cit, dokud nezakopla přes kmen stromu a nepadla jak široká, tak dlouhá na zem. Ležela na vlhké studené zemi a přála si, aby smrt přišla a vysvobodila ji z toho všeho. Už neměla pro co žít. Neměla rodinu, neměla tlupu, neměla důvod proč dál žít. Byla mrtvá, oni řekli, že je mrtvá.

Nechybělo mnoho, aby se její přání vyplnilo. Seděla ponořená do svého vlastního světa strachu a neštěstí a nejedla a nepila od té doby, kdy se vrátili z lovu domů. Neměla teplé oblečení a nohy ji bolely chladem. Byla slabá a blízka vyčerpání, ale uvnitř v ní bylo něco, co bylo silnější než touha po smrti, a bylo to totéž, co ji udrželo naživu, když ji zemětřesení jako pětiletou připravilo o domov a rodinu. Nezničitelná chuť žít a houževnatý pud sebezáchovy, který jí nedovolil vzdát se, dokud ještě dýchá a dokud jí ještě zbývá jiskřička života.

Pád zarazil její bezcílné bloudění. Krvácela z mnoha malých šrámů a třásla se zimou, ale přece jenom se zase posadila. Padla tváří do vlhkého listí a olízla si rty, aby dostala do sebe trochu vlhka. Měla žízeň. Nemohla si vzpomenout, že by byla kdy v životě tak žíznivá. Slyšela nablízku bublání vody a zvedla se. Když se dlouze napila chladné vody, pokračovala ve své pouti. Třásla se tak, že jí zuby drkotaly, a špatně se jí šlo po ledových a rozbolavělých nohách. Hlady jí třeštila hlava a trochu blouznila.

Ajla si nebyla jistá, kde je, a neměla na mysli žádný cíl. Její nohy sledovaly dobře známou stezku, aniž si toho všimla. Ztratila

pojetí času od chvíle, kdy vyběhla z jeskyně, a netušila, jak dlouho byla na cestě, než padla. Vyšplhala nahoru po příkrém srázu za vodopádem a začínala se pomalu cítit v okolí doma. Prošla kus smíšeným lesem a vyšla pak na svou dobře známou horskou louku vysoko nad jeskyní.

Nevěděla, kolik času uběhlo od té doby, kdy tu byla naposledy. Už sem zašla jenom zřídka poté, co začala lovit, s výjimkou období, kdy se učila střílet dvěma kameny. Tady se vždycky jenom učila, nikdy nelovila. Byla tady vůbec tohoto léta? Nemohla si vzpomenout. Odstrčila těžké větve, které chránily vchod dokonce i tehdy, když listí opadalo, a vešla do malé jeskyňky.

Zdála se jí teď menší, než jak se na ni pamatovala. Vzadu ležela stará kožešina na spaní, kterou sem jednou přivlekla. Několik veverek si v ní vybudovalo hnízdo, ale když ji vytáhla ven a vytřepala, viděla, že není zase tak moc zničená. Byla trochu tuhá stářím, ale byla ještě dobře zachovalá. Zamotala se do ní a byla vděčná za teplo, které jí dala. Uvnitř našla taky kůži, kterou sem kdysi vzala a nacpala pod ni trávu, aby měla polštář na sezení. Ráda by věděla, jestli tu zůstal taky nůž, pomyslela si. Polička spadla, ale mohl by ležet na zemi pod ní. Tady! Ažla vytáhla pazourkový nůž z kupky na zemi, otřela ho od hlíny a začala řezat starou kůži. Stáhla z nohou promočenou kůži a navlékla šňůry do nového obutí, které si vyřízla z kůže. Dovnitř nacpala suchou trávu a začala se zajímat o to, jak by se zahřála.

Potřebuju oheň, pomyslela si, suchá tráva může posloužit místo troudu. Shrnula ji rukama ke zdi jeskyňky. Polička byla suchá. Nařezala z ní třísky a měla základ pro oheň. Ted' potřebovala dřívko, aby je mohla tít. Objevila ještě nádobku na pití z březové kůry. Ta by taky mohla dobře hořet. Ne, to raději ne, řekla si, tu potřebuju na vodu, a hledala dál. Podívala se do úplně rozbitého koše, nevzpomínala si, že ho tady nechala. Uvnitř objevila svůj starý prak. Zvedla starý pruh kůže. Byl příliš malý a pustily se do něho myši. Potřebovala nový. Najednou zazírala na starý prak, který držela v ruce.

Uvalili na mě kletbu. Kvůli tomuhle proužku kůže jsem vyhnána a prokleta. Já jsem mrtvá. Jak to můžu vydržet a myslet na

oheň a na prak? Jsem přece mrtvá. Ale já se necítím mrtvá. Můžou mrtví mrznout a mít hlad? Jaké to je cítit se mrtvý? Je můj duch v jiném světě? Vždyť já ani nevím, co to je můj duch. Nikdy jsem ducha neviděla. Kreb říká, že nikdo nemůže duchy vidět, ale že on s nimi může mluvit. Proč mě Kreb neviděl? Proč mě nikdo neviděl? Musím být mrtvá. Proč myslím tedy na oheň a na prak? Protože mám hlad!

Mám použít prak, abych získala něco k jídlu? Proč ne? Už mě prokleli a víc se mi nemůže stát. Ale tenhle prak nic nevydrží. Z čeho si můžu udělat nový? Kůže? Ne, ta je příliš tuhá. Ležela tu příliš dlouho. Potřebuju měkkou kůži. Rozhlédla se po jeskyňce. Nemůžu zabít zvíře, které mi může dát kůži na prak, když nemám prak, abych je zabila. Kde bych mohla najít kousek měkké kůže? Přemýšlela a seděla se zachmuřenou tváří, když nemohla najít řešení.

Podívala se na své ruce. Najednou neviděla jenom ruce, ale i to, na čem ležely. Moje zástěrka! Ta je z měkké jemné kůže. Můžu z ní odříznout pruh. Rozzářila se. Pokračovala v prohlídce jeskyňky, aby zjistila, co se tu ještě dá najít. Našla starou hrabací hůl. Ani na ni si nepamatovala, že by ji sem dala. Měla hlad. Přála si, aby našla něco k jídlu. Počkat. Už to mám. Copak tam netrhala ořechy? Tento rok je tu nesbírala. Musely tam venku na zemi ještě nějaké být.

Ajla to ještě nepochopila, ale už se vrátila zpátky do života. Sbírala ořechy a nosila je do jeskyňky a snědla jich tolik, kolik se jich jenom vešlo do jejího staženého žaludku. Pak ze sebe shodila starou kožešinu a zástěrku a uřízla z ní pruh, aby si udělala prak. Pruh neměl vyboulení pro kameny, ale doufala, že to půjde i tak.

Nikdy dřív nelovila proto, aby získala potravu. Králík byl rychlý, ale ne dost rychlý. Rozpomněla se, že minula bobří hráz. Zasáhla bobra, právě když se chtěl ponořit pod hladinu. Cestou zpátky spatřila blízko potoka šedý a křídový kámen. To je pazourek! Věděla, že je to pazourek. Vzala hlízu pazourku a donesla ji domů. Bobra a králíka vzala s sebou do jeskyňky a uložila je tam, než zašla nasbírat dříví na oheň. Rozhlížela se přitom po vhodném otloukači.

Potřebuju dřík, abych udělala oheň, pomyslela si. Musí být velmi suchý. Všechno, co je venku, je vlhké. Pak pomyslela na starou hrabací hůl, která ležela uvnitř suché jeskyňky. Ta by určitě měla stačit. Bylo těžké rozdělat oheň pouze vlastníma rukama. Byla zvyklá dělat to společně s jinou ženou. To se mohly alespoň vystřídat, aby dobře tiskly dřívko k podložce. Ale po chvíli soustředěné námahy začal dřevitý prach žhnout. Sesypala ho a přiložila k suché trávě a opatrně foukala. Objevily se první malé plamínky. Přikládala suché třísky, které si nařezala nožem. Když chytly, přikládala větší kusy ze staré police, a když se oheň pořádně rozhořel, přikládala kusy, které přinesla zvenku. V jeskyňce se začalo šířit teplo a bylo tu světlo.

Musím si opatřit nádobu na vaření, pomyslela si, když stahovala a vyvrhovala králíka a navlékala ho pak na prut nad ohněm. Nad něj položila tučný bobří ocas, aby hubené králíčí maso získalo trochu chuť. Budu potřebovat novou hrabací hůl a sběrací koš. Kreb spálil ten, který jsem měla. Spálil všechno, dokonce můj nový vydři vak. Proč musel spálit ten? Slzy jí vhrkly do očí, když si na to vzpomněla. Iza řekla, že jsem mrtvá. Prosila jsem ji, aby se na mě podívala, ale ona jenom řekla, že jsem mrtvá. Proč mě neviděla? Stála jsem přece před ní.

Ajla chvíli plakala, ale pak si zase sedla a osušila si slzy. Jestli si má opatřit hrabací hůl, musí mít pěstní klín, uvědomila si po chvíli.

Zatímco se králík pekl, štípala pěstní klín z pazourku tak, jak se naučila, když se dívala na Druga. Když měla pěstní klín hotový, usekla si silnou čerstvou větev, aby si tak udělala hrabací hůl. Pak nasbírala další dříví a natahala je dovnitř do jeskyňky. Už se nemohla dočkat, až bude maso hotové. Vůně jí vháněla sliny do úst a žaludek ji bolel hladu. Ochutnala první sousto a byla si jistá, že ještě nikdy nejedla nic tak dobrého.

Když se dosyta najedla, byla už tma. Ajla byla ráda, že má oheň. Shrabala uhlíky dohromady a překryla je popelem, aby si byla jistá, že se udrží do příštího rána.

Lehla si a zabalila se do staré kožešiny, ale nemohla usnout. Zírala do plamenů, které nadále hořely ve středu, a vzpomínala na

hrozná zážitky toho dne. Nevšimla si, že jí znovu tečou slzy po tvářích. Bála se a byla sama. Nikdy nestrávila noc sama od té doby, co ji Iza našla.

Nakonec usnula vyčerpáním, ale spala neklidně a měla těžké sny. Volala ve snu Izu a volala i jinou ženu řečí, kterou zapomněla. Ale nikdo nepřicházel a neutěšil ji v její bolestivé samotě.

Ajliny dny byly vyplněné prací. Měla se co ohánět, aby přežila. Nebyla už tak nezkušená, jako když byla sama poprvé. Po tu dobu, co žila u tlupy, musela pilně pracovat, ale taky se hodně naučila. Pletla vodotěsné košíky, v nichž si mohla nanosit vodu a vařit jídlo, a opatřila si i nový koš na sbírání bylin. Zpracovávala kůže zvířat, které ulovila, vycpala si kůži na nohou králíčí kožešinou a udělala si kožené ovinovačky na nohy a kožené rukavice stejným jednoduchým způsobem. Kryly jí celé ruce, ale měly díru pro palce. Udělala si z pazourku nástroje a nanosila si dovnitř trávu, aby ležela měkčeji.

Nasbírala semena, která ještě zůstala na travinách, a především ořechy, kterých bylo v blízkosti jeskyně dostatek. Našla i klikvy a keříky medvědice a tvrdá malá jablka, a vyhrabala si posilující kořeny a posbírala jedlé kapradiny. Měla radost, když našla jedlou vikev s lusky, které obsahovaly malý zelený hrášek, a nasbírala dokonce semeno suché lebedy, aby je namíchala s ostatními semeny, která rozdrtila a uvařila na kaši. Získala v nejbližším okolí všechno, co potřebovala.

Když byla ve své jeskyni několik dní, rozhodla se opatřit si novou zástěrku, která by byla vhodnější pro nastávající zimu. Věděla, že sníh tu bude co nevidět a s ním že začne opravdová zima. Nejdřív pomyslela na rysí kůži. Rys měl pro ni zvláštní význam. Ale jeho maso bylo pro ni nepoužitelné, a ona potřebovala stejně dobře maso jako oblečení. Nebylo pro ni těžké opatřit si maso každý den, pokud mohla lovit, ale musela si taky něco odložit do zásoby, aby neumřela hlady, až ji sníh uzavře v jeskyni. Jídlo bylo teď hlavním důvodem k lovu.

Nelíbilo se jí pomýšlení lovit ta krásná a plachá zvířata, která se pásala na její louce, a ani si nebyla jistá, že by dokázala skolit

jelena prakem. Byla udivená, že se nadále pásli tam nahoře, v tuhle pozdní roční dobu, ale uznala, že toho musí využít, než odtáhnou k níže položeným pastvinám. Kámen vymrštěný velkou silou z blízkosti by mohl omráčit laň, a pak by ji mohla dorazit palicí.

Kůže byla tlustá a měkká. Zvířata byla připravená na chladnou zimu. Maso bylo vítaným příspěvkem do její kaše. Když vůně čerstvého masa přilákala rosomáka, vyřídila ho kamenem a vzpomněla si přitom na svůj první úlovek, což byl právě rosomák, který kradl tlupě maso. Rosomáci skutečně byli k něčemu. To řekla tehdy Oze. Dech na rosomáčí kůži nezamrzal, a proto z ní byly nejlepší možné kapuce. Tentokrát toho využiju, pomyslela si, když ho vlekla dovnitř do jeskyňky.

Zapálila malé ohně kolem stojanu, kde sušila maso, zčásti aby urychlila schnutí, ale taky aby zahнала dravce. Měla ráda kouřovou chuť, kterou tak maso dostalo. Vyhrabala vzadu v jeskyňce jámu a obložila ji kamením z potoka. Když do ní uložila zásobu sušeného masa, přikryla ji těžkými plochými kameny.

Její nová kožešina, kterou si připravila, zatímco maso schlo, získala taky kouřový pach, ale byla teplá a hezká a společně se starou tvořila teplé lůžko. Z laního žaludku si udělala vak na vodu. Šlachy použila na šňůry a i tuk, který zvíře ukládalo na zimu, se jí dobře hodil. Po dobu, kdy sušila maso, spala venku v kruhu ohnišť, aby v noci mohla přikládat dříví. Vzhlížela s obavami k nebi a doufala, že ještě chvíli nebude sněžit. Oddychla si a byla podstatně jistější, když s tím byla hotova a maso dobře uložila.

Když se zamračilo a neviděla měsíc, dělalo jí starost, jak spočítat čas. Pamatovala si dobře, co Brun řekl: „Pokud se díky milosti a pomoci duchů vrátíš z druhého světa, až měsíc dokoná všechny své proměny a ukáže nám stejnou tvář jako teď, tak smíš zase žít s námi.“ Nevěděla, jestli je v druhém světě, ale moc ráda by se vrátila zpátky. Nebyla si jistá, jestli to půjde. Nevěděla, jestli ji ostatní uvidí, až se vrátí. Ale Brun řekl, že se vrátit může, a ona se spoléhala na jeho slovo. Ale jak zjistí, kdy nastane ten čas, když neuvidí měsíc?

Vzpomněla si, jak ji jednou Kreb učil dělat zářezy do dřívka. Dohadovala se, že jeho sbírka dříví se zářezy, která měl ve svých

věcech u ohniště – ale kterých se nikdo jiný nesměl dotknout – byla jeho způsobem, jak zjišťoval počet dnů mezi důležitými událostmi. Jednou ze zvědavosti chtěla stejně jako on změřit čas. Protože věděla, že měsíc prodělává vždycky stejné proměny a po nějaké době ukáže stejnou tvář, chtěla zjistit, kolik dnů trvá měsíci, než se zase vrátí do své podoby, a udělala zářez pro každý den. Když Kreb objevil, co dělá, moc se na ni rozhněval. To způsobilo, že na to nezapomněla, i když se nikdy neodvážila to udělat znovu.

Chodila kolem celý den a dělala si starosti, jak by si udržela představu o čase, aby věděla, kdy se smí vrátit do jeskyně, ale pak připadla na to, aby to udělala jako tenkrát, a začala dělat každý den zářez do hole. Ať se tomu bránila sebevíc, vhrkly jí do očí slzy pokaždé, když dělala další zářez.

Plakala často. Mohly to být i drobnosti, které u ní vyvolaly slzy. Vzpomínka na zážitky, které byly naplněné láskou a teplem. Vyplašený králík, který přeběhl přes stezku, když šla do lesa. Ten v ní vyvolal vzpomínku na dlouhé procházky s Krebem podél potoka. Milovala jeho starou zjizvenou tvář. Když si na ni vzpomněla, hned se rozplakala. Když uviděla rostlinu, kterou trhala pro Izu, a vzpomínala, jak jí Iza vysvětlovala její použití, propukla v pláč. Často vzpomínala na hrozný okamžik, kdy Kreb hodil do ohně její léčitelský vak, a to plakala tím víc. Noci byly nejhorší.

Byla zvyklá být sama za dne, když bývala venku a potulovala se na vlastní pěst, aby nasbírala byliny nebo lovila, ale nikdy nebyla sama v noci. Když teď seděla ve své malé jeskyňce a zírala do ohně a viděla odrazy světla tančit po zdech, postrádala ostatní tolik, že plakala hlasitě. Do jisté míry postrádala nejvíc Ubu. Tiskla k sobě často kůži a kolíbala se sem a tam, když pobrukovala dole v krku, jako tak často pro Ubu.

První sníh napadl tiše a mírně za noci. Ajla vykřikla radostí, když ráno vylezla z jeskyňky. Na známé krajině ležela měkká krásná přikrývka. Keře dostaly vysoké čepice sněhu a stromy byly oděné do měkké běloby na každé větvi. Třpytilo se to a lesklo ve vysokých borovicích, které stály proti modravému nebi.

Ajla se dívala na otisky nohou, které zanechávaly dokonalou stopu, a začala pak běhat křížem krážem po planině a tkát složité vzory z vlastních stop. Chvilí sledovala stopy malé zvěře a pak se zase rozhodla jinak a vylezla na skalní výběžek, kde vítr zfoukal všechny sníh.

Celý horský hřeben s majestátními vrcholy se zvedal před ní oděný v bělobě, která přecházela na stinných stranách do modři. Jiskřilo to kolem hor, jako by to byly obrovské drahokamy. Dohlédla až k modrozelenému moři a viděla, že sněžit začalo až od určité výšky. V hlubších údolích a dole ve stepi byla ještě nadále holá země. Ajla viděla malé, tak malé postavičky chodit dole v bílé hloubce. Jedna z nich kulhala. Najednou se jí krajina přestala líbit a rychle se vrátila.

Podruhé, když napadl sníh, už to nebylo tak kouzelné. Taky se velmi ochladilo. Jakmile opustila jeskyňku, vítr jí vháněl ledové krystalky do tváře. Sněhová bouře trvala čtyři dny a nametla sníh do vchodu jeskyňky tak, že se téměř nemohla dostat ven. Musela se prohrabat ven rukama a pomocí kyčelní kosti jelena, kterého skolila. Pak ji čekala spousta práce, když si musela opatřit dříví na topení. Sušení masa spotřebovalo všechno dříví z nejbližšího okolí. Ubíralo jí to sílu, když se musela prodírat hlubokým sněhem. Jídlo jí vystačí, o tom byla přesvědčená, ale nenasbírala si nijak velké zásoby dříví. Nebyla si jistá, jestli jí dříví vystačí, a pokud bude nadále silně sněžit, bude jeskyňka tak zasypaná, že se nedostane ven.

Poprvé od doby, kdy přišla k jeskyňce, se bála o svůj život. Její louka ležela příliš vysoko v horách. Pokud ji sníh odřízne od světa, tak zimu nepřečká. Neměla čas ukládat si zásoby na celou chladnou roční dobu. Odpoledne se vrátila k jeskyňce a rozhodla se, že příštího rána opět vyrazí a nasbírá ještě víc dříví.

Ale když se probudila, zuřila venku nová bouře plnou silou a ústí jeskyňky bylo zcela zasypané. Cítila se zavřená v pasti. Ani nevěděla, jak hluboko pod sněhem je pohřbená. Vzala dlouhou větev a vystrčila ji mezi větvemi lískového keře. Dovnitř do jeskyňky napadal sníh, ale alespoň tak cítila závan vzduchu a

viděla sních, který se točil v ostrém větru. Nechala větev v díře a vrátila se k ohni.

Bylo její štěstí, že se rozhodla změřit hloubku sněhové pokrývky. Větev udržovala díru otevřenou a dovnitř do malého prostoru pronikal čerstvý vzduch. Oheň potřeboval kyslík a ona ho potřebovala taky. Bez větrání by mohla usnout nedostatkem kyslíku a už se nikdy neprobudit. Ale Ajla ani nevěděla, v jak velkém nebezpečí byla.

Zjistila, že ani nepotřebuje obzvlášť velký oheň, aby udržela jeskyňku teplou. Téměř by stačila zahřát ten malý prostor vlastním teplem. Ale potřebovala vodu. Oheň byl důležitější pro to, aby rozehrál vodu, než aby udržel jeskyňku v teple.

Byla sama s malým ohněm, a jediný způsob, jak rozlišit den a noc, bylo slabé světlo, které pronikalo za dne dírou ve sněhu. Dbala na to, aby každý den, když světlo zmizelo, udělala další zářez do hole.

Neměla teď téměř co dělat a tak většinou jenom seděla, zírala do ohně a přemýšlela. Oheň jí dával teplo a hýbal se a připadalo jí, jako by měl vlastní život, když teď byla zavřená ve světě, který se podobal hrobu. Dívala se, jak požírá třísku za třískou a zanechává jenom trochu popela. Uvažovala, jestli mají ohně taky své duchy. Kam se ubírá jejich duch, když oheň zhasne? Kreb říká, že když člověk umře, jde jeho duch do jiného světa. Jsem v jiném světě? Nezdá se mi tak jiný. Je to jenom to, že jsem víc sama. Možná je můj duch na nějakém jiném místě. Jak to mám vědět? Ale necítím to tak. Nebo tomu tak je? Možná. Myslím, že můj duch je u Kreba a u Izy a Uby. Ale já mám na sobě kletbu. Pak musím být mrtvá.

Proč by mi ale dával můj totem znamení, kdyby věděl, že to povede k tomu, že na mě Brun uvalí kletbu? Proč bych si měla myslet, že mi dává znamení, kdyby mi je nedával? Věřila jsem, že mě zkouší. Možná je tohle jiná zkouška. Nebo mě možná opustil. Ale proč by si mě vyvolil a pak mě opustil? Možná šel do světa duchů místo mě? Možná je to on, kdo bojuje proti zlým duchům? Dělá to určitě líp, než bych to svedla já. Možná mě poslal sem, abych tu počkala. Mohlo by to být tak, že mě nadále ochraňuje?

Ale jestli nejsem mrtvá, tak co potom jsem? Jsem sama, to je jediné, co vím, že jsem. Přála bych si, abych nebyla tak sama.

Oheň má už zase hlad. Chce víc jídla. Myslím, že bych se taky chtěla najíst. Ajla vzala několik kousků dřeva ze zmenšující se zásoby a přiložila je na oheň. Pak šla prohlédnout větrací otvor. Začíná se stmívat, pomyslela si. Musím vyřezat další zářez. Bude snad tahle bouře trvat celou zimu? Zvedla hůl se zářezy, jeden přidala a pak položila na zářezy prsty. Nejdřív jednu ruku a pak druhou. Pak znovu první a druhou, dokud neprošla všechny zářezy. Včera to byl můj poslední den, pomyslela si. Ted' se můžu vrátit, ale jak se mám odtud v téhle bouři dostat? Ještě jednou vykukla derou. Ted' už sotva viděla vířivý sníh, ale cítila, že venku ještě pořád zuří vichřice. Potřásla hlavou a sedla si zpátky k ohni.

První, co udělala, když se druhého dne probudila, bylo to, že šla k větracímu otvoru. Bouře nadále zuřila. Copak nikdy neskončí? Takhle to přece nemůže pokračovat. Já ted' chci zpátky. Co by se stalo, kdyby na mě Brun uvalil kletbu navždycky? Kdybych se nemohla vrátit, ani kdyby přestala bouře? Jestli nejsem mrtvá ted', tak bych rozhodně umřela potom.

Neměla dost času, aby si nadělala větší zásoby, dala dohromady právě tolik, aby vydržela měsíc. Nikdy by se nedočkala jarního tání. Uvažovala, proč jí dal Brun kletbu na měsíc? To nečekala. Mohla by se skutečně vrátit, kdyby šla do světa duchů místo svého totemu? Jak má vědět, že její duch neodešel? Možná že její totem ochraňuje její tělo, zatímco je její duch pryč? Nevěděla. Věděla jenom to, že kdyby Brun tu kletbu neomezil na měsíc, tak by neměla naději.

Naději? Bylo Brunovým úmyslem dát mi naději? Náhlé poznání jí všechno vrátilo způsobem, který odhalil její novou zralost. Myslím, že to tak Brun skutečně myslel, když říkal, že je mi vděčný za to, že jsem zachránila Brakovi život. Musel na mě uvalit kletbu, protože taková je v klanu tradice. Musel to udělat, i kdyby nechtěl, ale dal mi naději. Nevím, jestli jsem mrtvá.

Jedí lidé a dýchají a spí, když jsou mrtví? Otřásla se, a nebylo to chladem. Myslím, že většina z nich ani nechce. A ted' vím proč.

Co to bylo, co mě přimělo, abych se rozhodla žít? Bylo by to tak snadné umřít, kdybych jenom zůstala tam, kde jsem upadla, když jsem utíkala z jeskyně. Kdyby mi Brun neřekl, že se smím vrátit, tak bych se už asi nezvedla. Kdybych to nevěděla, že je nějaká naděje, tak bych se o to asi ani nepokusila. Brun říkal něco o milosti duchů... kterých duchů? Mých? Mého totemu? Záleží na tom? Bylo to rozhodně něco, co mě přinutilo přežít, a já chci přežít. Možná to byl můj totem, který mě chránil. Možná to bylo jenom vědomí, že mám naději. Možná to bylo obojí. Ano, myslím, že to bylo obojí.

Trvalo chvíli, než Ajla pochopila, že bdí. Pak musela pohnout očima, aby věděla, že jsou otevřené. Vydral se jí výkřik v husté dusivé temnotě. Já jsem mrtvá! Brun na mě uvalil kletbu a já jsem mrtvá! Nikdy se odtud nedostanu. Nikdy se nevrátím do jeskyně. Je příliš pozdě. Zlí duchové mě podvedli. Přiměli mě, abych věřila, že žiju v bezpečí ve své jeskyni, ale já jsem teď mrtvá. Rozzlobili se, když jsem s nimi nechtěla odejít už tehdy dole u potoka, a teď mě trestají. Přiměli mě věřit, že žiju, zatímco já jsem mrtvá. Ajla se roztřásla strachy a schoulila se pod kožešinou. Neodvažovala se hýbat.

Nespala dobře. Probouzela se po celou dobu a pamatovala si strašné sny o zlých duších a zemětřesení a rysovi, který ji napadl a pak se proměnil v jeskynního lva. A pak tu byl sníh. Sníh bez hranic. V jeskyni byl podivně vlhký pach, když se probudila. To, že ho je schopná cítit, jí prozradilo, že její smysly ještě žijí, i když nic nevidí. Příštím pocitem byla panika. Posadila se tak prudce, že narazila hlavou do zdi.

„Kde je má hůl?“ ukazovala ve tmě. „Je noc a já musím vyřezat další zářez.“ Hledala ve tmě hůl, jako by to bylo to nejdůležitější v celém jejím životě. Musím do ní přece udělat zářez večer, když se setmí, ale jak ho mám udělat, když ji nemůžu najít. Ne, to není pravda. Zatřásla hlavou a pokoušela se projasnit myšlenky. Můžu jít domů, nadešel k tomu čas. Dokonce už uběhlo víc času. Ale já jsem mrtvá. A nepřestává sněžit. Jenom sněží a

sněží a sněží. Hůl. A ta druhá hůl. Větev. Musím se podívat, kolik je sněhu. Jak mám vidět sněh ve tmě?

Tápala v jeskyňce kolem sebe a narazila na různé věci. Nakonec se dostala k otvoru a viděla nahoře slaboučké světlo. Moje větev. Ta musí být tam nahoře. Lezla po keři, který vrůstal do jeskyňky, dokud neucítila konec dlouhé větve. Zatáhla za ni a napadal na ni sněh, když větev protáhla a udělala díru ve sněžném stropě. Cítila závan čerstvého vzduchu a viděla kousek modrého nebe. Bouře přestala, a když zeslábl vítr, napadal sněh kolmo dolů a ucpal díru.

Čerstvý chladný vzduch jí pročistil hlavu. Je to za mnou! Přestalo sněžit! Konečně přestalo sněžit! Můžu jít domů. Ale jak se odtud dostanu? Šťourala větví a třásla jí a pokoušela se díru zvětšit. Utrhl se velký kus sněhu a padl otvorem dovnitř a zavalil ji vlhkým chladem. Pohřbí mě to tady, jestli nebudu opatrná. Bude lepší, když budu nejdřív uvažovat.

Slezla dolů a usmívala se proti světlu, které pronikalo otvorem. Byla rozrušená a nedočkavá, aby se dostala ven, ale přinutila se sednout si a uvažovat. Přála bych si, aby oheň neuhasl. Tak ráda bych se napila čaje. Ale myslím, že bude trochu vody ve vaku. Napila se několik doušků. Nemůžu si uvařit jídlo, ale to nevádí, když se některé jídlo přeskočí. Ať je to jak chce, můžu si vzít trochu sušeného masa. To se nemusí vařit. Šla zpátky k ústí jeskyňky, aby se podívala, jestli je nebe nadále modré. Uvidíme, co si teď vezmu na cestu. Rozhodně se nemusím starat o jídlo, když jdu domů. Tam je ještě spousta masa z mamuta.

Najednou se jí všechno vrátilo jako blesk. Lov na mamuta, hyena, která vraždila, kletba. Opravdu mě přijmou mezi sebe? Uvidí mě zase? A co si počnu, jestli ne? Kam půjdu? Ale Brun řekl, že se smím vrátit. To opravdu řekl. Ajla se upnula k této myšlence.

Ať je tomu jakkoliv, prak s sebou nevezmu. To je jedna věc, která je jistá. Co udělám se svým sběracím košem? Kreb spálil můj původní. Ale nebudu ho potřebovat dřív než v létě. A to si můžu udělat nový. Moje oblečení? Vezmu si je s sebou a možná nějaké nástroje.

Ajla posbírala všechny věci, které si chtěla vzít s sebou, a začala se pak oblékat. Ovinula si nohy králíčí kůží a na chodidla navlékla rosomáčí kožešinu. Do zástěrky uložila nástroje a zabalila se řádně do svrchní kožešiny. Pak si přetáhla kapuci a palčáky a šla k otvoru. Otočila se a podívala se na jeskyňku, která byla jejím domovem po celý měsíc, a vrátila se.

Nevěděla, proč bylo tak důležité, aby opustila jeskyňku hezkou a uklizenou, ale dávalo jí to pocit, že je všechno dokonáno a že její pobyt tady skutečně končí. Ajla měla vyvinutý smysl pro pořádek a Iza jí kromě toho vštěpovala, že musí na pořádek dbát, jestli má být dobrou léčitelkou. Rychle urovnala všechny věci, než si znovu navlékla rukavice a obrátila se k otvoru. Musela se dostat ven. Nevěděla ještě jak, ale musela ven a zpátky do jeskyně a k ostatním.

Bude nejlepší protáhnout se dírou nahoře, pomyslela si. Nikdy se mi nepodaří prohrabat se sněhem tady dole. Začala lézt vzhůru po keři a větvi, kterou měla po celou dobu v díře, jí pomáhala, když s ní rozšiřovala otvor. Stála v nejvyšších větvích, které se pod ní houpaly. Po chvíli mohla prostrčit hlavu otvorem a zhluboka se nadechnout čerstvého vzduchu.

Nepoznávala svou louku. Od místa, kde prostrčila hlavu, byl nahoru a dolů jenom sníh. Nepoznávala ve svém okolí vůbec nic, nic, čeho by se mohla zachytit. Všechno bylo přikryté sněhem. Jak se někdy přes tohle dostanu? Je to tak hluboké. Ajla si zoufala.

Když se ale rozhlédla ještě jednou, začala přece jenom trochu něco poznávat. Tamhle ta bříza naproti vysoké borovici není přece vyšší než já. Sníh nemůže být tam venku tak hluboký. Ale jak se tam dostanu? Opírala se pažemi o okraj, aby se protáhla ven a zdupávala sníh pod sebou. Přelezla sněhovou hranu a položila se na sníh před sebou. Váhu tak měla rovnoměrně rozdělenou.

Opatrně se zvedla na kolena a nakonec na nohy. Pak už se tolik nepropadala. Udělala několik opatrných krůčků dopředu a zdupávala sníh. Její obutí ve dvojité vrstvě zvětšilo plochu jejích chodidel. Nebyly to zrovna sněžnice, ale rozhodně rozkládaly její váhu na větší plochu a usnadňovaly jí chůzi, aby se ve sněhu nepropadala.

Ale bylo pro ni těžké postupovat kupředu. Prodírala se ztěžka a dělala krátké kroky. Tu a tam zapadla až po boky, ale dostávala se stále blíž k místu, kde tekł potok, než ho zima dostala do své moci. Sněh, který pokrýval zamrzlou vodu, nebył tak hluboký. Vítr nafoukal vysoký val proti skalní stěně u jeskyňky, ale na jiných místech zase téměř všechen sněh odvál. Zastavila se a uvažovala, jestli má sledovat potůček k většímu korytu potoka, nebo jestli má jít příkřejší, ale kratší cestou dolů. Byla nedočkavá, a tak se rozhodla pro kratší cestu. Neměla tušení, oč je právě tahle cesta nebezpečnější.

Ajla byla opatrná, když postupovala kupředu, ale šlo to jen velmi pomalu. Když bylo slunce vysoko na nebi, nedostala se dál než do půli cesty, kterou by v létě urazila mnohem rychleji. Bylo chladno, ale slunce ohřívalo sněh a Ajla začínala být unavená a trochu neopatrná.

Právě když překročila holý hřeben, s kterého vítr odfoukal sněh a který vedl k sněhem pokrytému srázu, uklouzla po několika uvolněných kamenech. Ty strhly větší kameny a postupně strhávaly další a další. Kameny napadaly na sněhový násep, Ajla ztratila půdu pod nohama a klouzala dolů po srázu, koulela se a plavala ve sněhové lavině, která se s ní utrhla.

Kreb ležel bdělý, když k němu přišla Iza s miskou horkého čaje.

„Věděla jsem, že jsi vzhůru, Krebe. Myslela jsem, že bys chtěl něco teplého, než vstaneš. Bouře v noci polevila.“

„Já vím. Vidím otvorem kousek modrého nebe.“

Seděli spolu a upíjeli čaj. V poslední době tak spolu často tiše sedávali u ohniště, kde bylo bez Ajly tak smutno. Kreb a Iza se pokoušeli zaplnit prázdnotu tím, že u sebe vzájemně hledali útěchu. Ale moc to nepomáhalo. Uba plakala a naříkala. Nikdo ji nedokázal přesvědčit o tom, že je Ajla mrtvá. Nadále se po ní ptala. Hrála si s jídlem a polovinu vyplivovala. Pak byla rozmrzelá a chtěla víc a pokoušela natolik Izinu trpělivost, až ztratila sebevládu a zlobila se na ni. Hned vzápětí toho zase litovala. Vrátil se jí kašel a nedal jí celé noci spát.

Kreb zestárl víc, než by kdo považoval za možné v tak krátké době. Nešel do malé vedlejší jeskyně od toho dne, kdy složil bílé kosti jeskynního medvěda do souběžných řad, poslední kost nastavil proti medvědí lebce tak, aby pronikla do levé oční, a vyslovil jména zlých duchů v krátkých odsekávaných hláskách a dal jim moc tím, že je uznal. Nemohl se přinutit, aby znovu pohlédl na ty kosti, a netoužil použít krásná plynulá gesta, která se užívala, když se hovořilo s více přejícími duchy. Pomýšlel na to, že se vzdá svého úřadu a předá ho Guvovi. Brun se ho pokoušel přemluvit, aby to nedělal, jakmile se o tom stařec zmínil.

„Co budeš dělat, mog–ure?“

„Co chce udělat muž, který se stáhne do pozadí? Začínám být příliš starý na to, abych seděl dlouhé hodiny v té chladné jeskyni. S mými kostmi je to čím dál horší.“

„Jenom tak nepospíchej, Krebe,“ ukazoval náčelník mírně. „Nějakou dobu o tom nejdřív přemýšlej.“

Kreb o tom přemýšlel a právě uvažoval, že to tohoto dne oznámí.

„Guv nastoupí na mé místo, Izo,“ ukazoval Kreb ženě, která seděla po jeho boku.

„To je rozhodnutí, které můžeš učinit pouze ty sám, Krebe,“ odpověděla Iza. Nepokoušela se ho přemluvit. Věděla, že už není mog–urem celým svým srdcem. Ztratil veškerou chuť toho dne, kdy musel uvalit kletbu na Ajlu.

„Čas se naplnil, že je to tak, Krebe?“ zeptala se Iza.

„Ano, naplnil se, Izo.“

„Jak mohla vědět, že se naplnil? Nikdo nevidí měsíc v té bouři.“

Kreb myslel na to, jak kdysi ukazoval malé holčičce, jak se dají počítat roky, které jí zbývají, než bude mít vlastní dítě, a vzpomněl si i na starší dívku, která počítala délku měsíce na vlastní ruce. „Pokud žije, pak to ví, Izo.“

„Ale bouře byla tak silná. Nikdo nemohl vycházet.“

„Nemysli na to. Ajla je mrtvá.“—

„Já vím, Krebe,“ odpověděla Iza pokornými posunků. Kreb se na ni díval, myslel na její žal a chtěl jí něco říct. Dát jí nějaký důkaz, že jí rozumí a cítí s ní.

„Neměl bych ti to vyprávět, Izo, ale čas už se naplnil. Její duch opustil tento svět a zlí duchové rovněž. Už tu nezůstalo nic, čeho bychom se měli bát. Její duch ke mně mluvil, než odešel. Říkal mi, že mě miluje. Bylo to tak skutečné, že jsem málem věřil, že Ajla stojí přede mnou. Ale duch prokletého, to je to nejnebezpečnější, co může být. Vždycky se pokouší nějak lstivě přesvědčit, že je skutečný, aby mohl člověka vzít s sebou. Téměř si přeju, abych šel s ním.“

„Já vím, Krebe. Když mě její duch volal matko, tak já jsem... já...“ Iza zvedla ruce k tváři. Nedokázala pokračovat.

„Její duch mě prosil, abych nepálil léčitelský vak, Izo. Do očí mu vstoupila voda, přesně tak, jako když Ajla žila. To bylo nejhorší. Myslím, že kdybych už nehodil vak do ohně, tak bych jí ho dal. Ale to byla jeho poslední lest. Pak zmizel.“

Kreb vstal, zabalil se do kožešiny a natáhl se po své holi. Iza se za ním dívala. Jen málokdy teď odcházel od ohniště. Šel ke vchodu jeskyně a stál tam dlouho a zíral na jiskřivý sníh. Nevrátil se, dokud pro něho Iza neposlala Ubu, aby mu řekla, že je jídlo hotové. Po krátké chvíli byl už zase znovu u vchodu jeskyně. Iza později šla a postavila se vedle něho.

„Je tu zima, Krebe. Neměl bys stát takhle v průvanu,“ ukazovala.

„Je to poprvé po mnohých dnech, kdy se ukázalo modré nebe. Je to úleva vidět něco jiného než jenom sněhovou bouři.“

„Ano, ale teď pojď k ohni a ohřej se.“

Kreb kulhal dovnitř, ale po chvíli byl znovu zpátky u vchodu. Postál tam dlouhou chvíli a díval se přes zimní krajinu. Ale jak den postupoval, chodil tam stále méně. U večerního jídla, když šero začalo přecházet do tmy, ukázal Ize: „Zajdu naproti k Brunovu ohništi, až se najíme. Chci mu říct, že od této chvíle je mog-urem Guv.“

„Ano, Krebe,“ ukázala Iza se skloněnou hlavou. Bylo to beznadějné. Teď věděla, že je po vší naději.

Kreb se zvedl, když Iza uklízela po jídle. Najednou byl od Brunova ohniště slyšet vyděšený křik. Iza vzhlédla. Podivná postava stála u vchodu do jeskyně. Byla zcela pokrytá sněhem a podupávala nohama.

„Krebe,“ vykřikla Iza. „Co je to tam?“

Kreb chvíli upřeně zíral. Měl se na pozoru před cizími zlými duchy. Pak rozevřel nevěřícně své oko.

„To je Ajla!“ vykřikl a kulhal k ní. Zapomněl na svůj stav a svou důstojnost a na všechny zvyky a zákaz ukazovat city mimo vlastní ohniště. Rozevřel náruč a přitiskl Ajlu k hrudi.

Jean M. Auelová
KLAN VELKÉHO MEDVĚDA 1
Děti země 1

Z anglického originálu The Clan of the Cave Bear
přeložila Klára Vávrová.
Odborná spolupráce prof. dr. Jan Jelínek, DrSc.
Obálku navrhla Jana Šťastná
s použitím kresby Pavla Dvorského.
Vydala Euromedia Group k. s.,
v Praze roku 2001 jako svou 1267. publikaci.
Odpovědná redaktorka Jana Fousková.
Technický redaktor David Dvořák.
Počet stran 320.
Sazba SF SOFT, Praha.
Tisk Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica.
Vydání druhé.

Malá kromaňonská holčička Ajla je po velkém zemětřesení jediná ze svého kmene, která přežila. Vyhladovělá a zraněná je objevena a zachráněna putující neandertálskou tlupou. S mateřskou láskou ji vychovává léčitelka, která ji současně zasvěcuje do svého umění založeného na hluboké rodové paměti. Ajla se snaží splynout s životem tlupy, ale cizinkou zůstává stále. A to nejen proto, že vypadá jinak než její noví příbuzní z klanu Velkého medvěda, ale také se odlišuje od ostatních žen svým chováním, čímž budí stále větší nelibost u mužů. Za dramatických okolností je Ajla prokleta a vyhnána z klanu...

Románový cyklus DĚTI ZEMĚ obsahuje:

Klan Velkého medvěda 1/2

Údolí plavých koní 1/2

U lovců mamutů 1/2

Širé pláně 1/2

